कालिकापुराणप्रारंभः

ॐ नमः श्रीगणेशाय नमः॥ नौमितंतस्यलोकस्यभवस्थित्यंतकारिणं॥ आदिदेवमजं शांतमष्टमूर्तिंत्रिलोचनं॥ १॥ यस्तंसं
हृत्यसर्वंजनमविरतयामाययामुक्तसंगो विश्लेषाद्गुणानांव्रजतिशिवपदेचूर्णमव्यक्तभावः॥ २॥ सस्माद्भूयः ससर्जक्षितिजल
पवनव्योमवह्निंदुसूर्यं॥ क्षेत्रज्ञानप्रभूतयेच सकलगुणमयः पूर्णभावस्त्रिनेत्रः॥ ३॥ संहृत्यमद्भुतकांड संहृत्याव्यक्तसंगतः॥
व्यक्तोभूयोपियोजज्ञे विशुद्धंतंमहेश्वरं॥ ४॥ वागर्थजननीपुंसां सितकायांसितांबरां॥ सितचंदनदिग्धांगीं देवींचापिसरस्व
तीं॥ ५॥ मातंगवक्त्रंचविलोलनेत्रं सिंदूरवर्णंमदधौतगंडं॥ सिद्धीश्वरंबुद्धिशमतंशिवात्मजंवंदेतथैवप्रणतार्तिघोरं॥ ६॥
मोहितंतमसाकृत्स्नंजगदव्यक्तजन्मजं॥ योधत्तेबहुरूपेणतमप्येकंजलायनं॥ ७॥ यश्वसोव्यक्तजन्माचरजसैवाखिलंप्रभुं॥ स्र
जत्यतुर्मुखोदेवोलोकेशंचजगद्गुरुं॥ ८॥ गेहंनाकतिगर्वितः प्रणमतिस्त्रीसंगमोमोक्षतिमृत्कंधे घातिपातकंसुकृतंतिस्मा
वल्लभोदासतिः॥ दोषांमिश्रत्रिहृषितंगुणयतित्वत्पादसंसेवनात्॥ तांवंदेभवभीतिभंजनकरींकालिंगिरीशप्रियां॥ ९॥ या
जगत्तारणीदेवी भक्तानामभयप्रदा॥ गौर्यंगर्जाचनाभासां कालिंतांप्रणमेदिनीं॥ १०॥ क्रूरेतरैस्तनुभयार्दिताः क्रूरास्तेविपमा
नामयभग्नचेतसः॥ नमंतियस्याश्चरणेजयार्थिनः प्रपातुसावोजननीचकालिका॥ ११॥ स्मरामिभद्रांज्वलितोग्रतारस्त्रीं ललाटने
त्रांप्रलयानलाभां सिंहध्वजामंजनमेघवर्णांभीमाट्टहासांभयसंकुलेस्मिन्॥ १२॥ ढमोड्डा वानीलपताकधारिणींत्रिशूलिनीखड्ग
पिनाकपाणिनीं॥ महाप्रभावांक्रूरवैरिदारिणींनतास्त्रिहिश्री त्रारणार्तिसूदनीं॥ १३॥ पूर्वजाविहसंभूतौ वेदव्यासोपृथक्पृथक्॥
तयोरेकः कश्चित्काले तृणाबिंदुर्बभूवह॥ १४॥ पारियात्रेययोसोहि सर्वशास्त्रविशारदः॥ ऋषिसंघैः समायुक्तोरक्तोत्पलदलेक्ष
णा॥ १५॥ तत्राश्रमपदंदिव्यंस्वनिलादस्यधीमतः॥ नानावृक्षसमाकीर्णंद्वद्वंशैर्मुनिसेवितं॥ १६॥ तस्मिन्वनेपादपादिव्याः

कामरूपामनोरमाः॥ सदापुष्पफलोपेताः स्निग्धाःपल्लवभूषणाः॥ १७॥ न्यग्रोधाः शालतालाश्च प्रयालाश्चकदंबकाः॥ चंपकाःस्ति
लकाश्चैवबकुलानागकेसराः॥ १८॥ पुन्नागाः कर्णिकाराश्च मुचुकुंदाश्चकिंशुकाः॥ बकुलामलबिल्वाश्च चूताश्वसकपित्थकाः॥ १९॥
अशोकाः स्तवकापीडाः बल्लिवैश्चाप्यलंकृताः॥ दृष्टिबंधकरारेजुज्वलमानाइवाग्नयः॥ २०॥ अविमुक्तवेल्लश्चतथा मालत्यस्त
त्रमल्लिकाः॥ ताश्चैवषट्पदैर्जुष्टा मनसस्तुष्टिकारकाः॥ २१॥ तमालिकापुष्पवंत्यकेतक्यश्चापिपाडलाः॥ एतापिमनसोवृत्तिं रवं
डयंतिस्मरोद्भवां॥ २२॥ सिंहव्याघ्रवराहश्च दंदशूकास्तथैवच॥ चरंतिबहुशस्तस्मिन् पन्नगाश्चविषोल्बलाः॥ २३॥ सरभा
ऋष्यशार्दूलाम्रगाद्यास्तत्रदारुणाः॥ एकत्रमुदितासर्वे वीरमुक्त्वपरस्परं॥ २४॥ दीर्घिकायाश्चमेतस्मिन् नानाशकुननादिते॥
हंससारसचक्राद्यैरमुत्तस्याः स्तटोभयोः॥ २५॥ ऋषिवंधाः श्वतैः सार्द्धं क्रीडांकुर्वत्यनेकधा॥ बाधैनानाप्रकारैस्तु खगैश्चैवम
दान्विताः॥ अशोककारकाकेन नंदयंचविपक्षिणः॥ करेणहेमयष्टेननवदंतिपुनःपुनः॥ २७॥ तासांपार्श्वममुंचंतिनृत्यंतिचस्व
नंतिच अथतास्तालशब्दांश्च कुर्वत्यायतलोचनाः॥ २८॥ व्रजध्वमितिचामंत्र्य यावत्तेषांमुदान्विताः॥ इतस्ततश्चभाषंतिक
राभ्यांसन्मुखास्तते॥ २९॥ राजहंसादयः सर्वे मुहुर्मुहुस्तथापरे॥ अपरेजलमध्येतु विविधाः पक्षिणश्चये॥ ३०॥ परस्परंसमा
गत्य क्रीडंतिरतिलालसा॥ खगाःखगांतरैः सार्द्धंमुहुर्मुहुरतंद्रिताः॥ ३१॥ प्रियांदृष्ट्वास्वाडुपूर्णां अम्रशोतिमदोद्धतां॥ कमलः
केसरास्तास्यो हृदंतिमदनातुराः॥ ३२॥ करिणोपिकरेणनांरतिकामसमन्विताः॥ चक्रवाक्यांचक्रवाकोयच्छंतिमदनातुराः॥ ३३॥
जलजंचंचुनादायक्रीडारतिपुरस्सराः॥ शलीमुखापरेराभ्यां शातपत्राकरोपरि॥ ३४॥ भ्रममाणाआतपत्रंप्रकरोतिमुखावहं॥ प
क्षिणामप्रतोबाच्यो मीनाद्यैसंहृतास्तया॥ ३५॥ तासांविश्वानिपश्यंति शोच्यांतरविहंगमाः॥ आत्मानंविमुचंतिहृष्टोवीचंख

Digitized with financial assistance from the
Government of Maharashtra
on 11 June, 2017

दृष्टो बिंबं स्वर्गमुहुः ॥३६॥ क्रीडांतिच पुनश्चैव ब्रमिचोत्पत्य वेगतः ॥ रक्तोत्पलाश्च येतत्र मधूषाहारिणां प्रभां ॥३८॥ दुग्धहिक सितांया
ति भाक्पुष्याश्च शोभनाः ॥ रश्मिभिर्हन्यमानेन पतंतिभ्रमराष्टशां ॥३९॥ तद्रूपलेन चान्यत्र मकरंदविमोहिताः ॥ दृष्टिर्णां चोत्प
ला स्तेतु मनसस्तुष्टिकारका ॥४०॥ गृहिमोच यमित्येव हासामुत्पादयंति च ॥ तस्मिन्वने शकुनयो जीवंजीवन मिश्रिताः ॥४१॥ च
कोरकोकिलैर्युक्ता मधुरंच विकूजिरे ॥ तत्रैव पुण्यदेशे च स्फश्चैवस्वंड मध्यतः ॥४२॥ उदयार्कै विराजंतं ददर्शतोरणं मुनिः ॥ सितचंद्र
नलिभांगं दिव्यपुष्पैरलंकृतं ॥४३॥ वासितं दिव्यधूपेण घंटाचामरसेवितं ॥ तत्र दिव्यैः कृतैर्जोभिरत्नैश्चापि विभूषितं ॥४४॥ ध्वजमा
लाकुलं दिव्यं पताकाभिर्विभूषितं ॥ प्राकारहालैकैर्युक्तं दीप्यमानार्कसंनिभं ॥४५॥ घंटाशतनिनादाढ्यं गेयध्वनि विनादितं ॥ वी
णावेणुनिनादाढ्यं शंखैश्च मदनावहं ॥४६॥ मत्यङ्गिदिव्यरूपाभिरबलाभिस्तु मंदिरं ॥ नित्योत्सव विचित्रांगं भाति रुद्रपुरं महत् ॥४७॥
मुक्तादामैः प्रवालैश्च मंदिरं भाति सर्वतः ॥ रुद्रक्रीडावतारांशैश्चित्रकूर्मैश्च शोभितं ॥४८॥ प्रवेशो द्वारशाखाभ्यां स्थापितौ कलशांबु
भौ ॥ हेमो हे मरक्तेजाग्न्यो रत्नग्रीवौ स्फुतेजसौ ॥४९॥ देवदेवस्य पार्श्वे तु दृल्नदीपान्यनेकशः ॥ आदित्याभानि सर्वाणि तमः
प्रातरविर्यथा ॥५०॥ देवस्याग्ने तु याचोवीनिरातंका मनोरमाः ॥ प्रतिबिंबं प्रयछंति धत्ते सादर्पणं वपुः ॥५१॥ हरस्योपरियामाल्य
प्रस्थिताकांचनीशुभा ॥ रत्नैर्विमिश्रिता भाति सूर्याणामिव भास्वराः ॥५२॥ शयानं सततमेस्थाने देवदेवस्य शूलिनः ॥ कुकुटेश
मिवख्यातमद्रक्ष्यंत कलौ युगे ॥५३॥ दर्शनात्स्पर्शनाच्चैव खेचरो जायते पुमान् ॥ कुकुटेशस्य देवस्य पुण्यस्थाने निरामये ॥५४॥
दीर्घिकायां तु तस्यां तु कर्दमं यद्भवेद्ध्रुवं ॥ कांचनं चाग्निसंयोगात्तद्देवाभरमुत्तमं ॥५५॥ कलौ चैव प्रपश्यंति नियतात्माजितेंद्रियाः ॥
द्रंहंति गंडकानां तु येलक्ष्ते तारणेश्वरैः ॥५६॥ भेक्षेशाकपयोभक्षं मंत्रेणैव लतीयके ॥ आकोपाग्रहधानाश्चते द्रक्ष्यंति कलौ युगे ॥५७॥ २॥

मातृपितृगुरोर्भक्ता निंदाद्वेषविवर्जिताः ॥ सत्यवाग्मार्गसंसक्तास्ते द्रक्ष्यंति कलौ युगे ॥५८॥ तं दृष्ट्वा जगदीशानं तृणविंदुर्महातपाः ॥
अवाप परमां तुष्टिं कृथिलब्ध्वा यथा धनः ॥५९॥ जगदादिं तनोनादिं सानुभ्यां पीड्य चावनिं ॥ प्रणम्य दंडवद्भूमौ प्रहृष्टः समुनिर्ययौ
॥६०॥ अहो हि मद्यः प्रविमुक्तपापः प्रपश्यतो देवमहेश्वरस्य ॥ नमामि देवं तमनंतमूर्तिं ममास्थिका मोरुदिसंस्थितो यत् ॥६१॥ मुनिं
द्रवृंदे पुनरेव साद्धैं मुदान्वितो भास्करवह्निकल्पैः ॥ इदं तु वाक्यं तृणविंदुना च विनिक्रमन्वीक्ष्य मुनिर्बभाषे ॥६२॥ अहो वृषं चंद्र
समानभासं विस्तीर्णपृष्ठं कमलायताक्षं ॥ अकल्मषं यो न्वतदेशपृष्ठे कृष्णतस्तुंगं स्मितभावयुक्तं ॥६३॥ एवं निरीक्षन्प्र
विवेश तं च दीप्तार्कभासो मुनिसिद्धसंघैः ॥ वाधांबुभक्ष्यैः परिसेव्यमानं केशशौनैः मूलफलाशनैश्च ॥६४॥ अधोमुखोर्द्ध्वप्रतिब
द्धपादैः पिबंति केचित्सततं च धूमं ॥ स्रवंतिदेवं परितुष्टभावे स्तथैव केचिच्छतरूलहस्तं ॥६५॥ दिवाकरं ध्याननिधिं सुरेशं
निरीक्ष्यमाणा मुनयोर्ध्वहस्ताः ॥ सदैव संतिप्रविचिंत्यमाना मुदान्विता किंचिदनंतमीशं ॥६६॥ तदा स्वमंत्रध्वनिभिर्विरेजे स
सामगानां च सहक्यजूनां ॥ अथर्वणानां च तथैव नादैः समंततः कर्णसुखैश्च दिव्यैः ॥६७॥ अथो द्वथतोयरसिचिंत्यमाने मनो
भिरामैर्हुतधूमसंघैः ॥ सुगंधिनं प्रीतिकरैश्च नित्यं आस्वल्पमानैः ऋषिभिः प्रयुक्तं ॥६८॥ पद्मासनस्थैरविदा सकल्पैनिकंपते
वह्निसमानदीप्तैः ॥ ध्यानावसिक्तैर्जटिलस्य शांते स्वर्गोतिवदतियतिमाश्च मंहि ॥६९॥ एवं प्रविष्टस्तृणविंदुनामा दिवाकरांशं सत
प्रपश्यन् ॥ मुनींद्रवृंदैः परिपूज्यमानं पद्मासनस्थं भनिलाद्दसंज्ञं ॥७०॥ वृतं च तैरग्निसमानकल्पैः सूर्यो विभाति शिखिभि
र्यथैव ॥ वेदार्थिभिश्च मुमुक्षुभिर्ज्ञानविदैश्च सद्भिः ॥७१॥ यो येन कार्येण परीक्षयेत्तं व्याख्याय मानं सततं प्रहृष्टं ॥ तंत
स्य नूनं प्रविचार्य यत्तात् ततोपसिद्धान्मुनिसंघसंघान् ॥७२॥ तथैव हर्षात्प्रमुदाय यत्रो मपन्न विष्टः सविधानपुंजः ॥ सं

सर्प्यतूर्णं प्रविवेश हृष्टश्चैवासनं तत्र समीक्ष्य पार्श्वे ॥ ७३॥ पावकः मिव सूर्योसौ विकसितकसरोज प्रमुदितवदनः ॥ वच
वगमिदमब्रवीत्सक्रतिशतार्चितममलमिदं च ॥ आद्येदमाश्रमपदं पवित्रतरमितितथागमायनं ॥ उपविवतामासनेनाव
बोध्यवचनेनललितेनहृष्टा ॥७५॥ त्रणबिंदुप्रकृष्टवदनं विलोक्यत्वलनाभं पवनाभं पवनोईमनुः सह ॥ सविस्मितः कुशल
मितितथाहमुनिः ॥ ७६॥ कालेणचेदोणसमागतस्त्वं धन्योद्यचाहुः भविकाशबुद्धेः ॥ यदस्यकार्यं वदतांवरिष्टः मयस्थितेहं
हृदिसंस्थितंयत् ॥ ७७॥ इतिकालिकापुराणे अनिलादर्शनोनाम प्रथमोऽध्यायः १॥ ॥ योतौपूनतरौ धन्यो मुनिवृंदैः
सुपूजितौ ॥ त्रिधाप्रदक्षिणीकृत्य अनिलादस्य धीमतः ॥ अभिवाद्य ततः पादौ त्रणबिंदुर्महातपा ॥ उपविष्टोवदत्येवं पवनादो
महामुनिः ॥२॥ कृतकृत्योस्मिसंजातो दर्शनात्तवमानद ॥ लब्ध्वामृतं यथाजंतुस्तथाहमघनाशन ॥३॥ पृच्छामिभवदादे
शात्किंचित्प्रश्नं हृदिस्थितं ॥ अद्यप्रकाशयुकोहं त्वांचप्राप्यमनुत्तमं ॥ यथावह्निरविं प्राप्य जगदीपंतथैवच ॥४॥ गतो
बहुतरः कालो ध्यायतस्त्वां यतोमम ॥ दर्शनं मुनिशार्दूल हि रेफस्येवपंकजं ॥५॥ आगतोस्मिमुनिश्रेष्ठ देवस्यचायने ॥
कृताचमागतंचात्र साभिलाषं कुतूहलात् ॥ ६॥ प्रष्टुकामोस्मिभद्रंते संशयान्मरुताशन ॥ पृच्छामिभवदादेशात्किं
चित्प्रश्नं हृदिस्थितं ॥७॥ श्री अनिलादोवाच ॥ अमोघदर्शनं मह्यमुपकारायदेहिनां ॥ विशेषंतेमहाप्राज्ञ निःफ
लं नैवजायते ॥८॥ यद्यच्चदुर्लभंब्रह्मन्चिरकालं हृदिस्थितं ॥ तदहंते प्रवक्ष्यामि वदस्ववदतांवर ॥९॥ श्री त्रणबिं ३ ॥
दुरुवाच ॥ प्रालेयाभाननादेवी चंद्राब्जाहिमसमप्रभा ॥ त्रैलोक्यमातरोयाचव्यापिनी परमाकला ॥ १०॥ सावित्रीचाप्य
गायत्री शचीलक्ष्मीसरस्वती ॥ अन्याश्चदेवयोषाश्च यामर्त्येतिग्रहेग्रहे ॥११॥ पूर्वं सतिति विख्याता कामदा परमेश्व

री ॥ कथं सा भद्रकालीति कथं काली परापरा ॥१२॥ कथं स्कंदारणीदेवी पृथिव्यां पापनाशिनी ॥ अवतीर्णा हि सा द्वारे वादक्षि
णास्थिता ॥ १३॥ कस्मिंश्चकारसा हि वीररतिं स्थाने महेश्वरी ॥ कथं सा नु हि भाजाता विंध्योरंश समुद्भवा ॥१४॥ दलिनी सर्ववि
द्यानां अमराविमर्दिनि ॥ एतत्सर्वं समुद्भूतं ब्रूहि विस्तरतो मुने ॥ या चान्याप ग्नसंलीना करिकर्णेवचंचला ॥ चराचरस्य सर्व
स्य शक्मदाहर्षवर्धिनी ॥१६॥ यच्चार्थार्थंततः पश्चकुमुनयः संयतव्रताः ॥ दीनं तं चापि गच्छंति सदेवाः सुरमानवाः ॥१७॥
यायाविनाविनश्यंति वेधाघोरसुरासुराः ॥ यक्षरक्षपिशाचाश्च नागाः किंपुरुषादयः ॥ १८ ॥ दिव्यादिव्याश्च येकेचि
त्कांडमध्येपिवाल्पनः ॥ पृथिव्यां दीनिमुनयो --- पिविशेष॰ तः ॥२०॥ यस्यापद्मदलाकारौ ---- सुकोमलौ ॥ अप्र
न्नतौ समाग्रौ च आताम्रनखचाइकौ ॥२१॥ चक्रांकौ गूढगुल्फौ तु तत्लाल र्क्तकणायणौ ॥ सुवृत्तांगुलिसंयुक्तौ सोन्नतावौ
धेरविणौ ॥२२॥ सनूपुराश्रितौ पादौ निक्षेपणात्सुराविणा ॥ वर्द्धयंतापिवाजस्रं सर्वत्ररक्तबिंदुभिः ॥२३॥ राजहंसैस्सुजु
ष्टैश्च गतिस्वरमदैष्कभिः ॥ यन्नवंतौ पिशिष्यंतो मुहुर्मुहुश्चिपश्चिनः ॥२४॥ सिद्धिंत्रयेनिधारातु राजहंससमागतिः ॥ ता
भ्यां तु सदृशो भावं भवेद परमार्थतः ॥ २५॥ प्रणतानामथार्तानां नखेवरंगुलिमंडितैः ॥ पावनौ सुप्रसादौ तु दर्पणातीवसंश्
तौ ॥ २६॥ जंघे सुवृत्ते मुनिलालसेवरूपे पुष्पे पुनर्थेव रामे ॥ सुश्लिष्टसंधीतुसुजानुनीतु किंतु किंतुकुशो पिंडनिका
चमृले ॥ २७॥ चारुयुग्मासुपमानहीनौ समत्वभावात्सवाकृतीनां ॥ कार्कस्ययोगात्वविहस्तरुचिसुस्प्रतायाः फणि
कत्वयोगात् ॥२८॥ रेजे श्रोणी सविस्तीर्णा कांचीगुणविभूषिता ॥ नितंबभरयुक्तायासदा मंथरगामिनी ॥२९॥ यस्याना
भिः सुबां भीरान्यग्रोधपरिमंडला ॥ दक्षिणावर्तशोभाद्या -- कामवशेस्थिता ॥३०॥ कामांकुरेवभासंत्यातरंगेव

स्फशोभना च स्फभ्यौरोगराज्यायां यातिल्लिंहरिर्नव॥३१॥यासाल्टवलिमध्येन वल्लमध्यनिसेनतु॥समप्रीतिकरेणाथ
कामंसंदीपयेत्सदा॥३२॥पीनोन्नतौघनौयस्याः कठिनौ वज्रवर्जितौ॥ हाराक्रांतौकुचौवृत्तौ हेमकुंभाविवोन्नतौ॥३३॥
पीनवक्षःस्थलंह्यस्या यस्यादेव्यामनोरमं॥हेमाकमरुनोहारंमुरारिशिथिलीकृतं॥३४॥रेखात्रयान्विग्रीवावृत्ताकंबुनिभो
पमा॥घंटिकास्थितिनिगूढा निम्नोन्नतरिवोज्झिता॥३५॥कृष्णस्य मदनाकारंयस्यास्पर्शेमुहुर्मुहुः॥यन्नेत्रेसम्यगाय
ने निरातंकेस्फतेजसि॥३६॥ कर्णाभरणविक्रांतेकर्णाभरणदर्पणे॥ मृणालसदृशौबाहुशरीरपुष्पकोमलौ॥हेमांगदसमा
जुष्टौकेयूरवलयान्वितौ॥३७॥ करौरक्तोपलाभासैः शिखाड्यकृतलांछनौ॥ ३८॥स्फराहीनोमुखोष्ठौतु अशोकदल
कोमलौ॥असदापसधरौबिंबौरम्यौगांगेयसन्निभौ॥३९॥आताम्रनखयुक्ताभिरंगुलीभिर्विराजितौ॥चंद्राक्रांततरंव
र्कैकुंडलाभ्यांविराजितं॥४०॥आपांडुगंडसंपूर्णं-- तिलकमंडितं॥रेजुर्मुखद्विजाःस्निग्धाः स्फरद्दियुतसमप्रभा॥४१॥श्वे
ताभ्रसंकाशाथना वज्रसमोपमा॥ समाभ्वपंक्तिसंभूताश्च दान्तिदाद्दशानोत्तमाः॥ नस्थूलानातिदीर्घाश्च मयूखोद्गा
रिणः सदा॥ बंधूककुसुमप्रख्यौ बिंबाकारौस्फदीपितौ॥४३॥ इषदुन्नत मध्यौतु पद्मात्राभिवचोत्तरं॥ तिलपुष्पसमाका
रानासाचैवोन्नताशुभा॥४४॥नातिदीर्घानातिह्रस्वासौम्यदृष्टिनिबंधना॥भ्रुवाविरोक्तलेखेव॥नयनाभरणान्वि
तौ॥४५॥ कर्णांतेदीवराभेतु कर्णांतायतलोचने॥सत्येवमन्यथाबाणा यस्याने मध्यवस्थितौ॥४६॥मुखगंधसमाकृ
ष्टाः पतंतिभ्रमरामुखे॥ वारयंती सदारेजेकरपल्लवेनसा शुभा॥४७॥ मृदुस्निग्धाश्चदीर्घाश्च भ्रमराजनसंन्निभा॥
कुंचितायारक्तचस्यारक्त कचारक्तस्पदिकानना॥४८॥सदेवबकुलैर्जुष्टा पारिजातकचंपकैः॥ नीलोत्पलारविंदैश्चदि ४॥
दिव्यगंधैश्चरे॥४९॥ रुष्टासेवंतिसततंगायमानामनोहरं॥ एवमादिरनेकैश्च गुणैश्चवरातद्योल्लसः॥५०॥त्रिलोक्यमि
वभासंतिहरेरेकावलंबिनी॥ न याहितासदृक्षार्तायौवने सततंनराः॥त्रैलोक्यमोहिनीयाच जंतुनांकामदानधृ॥नतस्या
क्षणमेकंतुवियोगंतेसतेहरिः॥५२॥कथंसामर्त्यलोकेस्मिन् अवतीर्णायशंखिनी॥लुलितायासदावक्षेचक्रिणस्तस्कौ
स्फक्षे॥५३॥क्षीरोदार्णवसंभूतात्रैलोक्याल्हादकारिणी॥एवंविधावुयादेवीदेवास्फरनरैः सदा॥५४॥अर्चितापरयाभ
क्त्यासरोजकरहावा॥ नाम्नस्त्रैलोक्यमध्येतुसदृशीनैवविद्यते॥५५॥नस्याविछेदनंतेन कथंच प्रियकारिणा॥वज्र
सारमयंनूनंहृदयंकेशवस्यच॥५६॥ यन्नतत्रद्विधाजातं तयावियुज्यतालदा॥ निधिकोटिप्रतायातु निधिकोटिशताभ्र
ता॥५७॥त्रैलोक्यमंडनायाच कथंतेन प्रवासिता॥अहोदेवस्यमहात्म्यंनतुल्यभुवनत्रये॥५८॥लीलयायस्कृतंकर्मय
त्कृतन स्फरास्फरैः॥ एतच्चित्रतरंब्रह्मन्नुकथंलक्ष्मीहयानना॥५९॥ का चित्कदाचिमर्थंतु ब्रूहिनोवदतांवर॥श्रीपयना
दउवाच॥ अथतांचमुनिश्रेष्ट एतदेवाखिलंक्रमात्॥६०॥ किमर्थंचक्रिणाशप्ताचल्लुतापरमेश्वरी॥६१॥बलेनयस्याः
प्रभवेच्चतुष्टिस्त्रैलोक्यमध्येतुस्फरास्फराणां॥ यस्यापिघास्यवियोजनंचकृतंयदेतममचित्रमेतत॥६२॥ सत्येनदेवाल
यमस्तिकिंचित् वीर्येणसत्वेनच राचराणां॥ कांडोदरेणेवम विद्यते या देवेननिघ्नेभवतीतिनूनं॥६३॥ प्रभावशौर्यंच
तथैवरूपंहेतुर्भवद्देवमिहाखिलस्य॥वदंतिविश्वस्यगुणस्यनैवननैवोत्तमश्चारुकृतस्यपद्मयः॥६४॥नचस्ववर्णेनचदैन्यभावो
नसूर्यताचद्रविणस्यहेतुः॥ इक्ष्यंतिकेचिद्गुणसंयुताबागुणोज्झिताश्चीरभिलंक्षियेत॥६५॥ शापात्कथंचैव विमुक्तिलक्ष्याप्र
सादतः कस्यचप्रीणितोस्मिते॥ इत्येवमुक्तस्त्विणाबिंदुनैवगत्वा परंविस्मययुग्अजन्मा॥६६॥ आहेवमेतत् परिहृत्यचैहैक

स्वक्तांवरायां भवतीतिनान्यत् ॥ इदं परं पापहरं च तथ्यं तवाग्रदं यः परमार्थबुत्या ॥ ६७ ॥ संयांतिये वः सततं प्रयन्ना क्रुदान्नि
मुक्तोभवतिक्षणेन ॥ श्रुतिशतचिनपरमं पूतनरं पुराणमनिशं वर्णयति च भदेनश्रुणुनाशं सो ऽपदयाति ॥ ६८ ॥ वेदवदमप
रैरधीते द्विजैश्चशतमुखैमवरदैः ॥ एवोस्याम्निनपतिभिः पूजितमिदममलमनवरतं ॥ ६९ ॥ श्राद्धेषु यज्ञकालेषु तथैव पुण्या
श्रमेस्मरन्नित्यं ॥ आगस्तिकर्णौ परिपूरयंतः श्रुतं मयापार्श्वे गतेन तत्र ॥ ७० ॥ स्कंदाननस्यातिविचित्रवाक्ये स्तद्यहं स्तण
विद्धि वचि ॥ यइदं पठतेनित्यं प्रश्नाध्यायमनुत्तम ॥ ७१ ॥ तस्य देवाश्चलक्ष्मीश्च वरहान्तवती तिच ॥ ७२ ॥ इति कालिकापुरा
णेप्रश्नाध्याये द्वितीयोध्यायः ॥ २ ॥ ७ ॥ अनिलाद उवाच ॥ दशीत्र्यलंम्ब जलबिंदुमयं मयेरितं वचनं ॥ श्रुत्वाहवन्भिनि
खिलं क्रमेण त्रिनयनचरणौ नमस्कृत्य ॥ १ ॥ कार्तिकियो महातेजा उत्पन्नः सहरासुरा ॥ समागतः कुमारोसौ मलयं भूध
रोत्तमं ॥ २ ॥ कालिकायामहादेव्या पुराणं हृदि संस्मरन् ॥ श्रुत्वातमागतं देवं षट्चक्रं प्रश्नकारणात् ॥ तपः कुर्वन्नहं चैव
मारुत्तास्कन्दुः सह ॥ तद्गिरौ मुनिरश्रा हूल स्थितकालमनल्पकं ॥ ४ ॥ नमुद्दिश्यब्रुवन्ते च पुराणं शिखिवाहनं ॥ कुंभयोनेः समी
पेतुश्रुतं यत्तद्ब्रवीम्यहं ॥ ५ ॥ अवतीर्णा कथं चेह शंकरस्यार्धकायिनी ॥ हिमाचलगृहे देवी कथं कालीतियास्मृता ॥ ६ ॥ स्वयंमु
वेवसंभूता जगद्धितारणी यश्रा ॥ कार्याइदं दक्षिणं यस्य शकंकं या मंतथासितं ॥ आत्मानं विभवस्त्वा ति याचोक्ता च स्वयंभुवा ॥ ७ ॥
सातयोक्ता द्विधाजाता श्रद्धा कुरुष्वाच भोमुने ॥ ८ ॥ एतस्मिन्नवनामानि याचरव्याताच जगदंबिका ॥ पापघ्नैः पुण्यसंभारैर्निबोध
मुनिपुंगव ॥ ९ ॥ स्वाहा स्वधा महाविद्या मेधा लक्ष्मीः सरस्वती ॥ अपर्णा चैकपर्णा च तथा स्याच्चैकपाटला ॥ १० ॥ उमा हेमवत्ती
षष्ठी कल्याणी चैव नामतः ॥ ख्यातिप्रभा महाभागलोके गौरीति विश्रुता ॥ ११ ॥ विश्वरूपमथार्यायपृथग्दृहविभावना ॥

श्रृणु संक्षेपतस्तस्या यथावदनु पूर्वशः ॥ १२ ॥ आज्ञा आवेशिनी कूष्मा तामसी भ्रामरी शिवा प्रकृतिर्नियता रौद्री दुर्गा भद्रा प्रमाथिनी
१३ ॥ कालरात्री महारात्री रेवती भूतनायका ॥ द्वापारांतविकारे च नामानी मानि मे शृणु ॥ १४ ॥ गौतमी कौशिकी आर्या चंडा कात्या
यिनी सती ॥ कुमारी यादवी देवी वरदा कृष्णपिंगला ॥ १५ ॥ बर्हिध्वजा शूलधरी परं च ब्रह्मचारिणी ॥ महेन्द्री पेंदु भगिनी प्रियवक्रे
चवाससा ॥ १६ ॥ अनाजिता बहुभुजा प्रगल्भा सिंहवाहिनी ॥ एकानना चदैत्य भीम हामहिषवर्धिनी ॥ १७ ॥ अमोघा विंध्यनि
लया विक्रांता गणनायिका ॥ देव्या नामाधिकाराणि इत्येतानि यथाक्रमात् ॥ १८ ॥ भद्रकाल्यातयोक्तानि देव्या नामानि तन्वत्तः ॥
ये पठंति नरास्तेषां विद्यतेन पराभवः ॥ १९ ॥ अमोघा विंध्यनिलया विक्रांता गणनायिका ॥ अरण्ये प्रांतरे वापि पुरे वापि गृहे
पि वा ॥ रक्षामेतां प्रयुंजं तितले वापि स्थले पि वा ॥ २० ॥ व्याघ्रकुंभीनसे रोगे स्थाने भ्यो पि विशेषतः ॥ आपत्स्वपि च सर्वासु देव्या
नामानि कीर्तनं ॥ २१ ॥ आर्यकप्रहभूतैश्च पूतनामातृभिस्तथा ॥ अभ्यर्हितानां बालानां रक्षामेतां प्रयोजयेत् ॥ महादेवी कुले द्वेतु
प्रज्ञावांश्च प्रकीर्तिते ॥ आभ्यां देवी सहस्राणि येर्व्याप्तमखिलं जगत् ॥ २३ ॥ सा एवा हि यथा चैव अवतीर्णा हिमालये ॥ तद्दहं तेप्रव
क्ष्यामि यथैतन्मे निबोधतः ॥ दक्षस्यासीत्तदा षष्टि कन्या याकीर्तिता पुरा ॥ सोयोग्येहेभ्यो आनीता पित्राः सत्कृता गृहे ॥ २५ ॥
ततः स्वम्बावृताः सर्वाः सत्यव्रतपितुर्गृहे ॥ तासां ज्येष्ठाः सतीनाम पत्नी याश्यंबकस्य वै ॥ २६ ॥ निजां च आत्मजां तां वै दक्षो भव
मभिद्विषन् ॥ अकरोत्सनतिं दक्षे न कदाचिन्महेश्वरः ॥ २[illegible] मानात्त्वसत्कृते तस्मिन् स्वभावात्तेजसि स्थितिः ॥ ज्ञाता ज्ञात्वा
सती गत्वा स्कस्थाप्राताः पितुर्गृहं ॥ २८ ॥ ताभ्यां हीनां पिताचक्रे सनां पूजां सनातनः ॥ ततोब्रवीत्स पितरं देवी क्रोधाभिजुः नि
ताः ॥ २९ ॥ यवीयसीभ्यायाच्चलं किंतु पूजामिमां प्रभो ॥ असकृन्मावज्ञाय कृतवानसि गर्हितां ॥ ३० ॥ अहं ज्येष्ठा च श्रेष्ठा च या

BHAU DAJI MEMORIAL
डाक्टर भाऊदाजीइत्याख्यस्मारकम्

यात्वं सत्कर्तुमर्हसि ॥ एवमुक्तोऽब्रवीद्देवीं दक्षः संरक्तलोचनः ॥३१॥ अहं ज्येष्ठा च श्रेष्ठा च ॥ ततः श्रेष्ठा वरिष्ठाश्च पूज्या बाला कथि
काश्चाप्या सर्वेते त्र्यंबकादयः ॥३३॥ वसिष्ठोऽत्रिपुलस्त्यश्च अंगिरापुलहः क्रतुः ॥ मरीचिश्च तथा सोमः श्रेष्ठाजामातरो मम ॥३४॥
गर्वीभवः स्पर्द्धते मां च सा हं मनिं दिते ॥ नग्नः श्याम गलश्चैव मम गर्ह्यश्च ते भव ॥ ३५ ॥ एतस्मात्कारणाच्चैव हूतश्चैव भामिनि ॥
सती गर्वीयते चैव प्रतिकूलो हि मे भव ॥ ३६ ॥ इत्युक्तवान् तदा दक्षः संप्रमूढेन चेतसा ॥ पाशार्थमात्मनश्चैव ये चोक्ताः परमर्ष
यः ॥ ३७ ॥ तथोक्तं पितरं सा वै क्रुधा देवी तमब्रवीत् ॥ आत्मनः कर्म भिर्यस्मात् दक्षा मामवगर्हसे ॥३८॥ तथात्यजाम्यहं इदं त
नतवात्मजं ॥ नतस्तेनापमानेन सती दुःखावमर्षिता ॥ ३९ ॥ अब्रवीद्धचनं देवी नमस्कृत्य महेश्वरं ॥ पुत्री हं सुपपद्येहं पुनर्दे
हेन भास्वता ॥ ४० ॥ तथाप्यहमसंमूढा संभूता धार्मिका पुनः ॥ गच्छेयं धर्मपत्नीत्वं त्र्यंबकस्यैव धीमतः ॥ ४१ ॥ तत्रैवास्मसमा
संतो युक्तात्मानं सदा वद ॥४१॥ धारयामास चात्रेयी धारणां मनसात्मनः ॥ ४२ ॥ तत आत्मा समुच्छाप्य वायूनां समुदीरितः ॥ स
तीवक्त्राद्विनिसृत्य वह्निर्भस्म चकार तां ॥ ४३ ॥ तदुत्यनिधनं सत्य शंभुर्गुणेर्दृतः ॥ संवादं च तयोर्बुद्धा यथातथ्येन शंकरः ॥ ४४
वस्त्रस्य चक्षुषीणां च तु कोपभगवान् प्रभुः ॥ यस्मादेवमता दक्ष मत्कृते नागता सती ॥ ४५ ॥ हताश्च सत्कृतानेन हताश्चैव
यमत्र च ॥ हेतुमद्वचनं प्राप्य पुनश्चैते महर्षयः ॥ ४६ ॥ उत्पत्स्यंते द्वितीयेवैनते यज्ञे त्वयोन्निजा ॥ हुतेवै ब्रह्मणा शक्रे चाक्षुष
स्यांतरे मनोः ॥ ४७ ॥ प्राचीनबर्हिषः पौत्रः पुत्रश्चापि प्रचेतसः ॥ दक्ष इत्येव नाम्नी च मार्षायां च भविष्यसि ॥ ४८ ॥ कन्या
यां शाखिनश्चैव प्राप्ते वैवाक्षुषे तरे ॥ अहं तत्रापि ते विघ्नमाचरिष्यामि दुर्मते ॥ ४९ ॥ एवं शशाप भगवान् दक्षं महर्षिभिः स
ह ॥ सती त्वालोकयत शैलं हिमवंतं नगोत्तम ॥ ५० ॥ एव सा तत्र संभूता दक्ष गेहे सती शुभा ॥ कालीनामेति संख्याता पूर्व

पूर्वजे त्यज शंकरी ॥ ५१ ॥ तस्या न मम वत्पुण्यं देहिनां पापनाशनं ॥ मोक्षदं परमं चैव गुह्यं चैव परस्तनं ॥ ५२ ॥ इत्येतत्पुण्यमध्यायं यः पठे
च्छृणोति वा ॥ स प्राप्नोति परां सिद्धिं श्रुत्वा काल्यावतारणं ॥ ५३ ॥ इति श्रीकालिकापुराणे काल्यावतारे श्रीपार्वत्यावतारे नाम तृतीयो
ध्यायः ॥ ३ ॥ श्रीलक्ष्मण विदुर उवाच ॥ भगवन् यत्त्वयाख्यातं कार्तिकेयो हराक्लिल ॥ षट्चक्रकांचनाभासो दानवारिर्महाबलः ॥ १ ॥ श्री
च्यवन उवाच ॥ श्रूयतामद्भुतं जन्म स्कंदस्येद स्यगुनये ॥ यदर्थं तत्त्वं वक्ष्यामि वधार्थं दानवस्य च ॥ २ ॥ तारको नाम तारेयः कालस्त्व
विचोदितः ॥ इंद्रादीन मतः सर्वान् दुःखसंपादको भवत् ॥ ४ ॥ देवानां योषितो याश्च बलादपहृतास्त्वताः ॥ यान्यन्यानि च रत्नानि तेन
तान्यपि सर्वशः ॥ ५ ॥ ततो दुःखोदधौ मग्ना इंद्राद्याः सदिवाकराः ॥ ययुस्ते शरणं भीताः सरोजं च चतुर्मुखं ॥ ६ ॥ ततः स्नानागतान्
दृष्ट्वा चराचरगुरुस्तदा ॥ इंद्रादीन् विप्रलोके शाद्इदं वचनमब्रवीत् ॥ ७ ॥ श्रीब्रह्मा उवाच ॥ सिंहादिव मृगास्त्रस्ताः कस्माद्भूत सु
रोत्तमाः ॥ शंखाव गुंठिताः कृत्वा निर्बलाः कुंचिताननाः ॥ ८ ॥ ते चोचुश्चोदिता स्तेन तं चैव चतुराननं ॥ आगताः शरणं देवतारके
णतथार्दिताः ॥ ९ ॥ कृतांते वोदितोस्माकं वाहिनश्च चतुराननाः ॥ क्षणमेकं सुखं तस्मात् न लभामः पितामह ॥ १० ॥ विंशति वर्षस
हस्राणि हरिस्तारकयोः सदा ॥ अहर्दिनमविश्रांतं युद्धमासीत्सुदारुणं ॥ तथापि न जितस्तेन हरिणामोघवर्तिना ॥ अवध्योय
मिति ज्ञात्वा ययौ त्यक्त्वा महोदधिं ॥ १२ ॥ वयमपि न जितस्तेन स्यांतचित्तस्तदा शौरवीगत सूर्णं मिश्रबलः ॥ विश्रमार्थे महाबा
हुः क्षीरोदं च समाल्यं ॥ १३ ॥ वयमप्येवमेवं हि भयाल्लीनाः सुरोत्तमाः ॥ शर्मदो भव देवानां त्राहि त्वन्नो जगत्पते ॥ १४ ॥ एवमुक्त
स्ततो ब्रह्मा शक्रादिभिः सुविस्मितः ॥ पुनरेवाह तान् सर्वान् इंद्रादीन्वचनामृतं ॥ १५ ॥ सोमां कृत्वा पश्चाल्लभ्रूयमाणं विपश्चि
तः ॥ श्रूयतामत्र सद्भावं युष्माकं सुखदं मत ॥ १६ ॥ योसौ तारकनामा तु तनात परंमं ॥ स्तप्यमान स्तथासौ हि दशातु भवनं त्रयं ॥

तपसातस्यदैत्यस्य दत्त्वमानंचराचरं ॥ गतोहंतत्रदैत्यस्य वरदानार्थमग्रतः ॥ १८ ॥ गत्वावरेणतोरयोदैत्येयः शमितोमया ॥
हितार्थंसर्वजंतूनांत्रैलोक्यस्यचनान्यथा ॥ १९ ॥ इदंवाक्यमयाचोक्तोवरदानांतरेतदा ॥ वधार्थमात्मनः किंचित्प्रयस्त्वंप्रियता
मिति ॥ २० ॥ एवमुक्तेनदैत्येनहंकारणंतद्व्रवाम्यहं ॥ श्रूयतांनिखिलंनूनंमहाविक्रमकारणं ॥ २१ ॥ तारकउवाच ॥ भवान्मान्यत
रोयोहिवंद्यः पूर्वंचतुर्मुखः ॥ अहंतेनैववचध्यस्त्वांयोस्मत्तोहिवलोत्तरः ॥ २२ ॥ ननेजसाभूतभवस्यविष्णुनासह ॥ सेडाभवथलो
केशानदाहंमार्गयेद्वह ॥ २३ ॥ ततस्यत्रसूतस्यबालरूपोभवेद्यदा ॥ तदातस्माद्रणेदेवमरत्करिष्टंनचान्यतः ॥ एवमस्त्विति सोदेवो
मयोक्तोदैत्यराट्तदा ॥ तूर्णंयतस्त्वचैवास्यपुत्रहेतोमहात्मनः ॥ २५ ॥ तंत्रजध्वंकरेशानंहरिवाहनशंकरं ॥ शरण्यंशरणंशी
घ्रंयेनशर्ममवाप्स्यथ ॥ २६ ॥ मुक्ताहरात्मनंदेवंत्रैलोक्येसचराचरे ॥ ततंपश्यामिभोदेवास्तारकंयोचधिष्यति ॥ २७ ॥ पीतामह
वचः श्रुत्वा सुरराडमरारिहा ॥ कथंभविष्यतीत्येवंचिंतयन्मनसाहरिः ॥ २८ ॥ ततः सर्वैसुरगणैर्गुरुणाचसदेवराट् ॥ ह
रस्यैवसुरोत्पत्तौगमनायोपचक्रमे ॥ २९ ॥ नमस्कृत्यततोदेवंलोकेशंपरमव्ययं ॥ यस्यैववचनात्तूर्णंययोधामस्वकंहरिः ॥ ३० ॥
हेमासनेतौतंगत्वास्वपुरेरत्नमंडितौ ॥ निःपीड्यदेवतेः सार्द्धंकामंसस्मारदेवराट् ॥ ३१ ॥ भविष्यतिहरेस्तेन चिंतितंपुष्पधन्वना ॥
तारकेणकृतनस्यव्याकुलस्यतुमानसे ॥ ३२ ॥ मनोभवस्ततोज्ञात्वापुष्पपंचशरांकितः ॥ रतिमंकेसमाधायप्रस्फुरञ्चापपृष्ठ ॥
पश्यो ॥ ३३ ॥ देवेहरस्यासगोभूत्वाकामश्चाखंडलस्तदा ॥ वज्रपाणिः सहस्राक्षः विस्मितोस्यैनमब्रवीत् ॥ ३४ ॥ तमुवाचपुन ७
र्देवोनिषीदेतीहसाधकः ॥ सुरकार्यस्मृतस्त्वंहिकार्याणांकार्यवित्तम ॥ ३५ ॥ श्रीकामउवाच ॥ किंतत्कार्यंशचीनाथकर्तव्यं
यन्मयाविभो ॥ स्येकेवतपसाक्रम्यस्थानमीहंतितावकं ॥ ३६ ॥ किंवाकाचिन्नवादेशांकर्तुमीस्यतिचांगना ॥ करोमिविह्वलांतांतु

तपोध्यानपरायणं ॥ ३७ ॥ अथकश्चिन्मुनींद्राणांतपसः परमार्थतः ॥ च्यावनीयोमहाभागदेवानांवावदेश्वर ॥ ३८ ॥ नकश्चिद्द
त्तमेशूरोनधीरानचपंडितः ॥ च्यावयामिजगत्सर्वंब्रह्माद्यंसचराचरं ॥ ३९ ॥ अथवाबहुनेकेन किमुक्तापरमेश्वरः ॥ यो
सोवुग्रधनुर्देवोहरस्तंच्यावयाम्यहं ॥ ४० ॥ श्रीइंद्रउवाच ॥ अवैमितेरतेनाथवीर्यंवैपुष्पसायक ॥ नूनंहिसर्वकार्याणि
त्वतः सिद्ध्यंतिनान्यथा ॥ ४१ ॥ ब्रजपार्श्वंमहेशस्य देवानांहितकाम्यया ॥ अगाधसलिलेमग्नांमज्जतांतारणोभव ॥ ४२ ॥ प्र
क्षोभ्यहरचित्तंचकामत्वमुमयासह ॥ गत्वाहिमाचलंदेवंहरस्यसंगमंकुरु ॥ ४३ ॥ एतदेवहितंकार्यंएतदेवमनोरथः ॥ ए
तस्मात्करणाश्चंहिस्मृतपुष्पधनुर्धरः ॥ ४४ ॥ इत्युक्तोमोहनस्तेनपुष्पकेतुरतिप्रियः ॥ त्रैलोक्यस्यैवसर्वस्यजेतास्त्वंत्रिदशैः ॥
सह ॥ ४५ ॥ आहचेतत्कथंकुर्यांविनाशोहमुपस्थितं ॥ अत्यर्थंनैवभाषंतिविद्वांसः सूरयः सदा ॥ ४६ ॥ इत्येवंमनसा
चिंत्यप्रविलब्ध्यधनुः स्वकं ॥ नचाययौसहस्राक्षंपश्यन्देवान्सवान् ॥ ४७ ॥ मधुसखोरतियुक्तः पंचबाणोमनोभ
वः ॥ ईश्वरेजगतश्चापिहरेव्यामोहितः स्मरः ॥ ४८ ॥ यत्रास्तेभगवानूर्ध्वांभुध्यानदृष्टिर्महेश्वरः ॥ निष्कंपोसानुकूटेव
निरोधइववारिणी ॥ ४९ ॥ अपश्यत्तत्रसंप्राप्यहरायनमनुत्तमं ॥ नंदिनंद्वारदेशेतुमेरुशृंगमिवोन्नतं ॥ ५० ॥ चारु
चामीकरोपांगंसहस्रादित्यवर्चसं ॥ ५१ ॥ शूलहस्तंत्रिनेत्रंचचंद्रावयवभूषणं ॥ वज्रपाणिंचतुर्बाहुंद्वितीयमिवशंक
रं ॥ तंदृष्ट्वामदनोब्रह्मन्नूनंदिदेवोविसूदनः ॥ ५२ ॥ प्रविष्टोमहतींचिंतांहृदयांबुजशोषिणीं ॥ कथंद्रक्ष्याम्यहंदेवम
नसास्त्रिपुरार्दकं ॥ ५३ ॥ कथंकार्यंकरिष्यामिसुराणांप्रीतिवर्द्धनं ॥ बहुधाचिंतयत्येवंक्षणंविदोमनोभवः ॥ ५४ ॥ वंचना
यमनोवक्रेयुक्तयायोगमायया ॥ वायुरूपंततः कृत्वासुगंधमृदुशीतलं ॥ ५५ ॥ प्रविवेशातदाकामोदक्षिणेशमाश्रयेत् ॥

जगदुत्पत्तिसंहारस्थित्यनुग्रहकारणं

तेन याम्या दिशां हि वायुर्वातिसुखावहः ॥ अद्यापिकारणात्सोहि स्कंभोमदुशीतलः ॥ अद्राक्षमहं नौदेवं सूर्यकोटिमिवोद्यतं ॥५७॥ द्यो
तमानां दिशां सर्वा देदीप्यंतं महेश्वरं ॥ नीलकंठं स्फटिकाभासं खंडेंदु शूलधारिणं ॥ सर्वगं शूलहस्तं च पिनाकं धनुरव्ययं ॥५९॥ शुद्धस्फ
टिकसंकाशं विधूममिव पावकं ॥ ध्मातचामिकराभासं सूर्यमाल्यविभूषितं ॥ ६० ॥ इन्द्रनीलं दुर्दर्शं देवं च कुंडलमंडितं ॥ वृषध्वजं
सदाशांतं चंद्रसूर्यपताकिनं ॥ ६१ ॥ शतोदरं शतावर्तं सूर्याग्निविषयसन्निभं ॥ सहस्रपत्रनलिनं शतयोजनमायतं ६२ सूर्यायु
तनिभाभासा सस्कंभमनोरमं ॥ तत्र मध्यगतं देवं निःकंप -- सागरं ॥ ६३ ॥ सर्वे उपास्यमानमुभयाः कक्षीर्थ्यां सहतक्ष्णे ॥ अ
नौपममसाहश्यमप्रमेयमनोकुलं ॥ ६४ ॥ जगच्चक्षुर्जगद्बाहुं जगच्छिरो वरानवं ॥ जगच्छोत्रं स्थूलसूक्ष्मं परात्परं ॥६५॥ रुद्रं सर्व
पशोर्नाथं उग्रं विशुद्धं द्विज महादेवं महेशानमष्टमूर्तिर्जगत्पतिं ॥ ६६ ॥ व्यक्ताव्यक्तं त्रिलोकेशं येसुर्यंतेस्फरासराः ॥ ॥ इतिश्री
कालिकापुराणे श्रीशिवदर्शनो नाम चतुर्थोध्यायः ॥ ४ ॥ अनिलाद उवाच ॥ दृष्ट्वा रुद्रं देवं स्फविचित्ररूपं प्रहृष्टरोमाभिमव
स्यहेतुः ॥ प्रणम्य कामोथ विकृष्य चापमापूरयन् बाणशतैरजस्रं ॥ १ ॥ आपूर्यमाणस्य तु पुष्पकेतो वर्षाणि कामस्य गतानि स
म्यक् ॥ अहर्निशं विप्रमहोद्यतस्य सहस्रसंख्ये परिपूरितानि ॥ २ ॥ आपूर्यमाणे भगवन् प्रबोध उन्मील्यनेत्रं गिरिजाम
पश्यत् ॥ सूर्ये च हस्ते गगनं स्पृशन्यो वामेन दीर्घं वदनं त देव ॥ ३ ॥ रुद्रेक्षणात्सा कुचयुग्मकौतुक्रीडास युक्ता सहसैव देशं ॥ सस
शीघ्रं हि गजपुत्री संछाद्यमाना तु पराङ्मुखा च ॥४ गिरेंद्रपुत्रीं तसैप्रयुक्ता लज्जान्वितातत्क्षणमेव संस्थौ ॥ दृष्ट्वा कि मत्रे कि विकल्प
युध्या कामेन तत्वेन सवेद भूय ॥ ५ ॥ ज्ञात्वा विलोक्य प्रविकृष्य चापं चितेन चोक्तं न रुभायतव ॥ रुद्रेण चोक्ते हृदिन्तूर्णमेव नेत्रा
ग्निना सो मदनोतिदग्ध ॥ ६ ॥ दग्धे तु कामे नगराजपुत्री सुवाच वाचामियमादिदेव ॥ करोमि तत्ते तव चाद्य देवी ब्रूहीति म

त्वा हृदियन्मनस्थं ॥७ ॥ तदस्य हेतो करदं वरेण्यं उवाच वाचं च वचसां जनित्री ॥ दग्धे त्वनंगे वलनीलकंठ वरेण किं ते द्य करोमि किंच ॥८॥
चिनेव कामे वरेण किं ते द्य करोमि किंच ॥ विनैव कामेन तवास्ति भावः स्त्रीपुंसयोर्भास्कर कोटितुल्य ॥९॥ भावेन नतु संनिकर्षं हनतस्तका
मश्चभवेन्महेश ॥९॥ उवाच भूयो मदनांतकारी रेहेन चाहं मद नेस्फनेत्र ॥ नेत्रस्य हे विज्वलनात्म कस्य स्वरूपमेतद्द किं करोमि ॥१०॥
श्रीदेव्युवाच ॥ भावे वकृत्वात वभूत नाथ व्यामोहसे किंच स्मिनं द्यवर्ण ॥ त्वाचित्तवृत्ति र्यदि चक्षुषस्ते ॥ तदाद देमाम पि चाद्य संस्था ११
चराचराणां परमादि देवं प्रवर्तनेय स्वयमेव सोहि ॥ त्वामेव मुक्तात नु दृष्ट्वा सरेशा पश्यामितं नैव चतुः समेतत् ॥१२॥ नाहं प्रभार्य
मलचंद्रभास त्वय्येव शक्तिर्मम शूलहस्त ॥ नान्यागतेर्देव विहाय नूनं स चंतमीशाक्र सेवितं १३ त्वमेव चक्षुर्जगतस्त्वमेव त्वमे
व वाचो वचसांपतिस्त्वं त्वत्तोस्म्यहं ज्योतिमनंतशक्ति वरेण किं मे शशिमूलशांते ॥ प्रसीद मे देव नतश्च तेनो मि त्तव प्रसादाद्भगवान्
स्मरेश ॥ मन्यस्त्वकामं इति संस्थितेयत् स्मत्वा तथा धूर्जटि नोक्तमेतत् ॥१५॥ त वाद्य तुष्टो वरदो स्मि सत्यं अहं हि सत्येन सरोजनेत्रे ॥ त
ते समस्तं हृदि देवि दग्नि -------------- श्रीदेव्युवाच ॥ नमाम्यहं देवमजं पुराणं उपेंद्र वेधामरराजजुष्टं ॥ शशांकसूर्
याग्निसमाननेत्रं वृषेंद्रचिन्हं वलयादिहेतुं ॥ १७ ॥ सर्वेश्वरेशा त्रिदशैकबंधु ध्यानाद् गम्यं जगतप्रकाशं ॥ त्वां वाग्मयाधारमनंत
वीर्यं ज्ञानार्णवं चैव गुणार्णवं च ॥ १८ ॥ परारं ध्याननिविष्ट रूपं अनादिनं कारणमप्रमेयं ॥ हिरण्यगर्भं जगतः प्रसूतिं नमामि देवं त्रिद
शांकचिह्नं १९० पिनाकपाशांकुशशूलहस्तं कपर्दिनं मेघसमानघोषं ॥ तमालकंठं स्फटिकावभासं नमामि देवं त्रिदशांकचिन्हं ॥२०॥
करसिद्धरातार्चितरथं कशार्ङ्गचक्रसत्त यकध्वजिनां नरसिंहदारुणां त्वा नमामि रभवरूपधरं ॥२१॥ उरगेंद्रराजमाहारां चलयभू
षणं हरं वरदवरं विविधमुकुट विचित्रतां हीं नमो मि हरिहरिचरणवसनत्वां ॥२२॥ क्षितिजलपवनगगनशशिदिनकरयजमा

१

नादितनुंच॥स्फनमभयदंप्रभुंभयंकरंचनोमिशिवं॥ २२॥ एकमनेकमपरंतुमरूपमगंधमनिंद्यमनन्तमीशंनौम्यहमजरममरं॥२४॥ य
दक्षरंनिर्गुणमप्रमेयंसद्योनिरेकंप्रवदंतिसंतः॥ हृदंगमंदेवमनंतमूर्तिर्नमामिसूक्ष्मंपरमंपवित्रं॥ २५॥ नमामिरुद्रंप्रमथैकनाथं
धर्मासनस्थंप्रकृतिहृयस्थं॥ तेजोमयंबालशशांकमौलिंकालंधनंध्रस्मरविद्वेनिभं॥ २६॥ शरणंगताहमनिधनंपुरुषस्त्वांवृषभ
ध्वज॥ पवनगतिरत्राद्रिरिपुदलनाघहरं॥ भीमतुकामोयथदितुष्टोभवान्वृणोमिवरमतुल्यं॥ २७॥ मदनसमुच्छ्रितेनीशो दि
शतुतदीमहादेवं॥ उक्तस्तदागिरिशस्त्वयामेयेवंभयान्वितिवचवतेन॥ २८॥ यश्चोस्योडुमालयादीप्यत्तिस्फुरद्विद्युद्विवजदिधिवभ
यन्वनंगोतमत्वनंगोतवनेषदेव॥ त्रियार्थमार्यतवप्रार्थयेतिमहावरोयंतवपघनेत्रेहेतोस्त्वनंगः कमलायताक्षि॥ ततोच्छितो
वायुरियाप्रमेयो अनंतरूप्यामकरध्वजश्च॥ ३०॥ रहस्यवाक्याद्युमयेगितस्यसचापबाणःसरतिर्बभूव॥ मदनेचनगारूपतदोच्छितेभ
वरुदितस्थित्तमेवशंभुः॥ ३१॥ यत्रहस्यमिसुवाचवह्निदेवद्य॥ सोमःससोममलंहरंमृदुस्निग्धं॥ ३२॥ गिरिरोवाच॥ इत्यामिदे
वपतिमेकवीरमनडालयिनममीशां॥ वाक्यंचदेव्याननपुंडरीकात्श्रुत्वेहमाहालिसमानकंठः॥ ३३॥ देवीमुमाप्रीतिकरंसकामंउक्तन्वया
देवितवास्तुयत्तत्॥ इतितस्यवरंदत्वादेवःपंचारमध्यगः॥ ३४॥ दीपनिर्वाणवच्चमुस्तंत्रेवांतरधीमते॥ इदंयःपठतेनित्यंशृणुया
द्वापिमानवः॥ ३५॥ सर्वपापविनिर्मुक्तोधर्मास्थिवपदंव्रजेत्॥ ३६॥ इतिकालिकापुराणेगौरीवरप्रदानोनामपंचमोध्यायः॥ ५॥
श्रीअनिलाद्दउवाच॥ तपस्यंत्यासुरेशान्यांत्रैलोक्यंविरलीकृतं॥ पुनरेवतदावस्यमभूत्सर्वंचराचरं॥ १॥ उत्पातवायवःशांताव्रुक्षो
पबलहाश्रमे॥ वरदानकृतेदेव्यादेवदेवेनशंभुना॥ २॥ पयोदासौम्यतायातासमुद्रापितथैवच॥ विशांदशादयःसर्वेयेकेचिन्मोहकारिणः ३॥ १
देयादिसर्वलोकेषुप्राणिनःकांडमध्यगाः॥ अवाप्यपरमंसौख्यंदिव्यादिव्याश्रमेनिरे॥ ४॥ दिव्यास्तपोग्निनांयश्चदग्धकांडोहरेतथा॥ वसंतेव

चराज्जिवमृदंतदवशेषतः॥ ५॥ एवंहिसौम्यतायातेहामोदरपदत्रयो॥ त्त्वणविंदोमुनिश्रेष्ठशृणुवृत्तंपुरातनं॥ ६॥ अनुग्रहस्यतरेणाथ
देवींत्रैलोक्यशंकरः॥ अनुभूत्तदामहेशानंअजोमंदरगोव्ययः॥ ७॥ सापियापद्मपत्राक्षिंत्रैलोक्यप्रभवारणी॥ उमादेवीतथाशीघ्रंसंप्रा
प्तापितृमंदिरे॥ ८॥ प्रपश्येगिरिराजस्तंचंद्रकोटिनिभाननां॥ दीपयंतिजगत्सर्वंप्रसंतीसचराचरं॥ विद्युत्पुंजनिभाभासांरत्नयष्टीव
निर्मलं॥ पानादिचाम्रनस्येवन्हश्लात्तसिमचातसः॥ १०॥ प्रयच्छंस्यात्मजांयेव अष्टमष्टांगसंयुत॥ हत्वोपविश्यचार्वंगीमणिरत्नोज्वला
सने॥ ११॥ उमामंकेसमाधायशिरस्याघ्रायपर्वतः॥ कोमलाह्वियुगोतस्याविवेशाशुनगोत्तमः॥ आदायपाणिपद्मेनपंकजाविव
मूर्द्धनि॥ गिरिद्रांकमतादेवीशिशस्फेताविभावरी॥ १३॥ द्योतयंतंलताकाराविद्युन्मेघचयेपयः॥ श्रीनगेंद्र उवाच॥ किमुक्ता
स्त्वंतपस्यंतिदेवदेवनरतलिना॥ कीदृशांचत्वयालब्धं॥ वरंवरसहस्रदे॥ १४॥ श्रीदेव्युवाच॥ स्वयंदेवोमहादेवोममतुष्टो
जगत्पतिः॥ १५॥ दतस्तेनवरस्तातयेनवश्यंभवेज्जगत्॥ मालीमौलीवलीकान्तःशूलपाणिर्वृषध्वजः॥ १६॥ आराध्यतपसासोद्यप
तिर्लब्धोमयाधुना॥ सर्वभूतपतिर्देवःचंद्रावयविलिकातंःवभूपणः॥ १७॥ एषएवरोमयाप्राप्तपरमानंदकारकः॥ अभूत्तदानगेशानः
संस्वेदोद्भूततनूरुहः॥ १८॥ शरच्चंद्रवसोदानश्रुत्वावाणींतयेरितां॥ ततस्तेनतदाभृत्यात्विदंमुक्तासदोयमाः॥ १९॥ अस्मिन्नीप
स्फदेश्रेतु आगमिष्यंतिसर्वथं॥ एवमुक्तोस्थित्तोवेगादुमामाधायमस्तके॥ २०॥ उत्पत्यचननः स्थाद्ममराणांप्रियंकरः॥ चारुपर्भी
गिरिश्रेष्ठोयज्ञभूमिस्तदाव्यमात्॥ २१॥ स्निग्धोन्नतनगेशानंप्रमाज्युर्यततःस्फधीः॥ क्रमित्वापुनरेवाशक्रस्थानान्यत्यान्यकल्पयत्॥ २३॥
अत्रहेवीभवच्छक्तोस्थानेवास्थानमंडपे॥ रंस्यतेवमहादेवोरौद्रैर्देवगणैः सह॥ २३॥ शोभिष्यतेवनंचात्रकमलानांसुगंधिनां॥ अ
शोकानांचरम्भानांइहभ्रूमौनसंशयः॥ २४॥ एयमादिरनेकानिस्थानानिविविधानिच॥ कल्पयित्वाततःपूर्वं हेवदेवमनुस्मरन्॥ २५॥

मनसापरयाभक्त्याध्यायमानःपरंशिवं॥ आस्थायक्षणमेकंतुखमवलोकयत्तदा॥२६॥ ततः आवाहयेच्छैलः त्वष्टारंविश्वकर्मणां
उपस्पृश्यशुचिर्भूत्वामंत्रीमंत्रैर्यथोरगात्॥ २७॥ ततस्तेनतदातस्यभक्त्याईश्विन्तितंक्षणात्॥ कथितमिवकर्णाभ्यांज्ञातंचविश्वक
र्मणां॥ उपस्पृश्यशुचिर्भूत्वा मंत्री मंत्रै र्यथोरगात्॥२८॥ ततःसकुशलोवेगात्विश्वकर्मामहामति॥ययौहिमवत्पार्श्वं इन्द्रुचैत्रा
दिवच्युतः॥२९॥दृष्ट्वा तमागतंविल्वयास्तज्ञं निपुणंकविं॥ स्वागतासनदानेन पूजयंतंनगोत्तमं॥ ३०॥ पूजयित्वागिरिस्त्वस्त्का कामदे
वचनामृतं॥ अब्रवीच्चंद्रसंकाशःस्त्वष्टारंचस्फुरौकसां॥३१॥ नगेंद्र उवाच॥ विश्वकर्मन्महाप्राज्ञसर्वशास्त्रविशारदः॥यत्कारणात्त्व
याहेवः स्मृतस्तत्वंनिबोधमे॥३२॥आगमिष्यतिदेवेशो वरदोनीललोहितः॥पार्वत्याचेप्सितंपुत्रंवरंकामसमन्वितं॥३३॥चराचरैर्वृतो
देवः सर्वव्यापिसदाशिवः॥ आह्वानितोथयज्ञेषु मूर्तिमान्नागमिष्यति॥कुरुष्वमंडपंरम्यं यत्रार्थकामहत्॥३४॥चामीकरमयंदिव्यं
विस्तीर्णंरत्नभूषितं॥३५॥ अयुतैकप्रमाणेनचैवाहंकामदंमहत्॥ नानाविधाभिर्देवीभिर्युक्तांपिदेवींकरस्यच॥३६॥ एवमुक्तस्तु
दातेन गिरिणाविश्वकर्मकृत॥ चैवात्यमस्तत्वंदेवीमंडपंरत्नविग्रहं॥ स्तंभैरत्नमयैश्चित्रैर्मणिजैःसूर्यसन्निभैः॥ यज्ञचिह्नमयैर्दि
व्यैरिंद्रनीलमयैरपि॥ रुक्तोत्पलैर्महानीलैश्चाकविबालकूटेहदैः॥ शालतालमयैश्चानेकतत्रकांतिमयस्तथा॥३९॥नागशिरोईश्वर
नेतथैवपुष्पराजकैः॥ वैडूर्यरविकांतैश्चस्फाटिकैःराजतैरपि॥४०॥ अपूर्वमणिपुंजैश्चवहारिद्रक्तिग्धसन्निभैः तत्रार्धेर्जटिलैर्दी
प्त्यानीलजैःपद्मरागजैः॥४१॥ मरकतमयैश्चैवमुक्तादामविलंबितैः॥ चामरालंकृतैश्चान्यैर्देवदेवाशिसन्निभैः रुक्मैःदर्पणैश्चस
मन्वितैः॥ ४३॥सूर्यबिंबप्रतीकाशैःश्चांद्रबिंबसमप्रभैः॥ अग्निवर्णमिवस्थालैर्देवदेवासिसन्निभैः॥४३॥प्रवृत्तैश्चतुःषष्ठा
ंतैश्चदशास्त्रैश्चसमन्वितः॥ द्वात्रिंशात्षोडशास्त्रैश्चतुषष्ठ्यःसर्वैस्तथा॥ ४४॥एवमादिमनेकैश्चमंडपंचास्रजत्तदा॥ तोर

णाट्टालसंयुक्तं रत्ननिकरराजितं॥४५॥मुक्ताजालगवाक्षाद्यंवातायनैरलंकृतं॥ध्वजमालाकुलंदिव्यंपताकानेकशोभितं॥४६॥ रत्नजैसिंह
शार्दूलैगजैर्व्यालैनिरुत्तमं॥ रचितंमंडपंरम्यंखगैर्नानाविधैस्तथा॥रुद्राणांचतथारूपैविविधैरवशोभतः॥ देवैश्चैवमनोहार्यैमर्त्य
जैश्चतथापरैः॥४८॥ मालाभिस्तबकैर्विभिरत्नजैकुसुमैस्तथा॥ कचित्पंक्तिसमारूढैश्चतुरस्तैप्रलंबितैः॥४९॥ उत्पततीवसाम्रा
तिरश्मिशालांमनोहरं॥ चिंतामणिसमुत्थंतंमंडपंचारुकामदं॥५०॥तस्मिंश्चसर्वतोभद्रेहमरन्ध्रोइवमले॥ रत्नज्वालास्फुचित्रांगतो
यस्थानान्यकारयत्॥५१॥दीर्घिकांतोयसंपूर्णाक्षीरपूर्णातथैवच॥ देवह्रदान्यनेकानिअमृतापूरितानिच॥५२॥ घृतपूर्णामहानद्यां
रत्नसोपानमंडितां॥५३॥ एवंहिदिव्यैश्चकंदरीभिर्नानाप्रयोगैर्विविधैश्चचित्रैः॥ मनोभिरामैर्नयनाभिरामैर्युक्तांतुवेदींत्वरितां
चकार॥५४॥ इतिश्रीकालिकापुराणेमंडपकर्मणिवेदीनिर्माणेषष्ठोध्यायः॥६॥ विविधानिचरत्नानि रत्नरुक्ममयानिच
अकारोत्ससुखान्योन्यंपंक्तियुक्तान्यनेकशः॥१॥ एवंतत्रमुनिश्रेष्ठमंडपेद्वारदेशतः॥अकरोद्दिव्यरूपंचक्राधदेशतः॥२॥ कृत्वा
निर्द्वितंनयनाभिरामंक्षोणीधरायसनिवेद्यनदेहमाह॥ स्पष्टंमयैतदखिलंचतथाभिमृतंदेवामरेंद्रप्रियदंनगराजपश्य॥३॥
विविधमणिमयूखैमंडपेभासमानंकनककमलयुक्तंहेमपुष्पैर्कृतं॥४॥उत्थायवेदात्मणिदंडयुक्तंआलोक्यपत्रेन तदासनाल
ंसौविलोक्यद्रनिभाननश्चाकरोनिजस्तजास्फलंरशाल्पिनेस॥५॥ प्रभूतवस्त्रैर्वरहेमदामाभिरत्नैर्नेकैर्बहुमानपूर्वैः॥ एवंमुनींद्रवि
विधैसरवदाकुसुमैक्रमेणार्चितोगतोपिगिरिणाः॥६॥उक्तहृदयपुत्रेणनूतदाहेमकृतापीडंस्वगृहे॥ त्वणबिंदुरुवाच॥ किमकु
र्वन्नगिरिर्भूयोमंडपेतुविनिर्मिते॥ ७॥ विश्वकर्माणिसंप्राप्तेस्वयंपामतवानघ॥ वरंदत्वापिदेवोपिसंहरेच्चोरुकंदरे॥ ८॥कि
मकुर्वन्तदादेव्यास्रप्रमत्तोमहेश्वरः॥९॥जानस्त्वनिंयवर्णाथांसगमःकथ्यतांद्विजः॥ कौतुकंहिनथाचात्रहृदये

समुपस्थितः॥१०॥ श्रोतुमिच्छामिविप्रेशानिः संदिग्धंतवाननात्॥ यथास्यक्तो महादेवो अनुस्यादर्पणायसः॥११॥ स्थापयित्वा स्थितोय
स्तंवाङ्मयंसचराचरं॥ ध्येयोयश्चयथाकालं ब्रह्माद्यैः ससुरासुरैः॥१२॥ त्रिधाव्येयोनदेहस्थोहंसेनकशरीरयेत्॥ यस्मादुत्पद्य
तेसर्वमांब्रह्मभुवनांतिक॥१३॥ पुनर्यस्मिंवलीयंतेयस्याधारस्तुसर्वदा॥ दुर्विज्ञेयगतिर्देवोरूपवर्णविवर्जितः॥१४॥ कालका
लविभागेनवेद्योयोहिसदाबुधैः॥ कालाश्रयातभागस्यशतधाकल्पितस्यच॥१५॥ नदृष्टाविगमो यस्यमूर्तिमान्सफलंभवेत्॥
मूर्तिमत्सुपदार्थेषु विनाशः स्थितिमिस्मृतः॥१६॥ तेनमेसंशयोब्रह्मन्देवोपिनिःफलोविभुः॥ देव्याः पाणिग्रहार्थंहि मूर्तिमान
गमत्कथं॥१७॥ एतत्सर्वंसमासेनपृच्छतार्थमशेषतः॥ मुनिंद्रानुग्रहार्थायवहर्दतांवर॥१८॥ अनिलादउवाच॥ आवाल्यकृष
यःसप्तवकारथक्रहृनमं॥ भूतसंतर्पणंदेवंहरमुद्दिश्यपर्वतः॥१९॥ वरदत्वानुपार्वत्यांहरोपिमंदरंगतः॥ गत्वाचैवसमालो
क्यनंदिनंचेदमब्रवीत्॥२०॥ श्रीभगवानउवाच॥ शृणुत्वमितिशैलादे यदब्रवीद्द्विजासमेवान्॥ हितार्थंसर्वभूतानां
प्राणिनांचपिचविन्नैशेषतः॥२१॥ हिमवान्नगशार्दूलोधरोधरणसंभवः॥ तेनारब्धमहायज्ञंतन्निर्वाग्मयस्यच॥२२॥ देवैर्मी
निकंपुण्यंविशेषान्ममपुत्रकाः॥ तत्रयास्याम्यहंतेनआहूतोगिरिणानघ॥ नागार्थंचस्कदेशार्थंत्रैलोक्यतिलकेशुभे॥ दानार्थंच
वरंचत्सपार्वत्याब्रह्मणोत्तमं॥२४॥ सोगमिष्याम्यहंतूर्णंयक्ष्यामिकुरुष्यतत्॥ कालाग्न्यादीपनंवत्सस्वव्यापारान्पृथक्पृथक्॥२५॥
सर्वानावाहयत्वंहि ब्रह्मादीन्भुवनेशान्॥ भुवनानिचसर्वाणि सागरान्खेचरांस्तथा॥२६॥ ब्रह्मांडधारणेयेच येचैवचरणाश्च ११॥
स्थिताः॥ एतांश्चैवचतुःशैलां शीघ्रमानेतुमर्हसि॥२७॥ यस्यामिमंडपंदिव्यं विश्वकर्मविनिर्मितं॥ त्रैलोक्यतिलकंकामं सर्वरत्न
मशुभं॥ यत्रतिष्ठत्युमादेविममध्यानपरायणा॥२९॥ विद्युल्लतेवभासंती चंद्रकोटिनिभानना॥ पश्यतीमंडपंदिव्यं विश्वक

र्मविनिर्मितं॥ एवमुक्तोगिरिशेननंदिरविज्ञातस्तुतिः॥ अशोकवनिकांनत्वा ययौदेवंमहेश्वरं॥३१॥ गत्वातद्वनिकंनंदीउपस्पृश्यस
माधिना॥ पुनर्नम्यमहादेवं भक्तोगाद्द्विजवत्सलः॥३२॥ प्राङ्मुखः स्ततः स्थित्वा ध्यानयुक्तोगणाग्रणी॥ सस्मारमनसापूर्वंरुद्र
कालाग्निसंज्ञकं॥३३॥ शैलादेश्चिंतितंज्ञात्वा सोपिशीघ्रतरागतः॥ रुद्रैः परिवृतस्तैश्चवैलाडवमहोदधे॥३४॥ पुनरस्तूर्ध्वंततोनं
दीकालात्मादिशगात्मगान्॥ आवाहयततस्तूर्णंसर्वान्भुवननायकान्॥३५॥ कांडावरणगाश्चैवरुद्रांश्चामोघविक्रमान्॥ ब्रह्मांड
धारिणोयेचतांश्चैवामततसंभवात्॥३६॥ सर्वानेतान्ततःशैलोमनसाचिंतितेनतु॥ आवाहयत्क्षणादेवसरितः सागरानपि॥३७॥
स्मरणात्तस्यशैलादेः प्रावृट्कालेचतोयदा॥ नभःसंछादितंसर्वं आगच्छद्भिस्तुतेस्तदा॥३८॥ दृष्टमिष्टैर्भिरेतस्सशिवंपरम
कारणं॥ छादितंमंदरंरम्यंरौद्रैर्दैवेर्निरंतरं॥३९॥ येनाहूतोहंतेतेदंवच्मिमानदकिंतव॥ किंवात्मनाविभूतिंनुमांदास्यतिगि
रेःसुतं॥४१॥ एवमुक्तस्तदातेनशैलादिस्तमुवाचह॥ प्रलयेन्ममदेवोसौयत्कारणनिबोधमे॥४२॥ गृहीष्यतीगिरेःपत्रींप
त्नींतेनमहेश्वरः॥ येनयूयंसमाहूताब्रह्माद्याःससुरासुराः॥४३॥ आहूतागिरिशोन्नाथोणायज्ञेसर्वभूतहितंकरे॥ भागार्थं
चसर्वेसार्धेदेवदेवोत्रगत्यतिः॥४४॥ समद्गुंदेवसिंहस्यद्रष्टुंमिच्छंतिदेवता॥ श्रुत्वातुनंदिनोवाक्यं कालाग्निरिदमब्रवीत्॥४५॥
येनद्रक्ष्यंतिदेवेशमुमावरमनिंदितं॥ अहमेवमहादेवंपश्यामिनीललोहितं॥४६॥ असिताग्रेर्वचः श्रुत्वा गत्वानंदीददर्शहरं
उवाचवचनंदेवंस्निग्धगंभीरयागिरा॥४७॥ आगतादेवताःसर्वेशूलपाणेतवाज्ञया॥ द्रष्टुमिच्छंतितेसर्वेत्वामनंतंनतुंहरिं
॥४८॥ देवादिशापुरामोत्तुकिंवक्ष्यामिसुरासुरान्॥ प्रतीक्ष्यद्वारमूलेतुद्रष्टुकामाश्चसंस्थिता॥४९॥ तंचैवपश्यभूतेशरुद्रैरौद्रै
रिहागतं॥ कोटिसंख्यैरनेकश्चवृत्तंसंहारकारणं॥५१॥ स्थितंतेरूपमपरंतेजोमयमनिंदितं॥ मंदरंभागमारूढंरुद्रंकाल

ग्निसंस्थितं॥५०॥ तंचैव पश्य भूतेवा रुद्रैर्यो इरिहागतं॥ कोटिसंख्यैर्तैर्रे कैश्च वृत्तसंहारकारणं॥५१॥ एतत्तश्रुत्वा महादेवो वाक्यं नंदि
मुखाच्युतं॥ आनयस्वेति निग्राह शीलादि सर्वतोमुखं॥५२॥ आदाय पुष्पवद्राक्यं शिरसांजलिमिर्नतः॥ निर्ययौ चरणेन त्वास्ह र्यास्
यैष चापरः॥५३॥ देशश्चापूरयन्ननंदीस्व रेणजद्स्वनः॥ तिस्त्स कनकाभास महे देरन्तकानलं॥५४॥ तिष्टते भगवानीश उत्ति
त्वं समीपतः॥ पूर्वदेवेति संबोध्य गम्यतामिति चाब्रवीत्॥५५॥ आहूता गम्यतां देवा स्वयं देवेन शंभुना॥ अत्माधाश्च नदादेवा
दीमाह पुनः सुधीः॥५६॥ एवमुक्तास्ततो नंदी किरीटी कुंडलान्वितः॥ चारुहेमकृतापीडो वज्रस्तोम महाबलः॥५७॥ अशोक
निकास्तूर्णं शैलादि कनकप्रभः॥ सुरासुराणामग्रे सो विवेश हरमंदिरं॥ हेमदंडं समादाय शूलं चैव सदोज्वलं॥ चतुर्बाहु विशाला
हरं नत्वा पुनस्थितः॥५९॥ ततो विवेश सोप्येवं यो सौ कालाग्निसंज्ञतः॥ पुनर्विष्णुश्च ब्रह्मा च इंद्राद्याश्चैव देवताः॥६०॥ पूर्वको
लाहलं कृत्वा देवा सुरमहोरगाः॥ श्रूयो लोकपालाश्च जयाद्यादिगंगैलैः॥६१॥ नदीवा विविधैः पुष्प पुष्पैश्च विविधैस्तथा॥
विशहरसंस्थानं वार्योधाडवस्क्रैदरं॥६२॥ प्रविश्य भवने रम्ये नानाधातुविचित्रिते॥ गणकोटिसमाकीर्णे रुद्रकोटिसुसेविते॥६३
अग्रजन्मा गुरुः पूर्वं रुद्रैर्देवैर्वृतस्तदा॥ मथारिमंतकारं तं अपश्यद्देत कानलः॥६४॥ मुक्ताचलप्रतीकाशं शशांकयेंदुसन्निभं
अमृतं मस्ततालानं जगदानंदकारणं॥६५॥ नीलकंठं त्रिनेत्रं च शूलिनः सर्वतोमुखं॥ अग्निचूर्णमिवोद्गारं को दिदीर्यनिमेक्षणं ६६
कपालमालिनं देवं कपर्दकृतभूषणं॥ नागहारं कृतं कंठं म्लेंगेंड चंडवाससं॥६७॥ अर्द्धनेत्रं विरूपाक्षं चलधारिणं॥ दशबाहून्
दशार्धस्य अनंतं तेजसागरं॥६८॥ प्रलयाग्निवयाकारं दुर्दशं शशिशेखरं॥ आत्मयांबुदनिर्घोषं भाभासितदिगाननं॥६९॥ ज
यद्कृनि संहारं स्थित्यनुग्रहकारणं॥ सर्वतः पाणिपादांतं सर्वतोक्षिशिरोमुखं॥७०॥ सर्वतः श्रुतिमल्लोके सर्वमावृत्य संस्थि

तं॥ कुशेशय सुगंधाद्यैः पद्मोत्पलसचंपकैः॥७१॥ वकुलैः पारिजातैश्च कर्णिकारैश्च कुंदकैः॥ पूजितं विविधैः पुष्पै दिव्यगं
धवहैर्भृशं॥७२॥ पूतैश्चैवसंततानैः मकरंदालिसंकुलैः॥ इदं रूपं समालक्ष्य देवदेवस्य शूलिनः॥७३॥ अथेस्खिलः सका
लाग्रे मेरोर्मरुरिवापरः॥ ततस्तं चं तमवेशं रुद्रं रौद्रमहाबलः॥ कारणं कारणं कार्यं सर्वज्ञं सर्वदर्शिनः॥ कालाग्निरुवाच॥
अव्यया मममेयाय ज्ञानदेहाय शाश्वते॥७५॥ अप्रतर्क्याय गूढाय नमोस्त्वनंतमूर्तये॥ एवमादिरनीशश्च नाममिः परमेश्वरं॥७६॥
रुद्रैर्देवैर्वृतः सोहि तुष्टुवुर्वृषमेक्षणं॥ अथोवाच स शैलादिः प्रणिपत्य महेश्वरं॥ प्रसीद देव देवेश पश्यत्वेवं सनातनं॥ ए
वं विकल्पाग्रथमाग्रगण्यतो षदेवं प्रणिपत्य मूर्द्धा॥७८॥ हस्ताब्जयुग्मेन शिरस्थितेन भावार्चितो वज्रधरः स्थिनेत्रः॥ स्व
रूपवादैर्विमुखैर्मुनीडे स्तुत्वा दूतुल्यैर्वचनैश्च नंदी॥७९॥ ज्वालाभिरुग्रं जटिलं च यस्य हस्ते धतं वह्निरविप्रकाशं॥८०॥ नं
दिरुवाच॥ कपर्द्दिनं सूर्यसहस्रनेत्रं जटाधरं भीमभुजंगकंठं॥ दिशांबरं सहस्रमूर्तिमंतं नमामि शंभुं त्वमचिंत्यरूपं॥८१॥
इति श्रीकालिकापुराणे सकलसुरासुरप्रमथनेन श्रीनंदिप्रणतिर्यचोनाम सप्तमोध्यायः॥७॥ अनिलादउवाच॥ त
तः स पुरहा स्त्रीकामकालानलकृत प्रभुः॥ उवाचेदं भुजं तं सीनं दिनं भगनेत्रहा॥१॥ तुष्टिमम त्वं जाता दृष्ट्वा प्रणयवादिनं
मांभैषि त्वं गणाध्यक्ष विषादं च जगर्हिवे॥२॥ कलिकाल्यैतु संप्राप्तोयुक्तं यत्कुमसंशयात्॥ इतिहासालंकं वाक्यं प्रत्ताक्षर
निबंधनं॥३॥ प्रस्तुतं यो मिज्ञानाति कालं देशं सुविस्मितं॥ धीमान्स सर्वशास्त्रज्ञः कालज्ञः श्चैव पंडितः॥४॥ अवैमिसर्वशो
त्वादे भक्तिं शांत्वसत्यतां॥ विनयं च तथा शीलं धैर्यं च सत्यविक्रमं॥५॥ स विषादं त्यजस्वेति बाहुभ्यांकृत्तिवाससा॥ परि
ष्वक्तस्तता नंदी उक्तेर्ये नमास्ततो॥६॥ ततः सुरासुराः सर्वे जयशब्दपुरःसरा॥ ववर्षुपुष्पमाभिषेनैवत ~ चालये॥७॥

डाक्टर भाऊदाजी इत्यादस्य स्मारकम्
Dr. BHAU DAJI MEMORIAL

धन्योनंदीतियाचक्तेउद्गीतिता समंततः अश्रूयंत तथामावाद्याडुडुमिनाचसंमततः ८ इत्यूचुर्देवताः सर्वेरंतचूडोत्पला
नना ॥ हरींद्रवरुणाद्याश्च विरंच्याद्याः पुनः शृणु ॥ ९॥ अहोधन्यतरादोषः चौलादिकर्णद्रुद्रधृक् ॥ एवमादिरतेकानिभक्ता
चोन्याहरंपरं ॥ १०॥ प्रणम्यदेवताऽरुद्धदेवदेवंत्रिलोचनं ॥ अथाघ्रायथाघ्रायतथामूर्द्धिहरश्चंद्रविभूषणः ॥ ११॥ उवाचवचनंश्ल
क्ष्णंनंदिनंकुलनंदिनं ॥ रुद्राणांदेवतानांच ~ ~ ~ ~ विशेषतः ॥ १२॥ आनूर्णाक्रमयोगेन आह्वसंवदस्कृतं ॥ एवमुक्तोयशै
लादिर्भानुरिवगभस्तिमान् ॥ १३ ॥ आदायदेमदंडंच भूयएवाग्रतोभवत् ॥ ततः प्रणम्यदेवेशमुमापृथमिनिंदित ॥ १४॥ अ
नुलोदेवदेवेन आज्ञयाभिगदस्तदा ॥ नंदिरुवाच यासादेवीमहावीर्याचराचरकृतालया १५ सर्वरत्नरूसंपूर्णसर्वालं
कारभूषिता महाशांतिपरासौम्यवज्रेंद्रनीलभास्वराः १६ कूर्मध्वजाकृताटोपातिलकालकमंदिताः ययाविनानचलेनैत्र
लोक्यंसचराचरं १७ आगतातेसमीपंतु स्वयंक्षीणीमुदान्विता स्कनंदाद्यैतिनंदाचसनंदानंदनंदिनी १८ गतनेन्द्रदुनं
दाचलोकपालापुरेस्त्विमा एतास्त्वमरेशानलोकालोकस्यचोद्गतः १९ निस्पंतिचलसाद्यांच सर्वकामसमन्विता अष्टाव
वसुरूपाद्यानितंबेनातिमंथरा २० मध्यक्षामाचविंबोष्ठीपीनोन्नतपयोधराइंद्रादिलोकपालानांपुर्यैताः सूर्यसन्निभाः
२१ स्थिताकामैकसंपूर्णालोकालोकस्यचोद्धृत मणिपुष्पोमहावर्तोमंदाश्वतमहेश्वरः २२ मसाद्यादीनितीर्थानिस
र्वाण्येवमहेश्वरः आज्ञयातवदेवेश आगतानिमहेश्वर २३ कांडोदरेनयार्त्रैवावाद्ययंसचराचरं तत्समनत्वंसमायांतिरव्या
पितंचमहेश्वर २४ धन्योहंदेवदेवेशयस्यमेत्वंसदागति प्रभूस्त्वंसर्वलोकानांशाश्वतःपरमव्ययः २५ महिमातेम
हादेवदृष्टासर्वांगसुंदरी मयासम्यक्प्रसादात्तेप्राप्तंजन्मफलंमया २६ बिंदुर्विसर्गरूपायनादरूपायचाव्यय न

मस्तेअनंतधामायप्रभवद्वृक्षायतेनम २७ एवमुक्त्वातदानंदीदेवदेवस्यचाग्रतः पपातदंडवद्भूमौभक्त्याभरमयानघ २८
यइदंपठतेनित्यंप्रयतस्त्वशृणोतुवा तस्यज्ञानंचमोक्षंचजायतेसर्वसंपदः अस्यचाश्चरूराः सर्वेरुद्राद्यामोघशक्तयः
ऋषयोदेवयक्षाद्याभवंतोवरदाध्रुवं ३० चहंयोतिषिः र्सूद्ध सएवाघोहतस्यच द्विषंतोमाययायस्तोजातिव्याभिमला
नना ३१ एवंसनंदीकुशावरायवाचामयंविभ्रतिवेघतस्मै सर्वेचावरदुंदुभीयथभाहिरामाभ्रमथाधिनाथः ॥ ३२ इतिश्री
कालिकापुराणेब्रह्मांडिकमयानिजगत्स्वापकोनामअष्टमोध्यायः ॥ ८॥ तृणबिंदुरुवाच ॥ नास्तितस्यपरोमेघवरुणाग्नि
समुद्भवः अम्नतोनेवत्वत्तोहंश्रुत्वाशम्भो विक्रीडितं १ महिमादेवदेवस्यमहिमालवधीमतः सर्वांगसुंदरीदेवीश्वरा
चरविह्वलिस्तन २ चराचरेशासहितः किमकुर्वंतदापुनः कथंतस्मैवरोदेवोभवद्मोभवनाशनः ३ प्रयत्नस्यस्तात्मा
नकथयस्वप्रसादतः श्रीपवनाद्युवाच सतीनंदनसत्यंतेयथादेवौमहेश्वरः ४ प्रयत्नतिवरंतस्मै तथासम्यक्निबो
धमे यत्तदुद्देमहाकायैः सिंहरूपैर्बलोत्कटे चतुस्त्रिंशसहस्रैस्तु वृतंधर्मादिसंज्ञितैर्भाजनेयदपिप्रभं ६ षड्भिशा ।मनोरङ्गमति ।ऋस्य
द्योजनैर्विप्रद्योतमानोनमस्तलं भुक्तेयस्यसदाकालंद्वयहारुणभास्वरं ७ कुर्वमाणोदिवंसर्वांहीनादिलैस्थितोभवन्
विमानसंस्थितैर्यत्तत्सुरासुरमहोरगैः ८ सिद्धचारणगंधर्वमुनिभिश्चनमस्कृतं येधान्विनोहरिर्यत्रत्रिकालमुपसर्प
ति ९ पुष्पवृष्टिभिराकीर्णमानसंयत्स्फैःसदा सवितायत्सदाकार्यं आवर्तयन्मुनीश्वरः १० नमस्करोतिसततंसद्भ
क्त्यापरयाद्दशं तस्मिन्त्रिदिवतंदिव्यंत्रिमंडलस्वतेजसं ११ सहस्रदलसंयुक्तंशतयोजनविस्तरं हेमकुंदेंदुसंकाशंसोमा
कारंकराधृतं १२ तंस्थितंमध्यदेशेतु आसनंरत्नविग्रहे तस्योपरिस्थितोदेवः सूर्यकोटिसमप्रभः १३ स्तूयमानःसचेधा

कालि० पु० ध्येरुद्रैर्देवगणान्वितेः॥ स्वस्कस्सूर्यवयाकारोभजमानोमहेश्वरः॥१४॥वरदोभयहस्तश्च समीक्षंतोमुहुर्मुहुः॥ अर्केंदुवह्निसंघातेमेरा अ० ८
१४ रिवमहेश्वरः॥ १५॥ वरदोभयहस्तश्च समीक्षंतोमुहुर्मुहुः॥अर्केंदुवह्निसंघातेमेरो रिवमहेश्वरः॥१६॥ सशक्रैरेवृतोभातिरुद्रैश्च
वगणैस्तथा॥ महाबलैर्यथासंख्यैभास्कराणांचसंचय॥१६॥शक्रसभेभगवान्देवमलयाग्निसमद्युतिः॥ अथसौहिमवान्शैलो
देवीमात्समुतामिमां॥१७॥महानार्थंमहेशस्यसंमानस्तवतत्क्षणात्॥ आहदृष्ट्वागिरिंनंदादेवदेवंत्रिलोचन॥१८॥भगवान्वक्तु
कामेतिगिरिस्तहिमवानयं॥ श्रुत्वातुवचनंदेवच्युतंनंदीमुखात्तदा॥मेघगंभीरयावाचादेवोनभिदमब्रवीत॥ वदत्वयंगिरि
श्रेष्ठोरुद्रयेयवत्ननिष्ठितं॥२० कामस्तस्यचिरादस्यभविष्यतीतिशंकरः॥एवमुक्तानदाब्रह्मन्देवदेवंमहेश्वरं॥२१॥उवाचगि
रिशार्हैलोभूत्वाप्रिवनतांजलि॥ गिरिरुवाच॥ पूर्वंपत्नीचतेयासीत्सावतीर्णागृहेमम॥ २२॥ उत्पन्नागिरिसमूहेमे तामेव
ना तयद्वार्थंमामागतोस्मिमहेश्वर॥ अमीश्रमाद्योदेवास्तवतिष्ठंतिचाश्रतः॥२३॥किंतुगोत्रस्यपृच्छामिएषदेवोश्रतोवद॥श्रुत्वा
त्रभारतीतस्यगिरिशस्तगिरेस्थित॥ नससन्नोत्तरंकिंचित्किंगोत्रेतिचचिंतयन्॥ रुद्राभिरुत्तरंदेवंऋषयोदेवदानवाः॥स
हस्तनेविरंच्यापास्तर्वेवपरस्परं॥ एषएवजगद्योनिरयानिःसर्वदासिवः॥२६॥किंचैवाब्रुवन्नेनरतिंचित्वागिरिमुहुः॥दत्वाद
गापुनर्दत्ताउमासत्येनतेप्रभो॥२७॥मागल्येमत्येदेवशमिदमाहपुनर्गिरिः॥ततोम्हान्रवोविप्रजयशब्दाश्चिंगलैः॥२८॥दुंदु १४
भीनांचवाद्यानांसभवत्सागरोपमः॥ ग्रहीतेनिचसंजल्पस्वयमेवमहेश्वरः॥ २९॥ याहिगत्वाअनेनैवस्तानुमांस्तापयत्वरान् ॥
परिहारार्थमन्येषांएषएवविधिःसदा॥३१॥जग्मायपिनूनंस्यात् ब्रजतूर्णंनगाधिप॥ ततस्तुसमहाशैलोनमस्कृत्यमहे
श्वरं॥३२॥त्रैलोक्यतिलकंविप्रययौगिरिमहेश्वरान्॥एवंगत्वानुतंस्थितेदृष्ट्वाचैवतुऋत्विजान्॥३३॥स्नापयत्कलशै

नैवतासुमांनराः॥स्नापयेन्मंडपेतत्रस्नाप्यदेवीद्विजगिरिः॥३४॥त्रैलोक्यतिलकंस्पृष्ट्वापरमानंदसंवृता॥अष्टोत्चैवद्विजेंद्राणं
मातृणांचविशेषतः॥३५॥सस्याप्यमंडपेशैलोभोजयन्स्तसमाहितः॥ एवंयज्ञरतोविप्रतर्पणाश्चचराचरान्॥३६॥अभवद्देवमु
द्दिश्यशंकरंसगिरिस्तदा॥ अथासौभगवान्देवोहरिंचहरिणेक्षणं॥३७॥शंखचक्रगदाहस्तंमुवाचेदंललावभरत्॥ गिरिंचैवग
मिष्यामिपार्वत्यातोषितोत्यहं॥३८॥वरंतस्मैप्रदास्यामिसर्वलोकहितंकरं॥ मयादृष्टेनगश्रेष्ठोगतस्तत्रैवतिष्टति॥३९॥सनात
नसर्वगतोप्यत्यचिस्तारमहाक्रतु॥ अयमपिसब्रह्माद्यादेवताऋषिभिःसह॥रुद्राश्चैवतुभागार्हा अन्यैरपिभविष्यय॥ एवंवै
चाहनंदेवं‒भाष्यद्विजेश्वरः॥४१॥ततोसिताग्निमालोक्यप्रसायतभुजोत्तमं॥ इत्तोल्येहीनिशैलाग्रेआमंत्र्यद्विजभर्तरि॥४२॥
हस्तंप्रसार्यवाक्येनपरिष्वक्तसतेनवै॥ स्मितेनचतदाशंभुस्त्वणचिंदुसरोजजं॥४३॥ आलोक्यतौबांसर्वेषांप्रासाद्यर्यमया
हनवाग्दृष्टिस्पर्शनैश्चैवभूतसत्तामनोरथैः॥४५॥अथतान्पूजयित्वातुनंदिमालोकयत्तदा॥ समीक्ष्यशैलाद्धिमनंतवीर्यंमु
वाचवांमुचरमेघघोषः॥४६॥यस्यामिशैवात्यमेशीवसुरंधर्मंहिनाग्रंचमिहानयेति॥ मृणालगोक्षीररतमारिभासंस्कंधाद्रि
हिसांसशालाभ्रदीप्तिं॥४७॥महेंद्रकैलाशकमेरुतुल्यंपयोदकांतिंसविलासनेत्रं॥ कपींद्रवक्त्रःप्रयतोथमलाहरंनमस्कृत्य
सचोद्वंद्वष्टिं॥४८॥हराज्ञयास्मारवृषेंद्रचंद्रमहाप्रधानंजयनेभुवंहि॥ वेघतस्यस्कंदत्रातुयातिनंचितितेसचमरवोड्ववत्तदा॥४९॥
आगतःपवनवक्रवेनसोनंदिसोप्रहर्षितःक्षणात्॥ चंद्रबद्योतमानोसौरज्जलाद्भिवसागरे॥५०॥ समुद्रइवगर्जेनःपपातवज्र
पातवान्॥ तस्यपाताभिपातेनमुनिंद्रपरमाश्रयेत॥५१॥सगिरिकंपमापन्नोनरोभीकरिवाहने॥ कंपमानेगिरौविप्रसागरैस्स
हभूधरैः॥५२॥ त्रिपोपिकंपिपेत्स्यथैवायुभिन्नोयथाद्रुमः॥ चतुःपादोमहापादहिनाचलेसंनिभः॥५३॥ संसारतार

णोत्वंधः प्राणिनोनित्यिवदायकः तपोमयः स्तपोद्भुतः तपस्विजनसेवितः ५४ तपोदानसदासम्यक्त्रैलोक्यभरणक्षमः नर्द
नइवजीमूतमकंपंतोहरायजः ५५ हेमयमातमानौसौमालयानिपुरङ्गवः ५७ भूर्लिपंचनदाविप्रघमेश्वागत्यसंस्थितः
वनमालापुनोयद्वकेवावः केशिमर्दनः ५६ इतिश्री कालिकापुराणेविवाहेधर्मागमनोनामनवमोध्यायः ९ श्रीअग्निद
उवाच ॥ आगतेतुतदाधर्मेवृषरूपेमहेश्वरः उक्तिनोमुनिशार्दूल अवलोक्यविवाहनं १ उच्छ्रितेजयशब्दानांबभूवतुमलोमहा
न् पुष्पवृष्टिर्निपेतुश्चतोयानांचघनेर्दिवि कुंकुमैर्दिव्यगंधाढ्यैर्ववर्षुर्मेघवृंदतः वीणावेणुमृदंगानांदुंदुभीनांततोरवः ३
शंखकाहलभेरीणांजलुरीणांमभूत्तदा हरिविरिंचिशक्राद्याः पुरयंतःस्फुरास्फुराः ४ त्रैलोक्यमिवनादेववेदाद्यापंचचक्रिरे
गायत्रीचैवसावित्रीशचीलक्ष्मीसरस्वती ५ दितिस्तुअदितिर्कीर्तिदुर्विनताद्यास्तथापराः अमरांकाकुहूकाजशानीचालिधृतिर्मतिः
६ गंगाद्याःसरितःसर्वाःदेवयोषाश्चकृत्स्नशः रंभाद्यासरकिन्नर्योरुद्रकन्यास्तथैवचः ८ मातरःसप्तयाश्चैवयाश्चनक्षत्र
मातरः मंगलैर्गीयमानस्तु अर्धमष्टांगसंयुतं ९ स्मृतास्तुदुःसर्वादेवदेवस्यपादयोः एतस्मिन्नंतरेविप्रहिमवंतमनोदितः
१० मैनाकस्तुसंप्राप्तोहेमकुंभकरस्सुधीः सालंकायनपौत्रस्यगत्वातस्याग्रतस्थितः ११ नेनापिदेवदेवस्यज्ञापितोगिरिराट्सुतः
अथसोभगवान्देवोमंगलेशोजलायनः १२ अस्तपद्मधस्सायुक्तसमुद्रेपरिधिर्भवं स्तपमानेतदादेवेतथास्तेसागरादिभिः १३
बभूवुः सलिलैर्युक्ताकृतांगारवेचसंयुताः अथतेत्रिदशाःसर्वेसनारायणकाद्विजः १४ परंविस्मयमापन्नास्सर्वंपश्यतचाद्भु
तं १५ ततोनिरीक्ष्यमाणास्तेशरीरेशोकरस्यतु नचसर्वासमुद्राश्चनपश्यातिस्मविस्मिताः दृष्ट्वायातस्यशरीरेतु
कृत्स्नतोयंसतीस्मृतः १६ एवंसाम्यस्थितेतस्मिन्देवदेवोपिनाकिनि स्नापितोसौसदेवाद्यैस्त्रिनेत्रोभगवान्हरः १७

स्नाप्यंतंतुपुरस्कृत्यमैनाकंहिमवत्सुतं सनारायकैरर्घंपुनर्दत्तंजलाक्षतैः १८ ततोंजलिंगिरिःकृत्वादेवदेवस्यचाग्रतः सस्थितोहर्षसं
युक्तोनिधिलब्ध्वायथाधनः १९ अथाब्रवीन्महादेवोवासयितानगात्मजं यस्मिणानेनतांकन्यांस्नापयेतिघटेनच २० परिहारार्थ
मन्येपामेतदेववदाम्यहं कोडोदरेव्यवस्थैषाभविष्यतिनसंशयः २१ चित्रायुक्तंसमादायनितंस्वगंहरस्तदा गच्छेस्तत्कानगेशा
धभयच्छलस्मृतात्मनः २२ विसर्जिततस्तेनदेवदेवेनशंभुना त्रैलोक्यतिलकेतस्मिन्ययौतूर्णंनगात्मजः २३ नमंशक्रंप
रिभाष्यदेवींतामरसेक्षणीं स्नापयामासकुंभेनहराङ्घ्रिस्नपितेनच २४ नीरपानंमुनीडिश्चयत्कृतंहिकप्रर्हितः यतेस्थेषाविधि
र्नूनंकुलज्ञानसदानघ २५ ततःसाभगवतीदेवीहृष्टपुष्टामनोहरे पितुरथ्यासगाभूत्वाविवेशपरमासने २६ मुदस्मयंतीनगराज
पुत्रीस्थितासनेसापरिचिंतमाना अनश्चमेकेतिहरिकेशशंकस्वनेयपत्न्याद्विजवःपतिसः २७ इतिश्री कालिकापुराणेविवा
हेउमाभिषेकेनामदशमोध्यायः ॥१०॥ अग्निदउवाच ॥ ततःसभगवान्देवः कपर्दीकामनाशनः धर्मधेतुर्धर्मवाहोनरका
रिर्नभोगतिः १ रमेशाकरमादायवामेनामलपाणिना मत्तमातंगगंत्याथोलीलयाद्रिपतंययौ एवंतदासपरिवर्तसेतुंदृष्ट्वावृषंबालशशांक
मौलिः मेरौयथाविप्रयथोरुराहैकेलासकूटंहिसहस्रनेत्रः ३ अचरुस्थारुत्सतेसर्वेरुद्रारौद्रपराक्रमाः समदारवनागेंद्राःपरि
वार्यहरंययुः अन्येपिदेवदेवाद्याः पिशाचायक्षराक्षसाः साध्यामरुद्गणानागागिरयश्वससागराः ५ यज्ञावेदाश्चते
सर्वेपातालाश्चविशेषतः वनान्युपवनान्येवसरितश्चयथावनी ६ पूर्यश्चैवतथालोका आवरणाश्चतथापराः क्षणादयश्चसं
हाराःहव्यकव्यादयनेकशः ७ स्वयंवाहनमारुह्यमुदितानंदसंकुलाः अन्वयमुनिशार्दूलदेवंकारणकारणं ८ सुरारिवेधामर
राजकुरंसहस्रबाहुंजगतःप्रसूतिः सहस्रशीर्षंपुरुषंपुराणंसहस्रनेत्रंचरणाप्रमेयं ९ तथासमीयुर्वरदंवरेण्यंध्याय

ध्यायन्सदा योगिणा(ग)क्षिद्दर्थि॥ जवेनमेरुपरिसागरास्तं जगर्जुमानामलये यथैव॥१०॥ततो हरिस्तं गुरुणा उवाच दिवीतिविस्तृत्य
वाणिं॥ किमेतदर्कानमतुल्यदीप्तिं वदस्व शंभो मम दृश्यते यत्॥११॥अजे कपालो घननीलकांतिमुवाच वाक्यं हि निशाम्य चैतत्॥ प
यानयाद्य हमल्यबायलदेव यस्यै तिरणं च देशो॥१२॥इति कालिकापुराणे गौरीविवाहमंडपदर्शनो नामैकादशोध्यायः ११॥
अनिलाद उवाच॥ आयांतं तं ततो दृष्ट्वा योजनानां गिरिं शतं॥ अयुतं तं तु विस्तारं से छाया भवमंडलं॥ १॥ जयेमुक्तानेगड्स्तंश्च
हेममाल्यवरस्तदा॥ उत्थित सहसा विप्र पुष्प हस्तो महेश्वरं॥२॥ मुदा परमया युक्तं ततो सौ नगराड्स्वयं॥ ------ कादिभि
र्वैस्यैर्नगभूषां प्रचक्रिरे॥३॥ पंताकाभिर्जयंतीभिस्तन्द्वामे दिव्यगंधिभिः॥ ध्वजैश्च विविधाकारैः पंचवर्णैर्मनोहरैः॥ श्वाम
रैश्चंद्रेरैरवाभिलंबकैश्च समंततः॥ मुक्तानां प्रकरैश्चैव पुष्पाणां च तथैव च॥५॥एवमादिरनेकैश्च शोभां कृत्वा नगोत्तमः॥ स्थि
तारक्तथीस्यमाणासौ रथांगाद्वमारकरैरो॥६॥ तदनुहूणांद्वेडास्य रुद्रस्य मदनालसा॥ शोतकोय्य सराणांत्व निर्यसुसंभ्रमवा
स्ततः॥७॥ हेमपात्रकरा सज्जा पद्मदीव रहस्तका॥ मणिपात्रा मणिपूर्णा निद्दूर्वा सिद्धार्थ चाक्षतैः॥८॥ दधिरोचनमादाय य
व श्रीहिश्च पंचकैः॥ हरिचंदनलिप्यांग्या हरिचंदनहस्तका॥९॥ विद्रुमांकुरहस्तान्यास्तथैवोत्पुलकशोपराः॥ धूतमंडरिहस्तान्या
पारिजातकथा परा॥१०॥स्वाहू नीतोपपूर्णा निर्भ्रंगाकारकरा परा॥ अप्यसः पुरहा शूली सतां देवो नमस्कृतिः॥ अंतर्यामिमहेश्वरं॥११॥
त्रैलोक्यतिलके तस्मिन् क्षणादादि बभुर्वचः॥ ततो वने गिरिस्ता च सदो दैवैकेपिना किर्न॥१२॥ अर्चयित्वा चक्क लाचन मुश्च चर
णौ पुनः॥ देवो भवत्ततो बालो द्विरस्त- यथाकृतिः॥१३॥ हेमाभो भगवान् सव्यः किरीटी कुंडली हरः॥ क्रूराक्रूरथयिमेद्द
ष्टारूपं कृविस्मिताः॥१४॥अचलोप्य मुखान्योन्यं ज्ञ हस्कृत्ते मुदान्विताः॥ वेधा धैश्च क्रूरशान्ये नील लोहितवर्चसाः॥१५॥

यथैा समां धूतो कंडौ नौ लिनीभिरलंकृतं॥आसनैर्हेममज्जैर्विमानानारत्नैश्च भूषितो॥१६॥ प्रविश्य भगवान् शूली स तां देवो जगत्पतिः॥ आ
सनेषु प विष्टास्ते देवेपि भुवनेश्वराः॥१७॥भ्राजंति पार्श्वगाः शोभो मेसैश्चैव यथाश्रयः॥ रहस्य दक्षिणे वेधा वामभागे रमापतिः॥
१८॥ छत्रविघ्यवनो विप्र अग्ने नंदी व्यवस्थितः॥ कालश्चेतु तदासीने सती पुत्रनिशामयः॥ जगुर्गीतं च हि दोलं तुंबरं नारदाद
यः॥ मत्तमातंगगामिन्यो गेयतालल यान्विताः॥२०॥ रंभाद्याप्सरः किन्नर्यो नन्टतु मेदनावहं॥ अथ नृत्यावसानेतु हरिर्देवो
महेश्वरः॥२१॥ अवलोक्य त्रिनेत्रेण वामकेतरमेश्वरः॥ निरीक्षणात्क दृंतांशो रभवद्वामलोचना॥२२॥ हरिहराभ्यां तु म
ध्ये तु सर्वावयवसुंदरी॥ शिवश्चा मध्य सा चोक्ता पुनर्यो हेतु शंभुना॥२३॥ वस्त्राभरणनियोगं आदाय नभसि स्थिताः॥ गिरिजा
थेप्रयछत्वं मदन्नं शभलोचने॥२४॥अनेनालंकृता साच ममयोग्या भविष्यति॥ पितुर्दक्षस्य यत्कोपं पूर्वजस्य वरांगना॥२५॥
जहिष्यतितमेयाशभ्राविचैवतु मामसं॥ ततः सा कमलपत्राक्षी गृहीत्वा काशमंडलात्॥२६॥ ययौ देव्या समीपं तु वस्त्राभरणमु
त्तमं॥२७॥ तदांबुलत्सोत्पललोलमालाकरेण वस्त्राभरणे विन्यस्य॥ स्रग्गंध चाशिस्तूर्य भासे धूताशिवा किंनर सिद्धवृं
दैः॥२८॥ विद्याधरीभिस्स्मरयोषिताभिर्जगीयतीभिर्मदनातुराभिः॥ प्राप्ता समीपे हरपूर्वजाया मुक्ता तदा चारणवंदिभिश्च॥
२९॥ इति श्रीकालिकापुराणे गौरीविवाहे श्रीदेव्या आभरणप्रेषणाध्याय द्वादशोध्यायः॥१२॥ अनिलाद उवाच॥ शं
खदुंदुभिनिर्घोषैर्वेदमंडलनिस्वनैः॥ पूरयन्साशिवादेवी अलंकारैर्हरिरणान् १ महता मुत्सवेनाय भूषयित्वा नगात्मजं श
त्ते रामरणे दिव्ये नमस्कृत्वा शिवाय यौ॥२॥ततो देवी हृदितुष्टा धारणात्वद्विभूषणं सापि हरं नमस्कृत्य पितुरभ्यासगाभवत्॥
३॥ ततोत्संगगता भूयश्चांद्रले खे च तो यद्॥ शीधनीभिष्टता देवी बभूवामरसेक्षणा॥४॥भयज्ञात्वा महेशास्य देवानां त्वं गिरिस्तदा

आसनानि प्रयच्छध्वमित्युवाच तदाशनं ॥५॥ निशाकृढलसत्वाधे हिमवद्वचनात्तथा॥ पंक्तयः शतसाहस्रा आसनै रचिता नघ॥६॥
गच्छमाणं तदाविप्र आसनानां तु गैण्डशं॥ अभवद्धपराघोषो घनानामिव गर्जितं ॥७॥
स्थापयित्वा तदा पंक्तीः सगिरिर्मुनिपुंगव॥ गिरिशोज्ञापितं तर्हि हिमवान् हिमशैलराट् ॥८॥ कृत्वा वाक्यं ततस्तेषां मुख्या
परयाद्युतः॥ शिरसांजलिमादाय स्थितो गत्वा हराग्रजः ॥९॥ ततस्ता -- वाथ ध्वजस्करोत्तमः ॥ क्रीडते भगवान् देवो गि
रिं दृष्ट्वा कृतांजलिः॥१०॥ ---- सरवानां यः पतिर्देवो महेश्वरः॥ सोवाचेदं वचः सोथ समीपं कुलशाखूचं॥११॥ उत्तिष्ठो
त्तिष्ठतिष्ठेति ---- महेशानः॥ योयोयेनाहं येनाहं समस्तेन विवेशाय॥१२॥ ततस्तद्वचनात्तूर्णं भूतभर्तृशतक्रतुः॥ उ
त्थाय पश्यते द्वारं स्फुरास्फुरैर्निरंतरं॥१३॥ तद्द्विद्वाथापरं द्वारं महासोपानमंडितं॥ माया नेनेति संचिंत्य दृष्ट्वा तेन ययौ हरिः॥१४॥
तेन द्वारेण तं यातं मेधाविधिमहाहले॥ इयद्धसितयादेवो दृष्ट्वा तेच मुहुर्मुहुः॥१५॥ लज्जाप्रस्था दत्तं तात अब्रवीन्मुनिपुंगवः॥
आश्चर्याणां विधाने स्मिन्मंडपे चारुकांचने॥१६॥ मपश्यन्निघ्नता देवा विचरध्वं यथेप्सया॥ उक्ता देवाश्चये वज्रीनयनोत्प
लभ्रूषितः॥१७॥ निर्गतः स्तेन द्वारेण यत्र नंदिव्यवस्थितः॥ आखंडलविनिःक्रांते अमरास्कश्पन्नगान्॥१८॥ उवाच भग
वान्नंदी भुंजध्वमिति यावतान्॥ देवदेवसमीपस्था ये धावेधसमन्विताः॥१९॥ उत्थाय निर्ययुस्तूर्णं शैलादेर्वचनात्तदा
२०॥ एवं सदेवो नयनाकरश्चवजीवेनयुक्तसबलाबलैश्च॥ ययौ मुनींद्रप्रवराभिरामे निक्रम्य निर्द्वारुचिरासनेर्युतः॥२१॥
आलोकयामास स्फुरानशेषां देवां हि सलाशतपूरितं यत्॥ स्फुवर्णचूडोत्पलमौलिवज्री हराकितः कुंडलभूषितास्यः॥२२॥
इतिश्री कालिकापुराणे गौरीविवाहे भोजनदेशदर्शनो नाम त्रयोदशोध्यायः ॥१३॥ श्री अनिलाद् उवाच॥ राजतमास

नैर्दिव्यैरवलोक्य हरिर्मुहुः॥ स्थानं हैमस्फनेजातं यं रंभैः श्चित्रं समेततः॥१॥ प्रथमासनपंक्तीनां येयेमुख्या स्फुरास्फुराः॥ प्रावेश
यत्क्रमात्तेषां स्तांस्तांस्तत्तु हरिप्रियं॥२॥ एकैकापक्तयो चित्रसहस्रयोजनायता॥ त्रैलोक्यतिलके तस्मिन् मंडपे कामदेशके
३॥ पीतव्योमसमासाद्य ग्रहाणामिव पंक्तयः॥ रेजुर्हेममयीभूमिद्रशमन्वंतरानरा॥४॥ अयुतापंक्तयः पूर्णा प्रावेशयत्सुरान्वरान्
रूपयोमरुतान्
साध्यान्सयक्षोरुगराक्षसान्॥ एवं ज्ञात्वा तान मरुत्तान् रुद्रान्देवान्बहून्तथा॥ मरुन्साध्यांस्तथा दिव्यान् यक्षरक्षपि
शाचकान्॥६॥ सर्वस्तत्रातदा विप्रस्तु राचमनं पुनः॥ मातराद्यस्त्रियो याश्च कोटानरममध्यगाः॥७॥ अलंकृत्य स्वयं मानाभो
जयत्तो मुदान्विताः॥ ततस्तेमुदिताः सर्वे परमान्नं हवींदिताः॥८॥ हरं चित्तसमीपं तत्तु देवा मनसादयः॥ आदित्यरश्मिमतिम
तरूपमनेकवाधैः परिसंकुलं च॥ क्रीडात्तदेशैर्विविधैश्च रम्यैस्त्रैलोक्यदीप्यैच विराजमानं॥१०॥ स्पर्शंच येनेह मतुल्यक क्ष्लंश्ला
घ्याथ पूज्यश्च सएव मान्यः॥ विनोकक नैचिकाचराणां तत्राप्ति देवं हिययु -- जगाम्॥११॥ इतिश्री कालिकापुराणे च
राचरसंतर्पणो नाम चतुर्दशोध्यायः॥१४॥ अनिल उवाच॥ अथते स्त्कपरत्तजग्मन्त कामेधनानलः षभ्रमुर्मुनि-
शार्दूल क्रीडास्थानान्यनेकशः॥१॥ भगवत्परमानेतु महेशे त्रिदिशेश्वरे॥ तस्यैव तु मेनेस्कृत्य शैलादिरिदमब्रवीत्॥२॥
नंदिरुवाच॥ देवेयं इंद्रनीलाभा द्रष्टव्ये यासमावती॥ सेयं जलमयी नाथ निर्मिता विश्वकर्मणा॥३॥ याचेयमपरा रम्या तो
यानां विप्रधारणी॥ मयोगास्थापितानां च रत्नानामीदृशी प्रभा॥४॥ एवं सदेवो धनुरस्तुधारी क्रीडान्वितस्तान परि
भ्रमंस॥ वेद्यासमीपं स्फुरवर्गपुष्पैः संकीर्यमाणो थययौ तदीशः॥५॥ संभ्रत्यमानास्यतथैव गायकद्वीयमाणा सरिग्पर्द्धं
षि॥ स्फुवं स्फुराद्याः सचराचरास्ते देयं यथुन्वार्य यथात्वमेव॥६॥ संप्राप्तमात्रेण तथा हरेण देदीपितं तच्च जगत्त्रयेण॥

सूर्येवयेत द्वत्सकले चलेकं उद्गतारश्मिसमाकुलेन॥ ७॥ स्तेभवेवदेहीतथयेवदेवाः जानास्तहाविप्र चराचरस्य॥ हेसासकुं
देंदुसमानवर्णा शोभाः कैर्नूनमतीव तिक्ता॥ ८॥ इतिकालिकापुराणे वेदीगमनो नाम पंचदशोध्यायः॥ अनिलादृउवाच॥
प्राप्यारं ४ रोहभसभरस्फरेवास्तद्विप्नीलाभववेदिकोत्तां॥ सहस्रपोत्रिर्वकुलैश्च नागेः कीर्णोहियत्कोचनपारिजातेः॥ १॥
तेनोपविष्टो हरिणी कचिह्न सरश्मिजालाकुलवेदिकांते॥ स्कम्बगंधे परमासने सो मेरुर्यथार्के भगवान्रराज॥ २॥ प्राप्या
स्कथि द्यो विविधास्कन्वाष्टा सर्थार्थवस्तु विनियोगयोगैः॥ शुश्रूषणांतामदनांतकायदेव्योजगत्कर्म विदेवरेण ३ हव्ये
श्च कव्येश्च कमलोहराभो बालार्कवर्णाश्चतुराननश्च॥ जाते च सौम्येन चतुःसमस्ते जुहाव वेधा यदि नाथ स्कृतुः॥ ४॥ ततो
गरोगे विविधे र्महर्षैरुमानदालंकरणेश्च मर्त्ये॥ विकीर्यमाणाक्षतपुष्पलाजैर्योनदाहाय भवस्य पार्श्वे इदेव चश्वालु स
शैलराजो हरेतदाकारणमप्रमेयं संस्थाप्य देवीपुरतस्ततस्य गत्वाब्रवीन्मेघसमानकंठं॥ ६॥ हिमवानुवाच॥ त्वंदेव रूढ
स्य चराचरस्य पूर्वे द्विधा जन्म निशूलहस्ती॥ स्त्रीपुंसभावा बभयत्तदा सो एकस्तयोदग्नगतोपरोयं॥ ७॥ संत्यज्य कोपात्स्व
शारीरकेषा दक्षस्य गोत्रं परिवर्जयंती॥ आर्येयमासीत्तव पूर्वपत्नी जातामभे धाउगृहभासतीसा॥ ८॥ प्रयंतदास्खंडकुठा
रयाणि स्मरत्वाद्रिनाथा द्वचनं विरम्यं॥ देवस्तदाप्रकटादिघाती भवेद्मूलिवरदेहान गेइः॥ ९॥ श्रीशिव उवाच॥ जानाम्य
हं जनमेयमाया शक्तिर्वरेण नगराजराज॥ संत्यज्य देहं तव धाम देवी यो स्त्वये चाकुराशीकवक्ता॥ १०॥ नीत्यर्थकल्पितेषमा
गाय मध्यो वेदिकायां गत्व ~ मय्यहं निवेदितव्य॥ स्वमेवोशरवंड शाशांकमौले आहूययक्केकरदीयनेच॥ ११॥ त
स्याद्वियंतद्य तथैव देवं हि धर्मप्रयदंति संतः॥ उक्षालयश्च कुमति स्तदोक्ता हरांध्रिपद्मोनगरादिदेहि॥ १२॥ घर्ष्टो

MEMORIAL

येतोस्करांभोलिस्ता येन दग्धोदकरच्युतेन॥ प्रक्षाल्य पद्मौ शिरसा प्रणम्य भृंगारमादाय स शैलराज मुमोच तोयं मव पाणिपद्मोह
नेतिदत्तेतितहाप्रजन्यव॥ सोमिश्वरेणात्तकसूचनेन आदाय तेनाथ पुरैकदेशे॥ चराचरा निर्झरहैत्यसंघा भयच्छतारू - - - - कृताय
साहारकंवाकटिसूत्रदामा स्कन्धुलताचारुविलोलनेत्रा॥ मेरोर्यथैव यच्छिरनेमिरेखा रुद्रांगसस्था स्फुत देवदेव॥ १६॥ अथ वेधां
गतो ब्रह्माग्निममाणांस्मरारिणीं॥ ददर्शादि कपालांते किमावरस्फुरस्थितः॥ १७॥ कामो मयीं महामायां दृष्ट्वा तुं पितामहः॥ अक्षरं
सहसाशक्रं भयकुंभादिवो दकं॥ १८॥ पादेन तं ममर्द्दीश शक्रं यत्पद्मगंधमुक्‌ पद्मयोनिर्महातेजा देवदेवस्य पश्यतः १९
मेवंमेवेतिनदद्घृष्टा त्रिपुरारिः पितामहं॥ २०॥ माकुरुध्वेतिहो वाच भगवान्नीललोहितः॥ अमोघं तत्तदा विप्र शक्र मग्नो प्रजा
पतिः॥ जुहाव च वचनाच्छंभोर्वामेना हायपाणिना॥ अष्टाशीतिसहस्राणि ऋषयऊर्ध्वरेतसः॥ मनोदंतुष्टस्यानांतकजानास्नोभास्करो
पमाः॥ २२॥ बभूवुस्ते महातेजा पंतगसहचारिणाः॥ निस्पृहारश्मिपा सर्वे स वैज्वलनसन्निभाः॥ २३॥ ततस्तदा दुंदुभयो निनेदु
रनाहतास्त्वं वरतुल्यनादैः॥ ननर्तु रुद्रे परिगीयमाना चराचरास्ते वरदं हि सर्वा॥ कालाग्निलोके स्तुतथैव रुद्रे पातालकोके ध्यथ
वैष्णवे च॥ क्षोणी निवेशेष्व विरिंचिलोके कांडोदरांके तेच वाहि स्तथैव॥ २५॥ संहृत्य वृष्ट्या स च राचरास्ते गिरींद्रपुत्र्याहरसंगमेषु॥
आनंदिता पूर्णमनोरथाश्च बभूव सर्वे मदनालयाश्च॥ २६॥ नीनायमाना परिवर्तयंतः कंकंन्यमानाश्च तथैव गायन॥ मुमोच वृष्टि
कृतवश्च तुष्टा स्फु पुष्पदाभैर्भ्रमराकुलैश्च॥ २७॥ वाद्यैर्विचित्रैर्वन शंखनादैः स्फुगीत गीतैर्वरमंगलैश्च॥ वीणारवैर्दुंदुभि वेण
नादैः समंततः कर्णस्फरवंचनत्यं॥ २८॥ रत्नाकितांबरकच्छपीश वीणा सा वीणा परिवादयन्वै॥ श्रीनारदो वेदविदां वरिष्टः॥ २९॥
आनतेरकेसरपूर्णकर्ण आन्ह त्मनीभिस्फरसं हरीभिः र्जेगीयतीभिकिन्नरकिन्नरीभिः॥ ३०॥ दैत्यांगनाभिश्च तदा टतीभि कामायते

गीतइत्सवंच॥ कोचीरवेणायनितं विनीनां मनोभिरामेणच नूपुराणां॥ ३१॥ तासांम्तलेनापि मुनीइत स्मिन् बद्धवकामास्यचशिष
नंच॥ होमावसाने मधुपर्कयुक्तं हव्यं कृशासिद्धं मणिभाजनेच॥ ३२॥ ततोनिवेद्य प्रमथाधिपाय चकारतुष्टिं परमां विरंचिः॥
आनेतुदेशी मधुपर्कयुक्ता काचीगुणालंकरणे विरेजे॥ ३३॥ पद्मांशकैर्नूपुरहेमधाम्ने केयूरहारैर्वरहस्तकैश्च॥ गोपत्रदेहेवन
ज्ञाननायानीला कृशासोडुपनेयथैव॥ ३४॥ ततः समर्थ्यप्रमथांश्च विर्द्धान् विसर्जयन्तानु विविधैश्चरूपैः॥ कृशाखिधा
द्यखिलांश्चशंभु कृशा कृशांस्थावरजंगमाश्च॥ ३५॥ विसर्जितास्ते प्रणिपत्य शंभुं वदंतिया वत्स्व गृहं प्रविष्टः॥ संसारडंखे
पवि वर्जिताश्च रहस्यतो तावदनूत्तदृष्टिः॥ धन्यो हिमाद्रिर्यशभाजनश्च धन्याच यासा हरवक्षलीला॥ ३६॥ धन्यश्चए
षोजगतौककर्ता परंयपुत्ते विबुधाः प्रजल्पन्॥ ३६॥ इतिश्री कालिकापुराणे पार्वतीपरिणयोनाम षोडशोध्यायः॥ १६॥ श्रीत्व
णबिंदुरुवाच॥ ॥ अहोमृतमयीब्रह्मन् कथांपापप्रणाशिनी ज्ञाता नीलोत्पलानांचमाले वोत्पलगंधिनी॥ १॥ कृतामु
त्वामयोद्गीर्णा नवसान्निध्योजनः॥ रुद्राक्रीडाभिसंबंधाडुःखशोकक्षयंकरी॥ २॥ नाहंमयापि लब्धाभिः श्रण्वन् हितंमुखा
च्युतं पवनादुवाच॥ क्रीडितं देवदेवस्य प्रोच्यमानं कृशाकरैः॥ स्तूयमानो महादेवो मुनिसिद्धैरनेकधा॥ तत्र गत्वास्थि
तो देवो हिरण्यगर्भो हरस्तदा॥ ३॥ क्रीडाभिर्दिव्यरूपाभिस्तस्मिन् पर्वतमस्तके॥ रममाणस्य देवस्य कालो बहुतरो गतः॥ ५॥
कैलाशे च तदा देवे गते मतिमतां वरः चंद्रार्धमौलिने विप्र कालकंते महेश्वरे॥ ६॥ मंदरोप्य गिरिर्योसौ विद्यमानो मुकंदव
दुर्मुहुः॥ प्रविष्टो महतीं चिंतामगधामुदधिर्यथा॥ ७॥ कथं देवस्य पादानां स्पर्शतं तु प्राप्स्याम्यहं आक्रमणमुखाश्चांचरशोभोर
मिततेजसः॥ ८॥ कैलास प्रियदेवेश कैलासे सर्वदारत॥ इतश्चेतश्चगत्वाच पुनस्तत्रैव धावति॥ ९॥ सच धन्यसदा

कालं सरवतपसांनिधिः॥ येनलब्धमुनाभ्यांच मर्दनं हरपादयोः॥ १०॥ एतस्मात्कारणाद्दद्य असाध्याद्दुःखमावहं॥ किंकुर्मे
केनमेसौख्यं कर्मणा यत्करोम्यहं॥ ११॥ इतिचिंत्य तदा ह्यूयो मंदरो धरणीधरः अब्रवीन्मनसा विप्र इदंयत्संनिबोधमे॥ १२॥
तपसा लभ्यते धर्मो धनं चैव वरूफलं कामोपि निखिलान्नूनं॥ मोक्षश्चापि तया पुनः॥ १३॥ त्रैलोक्यं वशमायाति तपसा
तुनपुष्कलं॥ देवोहितेनतुष्टेतेन स्मात्तपश्चराम्यहं॥ १४॥ संचिंत्येवं तदा ब्रह्मन् उर्ध्वबाहुर्हरं स्मरन्॥ आदित्याभिमुखो
भूत्वा मंदरस्तपसिस्थितः॥ नियम्यवाचं सपव— तेशो विहायसंगं परमे कभावात्॥ हरि— शंभुं प्रविचिंत्यमानास्तता
पचोग्रं परमं तपस्सः॥ १६॥ इतिश्री कालिकापुराणे मंदारसंनिवेशितपोनाम सप्तदशोध्यायः॥ १७॥ पवनादउवाच॥ ॥
एवंदृष्टेतेन गेंद्रस्यतपसां तस्यदारुणं॥ वयंतत्तेजसा दग्धा शरणं च मुपस्थिताः॥ १ दिव्यवर्षसहस्रैकं समाप्तं मुनिपुंगवः
उत्पानवायवो यक्षो वृक्षोपल्लवहा प्रभाः॥ त्रैलोक्यं तपसाहीनं तमोहीनं तथानघ॥ २॥ तपोग्निनामुनिश्रेष्ठ मधुघातिपदत्र
यं॥ दह्यमानंगिरिर्दृष्ट्वा शक्राद्यावेधसं ययुः॥ ३॥ ब्रह्मोवाचेतितान्वीक्ष्य किमर्थंवोभयाकुलाः॥ ४॥ सिंहेवत्रासिता
यद्वन् गजस्तथा वनेगताः॥ ४॥ एवमुक्तास्तदा सेन तमेवचतुराननं॥ सरोजं तं कृशासर्वे उचुर्वचनमुत्तमं॥ ५॥ देवाउचुः
मंदरोनाम विश्वेभ तपस्तप्येतिदारुणं वयं॥ ६॥ उवाचेदं पुनः कृत्वा इंद्रादीनू कमलसंभवः॥ मयोक्तं सिंहविक्रांताः शृ
णुध्वमसत्यरयः॥ ७॥ नगृण्हातिवरं सोहि मामकं हरिणेक्षणाः॥ नचैवाप्यस्यदेवस्य मधुकैटभघातिनः॥ ८॥ यास्याम्ये
तु समीपंतु कैलासं रत्नभर्रं॥ कृशासुरैः समाकीर्णं कनकद्रुमसंकुलं॥ ९॥ एवमुक्तात दादेवं चराचरेवृत्तस्तदा।
अगाभद्रवसमीपं तु अजयोनिर्महाधिपः॥ १०॥ गत्वातु शेषदेवेशं स्तवेनानेन तोकरः॥ सनारायणकैः शम्भुः वृतो
हि

र्द्देवः श्चतुर्मुखः॥११॥ नमः शशांकमूर्द्धाय शाश्वताय शिवाय च॥बिंदुविसर्गरूपाय नादरूपायते नमः॥१२॥नमः श्चंडाय
ङायनारायणाय नमोनमः॥जटिने दंडिने नित्यं कमंडलुनिषंगिणे॥१३॥ध्वजिने रथिने देव धन्विने शूलिने नमः॥ शखंडिने स
वीर्याय यतये ब्रह्मचारिणे॥तदेशानां पतये तु संदंडिने वज्रिणे नमः॥ नमोत्कृष्टो गम्भीवाय स्थितिनाशायहेतवे॥१५॥नमः
सांख्याय योगाय रजस्तमात्मकाय च॥ संहाराय नमस्तुभ्यं नमः सत्वात्मकाय च॥१६॥ वरदाय प्रमेयाय गूढाय चाप्रक
णे॥ मनोरसज्ञाय मनोरथप्रानरणे रज॥१७॥ रजस्तमोविमुक्ताय सत्वस्थाय प्रशांतये॥ कृतज्ञाय नमस्तेस्तु प्रसीद
नो महेश्वर॥१८॥इति स्तवेन दिव्येन शुचिर्भूत्वा समाहितः॥ उद्धुक सततं भक्त्या यस्तौति हरं द्विजः॥१९॥ध्यायमान
मिदं रूप हरयेत्तन संसदि॥ तदेकाग्रमना भूत्वा कथ्यमानं निबोध मे॥२०॥इंद्रायुधोपमं दिव्यं मंडलं दीप्ततेजसं तत्रमध्य
गतं चान्यं आग्नेयं कुंकुमप्रभं॥२१॥ तस्मिन्मंडलमध्ये तु पद्महस्त उमा सह॥ नीलकंठं त्रिनेत्रं च चंद्राययवपुषणं॥२२॥
पंचवक्त्रं शूलहस्तं वरदाभयपाणिनं दशबाहुं महादेवं त्रैलोक्यं निर्मितं विभुं॥२३॥द्वीपचर्मधरपीनं भाभासितदिग्गनं
सर्वगं सर्वकर्तारं सूर्यकोटिसमप्रभं॥२४॥आदिदेवमजं शांतं चराचरगुरुं॥ तस्य नश्यंति पापानि जन्मांतरकृता
नि च॥२५॥सिध्यंति सिद्धयः क्षिप्रं अचिरान्नात्र संशयः॥२६॥इदं स्तवं ये यताः पठंति स्वयं च गीतं चतुराननेन परंप
दं या स्युमिनाद्विजास्ते भवांधकूपेन पुनर्विशंति॥२७॥असंशयाद्विस्तवनं स्मरंतः श्रृण्वंति भक्त्या सततं हि येच॥ शूद्रा
श्च सर्वेपि विमुक्तपापा भवंति नूनं विधनाश्च तुला॥२८॥अध्येतव्यं द्विजेंद्रेण न शूद्रेण कदाचन श्रवणं तस्य निर्दिष्टं
पुरादेवेन वेधसा॥२९॥ इतीश्रीकालिकापुराणे मंदरतपश्चरणे देवसंस्तवनं नाम अष्टादशोध्यायः १८ ● अनि

लादउवाच॥ एवं संस्तूयमानस्य वेधसा परमात्मनः॥ खे तदाविर्बभूवाशु स्तेजः इंद्रायुधोपमं॥१॥तन्मध्येंद्रगोपालो मंडला
कारनिर्मलः॥अद्राक्षीभगवन्वेधा नेत्रः परमभास्वरं॥२॥अश्रौषीत्सतदातस्मिन्॥ तप्तहाटकसन्निभे॥मंडले भारतीवि
प्र मेघगंभीरनिस्वनाः॥३॥ ब्रूहि लोकेश यत्कार्यं रुद्र येन चिरोषितं॥ स्तवेनानेन तुष्टोस्मि तत्करोमीत्यसंशयं॥४॥श्रुत्वा च
तुर्मुखस्तेन तत्परं तेजसोभुवि॥उवाच वचनं सोहि हरिनाभ्यंबुजोद्भवः॥५॥श्रीब्रह्माउवाच चराचरास्त्विमे देवश
रणं ते समागताः॥ पाहि सवान् महादेवः शमदोभव शूलिनः॥६॥मेरोः पादं समक्रम्य मंदरो योगिरिस्थितः॥तपः स्त
पति सोत्पर्थं त्वामुद्दिश्य जगत्पते॥७॥चराचरमिदं देव निर्दग्ध स्तत्तपोग्निना॥ शमेयत्वं महेशान विनाय ---दुतं ८॥
एतत् श्रुत्वा ततो वाक्यं भूतभर्ता जगत्पतिः॥ गतस्तेनैव रूपेण गत्वा तस्योपरिस्थितः॥उवाच तं ततो देवो मंदरं धरणीध
रं॥ वरं ब्रूहीति दास्यामि यस्त्वेन मसिसंस्थितं॥१०॥मंदरस्तु नतो भूत्वा स्तौति देवं परं शिवं॥ स्तवनाच्च विशेषेण वरं ब्रूहि म
हातपा॥ ततः श्रुत्वा गिरिस्तस्मात्तेजसो वरगोचरात्॥ रुद्राननां द्विनिं मुवाच दंत नो गिरिः॥१२॥मंदरउवाच॥ यदितुष्टो
सि मे देव कारुण्याद्भक्तवत्सलः॥ शरणागतभूतानामार्त्तानामभयप्रदः॥ शरणास्पद मे दाभ्यां महेश्वर ममर्दनं॥ तपोदा—
--- भ्यामिहामि सततं विभोः॥१४॥संदेवाक्रमणं देव तत्करे मौलिपृष्ठयोः॥पादयोर्नरदेशानं त्वत्ते वरं वृणीम्यहं॥१५॥
मंदराद्वचनं श्रुत्वा देवो सो वायुवाहनः॥ यो हि करोत्यविश्रांतं गत्वा गतिदे हि नो॥१६ एवमस्त्विति सोदेव उक्त्वा गिरिमहे
श्वरः॥ सोमस्य शिर्भू तूशूलितं त्रिवांतरधीयत॥१७॥ संस्पर्श्य केलाशमगोचरं तं करोत्कराणां हितदेवयः सः॥ यथानि
वासाय गिरौ पिनाकी दहत्यघौघं हि समस्तमेतत्॥१८॥ इति कालिकापुराणे मंदरवरदोनाम एकोनविंशोध्यायः॥

अनिलादउवाच ॥ अजेनमंदरस्थेन शंकरेण भवारिणा ॥ नाशप्रकृतिक्रीडाभिनीतंकालमनल्पकं ॥१॥ अथतस्मिन्गिरौरम्ये
चारुकंदरमंदरे ॥ रमयामासदेवेशो देवींहैमवतींशिवः ॥२॥ ममरेतन्निर्युक्तोयत्तारकंसूदयिष्यति ॥ युक्तयोगोप्रवाचिं
 त्य प्रार्थितोस्मिन्नकरैविति ॥३॥ कामंप्रवर्ततेदेवानामनुकंपार्थप्राणिनां ॥ प्रकृत्यासहसंयुक्तेपुरुषः कारणोव्ययः ॥४॥
उत्पाताश्चमहाघोराः प्रवृत्तास्तत्रदारुणाः ॥ नवेदाः प्रतिभासंतिनविभ्राजजपुर्जपं ॥५॥ निस्वधंनिर्वषट्कारं हो महीन
मभूत्तदा ॥ पार्वत्याकंपमानायाः कंपमानेमहेश्वरे ॥६॥ त्रैलोक्यमभवत्क्षुब्धं काम्यसुक्तंभयातुरं ॥ कालाग्निक्षुभितो
देवोचेघापिभुवनैःसह ॥७॥ चक्रायुधोपिचात्यर्थं इंद्राद्यैः परिवारितः ॥ येकेचिद्देवगंधर्वाऋषयोरगराक्षसाः ॥८॥
किमिदमितिचिंतयंत विषादमगमत्तदा ॥ अथाप्यायौर्वीकवर्णा रक्तांनायतलोचना ॥९॥ रंभागर्भेचवेपंती साप्राप्ता
करसन्निधौ ॥१०॥ समेखलाकाननंशैयुक्ता विवर्णवक्त्राप्रतिखिद्यमाना ॥ प्रभ्रष्टवस्त्राहिरणीचविभ्रविचित्रस्तरूपा
परिसाचलंती ॥११॥ इतिकालिकापुराणेक्षमागमनोनामविंशोध्यायः ॥२०॥ अनिलाद उवाच ॥ ततः सागोरवाच्चेद्देदे
वानगत्वाकरवी — तान् ॥ निबोधध्वंसुराः सर्वे धर्वनीमांविपश्चिताः ॥ क्षयकालेयसंप्राप्तः सोमात्वंद्रविभूषणा ॥ कुर्या
वतत्नतीकारं यदिनूनंकरोत्तमाः ॥ नंदाहंनिधनंयस्यै इतिसत्यंमयोदितं उमयासहदेवेशःपरंयोघेतिमहेश्वरः
॥३॥ अहर्निशमविश्रांतायुक्तयोगश्ववर्तते ॥ तेनावस्तास्युतायूयं अहमेवंसपीडिताः ॥ ४ ॥ विघ्नंतत्रप्रकर्तव्यं यदि
सौख्यप्रकांक्षिणः ॥ उमागर्भसमुत्पन्नोयोपत्यस्तुभविष्यति ॥५॥ ननुधारयितुंशक्ताब्रह्माद्याससुरासुराः ॥ ज
गत्त्रयमिदंकृत्स्नंलीलयाधारयाम्यहं ॥ ६ ॥ नात्यर्थंधारणेशक्तातास्यांकेवलतंबुधा ॥ युष्माकमपियाशक्तिस्त

स्तदपत्यस्यधारणे ॥७॥ एतस्मात्कारणाद्रुचिविघ्नंहिक्रियतामिति ॥ अदितेर्वचनंश्रुत्वा ययौकिंन्नवचेवते ॥८॥ किंता
र्णवेनिमज्जंतोदेवाविस्मयतांप्रभुः ॥ पंकेगौरिवसूदृत्स्कदेवेषथडनार्दनः ॥९॥ उवाचश्लक्ष्णयावाचा तांश्चैवहितका
म्यया ॥ श्रीविष्णुरुवाच भोभोसुरानिबोधध्वंनकामात्कामपुत्पनः ॥१०॥ युष्माकंहितकामाययोगयुक्तोभवद्भवः ॥ अ
निमादिगुणैर्योहियुक्तोदेवस्वभावतः ॥११॥ संपूर्णकुंभवत्तिष्ठेत्कर्यकामेनबाधते ॥ तद्देतसाहियोत्पन्नस्तारकंसौवधि
ष्यति ॥१२॥ एतस्मात्कारणाद्देवोयोगाद्विरतिरसंपिनेत ॥ स्त्राप्यांतत्केवलोत्पन्नः सेंद्रैरपिसुरासुरैः ॥ १३ ॥ तेजोधा
रयितुंशक्यंनतस्यतदितिध्रुवं ॥ इदंयत्कार्यमुत्पन्नं ॥ व्याधिरूपंदिवौकसः ॥१४॥ ननुधारयितुंशक्यं इतिसत्यंमयो
दितं ॥ उपेक्ष्यनवसुरवत् रक्षतव्यंजगत्त्रयं ॥१५॥ यदितत्केवलोजातोभविष्यतिसुरास्तदा ॥ असत्पोडुर्धरोघोरो इति
तथ्यंनसंशयः ॥१६॥ सएवविष्णुर्बलवान् इंद्रश्चंद्रप्रजापति ॥ सचादित्यकुबेरश्च रशोवातस्यतेविभुः ॥१७॥ उ
पायंचैवपश्यध्वंकार्यस्यास्यचकारणात् ॥ यस्मादग्निमुखाभूयंतस्मात्तेनैवनान्यथा ॥१८॥ यदुर्गंगहनंघोरंम
नधृक्षंमगोचरं ॥ यद्दृदिस्थोभवाश्चायंतत्कार्यंसाधयिष्यति ॥१९॥ एवमुक्त्वासुरेंद्राणां शंखचक्रगदाधरः ॥ प्रयु
कार्थंकृशानुंचउवाचेदंहव्यवाहनः ॥२०॥ उग्रजन्मगुरोकार्यंदेवानांसमुपस्थितं ॥ त्वयातत्साधनीयंहि अत्यर्थंवसु
निश्चितं ॥ योसौदेवपरंज्योतिनीललोहितभास्करः ॥ कज्जलानिलकंठक्षित्यादीनांप्रभुर्विभुः ॥ योगयुक्तोरम
तेषपार्वतीशशिभूषणः ॥ ~~२५ श्रीपावककउवाच~~ तेनवित्रस्तसंतातंत्रैलोक्यंसचराचरं ॥२३॥ तस्माद्विहायवक्र
त्वंगच्छत्वंदेवानांहरसंन्निधौ सुरवस्त्वंसुरदेवानांकार्याणांचैवसाधकः ॥२४॥ इत्येवंवचनंश्रुत्वापावकःकेशवात्तदा

उवाचेदंमुनिश्रेष्ठहरिकौस्तुभभूषणः॥२५॥श्रीपावकउवाच॥उक्तंदेवत्वयानूनं किंतुयुक्तंमयानघ॥शूलपाणेरहस्य
स्यप्रवेष्टुंयन्ममानघ॥२६॥शूलपाणेरहस्यंस्यप्रवेष्टुंयन्ममानघ ध्यानयुक्ताययहाकश्चित्मंत्रभाजनतत्परः॥रहस्यश्च
तदातस्यप्रवेष्टुंयन्ममानघ॥२७॥ जाप्योपहारमुक्तोय – – – – – – भवेत्॥अर्चनानिरतःकश्चित्तदायुक्तंप्र
वेशनं॥२८॥प्राकृतस्यापिदेवेशहरस्तस्यरमापते॥अस्मिन्कालेस्मरेशानगर्हितंनुप्रवेशनं॥ किंपुनर्भगवान्देवस्तिग्म
रश्मिर्महेश्वरः॥देवानांचहितार्थायप्रकृत्यासहसंगतः॥३०॥नाहंतत्रविशेनूनं विभेमिमधुसूदनः॥मामभ्यासगतंदृष्ट्वा
मदनंचदहिस्यति॥३१॥जुगुप्सितमिदंकार्यमितिकस्मंभयाचहं॥ विवस्त्रांजननींदेवींकथंद्रक्षामिकेशव॥३२॥किंवस्त्रा
मिप्रविष्टंतुसमंतस्यब्रवीम्यहं॥कल्पयिष्यतिमांदेवो धिग्मूर्खायमितिध्रुवं॥३३॥यद्भावचद्द्वंच यन करोमिकुत्सि
तं॥प्रयाणस्थेपिचैतन्यंकेशवार्दननिश्चितं॥३४॥इत्युक्तोहुताशेन विष्णुर्विश्वजगत्पतिः॥भयदंमोहयंश्रुत्वा वा
क्यंहृदयकंपनं॥जलदतमालसमोदिवाकरशतद्युति मृगेंद्रगतिविबुधनकरंवचनंतिमिरनुदंमिदममतुलमुवाच
३६॥इतिश्रीकालिकापुराणेहुताशनवाक्यंनामएकविंशतिमोध्यायः॥ श्रीविष्णुरुवाच॥ यदुक्तंभवतावह्नेतस्यमे
तन्नसंशयः॥आत्महेतोनिरुद्धंस्यापराधंनैवद्रक्ष्यति॥१॥स्पष्टत्वंदेवदेवेन संहाशार्थंकपर्दिना॥प्रवेशयमणोरूप
मादायनदहिष्यति॥२॥मस्कृतामस्कृतन्नास्तितेजोमूर्त्तिस्त्वयालेने॥कुरुकार्यंपुराणांचमर्त्यानांकरुणाकुरु॥३॥
यःपिबस्वतुंडेनभवमेतज्जलालयः॥ पर्वकालेयथामर्त्यावीक्ष्यमाणास्तुभास्करं॥४॥ तथाननंतथैवेतेनिर्दि
तिसुरपुंगवाः॥ चारुचंद्रप्रतिकाशंकुंडलासामलंकृतं॥अनेनकिंनपर्यामंवदनूनंविभावसो॥एवंसंवो

बोध्यमानेनपावकेनसतीमुनः॥६॥हृदयेचिंतितितंयेन यामीतिहरसंसदि॥ततोमनोगतंज्ञात्वाअग्नेर्देवास्तदानघ ७॥
सेंद्राश्चवरुणादित्याःसयक्षोरगराक्षसाः॥ स्तुवंतुस्तत्रभैर्वाक्यैपावकंतंतमोपहं॥८॥ इत्येवंस्तूयमानोसौउत्थायज्व
लदस्तदा॥ प्रदक्षिण्यामरान्सर्वान्मयोरुद्रगृहंस्मभी॥९॥ योजनायुतविस्तारंसर्वकामसमन्वितं॥क्षणमात्रेणसं
प्रातोजलभीरुर्जलाशयः॥१०॥ अपश्यत्कांचनाभासेहेममालाविभूषितं॥हरिचर्मधरंदेवंनीलकंठंत्रिलोचनं॥११॥नं
दिनंतुतदादृष्ट्वापावकस्यद्विजेश्वरः॥ वेगस्तस्यातुलस्तीक्ष्णसहासेवव्यहन्यत॥१२॥ तत्रपाशुपतिदेवोअपश्यत्साव
कंतदा॥तंदृष्ट्वापावकःसूक्ष्मशिखाकारंतमोनुदं॥१३॥उवाचश्लक्ष्णयावाचादेवारिबलसूदनः॥श्रीविलाहरस
उवाच॥किमर्थंत्वंप्रविष्टोसिहुतभुक्तोविभावसो॥१४॥नैषकालप्रवेशस्यअस्मिन्कालेब्रवीहिमां॥ केनचित्त्वांसितस्त्वं
हियोगिनायोगमायया॥१५॥प्रवेसितोसिवादेवैर्भीतैःकार्योद्भवीहिमे॥१६॥किंभीतस्त्वंहिवह्नेशरणंगतोवेपमानोन
लस्त्वं॥ अन्यंवाजातवेदस्त्वंहितत्वेनकार्यंनिश्चितंतेहंकरिष्ये॥१७॥इतिश्रीकालिकापुराणेहरानलयमग्नेप्रवेशननाम
द्वाविंशोध्यायः॥२२॥अग्निरुवाच॥ ब्रह्माद्यैर्देवगणैर्धैर्यैःप्रेषितोहंमहेश्वर॥तेनेहाद्यप्रविष्टस्त्वत्सत्कामृत्मदना
मलः॥१॥दुरेवादधोनिमज्जंतोवेपंतारेभगर्भवत्॥दृष्ट्वासवःसुराःसर्वेशरणंतेसमागताः॥२॥निरीक्ष्यंतसुराः
सर्वेज्वरातुरमिवातुराः॥तिष्ठंतित्वांनिशामंतेरथांगेवदिवाकरं॥३॥चमाविर्ष्यवपूर्वेवाप्रकाशयमुखंदिव॥गच्छ
सुपृष्टतोनूनंधर्मधेनोविभावसोः॥४॥आगमिष्यामिभद्रंतेश्रूयस्तमिदमब्रवीत्सः॥श्रीपावकउवाच॥योहिदेवपरं
ज्योतिस्तमोंतेसर्वदास्थितः॥८॥युष्माकंदष्टुमभ्येतिसएषदनुसूदन॥ततःसमुदिताःसर्वेदेवास्त्रिभुवनेश्वराः

९१॥ ध्यायमानाहरं देवमर्धहस्ताव्यवस्थिताः॥ अथदेवोगदापाणिर्देवबर्मामहामतिः॥१०॥ देवान्तानब्रवीद्देवो स्मेघो
जलदद्युतिः॥ श्रीविष्णुरुवाच॥ पूर्वंदक्षमखस्यांते युष्माकंवरदोभवत्॥ अवलोक्यतदासम्यक्क्षुधंचितिवरं व्र
वीत्॥ युष्माकस्तूक्तस्तथोक्तिनु चरमे योद्यतिष्ठतु॥१२॥ यदास्माकंसर्वेत्कार्यं तदादेयमदास्यति॥ एषसोवरसं
प्राप्तः सर्वेदक्षस्यभास्कराः॥१३॥ वरस्यहरजस्येवप्रार्थयध्वमिहाननतः॥ यावद्भुवन्न देवोहि विबुधैः सहचक्र
धृत्॥१४॥ वेपंक्तुलाततनोर्द्धिहि निष्टत्ताबद्ध्वाग्रतः॥ दङ्घानिवेद्यंचे बाध्यंतस्मैदेवायतस्यच॥ नमः कोडरूरजेतु
थ्यं हरिवामांगभूषितं विरंचिजननेतुभ्यं नीलकंठाय धन्विने॥ गौरीधवचमस्माकं परदूनां भक्तवत्सल॥१७॥
दयांकुरुमहादेव वरदोमवृत्सलिनः॥ पुरायोनो वरोदत्तत्वयादत्तमखक्षये॥१८॥ तंदेवाद्यमहादेव कालाकालन
मोस्तुते॥ १९॥ एवंभयातैस्करसिद्धसंघैर्वेधाच्युताद्यैः परिपूज्यमानः॥ प्रसन्नमूर्तिवरदोत्सतदावचंद्रधरस्रग्वा
ग्मिः॥२०॥ इतिश्रीकालिकापुराणेहरसंस्तवनोनामत्रयोविंशोध्यायः॥ अनिलादउवाच॥ ततस्त्ववरदोदेवो
देवानांदेवभावनः॥ वृणीध्वमितिभोदेवाप्रब्रवीद्वाक्यमुत्तमं॥१॥ अथनंवरदंशंभुंज्ञात्वादेवाः सव्रत्मकाः॥ वरंव्रुणी
ध्वमित्येवंउक्ताश्चोचुरिदंपुनः॥२॥ इदमिदंवरंदेवयदितुष्टोसिशंकरः॥ गिरिजाकुक्षिसंभूतपुत्रोमाभूत्तवानघ॥३॥ अ
निलादउवाच॥ एवमस्त्वितिसोदेवउक्तापुनरिदंब्रवीत्॥ स्कंदेममवृथाज्ञातेहन्याल्लोकान्नसंशयः॥४॥ वृथास्कंदेम
दीयेतुकृतेदेवाजगत्त्रयं॥ गदितंवोमयानूनंभस्मशेषंभविष्यति॥५॥ तस्माद्धितायलोकानांममरेतोदिवौकसः॥ शां
त्यर्थंचैवयुष्माकंशीघ्रमेवप्रयुज्यतां॥६॥ हरोद्गीर्णमिदंवाक्यंश्रुत्वाचेवमयावहं॥ सलोकेशासगोविंदानकिंचिदू

वगूस्कराः॥७॥ अथदेवेषुसीदत्सुकविर्गौरिवकर्दमे॥ प्रसायांजलिमाधायरेतंमुंचेतितंब्रवीत्॥८॥ देवदेवामृतंदिव्यंह
स्ताभ्यांममशंकर॥ शीघ्रमेवप्रयच्छत्वंपिबंतुस्करपुंगवा॥९॥ ततः सेफाद्विमानेतुचंद्रबिंबेननिर्मलं॥ जातीनीलोत्पलामो
दं पाणोर्वह्नेर्ददौशिवः॥१०॥ मेरोः शृंगाचचंद्रेचकमलाभ्यांसतीस्कतः॥ कराभ्यांपतितंरेत अत्रवस्याचकस्यवै॥११॥ यथो
वह्निस्ततः शक्रं ज्वलंतंभास्करप्रभां॥ अमृतंचेतिसंचिंत्य रुष्टात्मसुदयायुतः॥ १२॥ अप्यपीतेतदाशक्रेतुतोषपरयामु
दा॥ अमराणांमहादेवोनीलकंठोवृषध्वजः॥१३॥ अट्टाट्टहासंततोमुक्त्वामेघगंभीरयागिरा॥ उवाचवचनंश्लक्ष्णंविधुतं
जलदोपमा॥१४॥ श्रीरुद्रउवाच॥ पानादितस्यमेयूयंश्रेयसामहतावृता॥ यथागतास्तथासर्वेव्रजंतुत्रिदिवौकसः॥ रेतःपानेन
संतर्प — — देवतसत्तम॥ विसर्जितस्तांसतत्रैवांतरधीयत॥ तदाहविभक्तंदेवं सेंद्राब्रह्मसुरोगमाः॥ यत्रागतायथुस्त
त्रपूजयित्वादिवौकसः॥१७॥ जातवेदोपिकुंदाभोहेमवत्याभयाद्भुतं॥ रेतसासौविदंत्यंतः पात्तालंपुतसंगतः॥१८॥
देवोपिविवशोत्पूर्णं यत्रास्तेसाविभावरी॥ उवाचेदंपुनर्विश्यदेवींचंद्रविभूषणः॥१९॥ शिवउवाच॥ माकुर्यादायतनेत्रे
पुत्रस्तेवरवर्णिनी॥ बालभास्करवर्णाभोभविष्यतिषडाननः॥२०॥ किंयोरसंमहाभागेदेष्टेदेवितदानघे॥ विधर्तितम
यातेनहुतं रेतचतन्मुखे॥२१॥ वह्नेः कुक्षिगतंरेतोगतंदेवान्विभागशः॥ यच्छेषमुद्दरेवह्नेस्तद्गंगायांप्रदास्यति॥२२॥
ततः सापिविदत्यंतीदानवेद्रनिगर्जनात्॥ तरसैवतत्स्यर्थंगर्भंवैमोक्षयिष्यति॥२३॥ देवापिमोचयिष्यंतिसरधानवे
मम॥ वचनात्तत्रसच्छ्रेणीगर्भंशाल्यंवपनने॥२४॥ ततस्तेभविष्यतापुत्रएकीभूताचतेजसः॥ बालभास्करवर्णाभोबालेंदु
ल्ललतांकितः॥२५॥ अग्नियोवह्निजोदेवउमोगंगेयकार्तिकः॥ स्कंदोगुहस्तथापुत्रोनामभिस्तेभविष्यति॥२६॥ देवामह

रूपांभासा न चाहंवारणेत्यजेत्॥ मथारोप्योः स्तदाकांतेतद्रूकास्तेयनस्मृतः॥२७॥चार्वंगीसतुनात्सर्वानुभ्रूकुटीकुटिला
नता॥ शशापातिशयंदेवानुकृत्वावाक्यंहराननं॥२८॥श्रीदेविउवाच॥ ममकुक्षिसमुत्पन्नंयतोनेच्छंतिपुत्रकं॥अतः
पुत्रविहीनास्तेभविष्यतिसुरास्त्वय॥२९॥क्षमावोयंदुराचारावहुभद्रंभविष्यति॥सुतोद्भूताकद्रुःस्वातीस्वर्गवासपरिच्युताः॥
यो स्मैनंदीमहावीर्यसुरासुरमहोरगः॥इत्युक्त्वायसर्वभूतानांयोगीयोयंबलान्वितः॥३१॥यदावह्निप्रविष्टोहि दृष्ट्वाहंकस्त्व
वर्ज्जिता॥तदातेनकृतोनंदीविहायत्वंगतोभवन्॥३२ अनिलादउवाच॥उवाचभार्यावरहेममाली नविघ्नसृष्टोणिमहा
यशास्तां॥गतेतिदेवः प्रमथाग्रएवकं गोशीचारित्रगुणोपपन्नः॥३३॥शुचाहिदेवहिशाशां कवर्णं कर्णोत्पलं चारुचिरस्य
देवीं॥शैलादिमुद्दिश्यदिवाकराभंविक्षेपचूर्णंकुलशाकुतिंतत्॥ दृष्ट्वाहरोषज्ञवपुर्ज्वलंतंज्वालावृतंकर्णविभूषणंच॥
माछंविधेयंकुलशोभवेतिहाहेतिकृत्वापुनरब्रवीभूतं॥३५॥ सुरासुरकुलशोथ्रतेजसंसविस्फुलिंगंसशिखंज्वलन्तं॥रौद्रं
तदाभूच्छतिधारमुग्रंवागवज्रपातैःप्रभयाविहीनं॥३६॥हस्तच्युतंपर्वतराजपुत्र्याः कर्णोत्पलंतद्भ्रमराबधीदं॥तद्रश्मिजा
लंस्वसनावधूतंशैलादिमासाद्यपपातभूमौ॥३७॥अतेलोमत्तात्प्रविकंपमानात्तद्वज्रपातादितिनिर्विशित्ता॥तद्देशसंस्थं
परिसागरांतजातंसरश्चोत्पलसंकुलंच॥३८॥तद्वज्राभिनिपातयोमाद्यस्मात्सरोभूद्दमलांबुवर्णः॥ तास्मिस्त्रिलोकेषुमु
नीन्द्रसत्यंरुद्रेभिभामीत्परिविश्रुतंच॥३९॥त्यक्त्वातलुंवज्रमयींदेवआगत्यकर्णेपुनरुत्पलंच॥३८॥ तद्वज्राभिनिघा
तयोमाद्यस्मात्सरोभूद्दमलांबुवर्णः॥सकांचनालंकरणावभासंदेव्यास्थितंगंधमदुत्पलंच॥४०॥दृष्ट्वाथनंदीकुलशाभि
घातंरोमांचयुक्तोद्विजहंडवत्सः॥हरंप्रणम्यभयविस्मृतोर्व्यारित्यब्रवीत्याहिममाद्यसोमे॥४१॥एहीतिशैलादिम

हीनसत्वंउक्तांविकायांपुनराहदेवः॥पुत्रेपिभद्रेतवएवनंदीमागच्छकोपंजहिमन्युमुग्रं॥४२॥आगत्यवाक्यंगिरिजांघ्रिमूले
पपातदंडेवसमौलिमालः॥सामंस्वभावात्परिशासनाच्चपीताभवस्वेतिवरंरश्मिमाली॥४३॥उत्क्षिप्यतंसाकरपल्लपल्ल
वेपाद्मनतंक्षितिधरराजपुत्रि॥आघ्रायमूर्द्धाभवशासनाच्चशैलोहिमुत्संगगतंचकार॥४४॥विसर्ज्यहारामलमौलिनंतंसं
पूज्यशैलादिमथाद्रिजाता॥पर्यंसुरैवैःसाभरणैश्चदिव्यैमनोभिर्व्यैमनोभिराह॥४५॥ त्रिधाप्रदक्षिण्यतयोसनंदीवि
निर्गतोमृत्युसुखादिवच्युतः॥ निसृत्यदेवारिवलावमाथीअशोकदंडेपुनरेवतस्थौ॥४६॥योचत्रिलोक्यदीपौत्रिजग
तिपितुरौचर्मत्रांगयुक्तौबिभ्राणौचोत्पलालीसुकशशिभौगोप्यसंहारहेतु॥४७॥क्रीडाभिदिव्यजाभिदिनकरभेरत्न
चित्रेविचित्रे॰ हर्म्येत्रिलोक्यवरेद्गुणतिलकक्रीडमाणानौस्थितौतौ॥४८॥ इतिकालिकापुराणेवज्रप्रक्षेपणेनाम चतु
र्विंशोध्यायः॥२४॥ त्रणबिंदुरुवाच॥ संतापिततदावह्नौरेतसात्रिदिवौकसः॥सेगर्भीकिलसंजातानीलकंठेनशूl
लिनाः॥कथंसौख्यमवापुस्तेउदरस्थेनरेतसा॥किमकुर्वंतदासर्वेगर्भयुक्तासुरद्रयः॥२॥सोमजस्यप्रभावंहि कर्मचातुल
मद्भुतं॥उत्पन्नेनकृतंयच्चयच्चाभवस्त्वयत॥३॥गर्भनिक्रमणंतेषांवानोवदमेनघ॥ कथंजातं घनत्तलं चकियत्का
लेनद॥ पवनाहविशेषेणपृच्छतोमांतपोधन॥एतत्सर्वयथातथ्यब्रूहितत्तेनसांप्रतं॥५॥अनिलादउवाच॥ तर्पितेवं
दृष्टातेनसनारायणकाःसुराः॥तदातेभृशसंतप्ताउदरस्थेनरेतसा॥६॥दशपंचसहस्राणिमनीतेमुनिनंदन॥वर्षा
नांतुनथाप्येतुसर्वेतेसुरपुंगवाः॥७॥मूढगर्भासतीपुत्रजलदेवतपोधन॥यशुक्तेशंकरंदेवं शरण्यंशरणंसुरा॥८॥
क्रीडमानंमहादेवदशुरस्तेमहोदयं॥ वंदमानामरास्तूर्णंदृष्ट्वादेवंजगद्गुरुं॥९॥असितेसितपत्रेस्तेक्षितेश्चोत्पलहेमंते ॥

पादपीवरविग्रस्थं कुरु रीढ्याच शंकर ॥१०॥ देवा ऊचुः भगवन्नयदि दंडुः खं गर्भजं देहशोषणं ॥ यथा नश्यति देवेश तदुपा
यं कुरु प्रभो ॥ वह्निना पीतमात्रेण त्वाकृतेन सा ॥ सगर्भाः स्म तदाजाता गर्भकाले व नीरदा ॥१२॥ उपहास्यमिदं देव पुंसां त्व
द्गर्भसंभव ॥ कामिनीनां विभर्षिदा शोभा चैव तु शंकर ॥१३॥ वयं रजस्वलाः सर्वे सर्वे च त्रपसंयुताः ॥ सर्वे वै त्रिशमुद्विग्रा
स्तच्च नेजवशगा विभो ॥१४॥ दह्यमानान्महादेवं कुंभीपाके व पच्यमान ॥ तेजसा दुदरस्थेन देवान् पाहि स्फुरि[illegible] तान् ॥१५॥
न वृत्तमीदृशं कश्चित्कार्ये कुर्याद्दिगंबर ॥ उद्भूते मेदहा देवं व्रणाय गर्भसंभवं ॥१६॥ शरणं सर्वदेवानां करालं वं ददस्व मे ॥
दुःखोदधौ दुरुत्तारे मग्न नार्तिविनाशन ॥१७॥ पवनादेउवाच ॥ इत्येवं वचनं श्रुत्वा देवानां देवनः ॥ इषद्विहस्यो वाच
द्दं भगवान्नीललोहित ॥१८॥ शिवउवाच ॥ भवद्भिरीदृशं कार्ये मिष्टं वैस्फुरपुंगवः ॥ नेष्टं देवोदरस्थं तेन यूयं दहादिताः ॥
१९॥ इदानीयत्प्रकर्तव्यं ध्रुवं मे स्फुरसत्तमः ॥ भवद्भिर्विष्णुना सार्द्धं निबोधध्वं स्फुस्वावहं ॥२०॥ इतो वह्निं पुरस्कृत्स मे रुं गज
यं मंदरात् ॥ रसधानवने यूयं रुद्रौ तां गे भस्यूयते ॥२१॥ वने हे ममयं तस्मिन् पार्श्वं भिद्या द्विवौकसः ॥ निःक्रमिष्यत्य गर्भ
हास्ततः सौख्यमवाप्स्यथ ॥२२॥ तवस्ते शार्वे मादाय वचमुखावहं ॥ अग्निमन्वेष्य ये देवा ययुर्मेसं महागिरिं ॥२३॥ तत्र गं
त्वा शिरोत्संगे वेधा या स्तस्य चोत्तरे ॥ उपतिष्ठा महात्मानो मध्ये संस्थाप्य वेधसं ॥२४॥ नारायणं पुरस्कृत्य प्रहृताः सर्वदेवता
विदार्य पार्श्वदेशेन सेद्राः शारबनेतदा ॥२५॥ गर्भशल्यविनिर्मुक्ता जाता स्ते हेममालिनः ॥ वह्निना पि हि गंगायां क्षिप्तो
गर्भस्तदाहिज ॥२६॥ तयापि दानवेंद्रस्य राक्षाद्गर्भो विसर्ज्जितः ॥ प्रहितस्तस्य यस्तेन विप्रार्थतारकेन च ॥२७॥ तेदेवाव
द्भिनासार्द्धं गंगायांतु सवेधसः ॥ सुखेन महता युक्ताः प्राप्य हेममयं वनं ॥२८॥ तेजसा तेन विप्रेद्र रंजितो गिरिराट्तदा

डाक्टर भाऊदाजी इस्यास्य स्मारकम्
DR. BHAU DAJI MEMORIAL

ततः कांचनवान्जातः सशिलातरुपादपः ॥२९॥ अपरेप्यपि संबद्धा मेरोः पर्वतसत्तमाः ॥ तेपि षष्टिसहस्राणि जाताः कांचन
नाशुभे ॥३०॥ येपि ते देवगंधर्वाः सयक्षोरगराक्षसाः ॥ सिद्धाश्च मुनयश्चैव ये केचित्तत्र संस्थिताः ॥३१॥ तृणगुल्मलताश्चै
व जलस्थलरुहाश्च ये ॥ सर्वे कांचनसंकाशाः संजातास्तत्प्रभावतः ॥३२॥ वन देशो यथा गंधः सर्वमामेदयेद्वनं तथैव तेन
रुद्रेण तेजसा सर्वरंजितं ॥३३॥ निर्गततः पार्श्वनिर्भिद्य गंगायां निहितं च यत् ॥ जातस्तद्देकतां भूयो विलयेष्वि सागराः ते
तेजोराशिमहासौ द्रुतकनकनिभः पुंजवद्भास्वराणां ॥ दीप्यंतः समस्तान्त्रिभुवनमखिलं मंडलाकारमुग्रं ॥३४॥ शार्वं
स्तेजस्थितं तत्रनयनवपुधरं वह्निचूर्णे च मुंचन् ॥ तास्मितडालिगंधं स्फुपरिमलवहः पद्मनीलोत्पलानां ॥३५॥ दृष्ट्वा तस्य
प्रभाव रविशततनयं सामरुक्सोमम मौलिं ॥ तस्मायस्तत्प्रसूतं दितिस्फुतदलनाश्चारुचामीकराभाः ॥३६॥ रुद्रं देवाय
युक्ते विमललघुतरा गर्भनिर्मुक्तदेहाः ॥ ऊचुर्गत्वा च हृष्टं वरममलतनुं तस्य देवस्य वाक्यं ॥३७॥ देवाऊचुः क्षीणोपद्मस्य
योसौ घननिबिडतनुः कर्णिकारैव देव ॥ प्राप्तः श्चामीकरत्वं सगिरितनुतृणः सर्वजातं च तस्मिन् ॥३८॥ शोभोस्माकं प्रसा
दात्तवमरतममतं चारुवर्णं चरौक्ष्मं ॥ निस्पुंदस्य प्रभावं निगदितमखिलं कालकामांधकारं ॥३९॥ श्रुत्वा वा कं स्फुराणां
प्रहसितवदनः श्चादहासं जनित्वा ॥ आहेदं नीलकंठः प्रतिदिनमवरं यो वनं वः स्फुरवं च ॥४०॥ सो गंध्यं वाप्रभवतु बहुलं
यच्च लावण्यमुग्रं जातेकार्ये पुनर्मां गदितमिह मया इक्षपागत्य देव ॥४१॥ सौभाग्यं चामरत्वं स्फुपरितमतुलं चारुशो
भां च युष्मान् ॥ गच्छध्वं यत्र चेष्टं विचरथ निखिलं शोकमोहो ज्झिता च ॥४२॥ योसौ जातो गिरींद्रो मम कनकमयस्ते ज
सा तत्र गत्वा ॥ क्रीडां दिव्यो सपत्ना सवपुनिगदितं जन्म या कथा रुः ॥४३॥ एवं तेजं प्रणम्यं प्रविका सितमुखाः

पद्मकिंजल्कगौरो॥ खं खं स्वर्गेपि वेगाद्गुत्तरमदिरादेरिविंदेवधाम ॥४५॥ हर्म्येहेमैर्विमानैर्वरमखिलचितैः श्वेद्रसूर्याव
भासैः॥प्राप्ताकामैश्च पूर्णा सकलस्मरगणाः प्रेषिताः कामदेव ॥४६॥इतिश्री कालिकापुराणे स्मरगर्वविमोचननाम
पंचविंशोध्यायः॥ अनिरुद्ध उवाच॥गते धुदेवदेवेषु देवश्चंद्रविभूषणः॥ गोपयामास तत्तेजः पिंगलं प्रेक्ष्य वाकरः॥१॥
गोप्यमाने तदा तस्मिन्॥ मेरोः सूर्यायुतप्रभः॥ वर्षाणां तु सहस्रेण कठिनः स्कंदतां गतः॥२॥तदा प्रभृति स्कंदेति ख्यातो देवो
हरात्मजः॥हराज्ञातो यतस्तेन कुमारेति पुनः स्मृतः॥३॥स्कंदो ह्यालोपि षड्वक्त्रो हेमोष्ठाद्दशलोचनः॥भुजैर्द्वादशभि
श्चैव शोभमानो हरस्तदा॥४॥ ईशादेशात हरस्तास्ताः कृत्तिका परमोज्वलाः॥क्षीरेणभावयस्तं तु कार्तिकेयं षडाननं॥५॥कृ
त्तिकाभिर्यतः क्षीरं दत्तं तस्य तदा मुने॥ एतस्मात्कारणाद्भूयः कार्तिकेयेति विश्रुतः॥६॥चूडाकर्मकृतं तस्य गंगायां गाधिजेन
तु॥ तावुक्तौ तं ज्ञं देवं पार्श्वमाश्रित्य संस्थितौ॥७॥गर्भेर्यक विलिप्तांगो गंगायास्थापितः प्रभुः॥तप्तचामीकराभासः सरधा
वनवेतदा॥८॥ऋषणविप्रसूचिर्भूत्वा नियतात्मा जितेंद्रियः॥ क्रियमाने मिषेके च नामभिः कुशकोस्तवत्॥९॥अष्टोत्तर
शतैर्देवि स्तूयमानो धिजस्तदा॥ अवाप परमां तुष्टिं देवस्कंदस्मरार्चितः॥१०॥इतिश्रीकालिकापुराणे कार्तिकेयजन्मस्तव
नो नाम षड्विंशोध्यायः॥अनिरुद्ध उवाच॥ वेधमादौ सहस्रेण नामभिः सोहरात्मजः॥संस्कृतः शिशिलेजस्क परमेण समा
धिना॥१॥ पंचम्यां स्नापयित्वाथ त्रिमार्गे या सती स्मृतः॥ शय्यामुद्दिश्य सो स्वप्तो यद्वस्सञ्जोञ्झितः स दा मुमोचनादं मुक्त्वा
च सर्वं ह्रतमयावहं॥ मुक्त्वा या धावनं चक्रे सहस्रांशूनिपातवत्॥२॥पातालं भिद यित्वा तु तेन नादेन निर्गतौ॥फणाकु
लौ विषोद्गारे नागौ ज्वालाप्लुताननौ॥४॥तौ गृहीत्वा तदा तेन शरधानप्रकाशितः॥ आदाय क्रीडयित्वा तु त्यक्त्वा क्षुम्यां

प्रभोज्झितो त्यक्त्वा तौ धनुरादाय इषुतीक्ष्णं मुमोच सः॥हिमवच्छृंगमुद्दिश्य बालो बालार्कसन्निभः॥ शरघातेन तेनाशु तच्छृंगं
शातशोभवत्॥ सिंहादयोपि तत्रस्थास्तद्योगात्तेपि सूदिताः॥७॥ततस्तं क्रीडमानं तु दृष्ट्वा देवं शिवात्मजं॥ पिंगलो देशं
ज्ञापयामास शंकरं॥ ८॥पश्य चंद्रे देवदेवेश क्रीडमानं मनोरमैः॥सूर्यायुतप्रतीकाशं आत्मासूतं षडाननं॥९॥ज्ञापितं पिं
गलेनेदं वाक्यं देवमुदावहं॥परमानहादेवो भार्यामुवाच ह ॥१०॥ श्रीभगवानुवाच॥ पामेह पश्याद्य गिरेस्तु मेरौ पुत्रं कु
मारं वरहेमवर्णं॥ स्वकेककरिष्यन्त्यरुणेव पद्मं मुखारविंदस्य विकाशनं ते ॥११॥दिदृक्षया तेश रहान स्वयः मेरौ स्त दोक्ता गि
रिजां स तत्र॥ तयारुहे शोन रकारीगतः स्कंदेवो हरिणांकचिह्नः॥१२॥संप्राप्य मेरोपरि देवयंतं दृष्ट्वा षडास्यं वृषकेतुरार्या॥
उवाच वाक्यं पुनरेव भावे त्रिलोकपालाकुलभूपशाल्यः॥१३॥उदारस्वयेष्टं कनकावभासं पश्याद्विजे पश्य ममाद्य पुत्रं॥आध
वनं – शरसूर्यकल्पं षडाननं कार्मुकपाणिमुग्रं॥१४॥ददर्श देवी भवतुल्यवीर्यं त्रेतागिकल्पं स्वसनेव वेगात्॥ कोस्या
वरूपादृथलाल सत्वासौ भाग्यतश्चास्म समस्तत्वं॥१५॥प्रभासमानो गगनं समस्ता द्वहांविकौ चंद्रस्रुवर्णवर्णौ॥ समा
गतौ तुज्वलनौ च दृष्ट्वा कुमारनाथौ जगतः प्रदीप्तौ॥१६॥ तदाहवग्निर्वरदं कुमारं हरांबिकौ हो पितरौ तवेतौ॥ त्वामागता
दृष्टुमनं ध्ववर्णौ प्रजापये ति प्रमथाधिनाथौ॥१७॥गतोथ चाग्रे गदितं निशम्य तत्रस्तु गत्वा गिरिजां कजोमहत्॥ तं सा तु
चुचुंबे मुहुरंकसंस्थं अनन्यमानाकलहं सयाता॥१८॥उमांकसंस्थो मृडुकोमलेन करेण तस्याः किल कालकोतु॥ ममर्द शंभो
श्च भुजंगहारं शशिं च रश्मिं च शिशुस्तदाशः॥१९॥हैमं च देव्यां वलयं करात्स आकृष्य चद रियथैव॥ चिक्षेप तूर्णं द-
नुजेश्वराय स्कंदस्तथैव प्रविशालनेत्रः॥२०॥ आलोच्य स्पष्टो बहुधा हरेण सिंहाकृता वालसमो त्रिनेत्रौ॥शूलो घ्नंतो

हस्त पिनाकहस्तौ भिन्नेंद्रनीलानसकंठरागौ॥२१॥ स्तस्थौ गणेशौ तु ततस्तताभ्यां स्कंदं सहित्यस्य धृतस्तदेशः॥सूर्यायथे
व प्रलयाग्निराशिरुद्रायथो मंदिर मंद्रिराजं॥२२॥प्रवरघननिनादो नीलकंठः पिनाकी दशशतरविनेत्रश्चारुहारोन वांगः॥
गगनगतिगतो सौ स्तूयमानो मरेशैः कनककृचितंतं मंदरं यश्चरोका॥ २३॥ इति श्रीकालिकापुराणे कार्तिकेयदर्शनं ना
म सप्तविंशोध्यायः॥ ॥ पक्ष्मारुवाच ॥ ॥ गते गतिमतां श्रेष्ठे गंगातो यार्द्धमूर्द्धजे धर्मधेनौ तया सार्द्धं सरोजामलने
त्रया॥१॥ पंचम्यां स्नापितः सोप्य षष्ठ्यां पष्टिमयेगुहः॥ चतुःपादगतिं लब्ध्वा अबाधयन्चराचरान्॥२॥ कृत्तिकागरुडी
गंगा विभागिनी विभावसुः॥ सेवंति ‐ ‐ ‐ यद्वत्कार्तिकेयं ततस्तदा॥३॥ घंटाकर्णस्य धीरस्य नंदिसेनस्य मध्यगः॥ अ
बाधयत्तदा बालाजंतून्स्थावरजंगमान्॥४॥ क्वचिद्दृक्षं शरेणासौ चिच्छेद रंभगर्भवत्॥ क्वचिच्छृंगं गिरेस्तूर्णं नयेत्
रुस मानतां॥५॥ क्वचित्सिंहं समाकृष्य पपालसहसा गुहः॥ आरुरोहाथ तत्पृष्ठं ताभ्रामयत्तदा॥६॥ क्वचिन्नागो गृहीत्वा तु
कराभ्यां सन्मुखावुभौ॥ आस्फालयत्तदान्योन्यं कुंभाभ्यां च सलिलया॥७॥ खमुत्पत्य समादाय खेचराणां सतीकृतं॥ चि
क्षेप सहसा बाल्यो विमानान् सो वनीतले॥८॥ त्रासितं तु जगत्सर्वं हा मोदरपदत्रयं॥ अवश्यं वशमापन्नं शरधानोद्भवस्य
च॥९॥ ततस्ते भृशमुद्विग्नाः शक्रं शत्रुप्रतापनं॥ ऊचुर्गत्वामुने तं च भूता वाक्यमिदं तदा॥१०॥ अग्निमर्कसमानाते बालो हि व
र्धते हितः॥ तवैव राज्यहर्तारो भविष्यति न संशयः॥११॥ पराक्रमाद्बलाच्चैव दुत्साहाच्च प्रतापतः॥ नूनं शतगुणेनायं अधि
कस्ते हि दृश्यते॥१२॥ यदि त्वमद्य सेनाद्य न च कस्त्वमवाप्स्यसि॥ करिष्यति वचोस्माकं ततो राज्यं तवानघ॥१३॥ वाक्या
मृतमिवोत्सृष्टाः सर्वे त्रिदिवौकसः॥ भयान्ने हि प्रणिपातं तस्य कुर्वंति मानद॥१४॥ कसणानैवकर्तव्याशिरसा न्यपु

रंदरः ॥ एतद्विचार्य यत्नेन ततो बालं विमूह्य॥१५॥ एवमुक्तस्ततो तैस्तु शतक्रतुश्चरान्वैः॥ उवाच वचनं श्लक्ष्णं ते
षां धर्मपरायणं॥१६॥ इंद्र उवाच॥ एवमुक्तमिदं वाक्यं निपातयति यन्मम॥ धर्मध्वंपायसंघातं बालं प्रति चराचराः॥ १७॥
श्रूयतां गदिमे घ्येये रेवं पातिपतेर्ध्रुवं॥ ऋषिभिस्तु पुराख्यातं नराणां नास्ति निःकृतिः॥१८॥ आतुरं भूतमुद्विग्नमक
स्यं शरणागतं॥ स्त्रियमप्यथवा लोका गावं पंगुं तपस्विनं॥१९॥ विलपंतं ततोन्मत्तं विषस्तं आत्मर्णं तथा॥ पतितं च प
लायंतं एकाकिनं निरस्त्रकं॥२०॥ नग्नदीनं तथा वृद्धं हरीराभ्यां समाश्रितं॥ मुक्तकेशं तथा मत्तं स्कंदं च भुवनौकसः
सूदयिष्यंति ये मूढा नूनं ते नरकार्णवान्॥ अमुक्ता नाशविष्यंति पतितः कुंजरो यथा॥ शरधानवनं तं च आश्रधं चराच
राः॥२२॥ नाहं बालावधं यशः सूर्यप्रतापहं॥२३॥ इत्युक्त्वा स्ते न शक्रेण नयनाकारधारिणा॥ क्रोधसंदीपनं वा
क्यं पुनरूचुश्चराचराः॥२४॥ भूता ऊचुः॥ सूदितं तु यदा गर्भे दितेः कोश तकृतो॥ तदानीं निर्गता चक्रुमासेपिं
द समप्रभो॥२५॥ अशक्यं यत्सुरश्रेष्ठ नूनं तस्य बलार्दनः॥ धर्तेराघंड लेयो परिहारो बुधः कृत॥२६॥ अंगुल्यग्रेण
श्वेवद्भ्रामयन्कोबली पुमान्॥ ज्ञातकोटिप्रविस्तारं ब्रह्मांडं हेमरूद्वजं॥२७॥ प्रलयाग्नो क्षिपेन्मानं स्वसमानं
पुरंदर॥ हरेत्कोभास्करं दीप्तमभीहं वहुभिस्तेरत्॥२८॥ वद्धै रोघ्नाराशेः शोष्यतो यात्स्यदनकं मेच॥ वासुकेः को
हरेद्दष्ट्रा क्ष्मायाः शांतिशतक्रतौ॥२९॥ विहायैकं जगन्नाथं नीलकंठं वृषध्वजं॥ कः पिबेत्कालकूटं हि कश्च कालं
पिबेत्पुनः॥३०॥ अंगुलिमूर्द्धि संस्थाप्य पपस्सर्वे पि वादिनः॥ कश्चनामनरः शूरो यो बालं योधयेद्रणे॥३१॥
अपि शक्रशक्तेः स्तस्य वज्रकोटिनिपातनैः रोमभेकं तु कोशेय शातितुं नैव शक्यते॥३२॥ अलमित्ति मसंगे

कालि॰पु॰ प्राञ्जलिस्तत्पुनः पुनः॥ तिष्ठत्वं मोदायधिसर्ज्ययन्नामिमां॥३३॥अथतांञ्जलितस्येवकुरुदेवज्ञानात्ते॥अथवानिर्जितः अ॰ २८
स्तेन कथास्यसि क्रतेश्वर॥३४॥एवमुक्तस्ततस्तेन स्तुतिभूतपतिर्हरि॥आज्यधाभिषिक्तोग्निर्यथैवप्रज्वलत्तथा
२८ उवाचेदंवचस्तत्र समीरितः॥वज्रमुत्पाद्य हस्तेन शचीपं कुत्सलायुधः॥३६॥इंद्रउवाच॥ पुरामयथागर्भोनिषू
दितश्चराचराः॥दितिःकोष्ठमयाविश्य तथेदानीं निशाम्यतां॥३७॥काश्यपंपितरंमत्वा दित्याराध्यवतंपुरा॥पुत्रंदेहीति
शक्रघ्नं सासुर्विण्यस्तथाभवत्॥३८॥तथैवच्छिद्रमादायज्ञात्वागर्भस्यचेष्टितं॥वज्रेणसप्तधाकोष्ठाप्रविश्यशक
लीकृतं॥३९॥एतत्काममयाज्ञात्वा शक्रमान्यस्करास्कराः॥नहीकारणहीनेन मयागर्भोनिपातितः॥४०॥यद्भवध्यंब
लेहीनो मामुद्दिश्यचराचराः॥तदसंम्रहसैनैवक्षात्रवृत्त्यांव्यवस्थितः॥४१॥क्षत्रवृत्तिसमाश्रित्य रणाद्यःपुष
रूपो बिभेत्॥तस्यंशेरवभग्नस्य कः परित्रां करिष्यति॥४२॥अद्यगत्वाहनिष्यामि पतंगविववह्निना॥ यद्योद्यतं
गजस्यंमामाहवेमहसेलकः॥४३॥एवमुक्त्वाततः शक्र क्रोधानलसमीरितः॥आज्ञापयत्तदाविप्रध्यायंदेवाद्दि
वाकरान्॥४४॥रसधानंगमिष्यामि वधार्थीबालकस्यच॥चर्मचर्मैश्चचूर्णास्तान् सन्नह्यध्वमितिब्रवीत्॥४६॥युश्च महा २८
रुद्रकरोत्पन्नाकैलासेचमहोत्तनत॥हंसकुंदेंदुवर्णाभश्चतुर्दंतोमदक्षरः॥४७॥आनयध्वममाश्रेतुपयतालेबलः
ऐरावणंकरींद्रं तंनसुघटंवाहवोत्सुकं॥जलधिमिवगंभीरं दीर्घहस्तंघनस्वनं॥४८॥दैत्यदानवरक्तेन क्लिन्नदंतं
भयावहं॥ नरादेत्तार्क्षरे स्तूर्णं सर्वायुधसमन्वितः॥४९॥हिमपर्याणसंयुक्तः आह्वत्यासौतिविहितः॥५०॥आरुरोह
ततस्तंतु उद्याद्रीयथांशुमान्॥आरूढ्यांशुयथोसाहुंदेवैस्कंधो विहायसः॥५१॥वियमंडलतश्चाथस्तूयमानः

स्करास्करैः॥५२॥त्रयस्त्रिंशद्भिर्देवैश्च कोटिभिः परिवारितः॥पुष्पैराकीर्यमाणोसो ऋतुभिर्दिव्यगंधिभिः॥नृत्यमानासरो
भिश्चवाद्यमानैश्चकिंनरैः॥५३॥गायमानैश्चगंधर्वैः स्वगीतैगीतशालिभिः॥नदद्भिश्चमहासिंहैर्गजद्भिश्चमहा
गजैः॥हरिभिर्हेषणैश्चैववाद्यानांस्वरनिस्वनैः॥पताकाविजयंतीभिर्ध्वजछत्रैश्चचामरैः॥५५॥एवमादिरनेकैश्च
क्रीडाभोगैर्मनोरमैः॥महताबलसंघेन महादेवइवापरे॥५६॥प्रपूज्यमानोऋषिसंघैः—— — मुद्रान्वितोवज्रधरः
कीरीटीः॥कुमारमुद्दिश्यमेगतो वेगादरिर्वधेप्स्कंदनुजानुपर्यैवः॥५७॥इतिकालिकापुराणेइंद्रप्रयाणकोनाम अ
ष्टाविंशतितमोध्यायः॥ अनिलादउवाच॥ व्रजमानोमराधिपः अग्निचूर्णं सिवोद्गिरन्॥सूर्याणामिवयंयद्धमेरुव
द्रक्षवासवः॥१॥किमेनदितिदेवर्षे करोत्याशांतमोज्झितां॥प्रलयाग्निवयोकारंदृष्ट्वातन्नारदोब्रवीत्॥२॥योसौदेव
स्यान्यस्तोगर्भश्चैवसहामेरुः॥तस्यैवेषप्रभावोयंनूनंदेवशतक्रतो॥३॥भास्करानांमयुजेननेच कालाग्निरुर्जि
तः॥बालेनास्याद्यमानेन मेरुदेविनरंजितः॥४॥अधोयोजनसंख्यानि सहस्राण्येवषोडश॥ चतुराशीतिरुत्सेधा
द्धाभिः शाद्विस्तरास्मृतः॥५॥सोवगाधस्तथाविद्य सशैलोपदपाहपः॥सगिरिस्सवजौराजन्मेककांचनतांगतः॥
६॥सूर्यापुत्रसमानाभोयश्चान्योद्विहदृश्यते॥यश्चैषषण्मुखसोयंबालोविक्रमशालिनः॥७॥तत्तेजः स्कंदस्तांया
तंसहस्राप्तोनमानदः॥चतुर्थ्यामाकृतिर्देवपंचम्यामंगवास्तदः॥८॥षष्ठ्यापश्चांगोजमेषत्रैलोक्यंविजयिष्यति॥
वयासहाय्यसप्तम्यां पालयिष्यतियापुन॥९॥त्वंहिनूनंनशक्तोसिजेतुंवर्षशतैरपि॥कुमारवरदंदेवंपंचाननंस्तगाय
थाः॥१०॥एवसंजल्पमानोसौर्ज्जभारिर्बालकंप्रति॥यत्रास्तेतत्रसंप्राप्तः मरध्यानदिवाकरं॥११॥चंद्राग्निभास्क

राभासं पड्वक्त्रं शिखिवाहनं॥ भुजैर्द्वादशभिर्युक्तं चतुर्विंशार्द्धलोचनं॥१२॥ नानाप्रहरणोपेतं नानाभरणभूषितं॥ निलकालंकृ
तदेवं घटा - रं पिनाकिनं॥१३॥ मातृभिः कृत्तिकाभिश्च विश्वामित्रेण चाग्निना॥ गंगया च गणाभ्यां च उपास्यंतं शिशुं तदा
ददृशुः त्रिदशाः सर्वे स्थितं तं काञ्चनासने॥ बालं बालार्कसंकाशं तेजोमयमकल्मषं॥१५॥ दृष्ट्वा सो पितदा तांश्च युद्ध
राज्ञानसुरान्वशी॥ ननाद सोऽथ महानादं महत्कल्लोलयायुतः॥१६॥ तेन नादेन देवानां बभूवुर्विमदाः स्मृताः॥ सुरापिवि
स्मितां शक्रस्तु मत्वा च बारे दरितं॥१७॥ ततो वज्रं ग्रहण स्तूर्णं वज्रश्वामोघभास्करं॥ तत्प्रहारात्कुमारोऽन्यो बभूव षण्मु
खोपमः॥१९॥ वज्राविशनमार्गेण यस्माद्दालोवि निर्गतः॥ तेन विशाख संज्ञेति वभूव मुनिपुंगवः॥२०॥ प्रहारे विधृते
नाशक्रस्तू णावन्मन्यवेगुणाः॥ स्कंदेनाप्यैरावौ विद्धः प्रहारं कुंभमध्यतः॥२१॥ पुनरन्यं समादाय शरं ज्वलनसन्निभं॥ उ
च्चैर्ध्वजं पताकां च हरेश्चिच्छेद षण्मुखः॥२२॥ बिभेदान्यं तीक्ष्णेन पक्षोद्देशेन वज्रिणां॥ शरेणात्यन्ततुल्येन रुरु शंभुर्यथा
हवे॥२३॥ पुनरन्यैर्महाघोरैः पंचयस्ताडयद्गुहः॥ गजं तं चंद्रसंकाशं पृत्रिभिः प्राणभोजनैः॥२४॥ विशाखो पृतत्स्व नाश
रुक्मस्य - - - कुर्णतः॥ जघान सहसा बालो हरिराजं महाबलं॥२५॥ शरैस्तैस्ताडितो व्यथैतले न च कुमारजेः॥ बभूव
मघवन्सो हि पूर्णमानो महागजः॥२६॥ भ्रमन्वीक्ष्य वनस्तं तु चक्षुदृष्टं गजेश्वरं॥ पुनर्वज्रेण शक्रश्च जघान बालकं त्व
रात्॥२७॥ वपुषा वाग्निवर्णेन कुलिशेन तथा गुहः॥ शाक्रेणन्द्रस्य मानो सो शाखायामभ्यताडितः॥२८॥ तं तो वज्र
निपातेन पुनरन्यो भवेत्तदा॥ कुमारः स्ताद्वराः शूरः अस्त्रव्यग्रकरो बली॥२९॥ शाखायां स समुत्पन्नो यः स्माद्धा
लो द्वितीयकः॥ चन्द्रात्मजस्य तनेयं संज्ञा शाखो ति संस्मृताः॥३०॥ भूयो नादं मुमुचे नः शाक्रं द्रावब क्रिजः॥ शा

रे राशी विशाखौ रे षण्मुखो हर नंदनः॥३१॥ सादयन्स गजं शक्रं वर्षमेघवन्नदत्॥ मेरुरिव महावृष्टिं निः कंपस्तभितः प
शरः॥३२॥ अहसद्बालयुक्तानां बालानां स्वरराट्तदा॥ सस्करैः स्वर सैन्यं तं शक्रं दृष्ट्वा शरैर्वृतं॥३३॥ हरिश्चंद्रे वरुक्मा भमुमो
च्च कुलिशं तदा॥ ज्वलनार्कप्रतीकाशं मेधातिथि करच्युतं॥३४॥ पृष्टिदेशे कुमारस्य पपात वह्निपुंजवत्॥ तस्याभिघातमात्रे
ण कुमारोऽन्योऽभवत्प्रभुः॥ चंद्रास्यस्पृष्टदेहोतु धनुः शक्तिधरान्वितः॥ कवची मिखली चक्री शूली पट्टिशधारणः॥३७॥ रक्तमा
ल्यांबरो यश्च चंद्रलेखाविभूषितः॥ नैगमेय इति ख्यातो नाम्ना बालोम्नगेक्षणः॥३८॥ त्रयश्चेदृमसोयद्धरेत्तुस्ते कं धनंदनाः
ततश्चैव सहस्ताक्षं वृद्धबुद्धिर्बृहस्पतिः॥३९॥ देवमंत्री महाप्राज्ञो भारती पतिरब्रवीत्॥ प्रजत्येष कुमाराणां त्रयाणां कुशलो
युधः॥४०॥ स्वयमुत्पत्स्यात्मतुल्यानां सह स्थाणि शतानि च॥ मा त्वं देव पुनर्वज्रं प्रक्षिपस्व शतक्रतो॥ यद्येष्यसि सुखं मो
क्षुं कुरुष्व वचनं मम॥ अनेन सह संप्रीतिं कृत्वा हरेः पदत्रयं॥४२॥ मुक्तत्वं निश्चलं कृत्स्नं दानवांश्च निषूदय॥ यस्याघजा
भिघातेन नास्ति स्त्रस्य प्रजायते॥४३॥ किं प्रमापणं कर्तुं शक्यं शक्र शतैरपि॥ पवनाद उवाच॥ ग्रहीतं हि वचस्तस्य विसृतः
हरिणा तदा॥४४॥ अखिरासु स्वपूज्यस्य स्कंधार्तेनैव प्रोज्जनं॥ शरीषपुष्पवद्गुण्डं नत्यमान पुनर्गुहः॥४७॥ ददापंचशरैररा
शक्र वरुणं च विभिरस्तः॥ विंशाद्भिर्वा सुदेवं च आदित्यांस्त्वविंशतिभिः॥४८॥ सोमं च त्रिदृशैः सोऽथ ताडयित्वा रणे पुनः॥
शक्रं पंचाधिकेनाश्र शतेन प्राणहारिणा॥४९॥ ताडयित्वा गजं भूयो द्विगुणेनाभ्यताडयत्॥ शेषांस्तथामरान्केन द्वित्रि
द्विपंचभिः सायकैः॥५०॥ तदस्त्राणि च संताड्य नीत्वानि चकर्तिरे॥५१॥ रथांश्च नागांश्च हयांन्नश्च बालो ध्वजांश्च नेक्रां
श्च तथैव सिंहान्॥ प्रहन्यमानः कमलायताक्षो अस्त्रद्वाणशतैरजस्रं॥५२॥ यथाय तोस्कंद कुमारकोयो विशाखशांखं

चक्रीड़ राजन्॥ गौरीस्फतंकुहूमृदीनसत्वंदुद्राव सिंहा विवहस्तिपोतं॥५३॥सेबेगमेयोपि यथादिनाथः सक्षोभयदुग्धम
हार्णवंच॥ तथैवसैन्यंकरिराजसैन्यं चास्त्रैर्षैः स्तलघातनेयेश्च॥५४॥ यावद्गणौतौ वरसिंहरूपौवशांहिकोपस्यवजग्मतु
र्न संसज्यदेवो हि समर्थयाभ्यां शाम्भुर्गतो मंदरमद्रिरत्नं॥५५॥अथजलदगतिर्यस्तारकाणांपतिः सगणपतिशानतुष्टमा
भोइवंहि॥ स्फरगिरि रिवदृष्या स्ताप्यमानः स्फपुष्पे ऋतुभिरतिरम्यं जगा — मैरेभ्य॥५६॥प्रवरकरगतिः सन्वीस्य
रुद्रंभयात्तः भगलितजलदेवखेदधाराप्रवाहैः॥ किमिहमिहरणे स्मिंवच्चिमा वेव — इतिमनसि विचिंत्याखं
डलः कंपमानः॥५७॥ यममरव दमनांतेनीलकंठेदुमौलि ज्वलनसदृशनेत्रे अंधकारेमुनींद्रः॥ अविरमजयशब्द
स्त्वागते देवदेवे शतमरवबृलसिंधौनिस्वराणांबभूवु॥५८॥पटहमरुद्रशंखैः काहलाजल्लरीभिः॥पणावरूणकर्ण
जैर्गोमुखेडुंडभीतिः॥जलदइवननद्भिर्हृरातालडिंडि रवसवदमरसैन्येसांड्गंभीरघोषेः॥५९॥इतिश्रीकालिकापु
राणेत्रिनयनागमोनाम एकोनत्रिंशोध्यायः॥ ॥श्रीपवनारुउवाच॥ वृतमात्मसमेकृईरागतंवीक्ष्यशंकरं॥उवा
चात्मसुतांस्त्वेदं रणसंहत्यषण्मुख॥१॥पश्यत्वंहिकुमाराद्यपितरंमेमहेश्वरं॥एषवीरेषदेवेशोयुष्मान्दृष्ट्वाकुमारकाः
॥२॥ऊचुःस्तेशाक्तिमंतंचवदनैस्तिलकोज्वलैः॥कुमारकाऊचुः॥ कपर्दैतुजटाधाराः सर्वेभास्करलोचनाः॥४॥शूल
हस्ताःस्मिनेत्राश्चजायाभिश्चापिनाकिनः॥ वृषाचिन्हश्चितेसर्वेसिंहंचमविरोज्वलाः॥५॥नित्यानंदाश्चदेवैतेनील
ग्रीवारिमर्दनाः॥ अमितालिलिताशांताकुंडलाननभूषणाः॥६॥ सर्वेभुजंगहाराश्चनीलजीमूतमूर्तयः॥ कातरस्तेपि
तुर्देव एषोमध्येषडाननः॥७॥यंपश्यामोनमामोघसांवमातंवदानघ॥ इतिसन्नादितस्कंदकुमारैमुनिनंदनः॥८॥

प्रहस्योवाचतान्वीक्ष्य प्रणम्यचहरंतदा॥स्कंदउवाच॥योयंमध्यगतोदेवीरुद्राणांजणदारुणिः॥एतावानेवसंछाद्य स्थि
तश्चात्मकरेधृतं॥शूलंयस्यविराजेत भास्फरंदक्षिणेकरे॥१०॥चक्रंचरविसंकाशंवामबाहुस्थितंसदा॥ शशांकार्धकिरी
टार्धसार्पार्धकोस्फमान्वितं॥११॥ नेत्रार्द्धतिलकार्द्धंच दृपखगविचिह्नित॥ कुचार्धपीतवस्त्रार्धं वक्षार्धकुंकुमान्वितं॥सि
तरक्तस्वर्णाभंकमंडलुगदाधरं॥पद्मदर्पणहस्तंच कांचीगणविभूषितं॥१३॥उमासावित्रिलक्ष्मांकंसत्वरजस्तमालयं॥
सूक्ष्मस्थूलजगत्सर्वं यस्यदेहेविलक्ष्यते॥१४॥चलमानेनयैतेतेचलंकुंडलाः॥सर्वेतेयंनिरीक्ष्यं तिनान्यंयस्फनिरीक्ष्य
त्तिः॥१५॥सूर्योडुपवह्नीनां यस्यशो भपितामम मंडलस्थाश्चलक्ष्यंते ब्रह्मविष्णुमहेश्वराः॥१६॥रक्तनीलसितायस्य
समेवाल्मप्रजापतिं॥ यस्मादिन्द्रोदेवास्वाहाभर्ताविभावसुः॥१७॥ एषसोंकाररूपेण ममस्रष्टाजगत्प्रभुः॥ एषएवपि
तुर्मत्यंत्रिपदस्यापि वालकाः॥१८॥व्रजध्वंशरणंत्वेनं परिघ्नतारिमयासह॥१९॥ इतिकालिकापुराणेमहादेव निर्ण
यत्रिंशोध्यायः॥ पवनारुउवाच॥ उक्त्वाप्यवाल्लान्वहुभिर्विकल्पैहरस्यचिन्हंकमलायताक्षः॥ संत्यज्यशुद्धंपररूपं
गिरीशंप्राणामहेतोरुमयाधुलंतं॥१॥गत्वोप्यगेनसन्नत्यमानः स्त्रिभिःकुमारैर्वरहेमवर्णैः॥ युतःषडास्येतिलकास्त्र
युक्तेस्त्रिभिर्दिनेशोरिवहंसवाहः॥२॥डोषेदनेत्रस्यषडाननस्ताप्रवक्ष्यरूपंयदगोचरंयत॥जीतीसनाथंशरधानज
स्यतेनैवदेवेनकृतंमुनींद्रः॥३॥विहायरूपंपररूपंभिरीशोजित्वास्कंवंचाथस्फविस्मयंयत॥ मामेविदेवेति कथं
शिरुर्भकृतंहियत्तं हृदयेविचिंत्य॥४॥आगच्छमानान्परिपश्यबालान्नालोकयत्तं दिसुखंसतांश्चागचातदोमा
कमंजंप्रणम्य आरुद्ध्यत्तामेव मिदंबभाषे॥५॥पश्येवतेहंजलजन्मलाक्षि त्वयैवएतेपिस्फतास्तशीयाः॥ देहीपिनं

षड्दनारिविर्हस्तेहाश्चित बालविशालयुक्त॥ ६॥ अत्यमानानुरशांकयन्त्वा मुहुश्च चंबेपरिरभ्य गाढं॥ तदंकसंस्थो
यदुधासशब्दं कृत्वाब्रवीन्मेघसमानकंठं॥ ७॥ यन्मायनंपीक्ष्यहरिकुमारपश्यैपमोबाधयतिशक्रनिवारयंच॥ हिमि
किमर्थमेष कचाधासह देवेनेश्व॥ ९॥ अंबायथेयं प्रमदापि सर्वा शंभोस्तथा मेस्करलोकनाथः॥ आगम्य चेंद्रेणवरायु
मिलवज्रेणतीक्ष्णेनचवज्रिणाभ्क॥ १०॥ विनापराधात्समताडितोहं स्करे स्करे शव्यललात्मकेन॥ ततोमयादेवपिनाकम
णीवधायशक्रस्यपुरश्चयारि॥ ११॥ स्त्रष्टारूकपुत्रा तव वस्कतुल्याविशेषशाखोतु सनेगमेयौ॥ विनापराधात्ममसस्थिनै
ष यतोवधायोद्यतशस्त्रपाणिः॥ १२॥ अतस्त्वमामीश दद्स्वचाज्ञां विसर्जुयिनं विनिष्पुदयामि॥ निशम्य वाक्यंपरपुष्मिरि
शोउक्तंनकोपात् कमलेक्षणेन॥ १३॥ स्कंदेनदेवमथमाधिनाथउवाचशंभुर्वरवस्त्रहस्तं॥ १॥ श्रीशिवउवाच॥ देवेंद्र
बालितवापराधं अनेनवृत्रघ्न कृतंय — कृत॥ १४॥ समीहितेयेनशोर्विनाशं तलञ्जसे बालवधात्कथंत्वं॥ जुगुप्सितंबा
लविनाशनंयत्समस्तपापैरधिवासितंतत्॥ १५॥ यशःप्रपातो बलसूर्यहानि भवेद्दशो मस्य गुणगुणंस्यचैव॥ युष्मा
कमास्वंडलमोपनाय स्रष्टोमयावेद्शचीयन्नूनं॥ १६॥ ब्रजास्यनूनं शरणंकुमारं सेनाहिनूनं च समर्थयस्य॥ कचासरवा
यंशतधात्वंस्यान् संचूर्णयाशरूवरपुष्पदेहात्॥ १७॥ कुर्वेंज लिं षद्वदनंस्यशक्रोभोक्तं त्रिलोकस्यतवास्तिवांछा॥
यद्यच्चबालोपिजहिष्ययत्ते षद्वहातुकोयं प्रणतंतवाश॥ १८॥ यद्वन्मेमेनेस्करराजपुत्रांस्तद्वत्समेवेत्तिकुरुष्वयद्वत्॥ प्रव
क्षिन्नूनं दनुदनशात्रोहीनायते यंपरिवाहहीनं॥ १९॥ ततोहरिर्हसस्फधाद्दिसाहंउवाक्यंवरदंप्रणम्य॥ जयाहमूढ्रोचतमेव
वाक्यं नत्वातु यन्नस्करराद्वसरीश॥ २०॥ एवंकरोमीतिततोभिवंद्य उक्तंहरेण प्रसमीक्ष्यतंच॥ आशयपथ्यंवचनंह

रस्यभार्यांचकामीहृदयेतथैव॥ तथेषहेमोन्यलमालवज्री चकारदेवः क्रतुषड्काय॥ कृत्वाजगामाशरनीशसूनुंबालंपि
नाकोघनरतुल्यदन्तं॥ २२॥ त्रिषट्नेत्रं परिमंगलास्यं समूर्धजंसः शरणंकुमारं॥ ततश्च गत्वाहमुनींद्रशक्रो जितोहमंभोनि
धितुल्यनादः॥ २३॥ वसेत्वयारवण्मुखसंस्थितस्तेकरोमिदेवास्तवदेतिकिंच॥ अवेयमर्कारि विनाशनोयं तीक्ष्णोपदिष्टं
कुरुनंकुमार॥ २४॥ जल्यामरारीतवदेवपाहि मामद्यशक्रंशरणागतंच॥ सतां हिकोपः प्रणतेहि नित्यं विनाशमि
त्याहुजनेसुसिद्धं॥ २५॥ मयातिनत्वदरिणेक्षणास्फहिमं हिमंयथादित्यकरैः प्रतप्तं॥ २६॥ एवंश्लोक २००० अथेद्र
वाक्यंतरुणार्कभासि श्रुत्वाहरास्पंद्रसमीक्षितंच॥ दयापरोभक्तिजनेषुनित्यं प्रहस्यबालोजलदेवशब्दं॥ २७॥ स्कंदउवा
च॥ नेमेसहस्त्रानलपद्मनेत्र प्रयोजनं राज्यविलासभोगैः॥ नवांगनाभिर्दधुकांत्विनाभिः सरोजनेत्राभिरनंगनाभिः॥
कुरुत्वमेवामरराजराज्यं अहंसरवायस्तवशक्रनूनं॥ शत्रूंश्च सर्वांश्चवशंनयाशमात्वं यदासंस्मरमेशदीप॥ २९॥
इति कालिकापुराणेकुमारवाक्यंनामएकत्रिंशोध्यायः॥ पवनादउवाच॥ एवमुक्तः स्करेशानः कुमारेणसतीसु
तः॥ पुनर्बालंसएवाह कृतांजलिपुटोहरिः॥ १॥ इंद्रउवाच॥ मेदपेशल्यशीलाश्च मृदुचैवषडाननः॥ गाढंकुर्वेतिलोकांवे
गाढंपुनर्मृदुतथा॥ २॥ ज्ञानाम्यनदहं कार्यं दृष्ट्वादृष्टविनाशनं॥ कृतंचयन्मलं — य्यपार्श्वागानांप्रनोदनात्॥ ३॥ स्त्रीगो
बालद्विजातीनां तापसानां विशेषतः॥ कुर्वतेयेवधंमूढास्तेयांतिनरकालयं॥ ४॥ अगाधांदुस्तरांघोरां पूयशोणित
वाहिनीं॥ ग्राहाकुशांकुलकीलालां व्राजंतितरणींपुनः॥ ५॥ विभेतिदेवतेनाहं मामेदपुनरेवहि॥ षडास्यत्रिपदंकृत्वा
यथोदधिविकंटकं॥ ७॥ मुसत्वंनिश्चलंस्कंदहरिवंपुप्रपालितं॥ कबाल कचसंग्रामः कनीतिकपराक्रमः॥ ७॥ कज्ञान

Dr. BHAU DAJI MEMORIAL
डाक्टर भाऊदाजीइत्यस्य स्मारकम्

मतुलेदेवपक्षमतिः क्वचसौम्यता॥ कदया कचिदाक्षिण्यं क्वक्षांतिक्वप्रसादता॥८॥ अहंस्तमेवराज्यस्य गुणैरेभिस
हीरितैः॥ स्तूयमानोमरैः सिद्धैर्गंधर्वाप्सरसांगणैः॥ ऐरावणचपेयं स्कैरैर्वृतः समंततः॥ स्कंधेरन्नैर्विचित्रांगोविधूत
धूतचामरैः॥१०॥ हरेणवामभागेतु ममदक्षिणसंस्थितः॥ नूनंशोभिष्यते स्कंद मूर्द्धिछन्नेन भूषितः॥११॥ अहंसेनाप
तिर्देवभवामिभवनंदन॥ निश्चलोपलवाकृत्स्नं त्रैलोक्यंभुक्ष्वखण्मखः॥१२॥ पाहिदेवांश्च स्वर्गौकात्सर्वान्लोकान
रिंदम॥ ततस्तमं बिकासूनुर्वाक्यमखंडलेरितं॥१३॥ श्रुत्वाप्रहस्यशक्रंवै आहेदंभवनंदन॥ कार्तिकेयउवाच॥
अयंशक्र मांसेषी कुरुराज्यमकंटकं॥ इंद्रस्त्वंदेवराजस्त्वंचमेवनगतः प्रभुः॥१४॥ दर्पगर्वबलोद्भीर्णास्तनचायेच्चतांस
दा॥ येरक्षिष्यसेत्यर्थं सुदयेहंचयास्मृतः॥१५ अलमीतिप्रसंगेन गदितेनपुनःपुनः॥ निश्चयोहंसखायस्तेग
छचममरावती॥१६॥ सकुलप्रभावणं श्रेष्ठं सत्कुलंचभोजनं॥ सत्कुलकन्याप्रदानंच सर्वाणीनिविनाशाय॥१७॥
अथोवाचमहादेवो गांगेयंवीक्ष्यनिस्पृहं॥ तेष्टंचयायदींद्रंच सेनापतिभवतित्ति॥१८॥ एवमुक्तस्तदाबालोदेवदे
वेनशंभुना॥ करोम्युक्तवयादिवइत्यवाचगुहोहरं॥१९॥ इंद्रस्यापितदोवाचषडर्चनयतोहरं॥ प्रयछशक्र सेनात्वं
बालायननताकर॥२०॥ एषाशक्तिर्मयाशक्र दत्ताज्ञानमयीशशौ॥ अनयासहबालस्य मेनांचंदातुमर्हसि॥२१॥
ततः सर्वागहृष्टोसौ हृदयोत्फुल्लपंकजैः कजैः॥ रराजभगवानिंद्रो नेत्रैरोमांचविग्रहः॥२२॥ ततस्तं दुनोत्तेनश्रौ
तेनविधिनातदा॥ सेनापत्यंसकैरैः सार्द्धं दत्तमिंद्रेणमानद॥२३॥ दत्तास्मैकुमाराय सेनांचदेवहरशासनात्॥
स्कन्दमिंद्रोस्तवंयावत्तारकः स्तावदागतः॥२४॥ आगतंतंतदावीक्ष्यकुमारपरिपालया॥ ददाहस्कमहादेवस्यंतू

मूलंवह्निरिवाहवे॥२५॥ दग्ध्वानुतारकंघोरंपतंगमिवपावकः॥ हरादेशान्महाभाग सत्यलोकंययौगुहः॥२६॥ हरो
पिदेवतादीन् विष्णुनासह॥ विसृज्यगणपैः सार्द्धं क्षणाददृश्यतांययौ॥२७॥ मुक्ताकलापैरितिभूषिताश्च हेमैर्विमा
नैरविरश्मिकल्पैः॥ साद्दाटहार्द्दिव्यस्फवेदिकाभिरन्तैश्चसर्वैर्वरसुंदरीभिः॥२८॥ नमोजराजस्ययदिप्रजन्मस
स्याद्धिरंचिहरिर्क्कसोमः॥ एषोहिधातासकलस्यचेति ब्रवन्स्फरास्ते स्वगृहं स्तुष्टा॥२९॥ अहोबलंवीर्यपराक्र
मस्य स्फरास्फराश्चैववविवर्जिताश्च हराल्मजेनेतिमुहूर्तमात्रः प्रजल्पमानाययुरंबरेण॥३०॥ इतिकालिकापुराणेकु
मारप्रेषणंनामद्वात्रिंशोध्यायः ३२॥ पवनादउवाच॥ यदुक्तमेत्वया ब्रह्मन्जन्मनोहरजस्यच॥ कथयस्येतिवि
प्रेंद्र तत्सर्वनेनिवेदितं॥१॥ आदिप्रश्नेनयेनाहं नोदितोभिलवंश्च्युण॥ पौरवेणस्फलुष्टेन तन्मेनिगदितः क्रमात्॥२॥
तत्पवित्रंपवित्राणां मंगलानांचमंगलं॥ निर्गतं विमलंशुद्धं शंकराननपंकजात्॥ खण्मुखेनततस्तस्मात् आदायकुं
ससंभवे॥ ममापिकथितंलेनतदेतन्मुनिपुंगवः॥४॥ लब्धाजन्मततस्कंद स्तारकारिर्महाबलः॥ सेनांगैर्बहुभिर्युक्तो
दिविंभूमिंचचारसः॥५॥ ततोबहुतिथेकाले गतेक्रीडन्मनोरमैः॥ जगामदेवतैः सार्द्धं मलयंनाम पर्वतं॥६॥
विमानंससमारुह्य सत्यलोकात्षडाननः॥ चंद्रहारप्रतीकाशंमुक्ताजालैरलंकृतं॥७॥ भौमैरेकादशैर्युक्तंनवा
र्कभास्वरंमहत्॥ अंडमंडोपरिष्टाच्च हेमकुंभैरलंकृतं॥८॥ अतिरम्यंस्फविस्तीर्णं लवणोदधिमध्यतः॥ सनंदश्रृंगि
रिरम्यं दीप्यमानार्कसन्निभं॥१०॥ हरात्मजोरतिंचक्रे सर्वभूतहितेरतः॥११॥ मंदारसंतानकपारिजातैः पिंडार
कान्मत्तलमालतालैः॥ नेमालिकंकोलकदंबपुष्पैश्चूतद्रुकालागुरुदिव्यरूपैः॥१२॥ खर्जूरनारंगस्फनारिकेर

३२

न्यग्रोधिकिंपुष्पवितानतुल्यैः ॥ आदित्यमिवदीप्यंतंभास्करं हेमवर्चसं ॥ १४ ॥ द्वितीयमिवकैलासं मेरुमंदरसन्निभं ॥ पा
वनंपरमंपुण्यंस्मरणात्पापनाशनं ॥ १५ ॥ दुदुःस्वप्नमिदंनूनंप्राणिनांकालनाशनं सदा पुण्यहीनानपश्यंति द्वेषक्रोधसमन्वि
ताः ॥ १६ ॥ द्रक्ष्यंतिशिवभक्ताश्च विष्णुभक्तास्तथैव च ॥ धरां धरंतोयधरंमनोज्ञंधात्रीधरंनगेरोः ॥ १७ ॥ दृष्ट्वादिवाशंस्कनि
धानपुंजं रत्नाकरंकामनिकेतनं च ॥ १८ ॥ इतिकालिकापुराणे ममलयाद्रिवर्णनंनामस्त्रयस्त्रिंशोध्यायः ॥ पवनादउवाच ॥
तस्मिन्पुष्करारण्ये मलयजेगुहस्सहं ॥ मुनिभिश्च महाभागैरंबिकेयोरमस्सत ॥ १ ॥ कमलासनगोदेव षडूवक्त्रो द्वादशेक्ष
णः ॥ गीतनृत्योपहारैश्च स्तूयमानः स्करास्करैः ॥ २ ॥ यावदास्ते महातेजाः शक्तिहस्तोमहाबलः ॥ अहमेवस्थितस्तत्रतेनसार्द्धं
सनीस्कतः ॥ ३ ॥ दृष्ट्वोपसर्वेदेवं सितावेवदिवाकरं ॥ संतौकमलपत्राक्षौ कपलोपरिसंस्थितौ ॥ ४ ॥ ववंदचरणौतस्यस्वग्रोस्त
मुनिपुंजितौ ॥ अगस्त्योहमितिब्रह्मन्कुमारोयमुनिस्तदा ॥ ५ ॥ तस्मैनिवेद्यचात्मानंभास्करोग्रेव चंद्रमाः ॥ ततस्तंसोमुनि
दृष्ट्वा कौमिंवद्वत्रिफानतः ॥ ६ ॥ उवाचस्वागतंतेद्य इतश्चेहीतिपावकिः ॥ उपविशेतिचाप्युयोपिसमालोक्यपिबन्निव ॥ ७ ॥
नेत्रैरष्टादशैश्चैव कुंभजंचाहशांकरिः ॥ ततस्तइयनात्सोहिनत्वातंचपुनःपुनः ॥ ८ ॥ निषसादतदाभ्यासं दिनेशस्येवचो
डुराट् ॥ उपविष्टंकस्वास्थ्यीनंरौद्रस्तंसन्नतांजलिं ॥ ९ ॥ मैत्रावरुणिमाहेदं किमागतेतिभूयसः ॥ गूढंयत्किंचिनंजातं कालेन
महतानव ॥ १० ॥ मनोरथंरुद्रिस्थंतनुदर्भमेप्रकाशय ॥ करिष्यामिद्वीभूतं विस्पष्टार्थेमनोरथं ॥ ११ ॥ स्पष्टास्तेहंचयासम्यक्
प्रस्तार्थिरव्याप्यकुंभजं ॥ ततस्तद्वचनंतौ कुंभयोनिमहायशाः ॥ १२ ॥ स्कंदंतंशिरसानत्वा आहेदंमुनिनंदनः ॥ १३ ॥ अगस्त्य उ
वाच ॥ धन्योहंकल्पस्वैस्यकौदर्शनात्तवमानदः ॥ कामैः सर्वैस्कसंपूर्णेजातोद्यकुंभसंभवन ॥ १४ ॥ देहिनोयेप्र

पश्यंति षडूक्रचांशिशिखिध्वजं ॥ फलंस्वर्गायसंप्राप्यप्रवेत्यर्घ्याहितेद्विजाः ॥ १५ ॥ सनेजन्मांतरंयाव हत्सजापिधनैर्युता ॥ रू
पसौभाग्यसंपन्ना वेदवेदांगपारगाः ॥ १७ ॥ यदिमय्युपरिष्टात्तु ‾ ‾ ‾ जायतेनघ ॥ पृच्छामिसंशयं किंचिद्ब्रूहिनोवदतां
वरः ॥ १८ ॥ योसौमिन्नांजनछायः पुराणपुरुषोत्तमः ॥ जगद्योन्मथयोगूढो देवश्शुक्ष्मो निरंजनः ॥ १९ ॥ शंखचक्रगदा
हः पीतकांचनवाससः ॥ शार्ङ्गधन्वा मरारिघ्नः कमलासनसंस्थितः ॥ २० ॥ किलतस्याशिरश्छेदोभवत्कस्मात्कुतोन
घ ॥ २१ ॥ किमर्थंतकथंकस्मिन्काले विष्णोस्तथा विभो ॥ वद्स्वकथमुत्पन्ना साकालीकेननिर्मिता ॥ २२ ॥ भद्रकाली
तियन्नाम जातंतस्याकथंगुह ॥ अवतीर्णासतीसातु पृथिव्यांपापनाशिनी ॥ कस्मिस्थानेरतिंचक्रे कानिकर्मा
णिचाकरोत् ॥ २३ ॥ एतन्मेसंशयोदेव चिरकाषितंहृदि ॥ कुर्कुहलंचवर्ततेचित्तराद्ग्रकुमर्हसि ॥ २३ ॥ एवमुक्तस्तत
स्तेनदिव्योसौकुंभयोनिना ॥ समब्रवीत्पुराणंदं साध्वीत्कस्काहरात्मजः ॥ २४ ॥ गुहउवाच ॥ शृणुब्रह्मन्यथावृत्तंश्रुतं
मयापुरातनं ॥ उमोत्संगोपविष्टेनकैलासेधरणीधरे ॥ २५ ॥ सर्वरत्नमयेपुण्ये चामीकरद्रुमाकुले ॥ चित्रपट्टशिलान
द्धेस्करास्करैर्नमस्कृते ॥ पुण्यास्यात्तद्दराश्रुत्वा यत्पृष्टोभगवान्मया ॥ यदहंतेप्रवक्ष्यामि अथविद्भूघटोद्भव ॥ २७ ॥
निबोधत्वंरुचिर्हता इतिहाससमन्वितं ॥ श्रुतमिश्रैर्महाभागंब्रुवन्मापंकजाननः ॥ २८ ॥ काश्यपेयपुरावत्समारी
चेनद्विजन्मना ॥ आहृत्यसर्वसंभारान्संरब्धंयज्ञमुत्तमं ॥ २९ सगणःसवृषःशूली सदारासहनंदिना ॥ भागार्थमा
हूतस्तेनकाश्यपेनमहेश्वरः ॥ ३० ॥ गतःसोपि तदागत्वेदृष्टंचक्रुरंमहत् ॥ सौवर्णायत्रप्रासादायूपावेदास्तथैवच ३१ ॥
तरवश्चवनाशैलास्तत्रधामाधिपःस्वयं ॥ गत्वाद्भुतंतदर्थंचमाद्यमाचमनंचयत् ॥ ३२ ॥ अंतर्धानेनचादृत्तंकृ

त्स्नंहारापलस्यकृते।आक्षिप्तंतत्तदादृष्ट्वाअयंरुद्रेणधीमता॥३४॥अवापपरमांतुष्टिंमारीचिःकश्यपःप्रभुः॥ततोभागंग्र
हीत्वातुयज्ञस्ययज्ञकृत्प्रभुः॥३५॥भूयएवययौदेवःकैलाशंभूधरोत्तम॥तत्रदेवोविरूपाक्षोरुद्रैरात्मसमैर्वृतः॥३६॥
चकारविविधांक्रीडांउमयासहशंकरः॥हारंदिव्यंवक्षःस्थंउमास्कंदोकरास्तदा॥कुतोविष्णोशिरश्छेदोजातस्ति
त्यब्रवीत्सदापुराणंचरहस्यंचनिखिलंचात्रसंगतं॥३८॥वक्तुमर्हसिमेतत्त्वं आत्मीयंचतयोद्भवं॥अथस्कंदवचःश्रु
त्वादृष्ट्वादेवंमुदान्वितं॥ ३९॥ स्मयमानप्रणम्योव्योंउवाचेदंगिरिसुतः॥मामुत्संगेप्रपीड्योच्चैः कौतुहलवशानु
गाः॥४०॥आसीनमानसेदिव्येनलिनोपरिभूषिते सोमांकेसोमनासाभंसोमंसोमायशास्विनि॥४१॥सौम्यासाचा
रूपभाक्षीप्रणम्येदंब्रवीच्छृणु॥उमाउवाच॥ प्रेरितंप्रेरितोबालकिंचित्वपाहृदिस्थितं॥४२॥कुतूहलेनपृच्छंतमभयं
चाप्रदीयतां॥येनाज्ञमस्त्वायान्नूनंपश्चहृयतिमानसं॥४३॥कुतूहलेनपृच्छंत प्रहस्यमुदयाशंभुरिदमाहनिबोधमे॥
॥४४॥श्रीमहेश्वरउवाच॥ पृच्छत्वंपूर्वजंमद्देव्ययेष्टंरिवजं॥यत्तदेव्ययेष्टरिवो॥यत्तेदेहगतंकृत्स्नंत्यजश्चब्रवी
मिते॥४५॥स्कंदउवाच॥ संधिंदृष्ट्वाततोविष्णोप्रयच्छमुनिपुत्रकः॥पितरंतेनसंख्यातंकल्पयत्न्निरूंनतं॥४६॥
कृशयपाद्वारसंस्थानेअग्नेमानालयिश्रुतं॥सविच्छिन्नंकिलःविष्णोः --- र्मुनिवभुवन्॥किमर्थंतस्यदेव
स्यगदापाणेमहेश्वरं॥जातंकेनकृतंकस्मिन्॥शिरच्छे–दंवप्रभो॥४८॥ततःसभगवान्देवप्रहस्योमांब्रवीत्
विभुः॥साधुसाध्वितित्तंकल्पइहमाहमहेश्वरंदेवउवाच॥ क्रीडार्थंसृष्टिहेत्वर्थंजातमेतत्पुरानघे॥माययाद
र्शितंसर्वंमयातस्मान्नखोदधौ॥५०॥आब्रह्मकीटपर्यंतंयोधारयन्स्वयंजगत्॥विमोह्यमाययाकृ–

त्यंश्येनपावक॥५१॥मानपावक॥५१॥मनसाबहुरूपेणयोधत्तेनिखिलंपुनः॥देवमानुष्यतिर्यक्कविमोह्यादायपण्मु
ख॥५२॥कथंतस्यशिरश्छेदपुरुषस्याव्ययस्यच॥शाक्यःकर्तुविवस्वोतथ्यमेतंमयस्मृतं॥युगादौस्थितिहेत्वर्थंरूपंग्र
ण्हात्ययत्नतः॥ नानायोनिषुसादेवोबिभ्रत्स्त्रक्षात्रंसनातनः॥५४॥वस्तुनःस्तत्रयोनौतुमहात्म्यंरत्नकस्य चित्ताप्र
यात्स्फरत्यदेहेसअग्र्यंकार्यमवेक्षतः॥५५॥यदंशोहन्यतेयेनतदंशास्तस्यनान्यथा॥तेनासौवध्यतांयातिवरदानो
तथैवच॥५६॥अतःसोहिस्वयंसाक्षाद्व्याप्यमूर्तिषुसंस्थितः॥अतश्चहन्यतेक्वोहिकांवाहंतिनदानघे॥विद्धिमांत
नरूपेणवैष्णवेनस्फरारणि॥सामकेनाहतंचैवआवाभ्यांचद्विजंतथा॥५८॥राजसेनस्फरस्तेनभूयस्तस्यैवकार्ति
कः॥आवयोविदितंचेनरूपेणब्रह्मणानघ॥५९॥अतोयच्छूयतेकृत्स्नंपौराणंवाग्मयंचयत्॥व्यलीकमेवतद्धि
द्धियद्विवेदाप्रमाणतः॥६०॥अतःश्चारण्यकेवत्सप्रवक्ष्येचद्विजोत्तमाः॥तस्योपरुध्येगायोतिसनत ----प्रि
यः॥६१॥यदर्थतच्छिन्नंयथाचेवाहवतदा॥विचार्यनिखिलंमेहगदतस्तन्निबोधत॥आसीद्यत्तपुराभद्रसती
पितारक्तलोचनः॥ब्रह्मण्यब्रह्मविद्धृत्मादक्षोनामप्रजापतिः॥६३॥अवतीर्णापृथिव्यांसश्वक्षपश्चत्वयध्रुवं॥म
मशापवशात्सोहिपुत्रोभवत्प्रचेतसः॥भारनाख्येतथासोहिक्षिपन्यक्षिन्समंततः॥प्रभासादिषुतीर्थेषुपरि
बभ्रामसोव्ययः॥६५॥भ्रममाणगतःसोहिसंरुष्टोयज्ञकाम्यया॥सनकाद्यैर्द्विजैःकीर्णंहिमवंतंनगोत्तमः॥६६॥
तामेवमार्गमाणोसौनीलाचलहिमाचलं॥क्षिपन्मुहुस्तदायष्टिंजगामजन्मज्ञानने॥६७॥ततस्तस्यैवपादेतु
गर्भैःप्रश्रवणोद्भवैः॥चिक्षेपतांपुनर्यष्टिंवैणवींसप्रजापते॥६८॥उद्धरेद्यावत्तामेवयष्टिंयज्ञविदोत्तमः॥

तावद्देममश्रीत्रात्रातस्यतीर्थप्रभावतः ॥६९॥ वीक्ष्यमीं तदायष्टिं मुहूर्तं यवि चिंतयन् ॥ तीर्थं कनखलेत्येव इदमेवस्त्र
यस्थितः ॥७०॥ ज्ञात्वा कनखलं तीर्थं तेन चिह्नेन शोभन ॥ तत्रारब्धं महायज्ञं पश्चिन कमले क्षणः ॥ ७१ ॥ तथासा चशि
वादेवी त्रिपथालोकपावनी ॥ सावतीर्णा महाभागा पृथिव्यां तोयवाहिनी ॥ आदौ सहस्र संभारान् देवाश्चामंत्र शोभ
ने ॥ अश्वमेधेनतस्तस्मिन् आरब्धेन तेन सुंदरि ॥७३॥ षट्शतानि युनिं क्तानि पशून्येता निवै त्रिः ॥ हयोपिलक्षणैर्युक्तो
दक्षिणप्रथमेहनि ॥ ७४ ॥ यज्ञांगानि च सर्वाणि द्रव्याण्यौषधयस्तदा ॥ मिश्री कृतानि सर्वाणि दक्षिणे यज्ञसिद्धये ॥ ७५ ॥
नाहूतस्तेन विप्रेंद्र अहमेवं वरवर्णमुख ॥ केनापि कारणेनैव भाव रते न चैन सा ॥७६॥ ततो ज्ञात्वा तदा देवी नार
दाननपंकजात् ॥ नामं त्रिनेति सोमेनत ॥ चिंतयित्वा मुहुर्मुहुः ॥७७॥ नागीव गरुडं स्मृत्वा आताम्रनयनातुरा ॥ अवमान
मगाचेयं जाता क्रोधस्यमानद ॥७८॥ क्रोधन्मांचतदोवाच देवीयत्स कृतालया ॥ वाक्यं वक्षयंमद्य यज्ञ विध्वंसयेतिच
॥७९॥ ततो मयेयमुक्तासीत्किन्नवे त्सिगुहारणि ॥ आहूय कार्यतो नूनं अहं को पत्यजेन्मुने ॥८०॥ गर्गोपत्यं च सव्याग्रो
रणनीये स कृव्रते ॥ त्रयएवाह यक्षंते यतो तो विद्धि भास्कराः ॥८१॥ एकएव यदाज्ये ट त्रिषु मध्येषु केनचित् ॥ त्रयएव
तदा देवि यष्टास्तेन सहामरैः ॥८२॥ अथवान्य प्रकारेण तस्मात्तेन न संशयः ॥ प्रति प्राणिगतोऽस्मादाहूतो हं वरान
ने ॥८३॥ अथ यक्षपतो याहि यष्टारं कश्च शोभनं ॥ शिवात्मकं यतः सर्वं त्रैलोक्यं सचराचरं ॥८४॥ पृथिव्यापोऽग्नि
वायुश्च यष्टारं कश्च शोभने शिवात्मकं यतः सर्वं त्रैलोक्यं सचराचरं ॥८५॥ मुहूर्तयोमियतः ख्यातात्यामंत्रितोऽस्म्यहं ॥८५॥
विष्णुनैकेन यष्टेन अहं ब्रह्मा च पूजितः ॥ अब्रह्मणैकेन संप्राणि अहं विष्णुश्च पूजिता ॥८६॥ मयि केन ततस्तौ तु सहदे

वेश्च पूजितौ ॥ सत्यं सत्यं मया प्रोक्तं यष्टो भयतः सुंदरि ॥८७॥ अतोऽस्म मयं सर्वं जलायनमयं तथा ॥ मन्मयं चं जगत्स
र्वं गायंति वेदवित्तमाः ॥८८॥ एक एव पुमान् देवि त्रिधा विभाव्यते स्ततः ॥ त्रिगुणं त्रिविधे सर्वं यय्यं निवेद ब्रि मन्मः
जगत्स्थावरजंगमं ॥८९॥ जगत्सर्वं यतो व्याप्तं त्रिभिरेव निरंतरं ॥ अतोऽहं सर्वथा भद्रे यज्ञमास्यत्यसंस्थितः ॥९०॥
भक्त भेदादहं किंतु केवलान् पंकजानने ॥ नोद्भूतस्तेन विप्रेण यज्ञोत्सवरतेन च ॥ ९१ ॥ एवं मदोक्तोड समानवक्त्रा
किं बलिनो वा घनरोकचोडि ॥ विहाय मन्युं प्रतिगृह्य तुष्टिं प्रसीद देवेति विमन्युरेतः ॥९२॥ इति श्रीकालिकापुराणे
श्रीदेव्यासंबोधनो नाम चतुस्त्रिंशोऽध्यायः ॥ अनिलादउवाच ॥ उक्तासीत्त्वण बिंदो हि सत्य यंत्रिपुरारिणा ॥ गुहे
नागस्त्वयेदत्तं तस्मादाद्यपुष्करं ॥१॥ भवोद्भवो भवान्यानुषङ्ग वक्रकुंभसंभवं ॥ श्रूयतामित्यवाचोक्ता यदुक्तस्तं
निशामय ॥२॥ श्रीदेव्युवाच ॥ एक एव पुमान्देव त्रिभिर्भेदैर्विभज्यच स्थितश्चेतित्वया प्रोक्ता व्याप्य कृत्स्नं जग
त्किल ॥ द्वितीये व कथं तावत् चित्स्वभावः पुमान् भवः ॥ भेदाभ्यां याति सादेव चित्रं भाति महेश्वरः ॥ त्रिधा किलत्व
मेवैको वाह्यं च पुनस्तथा ॥ जगत्परो व्ययो भूच स्थितश्चेति स्म विस्मयं ॥५॥ यदि देवः पुरो देकः पार्थिवस्यान्महेश्व
रः ॥ नदा जगदिदं कृत्स्नं पार्थिवं जायते ध्रुवं ॥६॥ अथवा व्योमया देवो भवेत्तेजोमयो यदि ॥ भूयो वायुमयः सो हि
खमपोयं हि वापुनः ॥७॥ मनो बुद्धिमयो वा पि अहंकारात्मको यथा ॥ वा तेत्त दन्म यो नूनं यन्मयो सौ खिलं प्रभुः ॥९॥ इ
दं पुनर्जगत्कृत्स्नं नानाभेदैर्महेश्वरः ॥ दृश्यते परमेशान भिन्नमुख्यादि भेदत्व ॥१०॥ वर्णभेदा रूपभेदा स्फरव
इः खादि भेदतः ॥ कोपः कृष्णान्वितं सर्वं दृश्यते सचराचरं ॥११॥ यतो नैषैक रूपेण पश्यामि जगदव्ययं ॥ अनो

मेविस्मयोदेव प्रकल्पा रणाद्भव॥१२॥एकरूपवकथंनाथद्विधाभूतं कथंपुनः॥भोजप्रचत्रिधाज्ञातुं कथंज्ञातेतिमेस्पृ
हा॥एवमुक्तस्तथाप्रश्ननीलकंठशशिध्वजं॥उवाचेदंप्रसादाय यदुक्तेयंश्रृणुष्विह॥१४॥साधुदेविमहाप्राज्ञे प्रश्नं
वाग्मुदीरितं॥त्वांविनाथत्रिलोकेशेपृष्टान्यो नैवविद्यते॥१५॥रहस्यंचालितं देवि जगत्सारं वरानने॥हितायस
र्वमर्त्यानांशृणुष्वेकमनाप्रिये॥१६॥यत्तन्मयासमाख्यातं अनेका — रसंस्थते॥आदावेवमहाभागे निबोधस्तद्व
रानने॥१७॥वेदादौगीयते यद्वत्तत्सर्वं मंत्रनायकः॥साध्यायेषु च सर्वेषु व्याहृतानां च दीपनः॥१८॥यन्मयावार्चिषा
सर्वा यन्मयश्च निशाकरः॥सूर्याग्नीयमयोदेवि त्रैलोक्यं यन्मयस्मृतं॥१९॥पवनादउवाच॥ एवमुक्तार्तदेवेयंममाहे
हंशिरिविध्वजं॥उवाचभगवान्शंभुर्गेहदेवीशृणुष्विहः॥२०॥उमाउवाच॥ अयीमयज्जगत्सर्वं यच्चयागदितंमम॥त
न्मयावेदितं सम्यक् च छरीरे वशंकरं॥२१॥इत्युक्तः सतदादेवः पार्वत्यामलनेभया॥उवाचभगवान्भूयो देवश्चंद्र
द्रविभूषणः॥२२॥श्रीरुद्रउवाच॥श्रृणु स्कंदयदुक्तोयं प्रोच्यमानं तत्समयाः॥जगदुद्दिश्यकात्स्न्येन द्विप्रकारायशो
भते॥२३॥स्त्रीपुंभावे द्विधावस्थाजगत्कृत्स्नं विभावरि॥स्पष्टर्थे हिं पुनर्वक्ष्ये श्रृणुष्वन्येप्रकारतः॥२४॥अक्षयं ३६॥
क्षयसंयुक्तं पदस्थं रूपवान्भवेत्॥सकलं निष्कलं ज्ञेयं जीवं वा जीवमेव च॥२५॥द्विजवरमुखपद्मानिर्ग
तासंचरिष्टजगदसराकांक्षां ज्ञानसारस्तवेदं॥अविरतिसततंवाधारयेद्यः पुमान् हि स भवति शिवतुल्यो देव
देवेव — — नू॥२६॥इतिश्रीकालिकापुराणे पंचत्रिंशोध्यायः॥ ॥लणविंदुरुवाच॥ यासागस्तेकुमारेणहे
रामाबाहिनीकथा॥ख्यातानामेयमेब्रूहि पुष्करेत्वत्समीपतः॥१॥किमकरोत्तदा देवि दक्षं प्रबोधिताः शूलिना

दृष्टदेवेन ममापितिस्तकौतुकं॥२॥पवनादउवाच॥ तदातस्यस्मृतं यद्दत्तवरेणमुनिपुंगवः॥स्कंदेनापितथागत्वेपृ
र्वजंतेनिबोधमे॥३॥उवाचतंतदाशंभुर्महंचंद्रविभूषणः॥पूर्वं मयास्मृता कस्मात् नबुध्यसि भवारणि॥४॥अनंयो
बोधिनीदेवी व्याप्ताचेयं ममापुरा॥नस्थिताकोपसंरक्ता अन्तीनपवने रिलः॥५॥अहंगौरिवदग्धस्य वर्षौपाकंत
थास्मृतं॥चुकोपरोषाद्दक्षस्य गरुडस्यच पन्नगी॥६॥कष्टं जन्मानि भाषंति यद्दक्षाबिपुराभवन्॥जग्राहनैवलहु
क्यं महारक्तमिवांबुधः॥७॥पूर्वमेवमयादृष्ट महं यज्ञगणः किलः॥दक्षसोयं महाभागा तेनेयं यं निवर्तिता॥८॥नज्ञा
यते गतिर्यस्य वेधाद्यैः ससुरासुरैः॥कृतं न स्थायमानं हि दक्षेणापि कुदृष्टिना॥९॥हृदयेदंतदाचिंत्य कालरूपाभया
वहा॥जाज्वल्यमाना कोपेन दुर्निरीक्ष्याभवत्तदा॥१०॥क्रोधावशान्महादेव्याः तदाचास्पूर्तिबोधमे॥बभूव भैरवं रूपं
कालानलसमप्रभं॥११॥तद्रूपादपराजज्ञे कन्याकालाग्निसन्निभा॥दहमानाइवात्यर्थं त्रैलोक्यं सचराचरं॥१२॥
नौकावाहुदराचिंत्य कालरूपाभयावहा॥जाज्वल्यमाना कोपेन सिंहस्यंदनघाहिनी॥शूलासिकार्मुकैर्युक्ता पाशां
कुशगदाधरा॥१३॥सन्तूर्णांबभया पीडा नागाभरणभूषिता॥चारुहेमकृतापीडा चारुरूपा रुमेखला॥१३॥मध्य
क्षामासकलवंगीपीतोन्नतपयोधरा॥हारेणालंकृतादेवि ग्रैवेयकैर्विराजिता॥१४॥नीलजीमूतसंकाशा तडिद्दंष्ट्रा
करालिनी॥नीलमालांबराभीमा नीलोत्पलदलेक्षणा॥१५॥कामरूपा महावीर्या चंद्ररेखाकलाधरा॥त्रिनेत्रा कालसं
युक्तात्मोरिसदृशानना॥१६॥भूषिता नूपुराभ्यां च कुंडलाभ्यां विशेषतः॥मल्ल येवोदितादेविभाषमाणस्मुहुर्मुहुः॥
किंकरोमीतिसा वा स्या भारयंतिपुरस्थिता॥अनयाकोपजाभद्र कालीति शोभने॥१८॥भूयोप्यामे व्यगच्छेति भद्र

कालि० पु०

३७

भद्रकालीतदा स्मृता॥अस्यां गर्जोत्तदा दृष्ट्वा मयावत्सपुरानघ॥१९॥त्रैलोक्य संक्षये दृष्ट्वा दुर्भूतां महाबलां॥ दृष्टिप्यवी
तिसंचिंत्य त्रैलोक्यं सचराचरं॥२०॥यदिनैव मती कारः क्रियतेति पुनः पुनः॥ ततो विज्ञं सि कालंज्ञेम मोननादुभोमव
॥२१॥तस्यां समभवद्वीद्धः सिंहरूपो महाबलः॥ चतुर्बाहुस्त्रिनेत्रश्च रक्तपिंगाक्षपिंकेसरः॥२२॥ वै व्याघ्रीकवचीचंडी
मृलीमाली वृषध्वजः॥नीलकंठोज टीदेवो अब्रवीत्स कृतांजली॥२३॥दिशतां किंकरोमीति मम स्कंदे वच स्तदा॥एव
मुक्तो मया दृष्ट्वा वीरभद्रेति संज्ञया॥२४॥नाम्ना तु वीरभद्रेति नूनगनिं पुनः पुनः॥ भूय एवमया प्रोक्तो दृष्टयज्ञस्य धी
मतः॥२५॥उपेयन्न क्षमे तस्य विध्वंसार्थं व्रजेति च॥एवमुक्तस्तदा तूर्णं दक्षयज्ञांगणं बली॥धनुष्मान्गदाहस्तो ययोस्म
लोद्यतायुधः॥ तस्य तु पृष्ठभद्रेति मया दृष्टोद्भुतं बली॥२७॥ स्मृरेव घोतयं रवं च त्रिनेत्रश्शरूपधृयो॥अथ साप्यनया प्रोक्ता
कालरूपावरांगना॥२८॥भद्रकालीति चामुंडा क्रोधयुक्तेन चेतसा॥अनेन सार्धं सक्त्रीणि रुद्रेणामल मूर्तिनाः॥२९॥ याहो
तियज्ञनाशाय वयासं प्रेषिता विभो॥ नमस्कृत्य पुरा चाहि हृस्येन महेश्वरः॥३०॥अन्यः परम महासृष्टो यन्न विंशति शंकरः
त्रैलोक्ये युगमूलादि महादेवं सनातनं॥३१॥तेन तन्नाम गोत्रं च संगं चैव प्रजायते॥ इहं मुक्तास्व कं यंत्रं मायामुक्त कले
वरं॥३२॥ततः स पूर्वजं दृष्ट्वा उक्तो हं यात्यण्मुखः॥ अनयो शीलपुत्र्याच निबाधाद्विस्कृताप्रिय॥३३॥अथाग्रियवसंका
शं मुखाभ्रमं डलाकृति ॥ सहस्रारं सुघोरं च दुर्निरीक्ष्यं सुरासुरैः॥३४॥ज्वलंतं च वरराजंतं चक्रमद्भुतदर्शनं॥निरसत्र परदे
शे तु अंगुल्यग्रे व्यवस्थितं॥३५॥ततः कालीसमालोक्य परहितकृत्या मया पुनः॥ दत्तवान्यज्ञनाशाय चक्रं कालमलाद्भुतं॥३६॥
ततो वा च महाकाली चक्रं प्रतिममावघ॥ केषां हि प्रभवस्तेषां च निवर्तते॥३७॥संज्ञात्व कामन्तने दस्य वलं चैवास्य कीदृशं॥

अ० ३६

७

Dr. BHAU DAJI
MEMORIAL

कस्मिन्कालेतु मोक्तव्यं वद मे तद्यदर्थतः॥३८॥पुनः प्रोक्ता मया सा तु चक्रं प्रतिस्फुरणी॥ चक्रं सतो यदाभासं वा कृयं यत्तत्स्त्रणु य
मे॥ ३९॥ ममापि प्रभवस्त्येप विघ्नो रपि न संशयः॥ ब्रह्मणस्यापि सुश्रोणि अंत्ये यान्येव का कथा॥४०॥अमोघ सर्वभूतानां आहवे
शस्त्रधारिणां॥ मुक्तास्त्रो मुक्तकेशाश्च कृतांजलीश्च मुंचति॥४१॥ काले संज्ञा भवेदस्य त्रैलोक्यस्य दहेत्क्षणात ॥ मुक्तवां छेद
कालेतु महत्सुकचनचान्यथा॥४२॥भद्रकाली महाभागे यज्ञनाशाय गमुहूर्तेन नेचंदं वे शिं त्रैलोक्यं विदहिष्यति॥४३॥एवं पुरातनं वि
प्र पार्वत्याः प्रेरितो हरः॥ स्कंदेनोत्संगसंस्थेत तस्य वृत्तं च संसति॥४४॥इत्युक्त्वा सा दिदेवेन हरं चोमां सती स्फुतः॥ नमस्कृत्य तदा
देवी ययौ सिंहरथा द्भुतं॥४५॥वीरभद्रानुगा काली अंबरेणांबरप्रिया॥गता द्योतन दिशः सर्वा त्रासयंती सुरासुरान्॥४६॥
नीलमेघांजघनाभासा सूर्यायुतसमप्रभा॥सपूज्यमाना वयेरे रजस्त्रं वेगेन तूर्णं तदनुप्रयाता॥४७॥संप्राप्य ज्ञादेशम जालमरु
ष्यातशं घे कृत्तिर्वरहेम माला॥४८॥इतिश्री कालिकापुराणे यज्ञनाशाय वीरभद्रकालीगमनं नाम षट्त्रिंशोध्यायः
॥ अनिरुद्ध उवाच ॥ प्रेषितस्तु तदा रौद्रे वीरभद्रो हरेण सः॥ प्रयाति कृष्णया सार्द्धं दक्षयज्ञजिघांसया॥१॥तावद्दक्षस्य विप्रेंद्र मोह
कंपो मुहुर्मुहुः॥ चमूवचाश्रु पूर्णं तु नयनो यो च सुश्रुत॥२॥हरे श्चूडामणिर्लग्न स्तेज्जो राशिर्महामणि॥सहसोर्व्यां पपाताशरूमे
रो रविर्दिवाकरः॥३॥ बाहुशक्रस्य चात्यर्थं मकंपयन्मुहुर्मुहुः॥भूषणानि च सर्वाणि गलिता मितानि विशेषतः॥४॥दंतानां
वेदनातीवा पूष्णोर्कस्यापि स्फुब्रत॥ नेत्रदुःखभगस्यापि अभवत्पूर्णगोस्तथ॥५॥आज्यधारानिषिक्तोपि वह्निर्मंदप्रभोन
घ॥एवमादिरनेकानि देवानां यज्ञसंसदि॥६॥नानारूपाणि रौद्राणि दुर्निमित्तानि जज्ञिरे॥दृष्ट्वान्वेतान् महान् सुक्षाणां च
विगद्धत्वान्॥ ७ ॥आसाद्यलं च तु वेश्मं सर्वलोकपितामहं॥अथाद्रु न्सहस्राक्षो लोके शं तं च स्फुरत॥८॥दृश्यंत्ये तानि

घोराणि विप्तानीति तदानघ ॥९॥ ब्रह्मोवाच ॥ शृणु शक्र यथातथ्यं क्रुद्धो देवो महेश्वरं ॥ शैलपुत्र्याः प्रकोपेन नोदितो सौ जग
त्पतिः ॥१०॥ तेनैतानि निमित्तानि पश्यंते भयदानि तु ॥ नूनं यज्ञस्य नाशोस्ति इति वेद सुराधिप ॥११॥ न चेव दृश्यते त्राता
विघ्नस्यास्य शतक्रतो ॥ दधीचिर्वचनं जातं विक्षिप्तत्वं न संशयः ॥१२॥ यावदेवं ब्रुवाणौ तौ ब्रह्मेंद्रौ यज्ञसंसदि ॥ तिष्ठतः शिवध्यं
मानौ तौ सहस्राक्षकमलोर्चनै ॥१३॥ अथ सौहव नीये तु वीरभद्रो विनिर्गतः ॥ द्वितीये भद्रकाली सा पुष्पभद्रस्तृतीयके ॥१४॥ ए
वं कुंडत्रये थ्येव ज्वलितेषु गणेश्वराः ॥ आगत्य निर्गता स्तूर्णमखवर्तिनो हरेरणात् ॥१५॥ तां दृष्ट्वा कुंडमध्ये तु ज्वलत्पावक
सन्निभान् ॥ भस्थितान्दुद्रुवुर्विप्रा ये तत्राग्निप्रपूजकाः ॥१६॥ देवापि विस्मिताः सर्वे मुनयश्चापि कृत्स्नशः ॥ सायुधा वर्मि
णा क्रुद्धा वीक्ष्य कंपभयात्तदा ॥१७॥ अथालोक्य स कुंडस्थो यज्ञं वै सुरसंकुलं ॥ सिंहनादं मुमोचाथ वीरभद्रो भयावहं १८ ॥
ततश्चोग्रं धुनं न्यश्च वीरभद्रो महाकृतिः ॥ पश्यमानान्सुरान्सत्तास्तांवै धादीन्सचराचरान् ॥१८॥ तस्यानादेन विनेदुर्घु
ननाद्वतना स्तदा ॥ चकम्पुः क्षिदशाः सर्वे जगतीचविकंपिना ॥१९॥ तस्याथ कोटयः सप्त गणानां सिंहरूपिणां ॥ निश्चे
रुरोमकूपेषु मुखबाहुस्मादृत ॥२१॥ तत्समा बलधर्मोस्ते तद्रूपास्तत्पराक्रमाः ॥ सायुधा वर्मिणः सर्वे भास्करायुधवर्चसः ॥
२२ निर्गत्यं नैर्वृतो यज्ञस्तदंगजैर्महाबलैः ॥ संवर्तकैर्जगद्दग्धत्पयेसर्वजंतुषु ॥ २३ ॥ सापिया भगवती देवी कालीचक्रेध
तायुधाः ॥ वीरभद्रानुगा क्रुद्धा संस्थिता युद्धकांक्षिणी ॥२४॥ पुष्पभद्रोपि तत्पार्श्वे धनुरुद्यम्य पाणिना ॥ त्रसन्निव संरैः
कीर्णं संस्थितो यज्ञसागरं ॥२५॥ अथ तैर्भीमविक्रांतैः सिंहरूपैर्महाबलैः ॥ इतश्चेतश्च क्षिप्तानि द्रव्याणि यज्ञजानि तु ॥
॥२६॥ संक्षोभितं तदा यज्ञं कुंडैस्तैस्तन्नहंगजैः ॥ मीनार्थिभिर्यथा विप्र खगैर्नूनं यथा सरः ॥२७॥ दृष्ट्वा संक्षोभितं

यज्ञं दक्षो देवः प्रजापतिः ॥ दधीचीनाय युक्तं तु ज्ञातुमित्यब्रवीद्धरिं ॥२८॥ दक्षस्य वचनं श्रुत्वा उवाचेदं तमेव वचः ॥ महाबुद्धिर्म
हावीर्यो देवतादिजनार्दनः ॥२९॥ हरिरुवाच ॥ मयापि कथितं पूर्वं मया दक्ष निशामय ॥ हे अवध्यं सदा पूज्यं आह्वानवेत्ति
शंकरं ॥ ३० ॥ विना तेन न सिद्धिः स्याद्यज्ञकर्म सुरुक्रत ॥ अन्यान्यपि च कार्याणि न सिद्ध्यंति कदाचन ॥ ३१ ॥ अग्निरेषो
महादेव आपाद्ब्रह्मजं भवेत् ॥ एभि र्विना कथं कर्मत्व करो षि प्रजायते ॥३२॥ यज्ञांगानि च सर्वाणि ब्रह्मभूतानिमा
नदः ॥ यावद्द्रसांसि कार्त्स्येन मन्मयानविजानमा ॥ प्रकाशात्मानि वस्तूनि यानि पश्यसि सुव्रत ॥ तानि कार्त्स्नेन भूयोपि
वेछरोद्राण्यशेषतः ॥ ३४ ॥ पृथिव्यादिषु भूतेषु यत्तेजः परिपश्यसि ॥ तं देश्वरं परं विद्धि सत्यमेतन्मयास्मृतं ॥ ३५ ॥
संहरत्येष भूतानि अग्निरूपेण शंकरः ॥ ये यंते ज्ञो मयीमेंद्रा शक्तिं चैव स्वकायरा ॥३६॥ सरजत्येषोप्यवीर्येण पालयिष्यत्यशे
षतः ॥ देवाद्भूतानि तेजस्त्वा सूक्ष्मावत्तावधोयतः ॥३७॥ सर्वक्रियां निभेदेन तस्मादेकैव शंकरः ॥ पच्यत्येष महादेव भुक्त
माहारं देहिनां ॥३८॥ आस्ते कालात्मकः शंभुस्तदा जंतुर्विनश्यति ॥ अरत्यरसदं ष्ट्रादीन्भूयेवास्तिमितं यदा ॥३९॥ तेज
साकुंचयत्तेजस्तदा जंतुर्विनश्यति ॥ आस्त्यरासदंष्ट्रादीन्भूयेवास्तिमितं यदा ॥४०॥ तेजसाकुंचयत्तेजस्तदा जंतुर्वि
नश्यति ॥ अधुनातथ्य सर्किंतु किमालोच्यतनेद्विज ॥४१॥ स्वकर्मणार्जितस्येह पश्यत्वं फलमुत्तमं ॥ एवमुक्तान तो विष्णु
दक्षदेवो विवादनः ॥ हृदये चिंतयामास भविष्यतीदं कथं तस्य ॥ भवोद्भवं महारौद्रं क्रोधवान्सिंहरूपिणं ॥४२॥ युद्धसरान्व
रणेन्नूनं संक्षयं कुरुते बहन् ॥ तस्माद्दिनं महावीर्यं शत्रलकार्मुकपाणिनं ॥४३॥ प्रलयांबुदनिर्घोषं मोहयिष्यामि मायया
चिंतयित्वं भगवान्विष्णुर्युद्धायजलदद्युति ॥४४॥ उत्थितः सहसा सिंहं वीक्ष्यमाणे मुहुर्मुहुः ॥ ततो देवपतिर्देवमाषंडल

मिदंब्रवीत्॥४५॥हरिरुवाच॥ किमुपेक्ष्यसि देवेंद्र यज्ञनाशाय चोद्यमान्॥ निवारयगणान्रौद्रान् वज्रेणानलवर्चसा॥४६॥
वाक्यैरेतैनतिष्ठंति शतशोपि निवारिताः॥ शस्त्रैर्विना न साध्यैते भीमरूपा महाबलाः॥ ततस्तद्वचनाद्देवं शक्रोऽब्रवीत्स्म
रान्तदा॥ वज्रासिदंडबाणौघैश्च द्रुध्यमि निरन्तरशः॥४८॥ इत्युक्त्वा देवराजेन युद्धाय दितिनंदना॥ मुहुर्हाहेति क्रुद्धा
रुगणैः सहदेवता॥ दिव्यशस्त्रैरमोघैश्च सायकैर्ज्वलनप्रभैः॥४९॥ ववर्षुरुग्रह सैन्येषु स्थितो तोयमुचेव ते॥ क्रोधजापि
तथाल्पर्थ देवसैन्यमहार्णवे॥५०॥ बभूव मुनिशार्दूल गणानां देवतैः सह॥ वियद्गतैश्चरणवृंदवृंदैर्महान् रवो भीमसमुद्र
तुल्यः॥५१॥कृत स्तदा तेन जयशब्दमिश्रैः सदंगशंखैर्विधरगोमुखाद्यैः॥ ब्रतिक्रमोल्योपि महत्कृता पं पुष्पैरजस्रं मृह
ताहितूनं॥५२॥इतिश्रीकालिकापुराणे गणयुद्धं नाम सप्तत्रिंशोध्यायः॥ ३७॥ ॥ पवनादउवाच॥ ततस्ते गण
पैर्विप्र ज्वलद्भिरर्कसन्निभैः॥ आयुधैर्निर्जिता देवा शतशोथ सहस्रशः॥१॥भूयएवमहादेवो वीरभद्रोमशनप्रति॥ व
भूवुसोदृकाश्चाव दुर्बलानष्टचेतसः॥२॥ न शक्तास्ते यतः स्थातुं गणानां भीरुकर्मणां॥ भ्रूघूल पिडेच देवाश्च वी योरि
वनभां गणे॥३॥अयवानविमुस्वल्व वीक्ष्य रुरराजमराहिह॥ ४॥सायुधान् वर्गिणो देवान् गणपैर्विजितांस्तदा॥४॥
वज्रमुद्यम्य वृत्रघ्न सहस्रांशुरिवोद्यतं॥ सहस्रारं सुघोरं च धारासहस्रराजितं॥५॥वीरभद्रं समुद्दिश्य मोकुमैस्तदा
हरि॥संसारसहस्रसालूणे सादित्य इव मंदिर॥६॥वीक्ष्यतं देवसैन्येशं वज्रो दिनकरं हरि॥ व्रजंतसिंहमुद्दिश्य प्र
गोपि कुशलायुधः॥७॥निवृत्तस्तरसा क्रुद्धो नेत्रे विस्फार्य भास्करः॥ हंतुकामस्तदा सिंहं गर्जमान निरस्तोयथा॥८॥पा
ड्यमानो यथ धनुपादि दंताधनुषोद्यतः॥ वधे स्फुरं हसा प्राप्तो वीरभद्रं महेश्वरं॥९॥भूयएव महावीर्यो स्त्ययएवस्फुरा

रुणाः॥ भयपवजिघांसे वीरभद्रमुपस्थिताः॥१०॥ततो बलो व्यनांसिहो जियस्तं देवतांतदा॥ इंद्रस्य वज्रसंयुक्तं व्यस्तंभयद्भुजं
बलो॥११॥भगस्यापि तदा तूर्णं चिभेदेन यने शुभे॥ पूर्णो दंतां तदेवाशु रशात यज्ञणेश्वरः॥१२॥ तेन सार्धं केरेणाप्य कृ
तान्वीर्य विवर्जितान्॥ वीक्षद्र ---- विष्णुर्मीयाचक्रे गदाधरः॥१३॥त्वणबिंदुरुवाच॥ कीदृशी सा कृता ब्रह्मन् मायां
चामीकरघ्ने॥१४॥आश्चर्यजननीं लोकांश्रण्वतांश्रृणु सांप्रतं॥ वीरभद्रबलं वीक्ष्य पुष्पभद्र विचेष्टितं॥१५॥गणपानां
च क्रुद्धानां तस्मिन् दक्षमहोदधौ॥ उपास्यं तं तदा देवीरप्सरोभिर्वृतं विभुं॥१६॥गीयमानं सगंधर्वैस्तवं ब्रह्मादिभिर्वृतं॥
वीरभद्रोपितं देवं पुष्पभद्रस्तथैव च॥१७॥पासासिंहरथा देवी भद्रकाली ह्युपासयत्॥ गंधैः पुष्पैः स्तथा धूपैर्भक्ष्यैर्नानावि
धैरपि॥१८॥ बुभुजस्सिहजा वीक्ष्य दक्षेणपूजितं हरिं॥ अस्त्रश्चोषद्वषट्कारे स्तिजेस्ताश्च स्वेोद्यतान्॥ २०॥पूज्यमा
नं च दृष्ट्वा च बभुजस्ते विभावसुं॥ इतश्चेतश्च वगंछंता नाज्य पुष्पकरान् द्विजान्॥ २१॥श्रुव प्रणीन हस्तांश्च दृष्ट्वा तु
मुदितान्सुरान्॥ ल दृष्टैव मुदितं वीक्ष्य हरयज्ञं च वर्द्धितं॥ २२॥विस्मयं गणया जग्मुर्गत्वा तु बुभुजुः॥ अथ पायसकुं
डानि दृष्ट्वा तानि सर्वतः॥ २३॥दधि सर्पिर्मधूनां च पयुर्भक्षाश्च भक्ष्युः॥ वीरभद्रोन सा काली पुष्पभद्रो न चैव सः
॥२४॥अपश्यद्यत्तदा तैस्तु गणै र्देवेष्टितं पोषनं॥ पश्यं ति चैव देवं हि गणैर्भक्षाणि भक्षयन्॥ २५॥भीताश्चैव तदा देवान्
इंद्रादीनान्विरूपितान्॥ यत्किंचित्तादृशं तत्र भक्ष्यमाणं गणै भृशं॥२६॥दृष्ट्वा निवारया मास सिंहो मामेति वाक्यतः॥ वा
रितान्च तिष्ठंति नैव स्वर्णवंति भाषितं॥२७॥ न च द्रक्ष्यति युद्धस्यं तं सिंहं मायया वृतं॥ सोपि यामद्रकालीति पुष्पभद्रो
तान्गणान्॥२८॥निवारयत्तदा ब्रह्मन्न हमेवेति भाषयन्॥ वारितानैव तिष्ठंति यावद्देवगणेश्वरः॥२९॥तावत्ति

क्रं समादाय वीरभद्रः क्षिपत्तदा प्रक्षिप्य वालुकामुष्टिं वीरभद्रो निवारयन् ॥३०॥ किन युध्यध्वमित्युक्ता गणास्तान् सिंहरूपिणः ॥
ततस्तदं नरं वीक्ष्य विष्णुर्विश्वजगत्पतिं ॥३१॥ चक्रं संक्रामयामास सिंक्तायां च विवाहनः ॥ ततस्ते गणपाः सर्वे वालुकाभिर्वि
ताडिताः ॥३२॥ उत्क्षाक्षांसस्त्वं सिंहेन तद्गेषेव वयं गताः ॥ गतासून्नात्ममाल्लोक्य वीरभद्रो महाद्युति ॥३३॥ मूढचित्तो भवत्त
थी किमिदमिति चिंतयन् ॥ निवृत्तो युद्धकामाय भ्यंतचित्तो महाबलः ॥३४॥ धनुश्च क्रंतथा शूलं नियम्य संस्थितस्तदा ॥ यासा
गौर्यो गजादेवि मायत्वात्कारणान्तदा विष्णुव्ययानसंस्थछ्रामायया हि जनार्दनाः ॥ ततः साक्रोधदृष्टांगो वीरभद्रं नरोद्भवं ॥
॥३६॥ युद्धाय विनिवृत्तं च संवीक्ष्य क्रोधजातदा ॥ कृत्वा तु त्वकुर्दो घोरं हरिं साहरियोक्षणाः ॥३७॥ ततो ब्रवीद्धितं वाक्यं च
क्रमुद्यम्य पाणिना ॥ येमे संहतस्तनारोद्गाग णांश्च सूतकोटयः ॥३८॥ यत्रैव चोद्भूतो देवी तत्रैव निधनं गताः ॥ यदपप्रहि
तो रुद्रो देवदेवेन शंभुना ॥३९॥ त्यक्त्वा युद्धं महावीर्य संस्थितो योगदृष्टया ॥ मया संसिक्तचित्तोयं नावकायाविमोहिता ॥४०
यावन्मायाजयस्येह तावद्युद्धं प्रयच्छ मे ॥ यदि तु पाय सेमतुं तदा युद्धं प्रयच्छ मे ॥४१॥ रव्यातो सि त्वं रोसि तं थं व देवान् गोप्ता
सि नूनं किल यज्ञनाथः ॥ लक्ष्मीनिवासो सि गदाधरस्त्वं रक्षाध्ययज्ञं यदि राक्षितेस्ति ॥ नूनं वरोस्य प्रसभं संकराणां पश्याद्य
नेत्रे विगतप्रकाशो ॥ उत्पाटिते सिंहनखेरेण कृष्णा स्याक्षे करोष्येहयदि प्रगोप्ता ॥ त्रैलोक्यमुद्युक्तमरिं हमस्त्वं हरिं पुरस्त
स्य सवेधस्त्वं कृताभिरक्ष्याद्य मरवस्य सम्यक् ॥ घस्याद्य सर्वान् विमुखान्विचेष्टान् ॥४४॥ चक्रेणानेन न ते हं द्युत
रतिरभसा छेदयिष्यामि कं गोप्य द्य यत्तं हि युद्धं क्रूर नरकपौरिदास्यसि प्राग्ममेव ॥४५॥ नोचेत्तां त्यज्य शीघ्रं जल
दजलवपो यासिदस्तं मखं च ॥ एवं मोक्षं कदाचिज्ज्वलनशिखिशिरवाकारचक्रां तवक्त्र्यां ॥४६॥ इति कालिकापु

राणे भद्रकालिवचनं नाम अष्टत्रिंशोध्यायः ३८ ॥ ॥ पवनात्उवाच निशम्यवचनं विष्णुर्भद्रकालीमुखाच्युतं जगा
म विस्मयं देव केटभार्दनशं ववभ्रत ॥१॥ हृत्सरोजे स्थितां देवीं मनः संक्षिप्य चात्मनि ॥ तेनैवोक्तं सुने सम्यक् यथातथ्यं
निबोध मे ॥२॥ आदौ च क्रस्य माहात्म्यं भद्रकाल्योयदद्भुतं ॥ वर्णितं परमं घोरं पश्येहं तद्धि निश्चयात् ॥३॥ क्षिपलयम
मोद्दिश्य ग्रहीष्यामिह रोद्दहं ॥ वीर्यं येनास्य सेलक्ष्यं च क्रमद्भुतदर्शनं ॥४॥ मनसैवं तदा चिंत्य भद्रकालीमुमात्मजां
प्र उवाच गदितां श्रेष्ठो गदापाणिरिदं वचः ॥५॥ नारी त्वमबला देवि कथं योत्स्याम्यहं रणे नियुक्तः स्त्रियया सार्द्धं
संग्रामः पुरुषः स्यतु ॥६॥ अथवात वसंग्रामे वाछान्नूनं मुमोद्भवे ॥ प्रेषयेदं ममोद्दिश्य चक्रं दुर्दर्शनं महत् ॥७॥
महारेतु कृते पश्चात् भद्रकाल्ये उमांगजे ॥ ततो युद्धं चतेद्दविद्रास्यामि महदद्भुतं ॥८॥ भद्रकालीउवाच ॥ यद्यहं
प्रथमं देव करोम्यस्यैव मोक्षणे ॥ त्वं दास्यसि कथं युद्धं मम देवं च माधव ॥९॥ माधवउवाच ॥ नाहं स्त्रीणां प्रहाराणि पातयेत्पूर्वमेव च
आयुधैरग्निसंकाशैः शरीरे पूत्पलेक्षणे ॥१०॥ पातयिष्यंति ये कोपादज्ञा त्वावान्नराधमा ॥ स्त्री प्रयुध्य प्रहाराणि यास्यति प्रतिपी
डनं ॥११॥ एवमुक्त्वा तदा देवीं देवेन कैटभारिणा ॥ ववर्षसायकै रुग्रैः मेघराजीव चाचले ॥१२॥ तौ दैत्यरशीविषाकारैः ज्वल
नार्कनिभैर्वृतः ॥ अस्त्रकृच्चैर्ममभेद ज्ञे भद्रकाल्यो धनुश्च्युतैः ॥१३॥ तं दृष्ट्वा मधुहंतारं क्षणात् कल्पासमावृतं ॥ पलाशैर्वरदं
वं रश्मौघैरिव भास्करं ॥१४॥ बभूवुर्भयसंत्रस्ता सेन्द्रादित्यादिवौकसः ॥ मोहं पंकार्णवे याम किमिदमिति चिंतयन् ॥१५॥
यानोरक्ष्यात्सदा शंभु परादेसुवकृत्स्नशः ॥ दक्षः बुध्याविमं जातं भ्रमतं नाशहेतुना ॥१६॥ जजल्पकबहूधान्योन्यं
ऋषयश्च मुहुर्मुहुः ॥ कथं क्रोदग्युपायं च भविष्यतीति तेस्फुराः ॥१७॥ ततः संजल्पमानानां देवीं वीक्ष्य जनार्दनः ॥ उत्स

पाताशु वेगेन रंगात्सो नर्तकी यथा॥१९॥ उत्पाताकंपिताक्षोणी सशैलवनकाननां॥ निर्याणि पपाला शरसमुद्राश्चैल कुलनशः॥
निर्मुक्तोरगसंकाशे धनुरायम्य सायके॥ शरान् चिच्छेद संक्रुद्धो भद्रकाल्येरितां स्तथा॥२०॥ छिद्यमानान् शरान् दृष्ट्वा साम
द्राकालरूपिणी॥ हविषा हूयवर्त्मेव अत्यर्थं ज्वलिता ततः॥ एवं क्रुद्धा महाघोरैर् वेत्तवान् छिद्य सा शरान्॥ सा तैर्बिभेद गो
विंदं ज्वलितानन निभाननैः॥२२॥ पुनरन्यैस्तमेवाशु गदायुद्धं तैरदृढं॥ सहस्रैरेव संक्रुद्धा लक्ष्मैरन्यैस्त्रिनिस्तथा २३
गरुत्मानं वि निर्भिद्य सायकैः षष्टिभिस्तदा॥ ररासोच्चैर्महाघोरं सिंहनादैर्मुहुर्मुहुः॥२४॥ तस्या गर्जनशब्देन त्रैलोक्यं
सचराचरं॥ मीलिताक्षं सतीपुत्र अभवन्मूढचेतसां॥२५॥ खेचराश्च समाश्वास्य पुनरूचुः परस्परं॥ भविष्यतीति किंचि
त्रं विघातं महदद्भुतं॥२६॥ साधुसज्ञान् हरिं तपुनः पुष्पैस्तथोपरि॥ मुमोच देवता वृष्टिं प्रावृट्काले वनीरदा॥२७॥ भूयप
वगत्वाणि स्त्वानिम्नून् वालिनिर्मितान्॥ ददाह शरणं क्रुद्धः एकैकं च त्रिभिस्त्रिभिः॥२८॥ शरैः पावकसंकाशैः शार्ङ्गधनुष
च्युते॥ दग्ध तानशरान् देवी बिभेद दशपंचकैः॥२९॥ पुनरन्यैर्बिभेदाशु सहस्रैस्त्रिभिसायकैः नदंतो ज्वलमानेस्त
त्वदेहोद्वहरो यथा॥३०॥ शरैः कालानलाकारैः विलोवैर्प्राणहारिभिः॥ तस्या सिंहं पुनर्भित्वा द्विषष्टिभिर्जनार्दनः॥३१॥
बाणोघैश्छेदयामास स रथो स पिनाकिनीं॥ रविरश्मिर्यथा मेघाच्छादयंति तथाद्भुतं॥ ३२॥ छादयित्वा हरिस्तूर्णं वीरस्य ४१
कुसमस्य च॥ क्रुद्धस्तदा शरैर्घोरैश्छिच्छेद तरसा बली॥३३॥ स्थित्वा गदां शरैर्भूयो गदयाभ्राम्य क्रोध जान्मा॥ जघानेव द्रुम
द्रोतु गिरिं वज्रेण माधवा॥३४॥ मुशलेनेवा चाग्निस्तूर्णं कालीं तां ज्वलनद्युतिः॥ ताडयामास संस्त्विय्य वक्षोदेशे गदाधरः॥
अथ सा तैरवेगे र्घोरैस्ताड्यमानो पिवेगतः॥ न शाम्यति तूर्णे यद्वद्धचंदवाहो विभावसुः॥३६॥ गदापाणि तया देवि

ताडितान् मूर्ध्नि देशतः॥ शतज्वाला भव क्षिप्रं प्रलयाग्निसमप्रभाः॥३७॥ तं चापि मुशलाघातुं तूर्णव कम्पन भूयसाः॥
वीक्ष्यमाणा हरि चक्रं अट्टहासं सृजन्तदा॥३८॥ तेनाट्टहासशब्देन त्रैलोक्यं सचराचरं॥ क्षुभितं पंकमानं च मूढचित्तं च ज
ज्ञिरे॥३९॥ युद्धं तयोस्तदा कृत्स्नं जगस्थावरजंगमं॥ अभवद्यत्र संत्रस्तं ज्वरातुरमिवातुरं॥४०॥ क्षजमुद्यम्य संक्रुद्धा
न हंतीमेघ चन्मुहुः॥ ततश्च चक्रं महारौद्रं ससर्ज केशवस्तदा॥४१॥ स्थालीदंतुर्यथानंते तेन माहेश्वरेण च॥ सूर्यायुतप्र
तीकाशाग्रसन्निवव्यवस्थिता॥४२॥ अथ तां तु विराजेशो देवीं चक्रायुधोद्यतां॥ दृष्ट्वा चकार घोराणि रूपाणि च सहस्र
शः॥४३॥ चतुर्भुजानि सर्वाणि पीतांबरधराणि च॥ शंखशार्ङ्गचयुक्तानि गदाखड्गोद्यतानि च॥४४॥ सूर्यायुतानिभाभानि
दृष्टानि हरिस्स्वयं॥ भैरवाणि बृहंतीनि आत्मीयानि अनेकधाः॥४५॥ रूपैस्तैश्चैव वृद्धवैर्दिव्यैर्दिवं भूमिं च सर्वशः॥ व्याप्तं
मेघैरिवाकारं ज्वालामालाकुलोद्भवां॥४६॥ अथ सा क्रोधजा देवि चक्रमद्भुतदर्शनं॥ प्रलयाग्निचयाकारं सहस्रांशु
शतद्युतिं॥४७॥ चिक्षेप हरिमुख्यस्मात्देव पिनाकिनं॥ क्षिप्त्वा तु सा दशदशानि मुमोचार्चिर्मुनेर्मुहुः॥ प्रलयाम्लं गगने च
क्रं दृष्ट्वा सर्वे दिवौकसः॥ सिद्धाश्च मुनयो नागा यक्षगंधर्वकिंनराः॥४८॥ विद्याधरगणाः सर्वे चारुणा गरुडाद
दयः॥ भयेसुस्तेभरोद्विग्नाः कृष्टं कष्टे निभापयन्॥५०॥ ततश्च कोपितं वीक्ष्य विवाहमृतिभिस्तदा॥ आत्मीयानि सघो
राणि त्रैलोक्यं व्याप्य संस्थितं॥५१॥ सोप्यनेकैस्तदा रूपै वीक्ष्य रूपाणि वैष्णवानि॥ अमोघः कालसंज्ञस्तु अभवन्भंड
लाकृतिं॥५२॥ एवं हरिर्महातेजा वीक्ष्य चक्रस्य चेष्टितं॥ आयांतां च महारौद्रां तमेव पुरुषोत्तमः॥५३॥ नानायुधैर्म
हातेजा रुद्धत्तेमांजयेदर्थं दा॥ ववर्ष चक्रमुद्दिश्य मंगेव क्षेत्रश्च दारुणो॥५४ सोप्यो गच्छद्दियदेशो आयुधानां तरुं तथा॥

दा
दहा तूल पिंडे च तद्दरितां सतीसक्तः॥५५॥ एवं ममोघमोलोक्य चक्रं देवो जनार्दनः॥५६॥ दहनस्त्राणि चायांतं रूपं बे
हरे --- वतं॥ धनुषा भूमि माक्रम्य विनस्य चिबुकं करं॥ अयुध्यंस्त्वं स्थितो देव रत्नको दोमधुसूदनः॥५७॥ नि
र्वृतं युद्धकामाय सा देवी जलशायिनं॥ स्रजत्पिपिलिकां चक्रात्तीक्ष्यवक्त्रान्ननानब हून्॥ भक्षध्वमिति तां ष्टृय
साकालिकाः पिपीलिका॥ कार्मुकस्यास्य विघोरुक्तश्माः सप्तवेः॥५८॥ ततस्तद्वचना प्रोमासर्वं एवपरोदुतं॥ तत्का
र्मुकमूलेतु कृष्णरूपाभयावदा॥५९॥ देवा पि मनसा उचुर्वेक्ष्य प्राप्तास्तदा नथा॥ ता भक्षयिध्वमित्येवं किमास्तेपि
प्रपन्नतदा॥६०॥ ता निरेवलदा विप्र छिन्नज्या धनुषस्तदा॥ नदेरणात्तदा काल्या विघोरमिततेजसाः॥६१॥ धनु
रन्येन तस्यैव विस्फुरंस्यारिरोहरे॥ स छिन्नं तरसा भूमौ पपात मेरुश्रृंगवत्॥ पातितो व्यौ भवत्तूर्णे खमा विश्यनदा
द्विज॥ वामार्णवमहातेजा भास्करो वारितस्करः॥६३॥ गतेदेवे तदा तूर्णं संज्ञामार्तंडजो सुतौः॥ भिषजौ देवमुख्यौ
तौ शरीरो योजयता विभो॥६४॥ भास्करे तु समुत्पन्ने तदंशोत्पत्यैव पुनः॥ कबंधे शिरसे रयो ज्य अश्विन्यौ संधितः पु
नः॥६५॥ इतरेषां च रूपाणां मायजानां विशेषतः॥ संप्राप्य कंठदेशे तु शिरांस्यारुचकर्तस॥६६॥ विविशुस्तेपि
तेजांसि छेदं प्राप्य स्वमंडले॥ सव्योगा दनु तेसर्वे पृथिव्या या द्विजोत्तम॥६७॥ एतस्मात्कारणाद्विप्र त्वण बिंदोस
तीरुत॥ यदेत्यारण्यके विद्धि बुवन्नेपे कजेक्षण॥६८॥ तस्योपपरा स्तन मपिजिह्मस्तस्यां छिन्नायां धनुरात्यौवि ४२
स्फुलिंत्यो विष्णो शिरप्रतिच्छिन्नत॥६९॥ ततश्छित्वा तद्दटिति कृत्वा पपात यादिवासा वाद्दिखोभवत्॥ ततस्त
डितिशब्दाधर्मो सीदित्यारण्यक भवर्तगं द्रुजणाध्व नंति॥७०॥ अयस्ते वीरभद्राद्यात्प्रवर्गाः शब्देनो --- ये

यज्ञभूमौ हनमपाप्यापि रथाप्यंते॥ अनेनाख्यानकं स्पष्टं स्या द्वीर संज्ञाश्वतेत्रयः॥७१॥ ततर्येषां वैष्णवानां सतीस्फु
र शिरांसि कालसेसे न रूपाणां तुलदामुने॥ हराविशोपस्थायं भुवस्थैवे मुने॥७२॥ विवेश श्रीं पुरा यत्र को पादक्ष
स्य सा सती॥७३॥ यत्र हाहारवो जज्ञे देवानां --- मिदं स्वीतिब्रवतां परस्परं॥ यो सावती द्वियो देव पालनाय
जगत्पते॥ आविर्बभूवतो --- जगत्प्रभुः॥७४॥ तस्याघपश्यसंजातं शिरश्छेदं कथं पुनः॥ याच सा भगवतीद
क्षं कन्या ------ ७५॥ लक्ष्मीहरेरंशयत्रवाक्रे श्रीविवेशच॥ अस्याद्याजल्पमानास्ते मुनयश्चदिवौकसः
जगाम ------ मित्रचित्रकपुर्धरे॥ यत्रतान् सती देवो हुतभुक् हव्यवाहनः॥७७॥ नददाहतदा देवीं चक्ष्य
माना स्थितागतः॥ नदग्धो हमनेने ति चिंत्यं यत्र स्वकेतवं॥७८॥ क्रोधाद्यो गाग्निना देवी नयेन्द्रस्मसमानतां॥
नीलांचलात्परां गत्वा हिमं गिरिसुत्तमं॥७९॥ सुमोचासून्तदा तत्र विघोरपितदायते॥ तत्प्रभावेन तत्स्नानेय
स्मात्प्राणा चिमोक्षिता॥८०॥ ततश्च मुक्तकं नाम अभवत्तीर्थमुत्तमं॥ देव्याः प्रणविमोक्षाय तस्मिन्नूवैमुक्तकोम
ले॥८२॥ स्नात्यं तिस्यादितीर्थे नेयास्यंतिपरमां गति॥ कनखे नीलगेतस्मिन् वै मुक्तके मले॥८३॥ आवर्तजा
ह्नवी द्वारे स्नात्वा जन्मो नविंद्यते॥ एषामादिकार्णियः सौमुक्तकस्तदनंतरं॥८४॥ गंगाद्वारं कुशावर्तं नीलाचलं त
तो भवत॥ गंगावरणकालेतु गंगाद्वारो भिजज्ञिरे॥८५॥ ब्राह्मणावर्तयन्नदेर्सः कुशावर्तस्ततो भवत्॥ मुक्तकस्त
द्विमोक्षात्सा नीलागः पक्षच्छेदतः॥८६॥ स्नात्वा दौ कर्णितीर्थे सु मुक्तके तु शिवामुखे॥ कुशाख्ये तु ततो नीले मोक्ष
स्याद्देहसंक्षये॥८७॥ यत्र ज्ञानाग्निदग्धे देव्या हेम -- गिरौ॥ प्रवचौ वायवोत्यर्थं अंबरेण च मिश्रिता॥८८॥

पाषाणास्थिद्रुमैः शृंगैः पाशशूलशरैः सह ॥ सतोरणैर्गृहैः सिद्धिर्मानैर्भेग्रक — वरे ॥८९॥ सर्वे पतनधर्माणो व
स्त्रबुद्धिविदेवता ॥विमानाश्च तथा सर्वे तोयदाश्च विशेषतः ॥९०॥ याः स्त्रियः स्त्रियस्तेवेरा ताः सर्वा मोहसंयुताः ॥
अभवंस्तत्तथा हीना मन कल्पा सती युनः ॥९१॥ त्रिमूर्णाहीनं जगत्सर्वं अभवद्ध स्तमातुरं ॥ निःकाम निर्विपट्टकारं नि
र्वेदेदुःखसंकुलं ॥९२॥ विमर्तिदं जगत्सर्वं आब्रह्मभुवनांतिकं अनया जीवभूतया ॥ विष्णुरनेन रूपेण भुवंति
मुनयः सकृत ॥ स्त्रीणां रूपाणि यावंति जगत्स्थावरजंगमे ॥ तावत्येमानि तन्वेन वैष्णवेन न संशयः ॥९४॥ स्त्री
भिर्बद्धं जगत्सर्वं आब्रह्मभुवनांतिकं ॥ पाशभूतानि रत्यर्थं मोहितेदं निरंतरं ॥९५॥ असंभूता जगन्माता विष्णो
रमितते जसः ॥ एषा प्रकृतिराख्याता हरस्य परमात्मनः ॥९६॥ क्षेत्रेस्मिन्बीजमाधारः सृजत्येको जगन्निदं ॥
आदिशंभुर्द्विधा पूर्वं कृतदेहं स्वकं यतः ॥ ९७॥ स्त्रीरूपार्द्धं च पुंसार्द्धं सस्टक्षर्थं च शंभुना ॥ ततोनंतनतुर्देवो भूतानां
पतिरव्ययः ॥ ९८॥ अभवत्पुत्रयो त्राधेराकीदवेधसयधोः ॥ एतस्मात्कारणाद्विप्र वदंति विद्योजनाः ॥९८॥ अव
गात्य वगात्यं च शास्त्राणि वेदांश्च सपदक्रमान् ॥ अंतरात्मा भवद्ब्रह्मा परमात्मा महेश्वरः ॥९९॥ प्राणभृद्दालगो विंदः
सत्यमेतन्न संशयः ॥ भूर्भुवःस्वश्च कारेण वाङ्मनः प्राणभेदतः ॥१००॥ कार्याणि क्रिया तथा हतास्त्रिस्वरूपा व्यवस्थि
तः ॥ याच मासा स्वयं विष्णुयो विष्णुः स एव सः ॥ अग्नीषोमात्मकं सर्वं तस्मादिदं स तीकृतः ॥ अज्ञानतिमिरांधे
न मोहिताश्च स्वचेतसः ॥२॥ न ज्ञानंति नरा मूढा भवसागरवर्तिनः ॥ अंतर्धानं गते विष्णो भवान्यायेन संसदि
॥३॥ मायया रहितो देवो वीरभद्रो भवत्तदा ॥ मोहपंके व्यतीतेनु दक्षं चैव प्रजापतिं ॥४॥ म्लानाननं चिरो हस्तं दद

शंविलिखंनरान् ॥ ततो सौकुपितस्तस्य रक्षस्य नयने शुभे ॥ ५॥ उद्धृत्य करजैस्तूर्णं ननर्द मेघराडिव ॥६॥ संत्य
ज्य दक्षं विगतप्रकाशं ध्वीरस्तं च यज्ञं हरिदेहधारी ॥ वेगाद्बभूव त्साप्यलिवर्णदेहा स नत्रासयन्सूततगणोश्च सर्वान्
॥७॥ इतिकालिकापुराणे यज्ञविध्वंसनं नाम एकोनचत्वारिंशोध्यायः ३९ पवनादुवाच ॥ विष्णाविहितं
यज्ञं विष्णोरंतर्हिते तु च ॥ निष्टेते तन्तदा देहे ययौ देवा हरं तदा ॥१॥ अजस्याप्यनमासाद्य ते देवा मयनिरुलाः ॥ अस्तुवन्
देवतादितं ब्रह्माद्या मुनयस्तथा ॥२॥ स्तवनानेन विप्रेंद्र देवदेवं त्रिलोचनं ॥ वेपमाना भयोद्विग्नाहरं शांत्यर्थमात्मनः ॥
नमो मुंडाद्रैदेहाय रसनार्धविधारणे ॥ पीनोन्नतकुचाधोय वक्षाधायनमो नमः ॥ ३ ॥ युग्मरूपाय सर्पाय विस्मयानं
दकारिणे अर्द्धनारीशरीराय स्त्रीपुंसायनमो नमः ॥३॥ योसाविदी वरस्यामो मूलमादिस नातनः ॥ अस्य संसारवृक्ष
स्य यज्ज्ञातं तस्य तत्स्वरणु ॥५॥ तं दृष्ट्वा भग्नसंत्रस्ता चयं सर्वे पिशांकर ॥ शिरश्छेदं कृतं तस्य भद्रकाल्या न यन्नमो ॥६॥
वेणवीयत्रसंक्षिप्ता यष्टी दक्षेण सा भवत् ॥ शातकुंभमया तस्मिन् तस्मिन्स्थाने महेश्वर ॥ ७॥ दक्षस्य नेत्रहीनत्वं ध्वंस
नेवै मुखस्य च ॥ नलभामस्कंस्वदेव भया होस्य महेश्वर ॥८॥ पश्येदं व्यस्तत्र स्तदं गतिं स्वरविवर्जितं ॥ स्थान त्वस्टेज
गत्सर्वं वाद्मयं सचराचरं ॥९॥ एवमुक्तमहादेवो केशवस्य सुरेश्वरः ॥ भद्रकाल्या शिरश्छेदं कृतमित्येव मादितः ॥१०॥
नहि स्वभवत्येनं प्रभावो दर्शितामया ॥ चंक्रस्य कालसंज्ञस्य वाक्यस्यापि मगामराः ॥११॥ पूर्वमेव मयादृष्टं मरवस्य च
विवर्तनं ॥ शिरश्छेदं च कारार्थं इति देवाश्च वेदथ ॥१२॥ योगाभ्यो दक्षपुत्रा तु कायात्म दहनं तदा ॥ ज्योतिषां पश्चिहे
त्वर्थं प्रजापतेश्च स्कभेदनं ॥ १४॥ भगस्येव तदान्नूनं विष्णोस्तु शिरश्छेदनं ॥ शक्रस्य वज्रसंयुक्तं भुजं यत्स्तंभितमया

Dr. BHAU DAJI MEMORIAL
डाक्टर भाऊदाजीइत्यस्य स्मारकम्

१५॥सोपियत्कारणंदेवानिबोधध्वमिहागताः॥वज्रोद्यतकरंवीक्ष्यभयमेष्यंतिसाधव॥१६॥एषः सामरशार्दूलसंस्थि
तः खेरवगासन॥अंजनागेचमेरोर्धभातिदेवभ्रतुसुखः॥१७॥पीतांबरोगदापाणिपीनस्कंधोमहाद्युतिः॥आशा
मुद्योतयन्सर्वासहस्रांशुरिवोद्यतः॥१८॥पुराणपुरुषोदेवोनंवे पमेन्यवस्थितः॥व्यक्तिमेदाङ्गवस्यास्यपालना
५४ थेंचदृश्यते॥१९॥कौस्तुभांकंजगद्योनिपश्यध्वंरमयान्वितं॥व्योममंडलमध्यस्थंमोचत्साभास्करायुतं॥२०॥या
चसाममदेहार्द्धं निरुद्धवामपार्श्वंव॥जगन्माता स्थितादेविवीजभूतामवार्णवे॥२१॥प्रविश्यविलकुंडेतु भूय
यश्राणयेपुरा॥प्रारब्धंतेनयज्ञेतुतंत्रेवनिधनंगतः॥२२॥पराक्रमस्तस्यफलस्यस्थापनायच मेवस्था
नंविनिर्दिष्टंदक्षयज्ञस्यविल्ववान॥२३॥नतुतस्यैवमृत्युस्यात्तद्विष्णोःकिंतुतेच॥चेतन्यंस्थाप्यचाभ्यिर्थांदृत्याच
कस्यचोन्नतिः॥२४॥स्वभावान्ममराजस्ययोतिर्मंडलहेतुना॥भानीमस्त्वीदृशीक्रीडाजगत्संरक्षणायच॥न
हिचित्रमिदंवत्साभविष्यंश्रूयतांहरेः॥अवतीर्णेयदोर्वंशेयाकीर्तिर्भवितानघाः॥२६॥कैवर्तरथसिन्नस्यप्रयाण
ममरावतीं॥सत्तस्योपवनेविघ्नोममवा-- इविष्यति॥२७॥यादृशीमूर्तिमाद्ज्ञेमरामरादियोनिषु॥तादृशंच
बलंतस्यतादृशीगतिनान्यथा॥२८॥अतोहेतोनभेतव्यंकार्येस्मिन्विबुधेश्वर॥भविष्यतिशुभंकृत्स्नंस ८८
र्वेषांचनसंशयः॥२९॥नचावाल्यभवेन्मत्कर्देवताल्कामरूपतः॥न-- कर्मणादेवोजातोस्यमानवोदितः॥३०॥
महात्म्यंचस्तनः स्तन्यगच्छतागशालाभौ॥स्त्रिहेतोमहाभागारूपमावर्तयन्सदा॥३१॥कर्मज्ञानांक्षयेरूपं
देवानांमानवर्धिनी॥नहिस्वभावजातानांतथ्यमेतन्मयास्मृतं॥३२॥आह्वानयामितंसर्वेहपुष्पभद्रंचकालिकाः॥

येनसूतगणाः सर्वेभयंत्यक्त्वाभवंनिहि॥३३॥तुष्टोहेमनवांस्तुभ्यं अगमान्मेसमीपतः॥वाग्मयोनिखिलंचाद्य
वरंवृणीध्वयच्छितं॥३४॥एवमुक्तास्ततोदेवादेवेनपरमात्मना॥ऊचुस्तेस्तुशुभंवाक्यंसेद्रंबेद्रासवेधसः॥३५॥देवाऊ
चुः॥ यदितुष्टोसिदेवेशसर्वलोकमहेश्वरः॥ कारणाद्भयसंत्रस्ताःपाहिनोभगवान्भव॥३६॥तिष्ठत्वेषवरोत्येषय
तोदृत्तोस्त्वयानघ॥यदाकार्यंभवेदेवतदात्वंदातुमर्हसि॥३७॥एवमुक्तोमहादेवस्तैर्हृदिवेदेवतापतिः॥देवानांवरदः
सर्वानेवमस्त्वित्यथोब्रवीत्॥३८॥सोत्वयित्वावरं देवान्विसृज्यच वृषध्वजं॥मूर्तिमान्भगवान्नेत्रात्रिशूलयतत्
कृरोत्यसौ॥३९॥वीरभद्रंमहेष्वासंपुष्पभद्रंचकालिकां॥सस्मारभगवान्सर्वभूतानांपतिरव्ययः॥४०॥तोस्मृतौते
नदेवेनकालिर्शेद्रोमहाबलो॥जग्मतुर्भगवान्यत्रमूर्तिमादायसंस्थितः॥४१॥गत्वातौतंप्रणम्येशंनिशाकरार्द्धभू
षणं॥कृतांजलिपुटाभ्यांसंभरत्यवस्यरिसस्थितौ॥४२॥पुष्पभद्रयुतौवीक्ष्यदेवदेवस्त्रिलोचनः॥भपूजयद्गिर्भिर
ष्टाभिरलंकारैः सुशोभनैः॥४३॥पूजयित्वातुतान्देवोमानवानांहितायवै॥करोणो-- वहिधान्यांदेतेषांतीर्थ
मकल्पयत्॥४४॥यत्रगत्वान्शोर्चंतिमानवामुनिपुंगव॥तस्मिन्कनखलेतीर्थेवीरभद्रस्यपुण्यदेः॥४५॥आ
वासंहितकामायमर्त्यानाम्भूर्यरभवः॥पुष्पभद्रानुगंकल्प्यवीरभद्रंव्यसर्जयत॥स्नात्वामसौथतत्तीर्थेउग्रत्वंचन
पश्यति॥योहियास्यत्यसौमोक्षंभूः सिंहंब्रवीदिदं॥४७॥मोचयिष्यतियःप्राणान्तत्तीर्थाद्भूमरेन्नरः॥सया
स्यतिपरंस्थानंयत्रदेवोनिरामयः॥४८॥नेतस्यपुनरावृत्तिविच्छिन्नेसंसारमंडलं॥उपरस्यप्रभावेनेइत्याहतंपुरा
हरः॥४९॥साचाप्युक्तादिदेवेनभद्रकालीयशस्विनी॥नीहाराद्रौनिवासायगच्छमंत्र्यपूजिताः॥५०॥अनेवहि

रूपेण वीरभद्रसमोपनः॥ भविष्यति सदाकालं कीर्तयतं मम गंगे॥ ५३॥ यत्रैते जननी जाता आद्या वै वहिमाचले॥ तत्रत्वं
लिंगरूपेण तिष्ठ रक्ष प्रजां सदा॥ रमस्वं तत्र गत्वा तु आहेदं पुनरीश्वरः॥ भक्तियुक्तान् द्विजान् देवान् पाहि दुष्टानि षूद
यः॥ अन्यानपि च वर्णांश्च मार्गस्थांश्च विभावरि॥ रक्षमाते वसवीश्च स्थाने वै तत्र संस्थिताः॥ ५४॥ त्रिदशा मुनय
श्चाथ ये चान्ये सिद्धचारणाः॥ विद्याधरास्तथा नागा यक्षा किंपुरुषादयः॥ ५५॥ गत्वा त्वां हि नमस्यंति सिध्यर्थं ताव
केपदं॥ स्तुति बल्योपहारैश्च पूजयिष्यंति देवताः॥ ५६॥ त्वया क्रांतं पदं यश्च ये गमिष्यंति मानवाः तेपि च दर्श
नादेवि यास्यंति परमां गतिं॥ ५७॥ तावकं यस्त्वदं तत्र मोक्षाय स्कंदताग्रके॥ भविष्यत्यूपरं पुण्यं तं --- देहिनाम
हत्॥ ५८॥ कालि नामेति विख्यातं वर्षे वै भारते शुभे॥ ईशानाद्दक्षिणे भागे स्थाद्देकमेक्षयायनं॥ ५९॥ संप्राप्य यत्र तत्
स्थानं मानवाः शुद्धबुद्धयः॥ येते मोक्षं गमिष्यंति निःसृत्येनं कलेवरं॥ ६०॥ अन्येपि जंतवो येस्तु त्यक्ष्यंति स्वकर्मतः॥ या
स्यंति तेपि निर्वाणं यत्तत्पदमनामयं॥ ६१॥ रात्रौ यामचतुष्केण यत्पापं समुपार्जितं॥ दृश्य लिंगं प्रनश्येत यथा सूर्ये तमो म
हत्॥ ६२॥ मध्याह्नोदयमध्ये तु यत्पापं समुपार्जितं॥ तल्लिंगं वीक्ष्य मध्याह्ने तथैव क्षीयते ध्रुवं॥ ६३॥ त्रिकालदर्शनं कुर्या
त् तल्लिंगस्य च शोभने॥ प्राणिनः पुण्यमिच्छद्भिर्नित्यं तत्रैव संविशात्॥ ६४॥ भद्रकाली उवाच॥ कन्यन्यानि पुनस्था
नि कथितानि त्वया मम॥ यान्यंत फलानीह भूतभूपरागिनानि वे॥ ६५॥ श्रीरुद्र उवाच॥ कर्णिका सिरवाश्च
कालिः कालालयः शिवः॥ कालंजरो महाकालो नवैते उपरास्मना॥ ६६॥ नवे पुसदृशं पुन्यं भ्रतानामिषु देहिनां
गच्छेद् नीलसंकाशो माधवः कार्मुकोद्यतः॥ ६७॥ सोपि रक्षति गो विंदो दैत्यदानवराक्षसान्॥ सत्यमेतन्मया ४५

ख्यातं तव देवि शुभानने॥ ६८॥ गच्छ भद्रे स्वकं स्थानं निवासाश्रयये मया॥ किंचित्कार्यं मनु प्राप्ते तदागंतुं त्वमर्हसि॥ ६९॥
एवमुक्त्वा देवदेवेन भृग्वाद्यैर्मुनिभिः स्तुतं॥ ययौ सिंहरथांन्नत्वा स्थानमात्मीयं हरस्तदा॥ ७०॥ वीरभद्रोपि तं देवं नमस्कृत्य महे
श्वरं॥ वरं चैवानु संप्राप्य यथोक्तं नरवलं ध्रुवं॥ ७१॥ एवं साहि द्विधा जाता दक्षकोपात्सती शिवा॥ तस्य यज्ञविनाशाय काली
चैव तथापरा॥ ७२॥ विष्णोरपि शिरश्छेदं तस्मिन्नेव मखोदधौ॥ एतस्मात्कारणाद्धत्तस्य देवस्य शार्ङ्गिणः॥ ७३॥ पुरैवं कथि
तं तस्य देववरेण शंभुना॥ स्कंदस्योत्संगसंस्थस्य पूर्वजं मुनिपुंगव॥ ७४॥ नान्यथा भवते वेद पुराणं नान्यथा भवेत्॥ स्थातव्यं
भक्तिमास्थाय सर्वकार्यार्थसिद्धये॥ ७५॥ गतेन कनकतरुसंकुलेंद्रो निशाम्य कथितं कलशजाय॥ यासाय तन्मखांते मया
पि गत्य विनिवेदितं सम्यग्जन्मेदं कुरुमायाः पदं च यत्कीर्तितं तस्या॥ ७६॥ इति श्री कालिकापुराणे भद्रकालीस्थानप्रे
षणं नाम चत्वारिंशोऽध्यायः॥ ४०॥ तृणबिंदुरुवाच देवे प्रथम प्रभग्नेषु विध्वस्ते यज्ञसागरे॥ अंतर्द्धानं गते विष्णौ प्रादुर्भूते
पुनस्तदा॥ १॥ आवात्यकालि सिंहादीन्निवासायायने शुभे॥ प्रेषितेसमयं कृत्य देवदेवेन शंभुना॥ २॥ किमकुर्वंत दासो हि
हतदृष्टिः प्रजापतिः॥ एतदृष्टि स्मृत्य चक्रे ब्रुवमाणस्य मेनघ॥ ३॥ विप्रलीने पुरे वेषु प्रक्षीणेषु महादधौ॥ कथं च संप्रवि
श्यासु निर्मल्य च प्रजापतिं॥ ४॥ गजुश्च पाणिसंगीतं ध्यायमानो महेश्वरं॥ हृदंतः शोकमाविष्टो जलमग्नः प्रजापतिः॥ ५॥
गीतध्येयो गीतमानः सदा दक्षेण शंकरः॥ आविर्बभूव तस्याग्रे ऊर्जयिष्णुः सनातनः॥ ६॥ गीदमाह मादात्पतस्थे नतस्मिन्क
नखले हदे॥ उग्ररूपस्तदा देवो यथा तेजाणवोहरः॥ ७॥ तोषितोषितोस्मिन हा विप्र गीतेनानेन सुव्रत॥ जलोपरि हरो गत्वा
उत्तिष्ठेति तमब्रवीत्॥ ८॥ तमुत्थितं तदा शंभुर्योऽदृश्यदृश्य मखक्षयः॥ अब्रवीद्भगवान् वीक्ष्य वरदो भक्तवत्सलः॥ ९॥ ब्रू

ह्रिकिंते ददाम्यद्य त्रिषु लोकेषु दुर्लभः॥हृदयेव स्थितं यत्तन्नूनं प्रार्थयस्व ब्रत॥९॥एवमुक्तस्तदा तेन उग्रेणवश्यात्मना॥निर्गतं
जलमध्यात्तु आह दक्षः स्मितस्वरं॥१०॥दक्षउवाच॥ गतश्च यदहं देवं वरं त्वत्तो महेश्वर॥प्रार्थयामि कथं सोयहृतदृष्टिप्रभाकरः॥
॥१३॥एवमुक्तो महादेवो भूयस्तेनाक्षि भास्करः॥एवमुक्तो महादेवो भूयस्तेनाभ्यनंदत॥ द्विजं॥१४॥ दिव्ये भवतिते चक्षुरि
तिदेवः सनातनः॥१४॥ ततस्तद्वचनात्तस्य दक्षस्य कमलोपमे॥बभूवतुस्तदा नेत्रे चंद्रार्कसदृशप्रभे॥१५॥ ततः प्रकाशयुक्तो
सौ वीक्ष्य देवमुमाधवं॥अव्यक्तं व्यक्तभावेन नित्यं सदसदात्मकं॥१६॥ सहस्रनयनं देवं सहस्रतनुरीश्वरं॥दक्षउवाच॥ प्रजाप
तीनामुत्पत्ति रजोगुणमयीस्मृता॥सोहं देव रजो युक्त पतितोज्ञानसागरे॥तदज्ञान प्रभावेन त्रिदिव्यं सदसदात्मकं नाहूत
स्यत्वया प्रभो॥१८॥ युक्तस्ते य प्रसादाच्च प्रकाशेन पुनर्विभो॥गतस्तत्तिमिरो दोषश्चासन्नान्मे गतोस्म्यहं॥त्वमोहं सर्वकामै
स्तु पूर्णकुंभइवस्थितः॥रजस्तमोभ्यां निर्मुक्त सत्वेनालंकृतस्तवान्॥२०॥ प्रसादान्मोहकलिलं गतमेतद्वशंकर॥ नमस्ते देव
देवेशानमुत्थामि भवार्णवे॥२१॥ तथाकुरु ममेशान वतो भवति मन्त्तनः॥२२॥ भूतानि चोत्मापरिणामतस्त्वः व्रजंतितन
स्मात्पुनरेवनाशं॥संसर्पणान्मंदगतेषु -- त्वमेवहेतुर्निखिलस्य तस्मात्॥२३॥इति कालिकापुराणे दक्षवाक्यं नाम
एकचत्वारिंशोध्यायः ४१ पवनादउवाच॥ स्तुत्वैवं स महादेवं विरराम प्रजापति॥भगवानपि संप्रीतः पुनर्दक्षमभाष
त॥१॥ परितुष्टोस्मि ते वत्स स्तवेनानेन बालकः॥बहुनात्र किमुक्तेन मत्समीपे भविष्यसि॥२॥अश्वमेधसहस्र
स्य वाजपेयशतस्य च॥प्रजापते मत्प्रसादोत्र फलभागी भविष्यति॥ ३॥इति श्रीकालिकापुराणे दक्षवरदानं नाम
द्विचत्वारिंशोध्यायः॥४२॥ स्कंद बिंडरुवाच॥ यथा सा तु पितुः कोपात् द्विधाकृत्वा मतीपुरा॥ इहेह मा सं हिमव
त्याहो अवतीर्णापरापरा॥एकातयोरुमा जाता द्वितीयाभद्रकालिका॥दक्षयज्ञविनाशाय सोमा च गिर्यबुध्यहे।२

स्कंदस्यापि प्रसंगेन यत्वयाजन्मभाषितं॥तथैव वीरभद्रस्य श्रुतं मये ते सुरवान्॥पश्चधामानिमित्तं या द्विरिच्यो नौ गताकि
ल॥ गत्वा तत्र यया मुक्ता तत्र यावत्कुमर्हसि॥४॥द्वितीयं यन्मया पृष्टं भद्रकाल्यायनं प्रति॥तन्मा चक्ष्व देव्या याः का
च्यां सागरसंन्निधौ॥अवतीर्णा किमासा तत्र तस्मिन् भद्रमहोजसा॥लवणोदधितीरेषु महारूपा महाबला॥६॥कांचीतिनत्कि
मर्थं हि तस्यानाम द्वितीयकं॥कथं ज्ञातं कृतं केन सर्वमेतत्तव दप्रभो॥७॥ पवनादउवाच शृणु वत्स्य नृपथावृत्तं कथ्यमा
नं पुरातनं॥ द्वितीयायनवासाय मम देव्याः सती सुतः॥८॥योसाविंदीवरश्यामो नीलमेघांजनछविः॥विराकेतुर्महाबाहुः
शंखशार्ङ्ग च चक्रभृत॥९॥दीर्घबाहुर्विशालाक्षः पीनस्कंधः श्चतुर्मुखः॥पीतमाल्यांबरो देवो जगद्दाचजगत्पतिः॥१०
शशिकांतिनिभाभासे प्राकारकोट्टालमंडिते॥ ध्वजमालकुलेरम्ये गेयध्वनि ---- ॥११॥ मुक्ताफलकमलापा द्यो
इद्रनील विराजिते॥कंजराजविचित्रांगे वज्रवेडूर्यशोभिते॥१२॥शोभितेसस्करा कर्णे बैकुंडसंज्ञिते शुभे॥ क्षीर
दार्णव मध्यस्थे तद्दीव्ययैर्विधूतके॥ रमया सहितो देव आस्ते तस्मिन् -- तमे॥१३॥क्रीडमानास्तथा सार्धं शेषपर्यंक
से स्थितः॥यावदास्ते तदा देवो विबुधार्चितविग्रहः॥१४॥तावदश्वसमारूढो भानुपुत्रो महाद्युतिः॥त्रममाणो गम
तत्र यत्रातिष्ठत् गदाधरः॥तपसो त्याश्वरूपेण गतः संज्ञा समीरितः॥ हरिरूपं समादाय मार्तंडो पि पुरानघ॥१६॥त
तोमयोस्तदाताभ्यां पूर्वेना सा स्फयोगतः॥ उत्पन्ना च श्विनौ देवौ संज्ञा मार्तंडयोः किल॥१७॥ततः पुनरुभाभ्यां
च रेतसोंते भवत्तदा॥तदंते तु समुत्पन्नो रेवंत इति विश्रुतः॥१८॥हयस्थः कवचीखड्गी कुंडलाभ्यां विभूषितः॥स
रेवंतो महातेजा उत्पन्नः कार्मुकोद्यतः॥सतत्राश्वसमारूढो हरेरग्रतनं शुभं॥रेवंतो जन्मरूपेण पूर्वजेन गतः किल॥
तद्दृयोसौ स्फतं पूर्ण स्फगातिः शुभलोचनः॥ पीनस्कंधो महाकाय स्फपादो हरितद्युतिः॥२१॥स तु पृष्टः स्फुमरवः श्री

मानुवेगेनपवनोपमः॥ पालयाशोभतेत्यर्थ हेमयानुरगोत्तमः॥२२॥ह्रस्वकर्णः सलोमूलः स्कपार्श्वः शीर्षशोभनः
सलोमस्कः कपोलश्च स्कनंदोधाणनंदनः॥२३॥स्कगलः स्कदरोभिन्नोन्नक्करोयवा॥ स्कसंधिः शीलवानू बलः स्कश्री
वोलक्ष्मणान्वितः॥२४॥ततएषोस्थितः सोहि आदित्यतनयोहरिः॥ वंबूदांजलिमादाय वागिष्ठाभिःशिरस्यवैः॥२५॥
तदश्वंसापिसंवीक्ष्य याहवीपंकजालया॥ भ्रांतचित्ताभवत्तूर्णं बालकृष्णस्येक्षण॥२५॥ अनिमेषेकभावेन तद्रूपंपरि
भावयन्॥ हयमुद्दिश्यसादेवी हृदयेनेदमब्रवीत्॥२६॥ कोह्येषयस्यवाश्वोयं दिव्यरूपोमनोहरः॥ आदित्यह
रिसाहश्य अहोलावण्यचास्यच॥२७॥ हयचित्ताकुसंरक्तामीक्ष्यलक्ष्मीजनार्दनः॥ विश्वामित्रेणदेवानामाहूतो
वचनाद्विभुः॥२८॥ जगन्नियोगहेतूर्नाकात्पत्रेतिचसोब्रवीत्॥ कोह्येषयस्यचाश्वोयं दिव्यरूपोमनोहरः॥ भास्करा
त्मयएवाशकैचैंद्रीसोगाधिनंदनः॥२९॥ ययौतद्वचनात्तूर्णं देवमंडलसंसदि॥ ततस्तमागतंदृष्ट्वा प्रणयो निरयोनितः॥
३० विश्वामित्रमहातेजा रविः कुत्रेति चाब्रवीत्॥ गाधेयउवाच॥ जगन्नियोजगन्कर्मत्यक्तादेवो दिवाकरः॥३१॥
नायातितत्र चान्योहि प्रणयत्वंनदर्थतः॥ ततस्यवचनाच्छ्रुत्वा लसूनंपितामह॥३२॥ वसिष्ठेःमेषयद्गानोः सुमी
महागत्वाप्रविश्यतस्यमंडले॥३४॥ आक्रानयतिलोकेशो वशिष्ठंचाब्रवीदिदं॥ सूर्यउवाच॥ जगत्कर्मणिकोत्य
त्र ब्रह्मसूनोमहाधियः॥३५॥ कस्यास्यनिरथेब्रह्मन् येनाहंगंतुमुत्सहे॥ वसिष्ठउवाच॥ अहहमंत्रैबतेवा
स्थास्यामीतितिमिरापह॥३६॥ याहिकार्यंचदेवानां कुरुदेवदिवाकरः॥ ततस्तद्वचनात्सोहि भास्करस्तोयम्यकः॥
३७ नियोगंसपरित्यज्य ययौसेंद्रपदंतदा॥ ध्यातातुंन्यस्यकुंडं कुंडलाभ्यांगतेरवौ॥३८॥ तेनैवतद्यस्याप्यवशिष्ठ

पितहायंयो॥ इदमेतरमासाधरेवेतो भानुनंदनः॥ ३९॥ अश्वमादातुमीहंततस्योद्वेत्रविमोचनत्॥ अयतंभास्करं वीक्ष्य
वसिष्ठंचसमागतं॥४०॥ उचुर्देवाः सब्रह्माद्याः नियोगायेतिकस्थितः॥ आहसूर्योवसिष्ठेनवा सिष्ठोव्याहकुंडले
४१॥ आगतोस्मिरथेस्थाप्य देवानां वचनंतदा॥ चलेरमेतिसंबोध्यः प्रभाषयत्पुनः पुनः॥४२॥ ततस्यहृयसंसक्तावा
क्यंसामाधवेरितं॥ श्रृणोतिकनकाभासान्द्रुणं परिमश्यति॥४३॥ यावत्सा कामदादेवीन श्रृणोतितवेरितं॥ तावत्को
पात्सशापाक्षुधाक्यदेवोजनार्दनः॥४४॥ श्रीहरिरुवाच सर्वचरमयेयस्मात् रमातस्माद्भविष्यति॥ चलत्वाचंचला
त्वंहि याहिमर्त्यंशफभाननें॥ यस्मात्वंहयसंसक्ताचतूसामदनारणि॥४५॥ नशफभेमेवयावाक्यंतस्माद्यानना भव
४६॥ गच्छत्वंमर्त्यलोकेतु जरादिदुःखसंकुले॥ स्वकर्मफलयोगेन युक्ताथंकामचारिणी॥४७॥ ततस्तद्वचनंश्रुत्वा
दारुणंलोहमर्षणं॥ कस्मिनकाभवेच्छापोममेतिसाब्रवीत्तदा॥४८॥ श्रीहरिरुवाच॥ पुत्रंत्वमलपम्राप्स्यभवि
ष्यसितदानघ॥ तदामोक्षोमहाभागे शापादस्यनचान्यथ॥ अथसाशापमादाय प्रणम्यशिरसापतिं॥ शोकसागरमावि
ष्टा अवतीर्णामहीतले॥ अनेकरत्नप्रभवंचरिष्टं नीहारनीडंनगराजपादं॥ आवर्तयंतांतपसेप्यकोल्याजगामलक्ष्मीह
यचक्रयुक्ता॥५१॥ इतिश्रीकालिकापुराणेश्रीलक्ष्मीशापःस्त्रिचत्वारिंशोध्यायः॥४३॥ त्रणविंदुरुवाच योसौरे
वंतसंज्ञस्क भादित्यतनयःपुमान्॥ कस्मात्सस्तद्याब्रह्मन् अवतीर्णेमहीतदा॥१॥ स्कनोतितत्रसंस्थश्च देवःकैट
भसूदनं॥ एतन्मे संशयंचित्रं यकुमर्हस्यशेषतः॥२॥ अनिलादउवाच॥ विवाहस्कमहानासीद्विश्वामित्रवसि
ष्ठयोः॥ तयोर्द्वंदंमहाघोरमभुदशान्यनेकशः॥३॥ अत्यांर्यैर्देवैतेस्ताभ्यामुभाभ्यांसमनायवै॥ सहस्रकिरणोभा

नुराहृतोसौत्रयीमयः॥ ४॥ ताभ्यांचववचनंश्रुत्वा गाधिपुत्रोमहातपाः॥ क्रीडयापरयायुक्तो विश्वामित्रोभवत्तदा॥ ऊचतुर्देवौ
पिभूयैवनिशम्यवचनंतयोः॥ यावद्दूरस्त्वतेनैवतावद्गछेनिभास्करं॥६॥ वसिष्ठकुंडलेसम्यक्कुउष्णेचैवनिवेदतु एत
स्मात्कारणाद्भूमवयंगछेतिभास्करः॥७॥ यदंतरमतिक्रम्यसकुंडलरथस्तदाः॥ गतस्तदंतरंदग्धंकुंडलाभ्यांचतेजसा॥
॥८॥ तेनमेभत्यजाश्चात्मनूकृष्णाम्रूर्धजवर्बराः॥ जातस्तद्रश्मिसंदिग्धा दृश्यंतेद्यापिमानवः॥९॥ एवंसोभगवनसूर्यो
देवानांवाक्यमीरितं॥ श्रुत्वाययोरथंचाल्पमेकचक्रंतदाहृतं॥१०॥ गत्वाददर्शतंचैवउच्चैःश्रवं विमोचयत्॥ हयस्थ
मात्मपुत्रंतंरेवंतंतिमिरापह॥११॥ सोपितंवीक्ष्यरेवंतोभास्करंचागतंतदा॥ भयात्संत्यज्यास्वंसपार्श्वेचव्यवस्थितः॥१२॥
तंवीक्ष्याश्चोपिरेवंतं भानुनंदनभास्करः आत्मसूनोर्मुखंतदा॥ निरीक्ष्यवद्द्विशिष्टस्यस्मयमानोमहाद्युतिः॥१३॥ त
तोब्रवीद्वशिष्टंस्त्वंरेवंतंभानुनंदन॥ भास्करालोकनार्हस्त्वंयत्तच्छृणुतपोनिधिः॥१४॥ वसिष्ठउवाच॥ ममकोस्मिन्नि
योगेतुयस्मात्वंसूर्यनंदनः॥ हयमारूढुकामोस्मितेनाहंचेदमब्रवीत्॥१५॥ बुध्यानराहिरेवंतहयोयमश्वलोभ
नः॥ भूयोपिछापयिष्यामिमोक्तुंमिष्टंयतस्त्वया॥१६॥ अतस्त्वमश्वपृष्ठस्त्वसहजस्यास्यभानुज॥ रमिष्यसिसदाकाल
मनुत्तीर्णोभविष्यसि॥१७॥ एतस्मात्कारणात्सोहिशापदोयात्सतीकृतः॥ उरगस्थोहरिदेवंववंदसूर्यनंदनः॥१८॥
एतत्तेकथितंवत्स आदित्यतनयंप्रति॥ पृष्टाहंकारणंयत्तनिखिलंतेप्रकाशितुं॥१९॥ एवंनत्वांतदातंद्रु० गलित ४८
मदनंबाष्पशोकाकुलंच॥ रेवंतोभानुपुत्रस्तुरगवरगतः खेगमाविश्यतूर्णं॥ दृष्ट्वाशापंरमायाभयचकित
तनुर्भास्करस्याथवामक्षीरोदात्सोहिविष्णुस्तुरनरूकुस्तमेरर्चयित्वाययौसा॥२०॥ इतिश्रीकालिकापुराणेर

चतारव्यानोनामचतुश्चत्वारिंशोध्यायः॥ पवनादउवाच॥ अथसाभगवतीदेवीहिमवंतंनगाधिपं॥ सर्वदेवालयंप्राप्ता
तयार्थमश्वरूपिणी॥१॥ कालिंदीतमसासंगेसुपणाख्यस्यचोत्तरे॥ सज्ञयायन्नसंतप्तंतपःपरमदुश्चरं॥२॥ तेनेवाश्व
रूपेणहरेपरमकारुणं॥ तपश्चचारतत्रस्था ध्यायन्लक्ष्मीलक्ष्मीप्रपूज्यच॥३॥ तपस्यंत्याददादेव्या तस्मिन्कालिंदीसं
गमेदिव्यवर्षसहस्रैकमतीतंमुनिपुंगव॥४॥ विव्हलंत्विरवश्चीभूतंचराचरसमन्वितं॥ त्रैलोक्यंतस्यदग्ध– जग्ध–
–माभूत्तदा॥५॥ तस्यावर्षसहस्रांतेदेवदेवोमहेश्वरः॥ ततोलक्ष्म्यासमीपंतुसितासितविलोहिता॥६॥ तयेदाप्या
यितासातुअम्बतेनेवचंचला॥ ततःसाकमलपत्राक्षीहर्षेणोत्पल्लुलोचना॥७॥ ऊर्ध्वंनेत्रेप्रणिधाय आलोकेयत्कमं
डलुं॥ ततःखेभंडलेरौद्रंसहस्रदलसंकुलं॥८॥ सहस्रार्कप्रतीकाशंयोजनायुतविस्तरं॥ तेजोमयंस्फटिकाद्यंददर्शसा
मलेक्षणा॥९॥ दाडिमीपुष्पसंकाशसाद्रंतकुंकुमधर्त्ति॥ तस्यमध्येस्थितंनीलकंठंशशिप्रभं॥१०॥ वरदंसर्वसत्वानांच
रंभूहितप्रभापयत्॥ उमयासहितंदृष्ट्वा ब्रतत्वंनिलयंशिवं॥११॥ त्र्यक्षोचैवास्तवचसावरदानार्थमागतं॥१२॥ कम
लाउवाच॥ नमामिहंसेंदुस्कुधाधवलासंभिन्नेंद्रनीलालितमात्रकंठं॥ पद्मोदरस्थंवरदंवरेण्यंवाणीपतिंवेदकलाधरं
च॥१३॥ कोंडवायंतंसविरंचिमुतंशपंसाहृतत्सरिपुःसलोकं॥ इत्येवंतद्गुणास्थानस्तवेनमुनिनंदन॥ संस्कृतःपर
मेशानोरमयारम्ययातदा॥१५॥ संतुष्टोभगवान्सोपिमहादेवोमहाद्युतिः॥ उवाचरस्तदालक्ष्मीवरंब्रूहितिशंकरः
॥१६॥ लक्ष्मीउवाच॥ अचिरात्तवकल्याणिहयरूपेणमाधव॥ भविष्यसिपतिस्तेहपुत्रंचगुणशेखरं॥१७॥ इत्युक्त्वाव
रदःशम्भुर्हयायांदीनवत्सलः॥ अंतर्धानंगतोदेवसत्तद्विद्युदयंयथा॥१८॥ इदंयःपठतेनित्यंस्तवंलक्ष्मीविनिर्मि

तं॥ अचिराज्जायते तस्य पुत्रो लक्ष्मीस्तु संपदा॥ १९॥ इतिश्रीकालिकापुराणेश्रीवरप्रदानो नाम पंचचत्वारिंशो
ध्यायः ॥ ४५ ॥ पवनादउवाच॥ यत्तद्रत्नप्रदं नाम विद्युत्प्रभसमीपतः॥ कैलाशस्य गिरेः शृंगं अग्निसूर्य
समप्रभं॥ वरं दत्वा नु तस्येशः सूर्यकोटिनिभेक्षणः॥ मनसः कल्पवेषेण ययौ देवो महेश्वरः॥ २॥ गते तस्मिन् महादे
वे कैलासे धरणीधरे॥ सुमुखस्तु गणानाम ययौ हरिसमीपतः॥ ३॥ चित्ररूपं तदा कृत्वा आत्मीयं गणनायकः॥ क्षी
रोदनिलयः सोहि नद्दूर्ध्वमहिनेत्रकं॥ ४॥ आजानुचरणौ चात्मौ चकार मुनिपुंगवः॥ सर्पलांगूलचढृत्तो स्वेतोपीत
स्तु शोभनो॥ नद्रुमैकशीर्षो यावच्छीर्षांतरं द्विज॥ कमलासदृशं रूपं नितंबोरकचान्वितं॥ ६॥ पुनश्चाश्वमुख
सोहि नद्दूर्ध्वमहिनेत्रकं॥ प्रवालसदृशौ कर्णौ चकार सुमुखस्तथा॥ ७॥ इत्थमात्म्यं तदा कृत्वा रूपं विष्णोः समीपतः॥
कैलाशस्य गिरेः शृंगं॥ लक्ष्म्या वियोगतस्तस्य सुमुखात्सोऽद्भुतं गतः॥ ८॥ तं दृष्ट्वा चात्मनो रूपं विस्मयोत्फुल्ललोचनः
पप्रच्छ भगवान् कृष्णः कथं जानाति ते किल॥ ९॥ हरिरुवाच॥ हयास्यसर्पदृष्टिस्त्वं प्रवालश्रवणः कथं॥ लक्ष्मीरू
पो हि लांगूलो जातो सिंहग्रीवो हि मे चित्ररूपोवाच॥ यथेदमद्भुतं रूपं मम जातं यथा किल॥ जानाति न त्वतो नूनं नि
बोध त्वं विहगवाहन॥ ११॥ योत्यश्वरूपमादाय मम नुर्वीं गमिष्यति॥ कालिंदीतमसा योगं सर्वेस्यति स्वयं ध्रुवं॥ १२॥
एवमुक्त्वा सर्वे वायुर्यः सरूपमखो गणः॥ स्वज्ञविज्ञानवद्बुध्ना अंतर्धानं गतस्तदा॥ १३॥ अंतर्धानं गते तस्मिन्
विष्णुर्वै विस्मयात्तदा॥ हरं रूपं ममादाय ज्ञमामभरणीं तदा॥ १४॥ बभ्रमश्वेयरूपेण सशैलवनकाननां॥ स्था
नं यत्त्वापितं चोर्वीगतस्तत्र वैवेगतः॥ १५॥ गत्वा ददर्श देवी वै चैरूपां तपसि स्थितां॥ दृष्ट्वा चाभिमुखं वत्स स्या वे

वेगाद्यायोहरिस्तदा॥ १६॥ वीक्ष्य यातं तथैवाशु विज्ञानकेशवेति च॥ सा एव रिपुभावेन सस्थिता शुभलोचना॥ १७॥ अ
थ तयोस्तदा वत्स हे हयाश्यांतदाश्रमे॥ बभूव संगमो विप्रवरदानप्रभावतः॥ १८॥ जानु ते संगमे ताभ्यां हे हयो घोटिकाश्रमे॥
सा एव गुर्विणी जाता स्फुरंतां ते तपोधनः॥ १९॥ ततः कालवशात्सा च प्रसूता पुत्रमुत्तमं॥ तयोस्तस्य मुखं दृष्ट्वा मोक्षमासील्ल
द्रैहीनवतापसेः॥ २०॥ ततो देहपरित्यज्य रमेशो रमया सह॥ विमानं स समारुह्य सस्थितो नभमंडले॥ २१॥ विद्याधरगणेर्दैवसि
द्धादैश्चामरै रमरारिहा॥ २२॥ पुष्पैः संकीर्यमानोसौ स्तूयमानश्च संस्थितः॥ २२॥ चंद्रकारप्रतीकाशो हेमदंडेर्मनोरमेः॥ वीक्ष्यमाणस्तो
त्वदीयं चायनं त्वेहं घोटिकाश्रममागतः॥ २३॥ तत्रस्थो भगवान् सोहि लक्ष्मीं वीक्ष्य मुहुर्मुहुः॥ तामुवाच ततो वाक्यं इदं चारु मुनिर्मलं॥ २४॥
गमिष्यसि रसंख्यानतिंत्रैलोक्ये सचराचरं॥ २५॥ आक्रमिष्यंति ये केचि
मानयास्तावकं पदं मम लोकं गमिष्यंति सोरं --- ममेव च॥ २६॥ बालोयं च समुत्पन्नो यो हि बालार्कसन्निभः॥ चंद्रा
स्ये त्वं श्रियं देवि अस्यायनं श्रृणु चलत्॥ २७॥ योसौ यदुवशाख्यस्तोय यते प्रथमः स्फतः॥ तपस्तप्यति सो पुत्रकुक्षौ
म्न केत पोधनः॥ २९॥ ते नैव नाम्नाख्यातो सौ हरिवर्मो महाद्युतिः॥ प्रियवाक् देवमस्कश्च सर्वसत्वानुकंपकः॥ ३०॥ तप
स्तप्यति चात्यर्थं स्फलार्थं मत्परायणः॥ कुब्जादके महातीर्थे ऊर्द्ध्वबाहुर्ध्वलोचनः॥ ३१॥ अथ वर्षशतं पूर्णं तपस्यं तस्य
तस्यैवं॥ यास्यास्यहं समीपे तु पुत्रोयं ह्यनुकूत्तमो॥ एवमुक्त्वा तदा सोहि हरिर्देवो जगत्पतिः॥ विमानेनार्कवर्णेन ययौ तस्य
समीपतः॥ ३२॥ कृत्वा नु रक्षां स्वस्फतस्ये देवस्तमादिदेव मुनिसिद्धजुष्टं॥ कुब्जाम्रकं नाम परं हि क्षेत्रं वेगेन विक्षमरुतो
गतो॥ ३४॥ इतिश्रीकालिकापुराणेश्रीशापमोक्षषट्चत्वारिंशोध्यायः॥ अनिलादउवाच॥ अथ विष्णोर्गते

DR. BHAU DAJI MEMORIAL
डाक्टर भाऊदाजी इत्यस्य स्मारकम्

अथविप्रो गनेनस्मिन्नवरहानायतस्थवै॥ तदाश्रमपदंरम्यं नानौषधिनिषेवितं॥ १॥ पंचकाख्यः सचंपाखो मदनालस्यया॥
सहविद्याधरस्ततप्राप्तो विद्याधराधिपः प्रभुः॥ २॥ चामीकरविमानस्थो शिशकं हेमवर्चसं॥ कीदृकोह्येषपश्याम पति
मुद्दिश्यचंपकं॥ दृष्ट्वेदवालकं प्रोक्तं मदना सयातदा॥ ४॥ तद्वाक्याच्चंपकोन्यां अवतीर्य भूतीर्यतदाश्रमे॥ जग्राह शि
शकं तंच गृहीत्वां केचकारसः॥ ५॥ कृत्वांकेथसमारूढो विमानं हेमकेस्वयं॥ दत्तश्चारूरूपभार्यायाग्र लल्क शिशकस्त
दा॥ ६॥ तामुवाच पुनस्त्वेदं दत्वाशिशं संत्वस्यक॥ एहियाम प्रिये श्यासं शीघ्रं तद्दिव्यस्येवं॥ ७॥ दर्शयामः शिशंगत्वा शक्र
स्यमदनालसे दर्शयित्वातु पृच्छामकस्यायमितितंप्रभुः॥ ८॥ पृच्छनात्तुवदेत्सद्यः शतयज्ञः शतेक्षणः॥ मेघवान्कौ
शिवोदेवस्तत्करिष्याम्यहं प्रिये॥ ९॥ इत्युक्त्वा शक्रचंपाख्यो हेमेनानंगमंथरं विमानेनययौत्तूर्णं दिव्यामेद्रीपुरीं तया॥ १०॥
तस्याविष्टस्य सोशक्रः शच्यां सहसुरैर्वृतः॥ गत्वाविवेशासंकीर्णां सिद्धामरवरापरैः॥ ११॥ चारुचामीकरं सोथ प्रविश्य
रवंडलंतदा॥ प्रणम्यचराचीनाथं न्यवेदयत्ततः विश्वः॥ शृणुचंपक तत्वेन विष्णुनां कैटभारिणां॥ – – मुत्पादितश्चा
यं हरिवर्मस्य धीमतः देहयेनतु रूपेण उत्पाद्यतत्समीपतः॥ गतोदेवस्वयंसाक्षात्तद्रूपं त्यज माधव॥ १४ यावन्नाया
तितत्स्थानं देवेन प्रहितो नृप॥ तावद्गच्छ गृहीत्वायं शिशकं तन्नैवस्थापय॥ १५॥ देहयोभ्यां समुत्पन्नो महीपोकृ नरोत्त
म॥ एकवीरेतिनाम्नाच ख्यातिं चैव गमिष्यति॥ १६॥ एवमुक्तस्तदातेन शक्रेणाघोटिकाश्रमे॥ ययौवेगाच्चंपकाख्यो बल
मादायतत्पदं॥ १७॥ गत्वातस्मिन्प्रदेशेतु वालंतं स्थाप्ययत्नतः॥ गगने साविमानेन पश्यमानोर्द्धगस्थितः॥ १८॥ विबुध
तरुमंजरी कृतविभूषणो हेमरुक्यचंपकाख्य विद्याधरे परिस्थलः॥ शतक्रतुरिवा परस्तस्यात्राशिशः॥ १९॥ इति

श्रीकालिकापुराणे विंद्रख्यापनो नाम सप्तचत्वारिंशोध्यायः॥ पवनाद उवाच॥ प्राणायामरतोयावनिशिथेनृपपुंगवः
तत्रास्तेहरिमाविश्य – – – चेतसोगतः॥ १॥ प्रातेतत्रैव गोविंदं तत्तेजसैवसानिशा॥ ज्योतिषां भास्करेणैव चामरत्वं भव
त्तदा॥ २॥ दृष्ट्वातिरस्कृतं सर्वं तमोघं दिग्मुखं स्थितं॥ भूगोलं तेरितो ह्यानाद्यनदृवैतपोधनः ३ विस्मितः सहसासोहि
हरिवर्मान्नृपोत्तमं ३ मुदयां येवयुक्तोसो किमिदमितिचिंतयन्॥ ४॥ इति चिंत्यमुहूर्तकं मुहूर्तमुच्छायवेगतः प्राणायामंच
चसंत्यज्यरिदृ मुखानि निरीक्षयन्॥ ५॥ ततश्चोर्द्धगतं राजा देवं कैटभसूदनं॥ ददर्शरमेयासार्द्धं विमानस्थं सुरैर्वृतं ६॥
तं दृष्ट्वासप्रणम्याथ भूमिमंगे प्रपीड्यसः॥ वरदंचततो गत्वा अस्तुवन्नृपकेसरी॥ ७॥ हरिवर्मोवाच॥ नमस्तेतोयनाथा
यसहस्रपाणिशालिने॥ नीलोत्पलदलाभाय केशवाय नमो नमः॥ ८॥ स्तुतैवंतिहरिं देवं हरिवर्मासजोनृपः॥ चीररहा
तेजाकोस्तुभां कंजनार्दनः॥ ९॥ ततस्तद्वचनं श्रुत्वा जगद्धोसाजगत्प्रियः॥ उवाचजल्पदृश्यामोहरिवर्मजनार्दनं॥ १०॥
श्रीविष्णुरुवाच॥ साधुतुष्टोस्मि भद्रंते स्तवेन तपसाध्रुवं॥ यद्विनिहतपस्तत्त्वं स्तत्प्रार्थयात्वद्वदस्यहं॥ ११॥ हरिवर्मउवा
च॥ ईप्स्यायुष्मन्नमतं देवधर्मवान्यशवर्धनं॥ पुत्रमर्कसमानामं यदितुष्टोसिमप्रभोः १२ श्रीकृष्णउवाच दत्तो
मयास्कतस्तेद्य सर्वलक्षणसंयुतः॥ गच्छगत्वानरव्याघ्र प्रस्पृष्टस्कवहेतुना॥ १३॥ पृच्छणासीतपस्तत्त्वं यस्मिन्देशेनरो
त्तम॥ तस्यदक्षिणभागेतु कृष्णाक्षिस्य चोत्तरे॥ १४॥ कालिंदीसंगमेवत्स वनस्पतिभिरक्षितः॥ घोटिकाश्रमतीर्थेपु बा
लस्तिष्ठतितत्र्रवै॥ १५॥ हरिवर्मेहगच्छत्वं गत्वागृह्णतदाश्रमं॥ बालंतंतेमयादत्तं पुत्रं पुत्रवतांवरं॥ १६॥ इत्युक्त्वानरशार्दूलं
केशवोरमया सह॥ दुग्धसिंधुं जगामाशु वृद्दोगरुडध्वजं॥ ततोगतेतदादेवे गदापाणौमहीपति॥ ययौतत्राश्रयं पुण्यं
यत्रवास्तेसबालकः॥ १८॥ रमणीयं मनोहार्यं सिद्धकिन्नरसेवितं॥ तरुभिस्तरुणाकारैः सदापुष्पैरलंकृतं॥ १९॥ अपश्य

हाश्रमं सो हि सख्यैर्हतस्य हेहयं ॥ गत्वा हृष्टो महातेजाः स नलश्चो महीपतिः ॥ २० ॥ दृष्ट्वा तु हेहयं बालं भास्कराभं सुरेक्षणं ॥
रोमांचैरावृतः सो हि संतोषं चाप्यमातुलं ॥ २१ ॥ जग्राह मुदयान्वितः पाणिभ्यां नृपकेसरी ॥ गृहीत्वा तदा बालं मुहुर्मु
५१ हुश्च चुचुम्बिरे ॥ २२ ॥ अवादयत्परमां प्रीतिं बालेनाकृतिनन्दनः ॥ हरिवर्मात्मजो वीरो निधिं प्राप्य वड्गेति ॥ २३ ॥ त --- वि
प्रो वरदाना महीपतिः ॥ जगाम शिशुकं लब्ध्वा स्वकां मायापुरीं तदा ॥ २४ ॥ आगच्छन्तं ततो ज्ञात्वा भूपतिं वसुतान्वितं ॥
तन्मार्गे स्वजनैः स्तस्थौ कृतं चैवोत्सवं महत् ॥ २५ ॥ उच्छ्रतानि पताकानि ध्वजाश्चैव बलं वितताः ॥ तोरणानि सपुष्पा
णि स्कंध रत्नानि समंततः ॥ २६ ॥ कृता राजपथा वीथ्यो ॥ भूतास्वैश्च प्रवालैश्च भूषिता नि स्फुरत् पृथक् ॥ हर्म्याग्राणि वीथ्य
श्च गृहाणि च पत्कृत्स्नशः ॥ २७ ॥ तथैव सजनार्यश्च शोभितांश्चारुपट्टकैः ॥ ततो वादित्र निर्नादैः शंख डिंडिमजैस्तथा ॥ २८ ॥
काहला पटहाद्यैश्च मृदंगगरिविलोद्भवैः ॥ निर्ययुर्मन्त्रिणः सर्वे जनाप्याप्यपूरयद्दिशाः ॥ २९ ॥ गणदेवल शंखाद्यैः --- वे
दवादिभिः ॥ करजैर्भाजनैः पूर्णैर्मांगल्यैरक्षतादिभिः ॥ ३० ॥ नार्योपि हर्षसंयुक्ताः श्रेणिवेषु मेई --- निसाः ॥ हस्त्यश्वरथ
यानैश्च पदातिभिः समंततः ॥ ३१ ॥ कृतो राजपथा वीथ्यैव ज्ञेपाणिरिवामरैः ॥ विवेश नगरीं सोथ ऐन्द्रीमिव शतक्रतुः ॥ ३२ ॥ स
मात्तसहिजोभ्योवा प्रविष्टः स्वगृहं तदा ॥ रेजिरे विशतो सर्थं ब्रह्मघोषैश्च नादिताः ॥ ३३ ॥ हरिवर्मा पुनश्चैव स्वमंत्रीताथसैः ५१
सह ॥ अंतःपुरे सवस्त्राद्यैर् पूजयन्महर्षीजैः ॥ ३४ ॥ परिपूज्य यथान्यायं मन्त्रीन् तत्त्यान् जनानपि ॥ कृत्स्नमंतः पुरं चापि बध्य
व विगतज्वरः ॥ ३५ ॥ एवं स राजा निज बंधु मित्रैः पुर्यां च तस्थौ मुनिसिद्धजुष्टां ॥ विद्वज्जनैः सपरिभ्रमक्रम्यमाणक्रीडन् स्थितोच
द्रे पतीव देवः ॥ ३६ ॥ इति श्रीकालिकाकालिकापुराणे हेहयोत्पत्तिः अष्टचत्वारिंशोध्यायः ॥ पवनादउवाच ॥ ततोस्य
तस्य बाणस्य ऐकवीरेति नामतः ॥ शुभे दिशुभ नक्षत्रे नामधेयं चकार सः ॥ १ ॥ अन्यान्यपि च यान्येव विहितानि स्वधर्म

नः ॥ कर्माणि चैव तान्येव चकोस्क्रमशोनृपः ॥ २ ॥ संस्कारेषु च सर्वेषु पुलनेषु मुनिनंदनः ॥ बर्हितिचापि बालस्य यौवनस्थ
नृपोत्तमः ॥ ३ ॥ अभिषेकं च राज्याय ओ ऋषिभिः पार्थिवैः सह ॥ अकरोद्धेहयस्यैव विधिदृष्टेन कर्मणा ॥ आरुह्य सर्वसंभा
रान् पूर्वमेव नृपोत्तम ॥ वामरेच रुक्षिरक्षेगर्भा स्वासंगतः स्क्रधीः ॥ ५ ॥ विस्तीर्णमासनं भद्रं हेमं रत्नविभूषणं ॥ शुभेदे
शे विचित्रेति स्थापयामास सो नृपः ॥ ६ ॥ कुमुदः कुमुदाभस्क इंद्रश्च इंद्रवर्णकाः ॥ नागाकौ स्थापयामास -- नस्य च
पार्श्वयो ॥ ७ ॥ भद्रे रावण तुल्यानां नागाख्यामन्तरे तयोः ॥ गृहीत कलशा स्थौ च आत्मान रत्न विग्रहे ॥ ८ ॥ हैहयो कं तं च
वीरं हरिवर्मा नृपोत्तमः ॥ प्रोवेशयं सोहि णगं मंत्रैस्तपोवनं ॥ ९ ॥ तयो द्विरद्योर्मध्ये सोमनस्य स्वराजते ॥ मेरुश्रृंगस्थः
सूर्यवस्त्वेनयोर्मेघयोरिव ॥ १० ॥ नृपस्तस्याः मायेते पार्श्वयो --- घतात् ॥ ब्राह्मणापुरतः श्वास्थो ऋग्यजुः सामगाय
नः ॥ ११ ॥ हरिवर्मस्वयं राज्ञो हेमंतरत्नान्वितं स्कसं ॥ स्थितः कशमप्यस्य पृष्ठतः स्मररादिव ॥ १२ ॥ ततो ग्निप्रज्वाल्यस्व
यं गर्गो महामुनिः ॥ जुहाव विघ्ननाशाय आधाराभि मंत्रविन् ॥ ततस्तो हेमरत्नाभ्यां कुमुदेंदुभसोगजौ ॥ आसनस्था
चरीप्यंत अस्यपेइ हयात्मजं ॥ सर्वदेवमयाभ्यां च --- अभिषेकं द्विजः ॥ गर्गेणास्य पितो भूयो युक्तेनोषधिकं पुरा
॥ १५ ॥ भूयएव हि देवैस्तस्मै गर्गादनुविपश्चितैः ॥ लोकपालाष्टसंयुक्तैः कुंभैरस्याभिषिचत ॥ १६ ॥ अभिषिक्तः ततः सर्वो
षधीभिः समंत्रिभिः ॥ उमा गौरी च सावित्री शची लक्ष्मी सरस्वती ॥ १७ ॥ अदितिश्च दितिश्चैव वनिता कद्रुरेव च संध्योपि
चशिनी बाली कुहू राका तथैव च ॥ १८ ॥ मातरो याश्च विख्याता देवमातृगणाश्च याः ॥ नक्षत्रमातरो याश्च -- सा भद्र
कालिका ॥ १९ ॥ कालरात्रीच या रम्या ता विशेषतः ॥ यश्चैवा विधिवन्यस्ता कलशेषु सतीः स्मृतः ॥ २० ॥ तैस्तामिपार्श्व

गामिस्तकुंभैर्नारीभिःसिंचितः॥ ततश्चार्णवतुल्यो हि दुंदुभीनां महास्वनः॥ २१॥ भेरीणां पणवानां हलानां च शंखयोः अ
भिषिंच्य ततो राजा वस्त्रेणाम्बुना तदा॥ श्वेतेन वासयामास सुगंधेन कुमारकं॥ ध्रियमाणातपत्रेण वीज्यमानः सुचाम
रैः॥२३॥ वस्त्रयुग्मं परिधाप्य ध्यानेरासनमानयत्॥ कटकादीनि यान्येव हेमरत्नमयानि च॥ २४॥ हरिवर्मा पुनस्तानि ब
बंधाभरणानि च॥ राजचिह्नानि सर्वाणि हरिवर्मा ददौ तदा॥२५॥ अक्षयौ धं च यत् शासं खड्गं प्रज्वलनप्रभं॥ छत्रं च
हेमदंडं च वैजयंती च चामरं॥ २६॥ हयांश्च विविधाकारान् मातंगांश्च सदा मदान्॥ मंत्रिणश्चैव ये केचित् यदा तस्य श्च स
शः॥२७॥ येते च रोदसीनाथा सर्वान् तान् विनिवेदयेत्॥ रिपवो निखिलान् सर्वान् नासमुद्रांतमेखलान्॥२८॥ ए
वं तस्य मुनिश्रेष्ठ सहत्यामात्यसंयुतं॥ राज्यं तत्क महत्सीलं दत्तं वै नेवतस्य वै॥२९॥ दत्वा तस्य महद्राज्यं मान्यान्यारीन्त प
ताश्च यः॥ निक्षेपोयं मया दत्त पाल्यातामिति चाब्रवीत्॥३०॥ तैरेवांजलिमादाय मूर्ध्नि देशे न्यपत्तदा॥ आदेशकुर्म
हे नाथ तथेत्युक्तः पुनः पुनः॥ ततश्च वारणान् सर्वान् सूतमागधवंदिनः॥ आदौ संपूज्य विप्रांश्च पश्चादेतांश्च तर्प
यन्॥३५॥ अथोदाय परे चाह्ने स राजा स्वयमेव हि॥ एकवीरं पुरस्कृत्य हिमस्थानं ददौ तथा वै॥३६॥ ध्वजैर्वस्त्रैः पता
काभिः पुष्पैश्चामरदर्पणैः॥ अलंकृत्य पुरीं तां तु ब्राह्मणैः सह पार्थिवः॥३७॥ गंगाद्वारे ततो गत्वा स्नात्वा चैव समाहितः॥ ५२
चकार महतीं पूजां हिमस्थानस्य चाद्भुतां॥३८॥ एववीरो हतोरंसो मृदया परया तदा॥ पादयोः पतितास्ते न हरिवर्मेण
धीमता॥३९॥ कृत्वा तु महतीं पूजां हरस्य कृपया नृपि॥ गंगातटे तदा भिक्षुं च कार भोजनं नृपः॥४०॥ ब्राह्मणैर्ज
नदैः सार्द्धं वंदिभिः सूतमागधैः॥ सुरभीमित्कमक्षैश्च -- स्वादुभिस्तथा॥४१॥ कृत्वा तु यात्रां पुनरेव राजा दे

वस्य शंभोः स्तकहिंनाचलस्य॥ वाद्यैश्च गीतैश्च श्रवणाम तैश्च शंखांश्च दध्मौ नगरीं प्रविष्टः॥४१॥ इति कालिकापुराणे ए
कवीरराज्यप्रदानो नाम एकोनपंचाशत्तमोध्यायः ४९ पवनाद उवाच॥ राज्यं दत्वा तु ते स्थवं एकवीरस्य धीमतः त
पोर्थं निर्ययौ तं तु संभाष्य मंत्रिणामपि॥१॥ आहल यंत्रचक्रेण हरिणा चंडभूषणः॥ कृतषंडानिषट्टं चैव गतस्तत्र नराधि
पः॥२॥ चत्वारि दुश्चरं चोग्रं तपः परमकं तदा॥ मैनाके शिखिरे तस्मिन् दिवं गतो महीपतिः॥३॥ संप्राप्ते तु दिवं तस्य एक
वीरो महाद्युतिः॥ तस्यामेव पुरी राज्यं चकार शिल्पवर्जिताः॥४॥ रमणीये विशाले च स्त्रीरत्नैः परिवारितः॥ यथामरावतीं
रुष्टः सुरराडमयेगणैः॥ एवं हि कुर्वतस्तस्य राज्यं च क्षितिपैः सह॥ ५॥ धर्मोश्चितस्य विभेद कालो बहुतरो गतः॥ अथ
कस्मिंदिने सोहि भूपतेः सहपार्थिवः॥ ६॥ हयमारुह्य क्रीडार्थं गंगातीरेण निर्गतः॥ जाह्नवीतीरमासाद्य यानियाक्त
प्रकीर्तितान्॥ नाचत्पश्यति तत्रैव कमलं भ्रमराकुलं॥८॥ हेमं चारु सुगंधाढ्यं केसरालं सकर्णिकं॥ शतपत्रं मनोहा
री रश्मिज्वालाविभूषितं॥९॥ तस्यां जाह्नवीमध्ये तु कंप्यमानं मुहुर्मुहुः॥ पूततोयामिवा तेन मृदुना पवनस्य च॥१०॥
तस्य पंकजरत्नस्य मार्श्वमाश्रित्य दक्षिणं॥ पश्यति स्म तथा कन्यां सर्वाभरणभूषितां॥११॥ चारुचामीकराभासां पीनो
न्नतपयोधरां॥ कंबुग्रीवां सुकेशीं च वज्रमध्यनिभोदरं॥ १२॥ सुभुजां तां सुरूपं भाष्यां अशोकवरपल्लवं॥ सुनीलो
त्पलनभीं च सुपादां सुप्रतिष्ठितां॥१३॥ महासखीतिभायं तिरुदंतीं शोककर्शितां॥ दृष्ट्वा तस्याः समीपं तु जगाम हे
हयोद्भवः १४ ---- गत्वाथ वाचेदं एकवीरो नरेश्वरः॥ वचनं स्निग्धगंभीरं हे कन्ये तिं प्रबोध्यसः॥१५॥ एकवी
र उवाच॥ कस्य त्वं का किमर्थं च तिष्ठस्येह वरांगने॥ प्रश्नं च ब्रूहि कल्याणि किं स्वरूपमिदं मम॥१६॥ हासखीति—

शब्देन तेनेह रुदसे मुहुः॥ कस्यासि तिष्ठसे कुत्र सर्वमेतत् ब्रवीहि मे॥१७॥कन्या उवाच॥ शृणु राजन् यथातथ्यं यन्मे दुःखस्य कार
णं॥ दैवयोगान्महाबाहो यदर्थं रोदीम्यहं॥ १८॥आसीद्दमणको नाम राजा धर्मपरायणः॥ यज्वा धीरो वली सौम्यः त्रिषु लोकेषु
विश्रुतः॥१९॥दुहिता द्वे समुत्पन्ने तस्य राज्ञः शुभानने॥ विद्युल्लेखा तयोरेका द्वितीया हेममंजरी॥२०॥विद्युल्लेखा कृता राज
न् हविर्वैमेति विश्रुता॥ पिता तेन्द्रपशार्द्दूलवेहत्वं साहिनान्यथा॥२१ या च सा पद्मपत्राक्षी हेमवर्णा शुभानना॥ सा दत्ता हेमगं
गस्य हेममंजरिसंज्ञया॥२२॥ तस्याप्यासीत् शुभा कन्या नाम्ना वैरुक्मरेखिका॥ सापि तत्तानरश्रेष्ठ रम्यस्य नृपतेस्तदा॥२३॥
तस्यापि यज्ञकाले तु हूयमानो द्विभावसोः॥ आज्यधाराभिसंयोगादुत्पन्ना दुहिता हि सा॥२४॥ नाम्ना चैकावली सा च विश्रुता
दिव्यरूपिणी॥ त्रिवलीतरंगमध्येन शोभमाना कृशोदरी॥२५॥ विपुलेनाति नंबेन मेखलालंकृतेन च॥ द्वितीयाइव पद्माक्षी
लक्ष्मीपद्मालया शुभा॥२५॥ द्वितीयेइ प्रभेणाथ चाचलायतचक्षुषा॥ सहस्रौक्तिनंरुभेन विलोकनीविराजती॥२६॥ रेवा
किंलेन कंठेन कुमुदेंदुद्विजपंक्त्यथा॥ शुभदाभ्यां शुजंघाभ्यां शुरुपाभ्यां शुनखैः शुभैः॥२७॥ स्तनाभ्यामुन्नताभ्यां च कनिष्ठि
काभ्यां विराजती॥ चारुश्रेणीश्रुशोभाढ्यां हृदोलाल्हादकारिणी॥२८॥ तद्गुणान् कीर्तमाना या स्मृत्वा च हरिनंदनः॥ इत्यंत्यं
गानि मे त्यंतं वार्ताकइव वह्निना॥२९॥ वैश्वानरीं नाम दह चराजं दुःखचनस्या मुहुरेवाचित्यं॥ रटीमि सखेनमया स्मृतं हि प्रज
त्वमेवे रस्क रवं चतेस्क॥३०॥ इति श्रीकालिकापुराणे यशोवतीदर्शनोनाम पंचाशत्तमोऽध्यायः॥ पदनाडुवाच॥
श्रुत्वेदं वचनं तस्या यशोवत्या महाधिपः॥ दुःखाद्रुदद्यावाचापुनस्तामब्रवीद्वचः॥१॥ एकवीर उवाच॥ कृत्वा च तद्गुणा
न् सदेन पश्यपिपीलसे॥ कृतस्येव वियोगाच्च ममापि व्यथितं मनः॥२॥ माकुरुत्वं विषादं च त्यज शोकमनिंदिते॥ ब्रूहि शी ५३

शीघ्रं यथावृत्तं मम कुरुत्वं वरांगने॥३॥ कन्यका उवाच॥ रक्षायस्यैव भासतीक्ष्णांशीलाकृष्णादपि॥ गत्या कीर्त्या तथा मेधा लक्ष्मी
चक्रुंडमध्यमाः॥४॥ चादृष्टाकुंदलाभाक्षी प्रत्युवाच इदं द्विजः॥ होतायज्ञविदस्तत्र रम्यं नृपतिमुत्तमं॥५॥ ब्राह्मण उवाच॥
इयं का कन्यका राजन् समुत्थिता विभावसोः॥ एकावलीवदीप्यंती दुहिता चन्द्रपोत्तम॥६॥ गृहाण त्वं महाबाहो संयस्ते मनोर
थः॥ प्रयच्छेमां स्वभार्याया भामं च स्याप्यश्रयतां॥७॥ एकावलीवदीप्यंती यस्माद्दोषा समुत्थिता॥ तस्मादेकावलीनाम विनास्य
महीपते॥८॥ इत्युक्तो सौ नरातेन ब्राह्मणेन नराधिप॥ अस्तु इत्येवमुक्त्वा तु जग्राह दुहितां हि ताम्॥९॥ भाद्राइत्तां प्रभार्यां तु
गृहीत्वा तां सुलोचनां॥ उत्ताभार्या च रम्येण पद्मानेह्रहिते ति च॥१०॥ हे यशोवति रक्ष्येयमित्युक्त्वा भूय एव सः॥ तेनापि मम
राजेंद्र रक्षणाय निरूपिताः॥ तदा प्रभृत्यहं राजन् सरस्योत्पलकेसरी॥११॥ तदानुगा व्रजाम्येव यत्र यत्र प्रयाति सा १२ य
त्र पद्मानि दिव्यानि यत्र पुष्करणी शुभाः॥ तत्र गत्वा रमेशां तस रांसि सरितो ह्रदाः॥१३॥ इदं तत्तस्य चारित्रं पितुराजन्मया
तदा॥ स्मृतं च नृपसिंहस्य निषेधायइदं शृणु॥१४॥ यत्र यत्र च पद्मानि रमन्येयाः कुतानव॥ निवारयस्त्वदेवेयं भ्रमती क्रीडथ
वे॥१५॥ स्वगृहेस्मिन्तमवद्येषा आत्मियास्त्वयापि षु॥ एवमुक्तो मया राजन् सरस्योत्पलकेसरी॥१६॥ वारयामास तां कन्यां
वाक्येनानेन मे शृणु॥ रम्य उवाच॥ कृतेयकावलि त्वं हि दूरं किं यासि कुत्रने॥१७॥ भ्रमंतिदानवा द्रुष्टा भूयेव मागमिष्यसि
अस्मिन्नेव महाभागे गृहे वाप्यो मनोरमा॥१८॥ तिष्ठंति विविधा रम्या क्रीडयित्वं यथेप्सया॥ पूर्वमाश्रित्य तातेन तद्वचनात्ति
तरे पुनः॥१९॥ क्रीडारसानु संप्रन्का आहदंजास वेदसि॥ वैश्वानरी उवाच॥ न माम्यहं कचित् ड्राजन संस्थिता तवशास
नात्॥२०॥ क्रीडयामि यथा पश्ये त्वया रत्वंकर्तुमर्हसि॥ एवमुक्तस्तथा भूय‒ ‒ त्विकावली नृप॥२१॥ भयच्छ त्वूर्वजं

मंत्रंपधानांजन्महेतुना॥एवंविधाधरस्तस्याक्रीडार्थंपार्थिवेनतु॥ २२॥गृण्हेत्युक्त्वातुभूयोपिदत्तोमंसमहीधरः॥वि
धाधरेणमेदत्तंमयापिनेदमुत्तमं॥२३॥दत्वामंत्रंततस्तस्याभूयएवाब्रवीदिदं॥त्वयामंत्रेणचानेनयदासरमसेनघे॥२४॥
नदाहिस्थणुसिद्धेनयतत्कर्तव्यंब्रवीमितत्॥त्रिसप्तत्यैवारांश्चजलंजलरुहेक्षण॥२५॥चूर्णहेमजंक्षिप्तंतज्जालेमजंभवे
त् सहस्रपत्रगंधाढ्यंकेसरालंसकर्णिकं॥२६॥चारुहेमरविप्रख्यंरम्यंषष्ठ्यसेवितं॥ततस्तद्वचनात्सोहिमंत्रमादाय
चोत्तमं॥२७॥रमयामासवाप्यंवुजनितापंकजानितु॥एवंसारमतेनित्यंस्वगृहेचमयासह॥२८॥सर्वाभिश्चवृताराजन्
भजमानांतुमापतिं॥अथैकस्मिन्दिनेसातुउवाचपितरंपुनः॥रमणंयच्चरंनामसत्रयाभिनंदनः॥ एवमुक्तस्तयाभूयोपिसाश्च
पार्थिवांस्तदा॥ ३०॥हृतस्वरथरथयानेननिर्यात्वेतिचतांब्रवीत्॥ यासात्वेकावलीत्येषारमणंसरउत्तमं॥३१॥स्तूयमेवानया
सार्धंगंतुमप्यर्थपार्थिव॥ एवमुक्त्वाक्रंतच्छूपारम्येतहरिनंदन॥ ३२॥निर्युयुर्वेगतस्तूर्णंसर्वएयकसंभृता॥साचाप्येकाव
लीदेवीनिर्गताचारुहासिनी॥३३॥अप्सरोभिःस्वरूपाभिः सर्वाभिश्चावृतातदा॥ ३४॥सितेनचातपत्रेणाध्रियमा
णेनमूर्धनि॥३४॥रसंहिसाभग्नदिगाननेषु मुंचेमुमानानयनेषुपातान॥स्वकांत्यथापंकजलोचनेनप्रभासयंतिचजि्गा
मत्वर्णं॥३५॥गत्वातुयत्रैर्जलमध्यगासाआदायपद्मानिपरस्परंच॥साताडयंतीसहहृष्टतुष्टाक्रीडांचकारास्यरसांसमृद्धः
३६॥प्रक्रीडमानामुहुयत्नयुक्ताआस्तेचयावच्छृणुभूपतेत्वं॥तावन्महावेगबलेनसार्धंगतोहिवृगादहरारिसिंह॥३७
नमापतंतंप्रसमीक्ष्यघोरंबलेनसार्धंनरपुंगवास्ते॥तयोपकास्सायुधवर्मिणोयेतंतस्थुरस्येप्रतिषेधहेतो शोरैःसुघोरै
रक्तमोजनैश्चववर्षुरुग्रैर्विविधैश्चशस्त्रैः॥ तंकालकेतुंप्रवधायसर्वेगरस्यंतिगृण्हंतिचभाययंतः॥३९॥अथैतैः ७१० ७२

प्रतिपद्यमानोबाणासिकणयकुठारघातैश्च॥गदयावलोक्यशस्त्रतदायधान्यदहस्मरारि॥४०॥ततशस्त्रपातमनलेचका
ननंदिक्षुरवात्पतिश्चतदा॥दराहशस्त्रंगदाप्रहारैरशेषाश्च॥४१॥तेरथघोरलीलंतद्भूपतेसैन्यमावास॥जग्राहतांमय
सहसवोभवोछांचरात्सोहि॥एकावलींगृहीत्वातुजगामस्वतले॥४३॥स्वभवनममरारिचिंतपंतीदेवेत्येवकुररीचयत्तच
किंतासा॥४०॥ इतिश्रीकालिकापुराणेएकावलीहरणंनामएकपंचाशत्तमोध्यायः॥ पवनादउवाच ॥ एवमुक्तस्त
यासोहियशोवत्यायशोधनः॥कथमंत्रांगनेत्येवतामेवहपुनस्तदा॥तेनोक्तातंअषीकुथः साएवजलजेक्षण॥यत्रास्तेसासर्वा
तेस्तगच्छेतितत्रैवे॥२॥हत्वांतदानवघोरंदुराचारंदुरासदं॥आतथिष्यामितांशीघ्रधरामिवजनार्दनः॥एवमुक्त्वागत्वाहं
तेवचनाधत्रसास्थिता॥ममानुगोगतस्त्वंचप्राप्यदृष्ट्वापुनःपुनः॥३॥ततस्त्वंस्फुदयित्वाशठदीनचैसहदारुणैः॥तत्र
येगोपकास्तेतुआनीतैःकावलीतथा॥४॥कृत्वायत्नंततोराजन्गोपार्थेदैत्यराट्स्वयं॥उवाचाथ्यासगोप्त्वातामिदंका
ममोहितः॥५॥कालकेतुरुवाच॥ ममेपत्वंपतिबालेत्रैलोक्यमेवतस्थितं॥नचमत्सदृशःकश्चित्ह्यलादूपश्चविधृते
६॥मत्क्रात्पयावसन्नंचत्रैलोक्यंसचराचरं॥गृहीत्वामांपतित्वेनमाविषादंव्रजानघे॥७॥वयोवृत्ताक्षरूपाक्षेसौंदर्या
देवरांगने॥पाथाहेवेषुदैत्येषुविशेषांदृस्मामिह॥८॥अतोमांत्वपतित्वेनसर्वावयवसुंदरं॥कामरूपंमहाभागेवरस्व
वरजानने॥९॥एकावलीरुवाच॥ श्रणुदैत्यमहाबाहोयद्ब्रवीमित्वनोस्तुतः॥नहिशोभांविभर्षिलंयाक्येनानेनसुंद
र॥१०॥अस्तुरारश्वसुरीकन्यांगृण्हंतिकिलदानवः॥नचेदृग्विहितंशास्त्रेवेदेष्वपीतिमेमतिः॥११॥अन्यंचश्रृणुकल्या
णपराहंदेवकंटकाः॥नयुक्तमीदृशांकर्तुपरस्त्रीणा॥१२॥कल्पिताहंपित्रापूर्वेहैहयोयस्यधीमतः॥तेनाहंनेवश्या

पतित्वांदनुनंदन॥१३॥तत्रमेवश्य मात्मानं पितर्येवानुवर्तते॥यस्यमां सप्रयच्छेतिसायहितस्यनान्यथा ॥१४॥यदिमामरारेवत्वंबला
गृहीतुमिच्छसि॥रत्नादर्शनेनवत्स त्वया — स्यहमशंकिता॥१५॥यशोवतीरुवाच॥एवमुक्तस्तदाराजन् दैत्यराट्कन्ययातदा॥पा
पातच्चरणौतस्यामेवमेवेतिजल्पयन्॥१६॥भूयएवतदानेनतदमात्यैर्विशेषतः॥उक्तासाबहुधातत्रअनेकैर्भूरिविक्रमैः॥१७॥
तथापिनकृतंवाक्यंतयातद्विषरूपकं॥ बाष्पशीकरमुंचंतिस्थिताजल्पस्थितानघ॥१८॥ अहमेवततदातस्य वेपंतीरंगभीवत्
भविष्यतीतिकिंत्वात्र चिंत्यमानामुहुर्मुहुः॥१९॥ ततः सदानवान्दैत्यो रक्षयायनियोज्यच ॥अंजपुरंजगामाशु ज्ञात्वातस्यवि
निश्चयं॥२०॥सापिवरुद्रमातुकंचतुर्दतिपार्श्वगामुहुः॥निष्पामिसततंराजन् तच्छोकेनचिदल्पता॥२१॥अथैकस्मिन्दिनेराजन्
स्वप्नेचैवतयेदृशं॥मत्यंनिवेदितंदृष्टं सालंकारंस्मरणविहा॥२३॥अस्मिन भद्रेश्वरेतीर्थेतयाहमेषिताकिल॥दत्वानुमवरेमं
त्र पद्मानोजननेचयत॥२४॥तदाहमागताशीघ्रंगृहीत्वामंत्रमुत्तमं॥सरस्वत्याचगंगाभ्यांसवेघेराघमेदिने॥२५॥आग
त्येहस्थिताराजन् जनित्वेदंस्कपंकजं॥भद्रेश्वरंनमस्कृत्य स्नात्वाचविमलेजले॥२६॥स्मरंतीतद्गुणान्सर्वान्नूनागेप्रभस्य
दक्षिणे॥ त्वयापिनिर्गमेनाथ विहारायजनेश्वरः॥२७॥सहसैवस्थिताद्दृष्टा रुदंत्याहंस्कदुःखिताः॥ किलवीक्ष्यहत्वाग
त्यात्स्वयाहंपृच्छताकिलः॥ २८॥ कात्वंपद्मंचकिंवेतिवदस्वेतिपुनःपुनः॥मयापिनिखिलंतेहाख्यापितंवचनात्किल॥
ख्यापितेतुत्वयाप्रोक्ता अहंबाढ़ाकुलेक्षणा॥यत्रास्तेसासखीसेक्ष गच्छेतितत्रवै॥३०॥हत्वातदानवघोरंदुराचारंदुरास
दं॥आतयिष्यामितांशाघ्र धरामिवजनार्दनः॥३१॥एवमुक्तागताहंतेवचनाद्यत्र सास्थिता॥ममानुगोगतस्त्वंचप्राप्य
दृष्ट्वापुनःपुनः॥३२॥ततस्त्वंसुदृयिताशु दर्शनैवसहदारुणैः॥ तत्रयोगौपास्तेतु आनितिकावलीतथा॥३३॥एतत्स

एतत्सर्वंमयादृष्टं ममैवख्यापितंपुनः॥श्रुत्वेदंवचनंप्रोक्तानत्रयामितिसामया॥३४॥सत्यमेतत्वयापृष्टंभविष्यत्याचिरात्तव॥मं
त्रंवैधाधरंयत्तस्य यच्छतिस्मतापुनः॥३५॥ततोमद्वचनाद्भूयो मंत्रस्तुयानराधिप॥ तिविकल्यानयादत्तो ममैषगुटहितो
मया॥३६॥आदायतद्गृहान्मंत्रं निर्गत्यमुद्दयामया॥सत्यमेतत्वयापृष्टंभविष्यत्यचिरात्तव॥३७॥मंत्रंवैधाधरंयत्त
त्प्रयच्छेतितथापुनः॥साहमत्रस्थितानूनंजनितापंकजंशुभं॥३८॥त्वयेहयत्रनिखिलंमग्रेप्रवीक्ष्यमांपंकजदक्षिणेन॥
पृष्टाहमाशुगैर्दिनंमयाते अहासिकर्तुंचमयानिदानी॥३९॥इतिश्रीकालिकापुराणेयशोवतीवाक्यंनामद्विपंचाशत्तमो
ध्यायः॥ पवनादउवाच॥ ख्यापितेनिखिलंब्रह्मन् स्वप्नेतेतस्यभाषितं॥तामेवपंचकाभासांएकादिद्वीप्रवीदिदं॥१॥
एकवीरउवाच॥किंचित्सत्यमयाजातंकिंचिदद्यापिनैवतु॥स्वप्नार्थशेषमप्येवसत्यंमद्यकरोम्यहं॥तस्यामनोरथंकृत्स्नंम
हमेवस्फलोचने॥नूनंपुरयितांचाद्यगच्छत्वंयत्रमास्थिता॥२॥ अनिलादउवाच॥ एवमुक्त्वातदात्तेनमग्नासतेजुलाशु
ये॥सोपितस्यानुमार्गेण निमय्यतत्क्षयययौ॥४॥यत्रसातिष्टतेकन्यादानवैः परिगोपिता॥पातालेस्फतलेतस्मिन्एक
वीरोमहाद्युति॥५॥गत्वातत्रगृहद्वारे खड्गहस्तोमहाबलः॥महेंद्रेवतदाब्रह्मन् उर्ध्वगोसौव्यवस्थिता॥६॥सापितस्यास
मीपंतुप्रहृष्टवदनांबुजा॥इषद्रुसनप्रविष्टासापश्यतीमभकृतदा॥७॥सोपितंवीक्ष्यपद्माक्षीप्रहृष्टवदनांबुजां॥मेनेत
स्यामुखंवत्सकंपजेवस्फप्रिषं॥९॥अथतंद्वारदेशस्थंकृपणोथकृपाणिनं॥सायुधावर्मिणोदृष्ट्वारदमूर्दनोःस्कताः
॥१०॥एकस्त्वंकुत्रसमायातास्थानेस्मिन्नरपुंगवः॥ब्रूहिशीघ्रंमहाबाहोयावन्नायातिदैत्यराट्॥११॥अथदृष्टप्रमादैवैव
कालकेतुना॥आयातेनतदात्वंहिवरोलब्धस्यशंसनात्॥१२॥मुहूर्त्तेसमभ्येतिएनांचैवेहकन्यका॥वरयामोवयं

Dr. BHAU DAJI MEMORIAL

नेन मातिष्ठस्वेतिगछव॥१३॥नक्षमेन्मानुषान् दृष्ट्वा अन्यानपि तथामरान्॥स्थाने स्मिन् सूदयेन्नूनं कालकेतुर्महाबलः॥
१४ एकवीरउवाच यामियद्द्रष्टुमायातिदैत्यांदैत्यपतिस्त्रियाः॥कालकस्य दुहिता कुत्र किमर्थमिहमानिना॥१५॥म
 यद्विकथितंक्रूरत्वंप्रेष्ठंहयवद्गोःकृता॥समग्रं स्थापयिष्यामि ब्रूयवाक्यंब्रवीमियत॥१६॥आवद्दक्वचायूयं सर्वेचे
योद्धयुधाः॥तयाकस्थहंपाताले मर्त्यामरस्कुर्गमेः॥१७॥दैत्यउचुः सत्यमुक्तंनयान्नेह कृतलेस्मिन्वयोनघ॥क
स्याचित्कारणेकिंतु तवब्रूमश्शृणुष्वतुः॥१८॥इयंतुकन्यकावीर तिष्ठत्यस्मिन् गृहोत्तमेः॥रम्यद्दुहितावदे अग्री
यीनामतः शक्भाः॥१९॥अनिवाभूपतीन्लाईहैवकालेतुना॥तिष्ठत्यस्मिन्गृहे सेयं गोपायामोयुतायुधाः॥२१॥एक
वीरउवाच अहमेषानितांज्ञाला एतामेकावलीमिह॥ द्रष्टुमीषन्द्दतोः पुत्रा दर्शयध्वममाधुना॥२२॥ दृष्ट्वासंभाष्य
भूपोहंधृतिं भाप्यातुलांध्रुवं॥२३॥दैत्यउवाच॥ विषत्वंकवलेर्भोक्तुंसैसुमास्यंगुलंतथा॥तक्षकस्यचघोरस्य से
नोतांद्रष्टुमीहते॥२४॥सौकुमायतथारूपंलावण्यंकांतिमुत्तमां द्रष्ट्वास्याकं घृणाज्ञाता न्नमयाहीतिनते॥यावदेवंब्रुवा
णास्तेतिष्ठंति स्थलेतदा॥हैहयेनसमंदैत्या आगतस्तावदेवसः॥२५॥संग्राममयन्नगदागुर्वीभारायुतस्यसोदृढां॥
वेगेन पवनस्येव पादचारीव पर्वतः॥२७॥आगत्यदानवेस्तेच नीलाचलेरिवाधिकमान॥ददर्शदर्शतं द्दराकालकेतुः
संहैहयं॥२८॥ शस्त्रपतत्स्यतं वीक्ष्यवलैः केतुं दनाकृताः॥आगतं संस्थितासर्वेसाग्राइवमहाबलाः॥२९॥दृष्ट्वै
संहैहयंदैत्यासंक्रुद्धोरक्तलोचनः॥उवाचेदंयमप्रस्योमृत्युकेतुरिवापरः॥३०॥कोयमत्रस्थिवांस्तंतु किंवस्य
तिकुतोगतः॥यातुतूर्णमिहस्थानान् ब्रतध्रमितिसोब्रवीत्॥३१॥तस्योक्तं तैर्ययाद्वनंतंद्दावयान्मुनिपुंगवः॥

दानवैकालकेतोक्तहेहयस्यप्रभाषितं॥३२॥श्रुत्वावाक्यंततस्तेषां आहेदंदानवोमहान्॥गच्छस्थानादितोयोवनूनंन
ययमालयं॥३३॥एवमुक्तस्तदातेनदानवेनसंहैहयः॥वीस्थरवड्गंचतत्रैवकालकेतुमिदंब्रवीत्॥३४॥एकवीरउवाच
श्रृणु दैत्यनिराचार यद्ब्रवीमिकुलाधम॥प्रसीद्मीदृशंकर्मयत्कृतंचत्वयासुर॥३५॥पारधंयत्कृतंचयासुर पा
रयंकन्यकाविद्धि अक्षिप्तायात्वयासुर॥३६॥नृपतीन् सूदयित्वाच सचोक्षितविभोवसोः॥कन्येयंममरम्येनपूर्वमे
वविकल्पिता॥३७॥भार्याविद्धिसरोजाक्षीं कथमानवसोसुरः॥मुंचशीघ्रंनयाम्याशु खड्गेनत्वद्दोत्तमं॥३८॥
स्थितानावफलेयद्द्यातवाधमहीतले॥ बलंचतेक्षपयिष्यामियद्दोयंयत्तपराक्रमंसमरेषुद्यमानस्य यत्वंन
मुंचसिजीविनेकार्यसाधित्यसानव॥४०॥तद्देवैकावलींमुंच मुग्धेनयात्वयाहृता॥एवमुक्तस्तदातेनहैहयेन
सदैत्यप॥४१॥आज्यधाराभिषिक्तोसौ प्रज्वलहुताशवत्॥ ततोब्रवीत्सुसंक्रुद्धोदानवानदानवाधिपः॥
४२॥नायकल्याणभागीस्याद् गृण्हध्वमिति तानूमुहुः॥व्यावयध्वंकृतंजीवान् वाणासिशूलयष्टिभिः॥४३॥
क्रियातामस्यचैवोद्धुनप्रोतियथायथा॥ततस्तद्वचनात्तैस्तु शस्त्राणामुक्तप्तोजनैः॥४४॥गृहीतस्त्वग्निवर्णा
भैर्मेरुकूटेववृष्टिभिः॥४५॥तदस्त्रपातंप्रसमीक्ष्यहैहयसंग्रामलोभान्नृपकेसरीसः॥नृकोहरोव्यामनितां
बवृक्षोरोमांचितोहर्षकरोनृपः॥४६॥ इतिश्रीकालिकापुराणेकालकेतुयुद्धंनामत्रिपंचाशत्तमोध्यायः॥५३॥
पवनांदउवाच॥गृहीतमायुधैर्दृष्ट्वाधेनुकोनामदैत्यप॥बहुभिर्दानवैर्घोरैकालकेतुमिदंब्रवीत्॥१॥धेनुक
उवाच॥ ॥निर्युक्तमीदृशंसाधो हिताक्षात्रंरणांगणे॥युद्धमेकाकिकं मं शस्त्र बहुर्यवलीयसेः॥२॥निवारयदनोः
भि

पुत्रान् त्रपामेवर्त्तते नघ॥ किंप्रायः किंवरा कोयं येनैको बहुभिर्वृतः॥ ३॥ आदेशाद्देहिनो राजन् यस्यांते स्तूद्रथाम्यहं॥
यद्वीर्यं यद्बलं चास्य पश्याम्य घेह कौतुकात्॥ ४॥ पवनाद उवाच॥ एवमुक्तस्तदा तेन दानवा कालकेतुना॥ मा युध्यस्व
च वाक्येन वारिताः सर्व एव ते॥ अपरस्तत्र पुनस्ते वै संस्थिताः स्तस्य शासनात्॥ सा युद्धाय चर्मिणः सर्वे वि घुनह्वाइवां
बुदः॥ एकवीरस्तदा तोक्त वारितान् वीक्ष्य दानवान्॥ अपरस्तथा स्थितान् चापि विवादं परमं गतः॥ ७॥ तेनाकुतः
स्ततः सोहि युद्धाय धेनुकेन वै॥ कुपितोग्निकणान् मुंचन् तमेवमिदमब्रवीत्॥ ८॥ युद्धं दास्यामि ते नूनं नयिष्यामि यमा
लयं॥ डुनोति मानेसं कित निषिद्धे ते निनेत्वया॥ ९॥ किंकुंजरे रुगेंद्रस्य सिंहे वासरभस्य च॥ शक्यते वीप्सितं चास्य अभि
मुखेन धैर्यतः॥ १०॥ आदायैकावलीं तेन त्वरा स्त्यपि पालनं॥ आहूतो न निवर्त्तेत क्षत्रधर्ममिदं यव:॥ ११॥ कुत्सिता
कुद्धितं युद्धं त्वमधुने वेत्स्यति॥ उक्तेदं वचनात्तस्य सदैत्ये नासिनाहतः॥ १३॥ इषत्तस्य प्रहारं तं खड्गजं दैत्यैर्हैहयः॥
जयानभ्रामयित्वा तु धेनुकं चासिना तुतं॥ १४॥ ततस्तेनासिघातेन मूर्ध्नि मारभ्य केनुकः॥ सीमंतनाभिसाध्यां मां मार्ये
च सोहिधाभवत्॥ १५॥ पतितं तं तदा वीक्ष्य सर्वे दैत्या दानवान् पुनः॥ गता सर्वे च विधानूनं गृह्व खड्ग इति तान् ब्रवीत्॥ १६॥
ततो क्षत्रेणत्र्येव वाक्या दैत्यपतेस्तदा गृहीतस्त्वायुधै घोरैर्हैहयो दानवार्दनः॥ १७॥ ततस्तैर्हन्यमानासौ एकवीरो म
हाद्युतिः॥ तदा शस्त्राणि देहाश्रु खड्गेनाग्निस्त्रिणानि च॥ १८॥ दग्ध तु मंडलाग्रेण खड्गधाराभिचापरान्॥ खड्गग्रामा
दघातैश्च तलैश्चान्यान् विशेषतः॥ १९॥ करीक्रुद्धो यथा सिंहः सिंहाक्षरभराडिव॥ हिमं चैव यथा सूर्य उत्पत्योत्पत्य
वेगतः॥ २०॥ खड्गहस्तो महातेजा हैहयो दानवार्दनः॥ द्रावयामास संक्रुद्धः स्वसत्यतेजसो स्फुरान्॥ २१॥ अपत्त

दारुणं दृष्ट्वा हैजं वीर्याद्धितं द्रुतं॥ मृताशेषास्तु ये दैत्या द्रुद्रुवुस्ते दिशो दिशः॥ २२॥ चतुर्दश सहस्राणि विदार्य हैहयेन वै
प्रपश्य कालकेतोस्तु द्रुद्रुवुस्त दिशो दशः॥ २३॥ चतुर्दशास सहस्राणि विदार्य हैहयेन वै॥ प्रपश्यन कालकेतोस्तु प
तिता गान् रणाजिरे॥ २४॥ एवं सखलिनं दृष्ट्वा हरेरस्कं तपोधन॥ विस्मयं परमं गत्वा किमिदमिति चिंतयन्॥ २५॥
तदास्य वज्रध्वक तुल्यं तेह हरिर्नयमोरु रुत्य॥ नैव विन्ना धिपो युद्धे द्वितीया इव शंकरः॥ २६॥ तदेवचिंत्य दैत्येंद्रो मनसा
क्रोधमूर्छितः॥ गृहीत्वा तां गदां गुर्वीं मंदकारार संस्थितः॥ २७॥ ततः श्चिंतान्वितं वीक्ष्य कालकेतुमिदं वचः॥ पुरस्य मू
र्द्धगे राजा मंदराकारमब्रवीत्॥ २८॥ ततश्चिंता न्वितं वीक्ष्य एकवीर उवाच॥ अद्याप्येकावलीं मुंच त्यक्त्वा चिंतां द्रुतो
स्तः॥ स्याः दस्यायुः परासक्त इति मन्य कदाचन॥ २९॥ इमे येशायिता भूमौ खड्गधाराविदारिताः॥ सा गच्छ लपति चेष्टं
मोहादेकावलीं त्यज ~~किमनेनाभि~~॥ ३१॥ मोक्तुमर्हसि दैत्येंद्र मायास्यसि यमक्षयं॥ यदि ते जीवितं चेष्टं यथैते दानवाग
ता॥ ३०॥ किमनेनाभिमानेन निंदिते महता स्कर॥ त्यज मोहमदां धन्वं यदि जीवितुमिच्छसि॥ ३१॥ पवनाद उवाच॥
इत्युक्त्वा तेन वीरेण हैहयेन नंदनोः स्कतः॥ बभूव क्रोधरक्ताक्षः कालाग्निरिव मूर्छितः॥ ३२॥ ततस्तेन गदाग्रेण हुं कृ
त्वा तु हितोरुदि॥ ३४॥ एकवीरो महावीर्यो दानवेन बलीयसा॥ नुदंते स्वस तेनाशु गदाग्रेण महीपति॥ ३५॥ बभ्राम मू
र्छितोत्यर्थं घूर्णमानपतन्निव॥ सूयश्चिरात्समास्वस्य प्रहारं कोपितो बली॥ ३६॥ मुमोच मंडलाग्रेण कालकेतोः सहैह
यः॥ ३७॥ दैत्येंद्र मुक्तां वधकां क्षिणीं च गदां गदापाणिरुरस्य समीक्ष्य॥ तदैकवीरो गतसिर्बलिष्ठो स्कृषे वेगाद्धाद्घ
वधोशिरोसौ॥ ३८॥ दीप्तार्कतेजा हरिजः किरीटी वेगाद्धिपन्मंडलमुत्पपात॥ उत्पत्य चोर्ध्वं गगने मदांता भारायुत

स्यङ्कुलमायसीनां ३९ तमाहहस्तेनहलाधिपोशर्यदृढरितद्दसौक्रमंति आदायमूर्ध्नाक्रमरं तनाभंतंकालके
तुंबलिनंसदर्प्यं ४० निष्कुटकल्पंगदयातयैवनदंजघानप्रसभंतदाशु महेद्रवज्रहतछिन्नपक्षोनीलाचलेव
प्रविभिन्नगात्रः ४१ ततोगदाघूर्णितवानदृष्टिभर्म्यास्थितंसंधिनिपातभूमौ ततःपरिक्षज्यविमुक्तजीवितं
कालकेतुंहरिनंदनश्च ४२ आधायतूर्णीकृतलाम्महीभृद्विनिर्गतेकावलिमंकदेशे महींसमागत्यचचारभूयो
यथासविष्णुर्भगवान्महात्मा ४३ इतिश्रीकालिकापुराणे मोचनोनामचतुःपंचाशत्तमोध्यायः पवनाद उवा
च॥ एवमेकावलीलाभ्य एकवीरोहरेः सुतः प्रविवेशः स्वकांपुण्यां मायापुरीमथोञ्जितां १ प्रविष्टेनपश्चार्द्धले
नस्यामेवकृतालयं जज्ञेमहोत्सवंनस्यामेकवीरमुदावहं ततस्तेकावलींज्ञात्वाकृतलोहहयेनतां २ रम्येणवनितां
दत्तांतस्यैवमुनिपुंगवः ३ प्राप्यतांचतयासार्द्धंमुदयापरयान्वप नाड्यगेयकृत्वाद्यै रमणीयस्तैरेमिरे ४ अथ
सैकावलीतेनलक्ष्मीपुत्रेणधीमता विधिदृष्टेनमार्गेणउद्वाहिनाशुभेहनि ५ तयासहपुनःक्रीडन्नेकवीरेणमा
नदः गर्गाश्रियासिनभूलेभ्यनीतंकालमनल्पकं ६ राज्यंसंसेवनस्तस्यधर्मसंज्ञोभवत्सुतः तस्यैवधर्मनेत्रस्या
कृतःकुंतिरभूत्सुतः ७ महिष्मांस्तस्यसाहाय्यंभद्रश्रेण्यस्ततोभवत् तस्यैवदुर्मदोनामपुत्रोभूद्वेनुकस्ततः ८ तदा
प्येकावलीनामपत्निजाताशुलोचना वीरवसोद्भवासाचसतीचंद्रनिभानना ९ एवकालक्रमात्तस्य कृतवीरेति
नामतः एकावल्यांसुतोजातोद्वितीयइवधर्मराट् १० ख्यातश्चत्रिषुलोकेषुन्यायाद्विक्रमसाहसात् सत्य
वान्सात्विकःसोहकीर्तिस्तिभइवापर ११ भयतस्यैवसंजातोद्वौसुतौमुनिनंदन नाम्नाग्रूढभुजस्ते

कश्चप्रभवृर्मोपरस्तयोः १२ अद्यापिगीयतेयस्यश्लोकोयंश्रूयतांमम नृपतेःकार्तवीर्यस्यसोभूज्जोभिव्यजायतः १३ नूनं
कार्तवीर्यस्यगतिंगतियास्यंतिपार्थिवाः यज्ञैर्दानैस्तपोभिर्वाप्रश्रयेणश्रुतेनच १४ तृणविंदुरुवाच॥ कोसौयस्पू
र्वमुत्पन्नेकरहीनास्त्वयान्वपः कथंहिबाहवस्तस्यसंजाताबहवःकथं १५ तदनुजोपियश्चासीत्कश्चसोपिकथंप्र
भो जातश्चतत्कुलेजन्मन्ब्रूहियेतद्यथर्थितः १६ पवनाद उवाच॥ शृणुयथापूर्वजन्मनःकारणंतयोः ख्यातं
स्कंदनचागस्तेरधुनागदतोमम १७ कैलासेभूधरेस्तूर्वेतरुणार्कसमप्रभो यातकुंभमयेदिव्येतरुभिर्हेमजैर्वृते १८
सिद्धचारणयक्षौघैर्गंधर्वाप्सरसांगणैः विद्याधरोरगैर्देवैर्ब्रह्माद्यैर्मुनिभिःसदा १९ सेवितेचगिरौतस्मिन्कै
लासेधरणीधरे परापरविभागेनद्विधाभूत्वास्थितोव्यय २० स्त्रीपुंसाभ्यांसमाहृत्य नित्यः सद सदात्मकः
रूपदेवोमहादेवो शिवोमाभ्यांचयास्थितः २१ ततस्तौगणपौतस्मात्कैलाशात्तोहरोभया निर्गतौक्तविहा
रायहेमचंद्राकितौलुयौ २२ तिलकौहेमचंद्राक्षौ निर्यगूर्ध्वमधस्तदा गतौतौभास्कराकारौगर्भाधावधिवेग
तः २३ उत्साद्यपिहितौदेवौमहिमांसागरस्यच गत्वाउसंस्थितौतत्रपश्यमानाविनस्ततः एवंयावत्स्थितौतौतु
निरीक्षतौमुदान्वितौ॥ महिमानस्यगर्भेदिस्तावत्पश्यतुपंकजं २५ नवेपसंकगंधाढ्यं एकनालंमनोमयं चामीक
रमयंपूर्तवैडूर्यमयकेसरं २६ तस्योपरिस्थितंचास्यंवज्रनालंत्रिपुष्पकं केसराद्यंरविप्रख्यंद्विरेफकुलसेवितं २७
दृष्ट्वातत्कमलंचित्रंतदेवविस्मयान्वितौताखुभावपितत्तूर्णं आदातुंमणिजंशुभं २८ यश्चसश्चिन्हस्तहेव्यागणो
महाधिपः विद्युत्क्षिप्तेनतेनादौगृहीतत्करणेनतु २९ रौद्रोप्युत्पत्यवेगेनस्थानंसंप्राप्यपभजे निहत्तोव्रीड

यास्युक्तौ लुब्धौ वेलक्ष्यमुत्तमं ॥ ३० ॥ आगत्याहतद्दातं च स चंद्रतिलकं ॥ सौवर्णी नीलको यश्च द्दई वेलक्ष्यजं वचः ॥ ३१ ॥ दृष्टमेत
न्मया पूर्वेन त्वया हेमभूषणं पूर्वे किमर्थं मारुतं त्वया ॥ देहि मे त्वमरं लीदंन येहं हरसंसन्निधौ ॥ ३२ ॥ चंद्रतिलक उवाच ॥
५९ अहमेव नयिष्यामि पत्तं देवस्य सन्निधौ ॥ दृष्टमासीन्मया पूर्वं न त्वया हेमभूषणं ॥ ३३ ॥ ततस्तद्वचनात्तेन कराभ्यां गत्वरं हसा ॥
आक्षिप्त सहसा त्यर्थं चंद्रमंडलकोगणः ॥ ३४ ॥ न च बालतराकृष्ट पद्मं केतुसो द्विजः ॥ सत्वाहारो प्यचाल्मानं विष्कंभेच दृढस्थि
तः ॥ ततश्चाहाय तत्पद्मं बाष्पव्याकुललोचनः ॥ कष्टकष्टेति भाषंतो जगाम हर सन्निधौ ॥ हेमतिलक उवाच ॥ उत्पन्न परिता
पस्य मतिर्भवति याद्दृशी ॥ ता दृशी यदि पूर्वं स्यात् कस्य न स्यान्महोदयः ॥ ३७ ॥ तदनु सोपि चंद्र कारव्यो दिवाकर कर प्रभः ॥
छिन्नबाहुर्गतत्तूर्णं शाखाहीनो यथा तरुः ॥ ३८ ॥ उभावपि हितौ मालौ कैलासं देव सन्निधौ ॥ कृतागसौ भयत्रस्तौ वेपमानौ
ह रोमजौ ॥ ३९ ॥ संप्राप्य पंकजं तं च सद्यः स्वर्णविभूषणः ॥ आधाय हरपादाभ्यां स्थिताश्चाग्रे प्रणम्य सः ॥ ४० ॥ इतरोपि नम
स्कृत्य देवदेवं त्रिलोचनं ॥ बभूव पुरतस्तस्य हेमस्थाने रिवोधगः ॥ ४१ ॥ वीक्ष्य स्थाणुरिवाकारं छिन्नबाहुं महेश्वरं ॥ पप्र
च्छ भगवान् रत्लीलं हेमतिलकं विभुं ॥ ४२ ॥ हर उवाच ॥ किमेष चंद्रलेखांको दृश्यते बाहुवर्जितः ॥ केनैवेन कृतं कर्म कष्टक
ष्टतरं वद ॥ ४३ ॥ तिर्यगूर्ध्वमटन् देवलोकालोकस्य बाह्यतः ॥ गर्भोदसागरं याद्दा दावयोस्तु गतावुभौ ॥ ४४ ॥ तस्य सागरतो
रेषु पश्यमाना वितस्ततः ॥ आवयोः संस्थितो गत्वा मुद्दया परया सिव ॥ ४५ ॥ ततः पद्ममिदं देव आवयोर्भास्कर प्रभं ॥ दृष्टं ५०
चारु फ चित्रांगं वज्रनालं मनोहरं ॥ ४६ ॥ ततश्चानेन देवेश आदावेव सनातनो ॥ गृहीतेऽस्मिन् महापद्मं च द्रांकेन महेश्वर ॥ ४७ ॥
ततोहं ब्रीडया युक्तो वेलक्ष्यं माप्य शंकर ॥ वेलक्ष्या देवदेवेश एतत्कर्म मया कृतं ॥ ४८ ॥ देहीत्युक्ते महादेव हराय —

— तये हेममकृतं रम्यं मयादृष्टेत्ययं पुनः ॥ ४९ ॥ वचनान्मे ततो नैनउक्तोहं भवतारणे ॥ अहमेहं नयिष्यामि देवायुतिवचस्त
द्दा ॥ ५० ॥ ततोम्याकर्षयंतु आदाय वचनाद्भव ॥ आकृष्टतिल मात्रं च चलितो नैव शंकरः ॥ ५१ ॥ ततो बाहुं महादेव मू
लादिव महाद्रुमौ ॥ च्युतौ स्कंधा कराभ्यां मेनावावि वप्रतिष्ठितौ ॥ ५२ शशांकतिलकस्यास्य सर्वे हक्कुकारणं प्रभो बाहो
रुन्मूलनं यत्त निवेदितं भयापह ५३ इत्येवं वचनं श्रुत्वा हरस्तस्य तपोधन ॥ वीक्ष्यो मां तं च हेमांकं यद्ब्रवीमि निबोधतत ॥
शिव उवाच ॥ अद्यापिपितरौ योयस्तौ अहंकारवशात्तथा ॥ नैवाहंमियहस्यास्य रौद्रस्य वशावर्त्तिनं ॥ ५५ ॥ गच्छोर्वीं पृथुता
म्राक्षीं घोरानर्थसमाकुलां ॥ अहंकारे बलं भोक्तुं ताचैव बहुनायकौ ॥ ५६ ॥ हैहयो छस्य पौत्रः त्वं कृतवीरस्य पुत्रकः ॥ ग
त्वानी तु हे मांक गूढ बाहुर्भविष्यसि ॥ ५७ ॥ अनिलाद उवाच ॥ इत्युक्तस्त्वादि देवेन पेयमानो गणेश्वर ॥ उवाचेदं नमस्कृ
त्य तमेव परमाव्ययं ॥ ५८ ॥ हेमतिलक उवाच ॥ कदा देव महाघोरा छापाहस्य स्करेश्वरः ॥ रजस्तमात्म कान्मत्तो न्मम
मोक्षो भविष्यति ॥ ५९ ॥ शिव उवाच ॥ जमदग्निसुतो यस्मिन् निकृत्य बाहवस्तव ॥ परशुना परशुरामो सौ जीवात्वां च्या
वयिष्यति ॥ ६० ॥ तदेव तस्य शापस्य मुक्तिर्वे ब्रहुवत्सरे ॥ फलं हि द्विविधं वत्स मोक्षश्चैव भविष्यति ॥ ६१ ॥ तस्यापमू
द्धोपात् गत्स्य हेवाद्दिहाय चैवास्करस्तुल्य मूर्ति ॥ जातः समर्थोपरिमूढ बाहुः शापाद्मोधात्कृतवीर पुत्रः ॥ ६२ ॥ इति श्री
कालिकापुराणे हेमतिलकशापः पंचाशत्तमोध्यायः ॥ ५५ ॥ पवनाद उवाच ॥ ततः शापागणं देवो देवीं चंद्रकला धरः ॥ उ
वाचेदं तमुद्दिश्य छिन्नबाहुं गणेश्वर ॥ १ ॥ शशांकतिलकस्यास्य कर्तव्यं यद्भवारणिं ॥ न क्रमेव विजानाति कर्तव्यं यद्ब्रवी
ब्रवीत् ॥ २ ॥ श्रुत्वेदं वचनं देवी वाङ्मय स्निग्धया गिरा ॥ अमृतेन च च्युतं तस्य मुखात्ताबाब्रवीदिदं ॥ ३ ॥ सती उवाच

एवोप्येवनकल्याणानीचलाद्राजसाङ्गुणान् ॥ अज्ञानतममूत्वात्मा क्षितियातुमहेश्वरः ॥ सोयंदेवत्वयाशप्तोयायानस्यज
गत्पते ॥ कथमस्यनगृण्हातियदर्नेनेरितंवचः ॥ ५ ॥ यस्ययत्तत्समंसोहिद्दृष्ट्वोमागच्छतिभिः ॥ पुरुषश्रेयसोर्थिभिर्निश्चि
मिदमाहुर्मनीषिणः ॥ ६ ॥ दयेहमितिदेवाय यद्मनेनेरिदंवचः ॥ कोत्व्यस्यचनाहोषोयेनायमन्यथाकरोत् ॥ ७ ॥ यासा
देवीपिकस्येतिनयिष्यत्येहकस्यवेः ॥ देवेकोयस्यनास्येवं मूढधीरल्पतेजसः ॥ ८ ॥ सतत्रैव प्रयातासौ मार्गेणास्येचचा
वनीं ॥ ततोदेव्यावचः श्रुत्वासोपियश्चेद्वृषणः ॥ ९ ॥ कस्मिन्काले भवेन्मोक्षो नमस्कृत्येदत्तोब्रवीत् ॥ एतश्रुत्वातुसा
देवींवाक्यंवाक्यविशारदा ॥ १० ॥ देमांकालंबधंप्राप्य आगमिष्यसिचाब्रवीत् ॥ सोप्येवंहितयाप्रोक्तोनमस्कृत्यसता
रणीं ॥ ११ ॥ शिरसाज्ञापमादायतस्याश्चोवीहितंययौ ॥ इत्येवतौसमाक्रांतौहरोमाध्यांगणाधिपौ ॥ १२ ॥ शापेनमहता
वत्मन् अवतीर्णौमहीतले ॥ देवदेवस्यशापेनयोसौगूढभुजोग्रहः ॥ १३ ॥ सोमवंदेहयवंशेकार्तवीर्याहयोत्तमः ॥ इत
रोप्यसुजोयस्तुदेव्याशापान्महीतले ॥ १४ ॥ अभवत्सतवीर्यस्यपुत्रसर्वगुणालयः ॥ १५ ॥ चंद्रोतिभुवनतिलकेकथमवतीर्णावि
तिपृष्टं ॥ पतवीर्यान्वितौहरपक्षितौकिममिहमागतौगणयौ ॥ प्रणतस्यतेलणाश्रलयजलकणादद्रुसकलममलंच ॥ १६ ॥
शापेनयथातुकौहरोमगणपौतथैवेह ॥ कौतूहलंमबद्धिजः संदेवमनसिपरिहोल्यमानश्च ॥ १७ ॥ तेख्यातमथानि
खिलप्रश्नार्थसंस्थितंयदितिमिः ॥ १८ ॥ इतिश्रीकालिकापुराणेअर्जुनोत्पत्तिषट्पंचाशत्तमोध्यायः ॥ ५६ ॥ पवनादुव ६०
वाच ॥ कृतवीर्यात्मजंदृष्ट्वा गूढबाहुंजनेश्वरं ॥ विषादपरमंसोहिजगामदुःखपीडितः ॥ १ ॥ नचाश्नातिनस्नातिशो
शोकेनाविष्टचेतसः ॥ ननिर्यातिविहारायनक्रीडतिमनोरमैः ॥ २ ॥ अथशोकादधोमज्जंतंपतिर्वीक्ष्यमंत्रिभिः ॥

गर्गेणापिशक्तात्मोपैः किंचिद्दास्यसितोनृपः ॥ एवंकालावसानेतु अन्यांराज्ञीचसोनुजः ॥ सर्वलक्षणसंपूर्णोमभवद्द्विजस
त्तमः ॥ ४ ॥ तंदृष्ट्वाकृतवीर्यासोपुत्रंपुत्रवरंशुभं ॥ रूपलक्षणसपन्नमभवढोकवर्जितः ॥ ५ ॥ ततःकालेव्यतीतेतुबहुवत्स
स्यकद्विजं ॥ ६ ॥ गर्ग्यंपप्रच्छसोराजाअभिषेकायपुत्रकं ॥ कृतवीर्यउवाच ॥ सोयंगूढभुजोब्रह्मन् अग्रजश्चममात्मजः ॥
अहोवायदिवानाहराज्यार्थंवक्तुमर्हसि ॥ ७ ॥ गर्गउवाच ॥ अद्यप्यवयवैर्हीनोराज्यार्होनैवतोग्रजः ॥ तथापिप्रष्टनीयोयम
ग्रजत्वान्महामते ॥ ८ ॥ नूनमस्यैवसंस्पृष्ट्वासकामस्यचभूपते ॥ राज्यंपरिछदंराजन् दातुमर्हसिकृत्स्नशः ॥ ९ ॥ यद्यप्य
विहितंनैवहीनांगोवेदवर्जितः ॥ पुत्रत्वाद्भवतोनूनंराज्येतप्याभिमानद ॥ १० ॥ इत्येवंवचनंश्रुत्वासराजाहैहयोत्तम ॥ पप्र
छबाहुहीनंतंराज्यार्थमात्मपुत्रकं ॥ ११ ॥ कृतवीर्यउवाच ॥ गृण्हेदंसकलंराज्यंमयादत्तंनिकंटकं ॥ भुंक्ष्वधात्रींचराज्ञीं
चपालयस्वक्रमात्कुलः ॥ १२ ॥ येयंशीलधरानामसमाग्रमहिषीप्रिया ॥ जहातुशोकंपद्माक्षीसहस्त्रप्रवरासती
॥ १३ ॥ गूढबाहुरुवाच ॥ शोचंतःस्वानिकार्याणि आविवेकादिनानिमाः दुःखार्तस्यसदामातघटीविवर्तयन्तिहि ॥ १४ ॥ गवा
दीनांपुरीषेणक्षपिकार्यंभवेन्नृणां ॥ तथास्तर्षपमात्रंचनास्तिनूनंजनेश्वरः ॥ नशौचंभोजनंस्नानंशयनोत्थापनंतथा ॥
परेणक्रियतेनित्यंवस्त्रावलंकंदनंचमे ॥ १६ ॥ पराधीनसदाराजन्नआस्तेहदैवयोगतः ॥ राज्यस्थेनसदाराजन्कर्तव्यंरा
ष्ट्रपालनं ॥ १७ ॥ युद्धंचशत्रुभिःसार्धंनस्याद्धस्तकरैर्विना ॥ राष्ट्रंयस्यप्रसीदंतिब्राह्मणास्तापसादयः ॥ १८ ॥ रक्षाहीना
स्तदासोहिजीवतोमृतकोपमः ॥ राजतस्करपीडाभिश्शत्रुपीडाभिपीडिताः ॥ १९ ॥ यस्यराष्ट्रेस्वपीनानिजनामुंचतिभू
पते ॥ तस्यैवमृतजीवस्यराज्ञश्चदुकृतात्मनः ॥ २० ॥ नास्तेर्वौईगनिर्भूनंनिःकृतिंचापिमानदः ॥ एतस्मात्कारणाद्रा

न नशाक्यदपि पालने ॥२१॥ राज्यं नैव अहं कांक्षे मया ताते तितेस्मृतं ॥ उदरः पूरणे चैव स्वव्यापारान् जनेश्वरः ॥२२॥ यतो शक्त
स्वयं भूयः अतो राज्यं न कांक्षये ॥ पशुवन्मानुषा वापि उदरं स्वस्वकं नृप ॥ भरंति चोद्यमादेव अहं तेषामधस्थितः ॥ तस्मा
न्नास्ति महाराज राज्येन च स्फसंपदाः ॥ २४॥ बाहुहीनस्य मे नूनं लक्ष्मेन न्नयास्मृतं पवनादउवाच ॥ एवं त्वं निःस्पृहं
ज्ञात्वा न्टपतेर्वचनात्तदा ॥ २५॥ गर्गो ब्रवीत् पुनश्चैव राज्यार्थं बहुधानघ ॥२॥ तस्यापि द्विजशार्दूल वाक्यं वाक्यविदांवर :
॥२६॥ ज्ञात्वा शक्तिं तथात्मियो न कृतं गूढबाहुना ॥ अथासौ कृतवीर्येण हि गर्ग पृष्टस्तस्यैवे ॥२७॥ द्दौ राज्यं महातेजाः स भव
मेस्थवानुजे ॥ दत्वा तस्य महद्राज्यं तमेव गूढबाहुकं ॥२८ निक्षिप्य बहुधात्यर्थं गतो लोकं स्वकं ह ॥ तदनु स भवमोसौ रा
ज्यार्थं पार्थिवैः सह ॥२९॥ गर्गस्य रत्ययनेर्युक्तो पयौ माहिष्मतीपुरीं ॥ नियोज्य च ततो स्नान भोजनाच्छादनादिकं ॥३०॥ गूढबा
हुस्तथा भ्रस्मन् गते तु स भवमणि ॥ पितर्यस्ते गते चैव गूढबाहुः स्फ कंतनुं ॥३१॥ वीक्ष्य चिंतां प्रविष्टोसौ स्वानि कर्माणि
शोचतः ॥ हा धातः किं करोम्यत्र बाहुहीनोस्म्यहं कृतः ॥३२॥ नेह नहा परालोके ज्ञातश्चेति मुहुः स्मरन् ॥ न स्वपति न चास्त्वाति
नरमेद्रो हितो ॥३३॥ न चैव जीवितं मन्ये वैराग्यान्मुनिनेहन ॥ जलाग्नौ किं प्रवश्येहं किं भृगोपतनं त्यजेत् ॥३४॥ या
मि किंचिन्महामार्गे किं विषं भाशयेदथ ॥ त्यक्तोहं बांधवैः सर्वैर्मैत्रिभिः पार्थिवैरपि ॥३५॥ जनेश्वपूरजैर्नूनं कथं देहं विमुंच
ये ॥ इत्येवं बहुशश्चिंत्य अन्नं संकल्पयन्तदा ॥३६॥ स्फवर्णाक्षं पुनर्द्रक्ष्या भविष्यतीति सो ब्रवीत् ॥ नयिष्ये हंत हात्मानं
आहारादुदकादपि ॥३७॥ प्रस्थितस्त्वेपरं देव ध्यायमानो न्टपात्मजः ॥ व्रजमानः पयार्थेतु सर्वशील धनात्मजः ॥३८॥
तृष्णयेवार्दितोत्यर्थं मृदुत्वाद्राजनंदनः ॥ अवाप्य परमां मूर्छां स स्फकं दोष्टतालुकं ॥ ३९॥ कंदमाणो मृमूर्षेव अभवद्दू

र्ध्वलोचनः ॥ अथा सूनोस्तज घावत् स्तुथापरमार्दितः ॥४०॥ तावदाप्यायितो दृष्ट्या मेघैरंबरवासिभिः ॥ प्राप्य संज्ञां ततो नृ
यस पवकृतवीर्यजः ॥४१॥ वीक्ष्य शक्तिं च मे घानां इदमाह रुदिन्तदा ॥ यहीदृशाः सर्वो योस्यान्मयैव नियतः सदा ॥४२॥ तदा
कार्याणि सर्वाणि नास्त्य गोचरगानितु ॥ इति चिंत्य च काराशु स इदं संकल्पमुत्तमं ॥४३॥ मेघमुर्वीस्त्रवन्नामतमुद्दिश्य सुधः
श्रणु ॥ अन्नं वचयिष्यामि यावदागत्य मेघराट् ॥४४॥ प्रयच्छति वरश्रेष्ठं तावदेवतिमानद ॥ एवं तस्मिन् क्षुधाविष्टो
यावद्ध्यायन्स तिष्ठति मेघं तं परमाम्नत्या ॥ तावदाविर्बभूव सः ॥४५॥ योसावुर्वीस्त्रवो नाम मूर्तिमादाय चाग्रतः ॥४६॥
किं करोमीति भाषंतो जलाद्रीस्तस्य संस्थितिः ॥ मासांते चागतं वीक्ष्य कार्तवीर्यो घनं तदा ॥४७॥ कस्त्वमित्येव तं प्राह किंम
यात्र प्रयोजनं ॥ यमुद्दिश्य स्थितस्त्वं ते सोहमुर्वीस्रवाग्रतः ॥४८॥ इत्युक्तो मेघराजेन स्मयमानो ब्रवीदिदं ॥ वद स्व किं म
याकार्यं तदा तयात्वयास्मृतः ॥४९॥ करिष्यामि सदा तेहं गच्छ शीघ्रमितोनघ ॥ यस्यदेयं स्फपर्णाक्षं मानसं ते भवि
ष्यति ॥५०॥ करिष्यामि त्वयाप्रोक्तो यन्नेमालं प्रयीष्यति ॥ गूढबाहुरुवाच ॥ यदि त्वं कृपया युक्तो वीक्ष्य बाहुविवर्जितं ॥
५०॥ मां तदा स्फणमेवेद्दे सखायो मे भविष्यसि ॥ उर्वीस्रव उवाच ॥ यदा यदा भवेत्कार्यं तदा तदा त्वयास्मृतः ॥५१॥ करिष्या
मि सदा तेहं गच्छ शीघ्रमितो नघ ॥ यस्य देयं स्फपर्णाक्षं मानसं ते भविष्यति ॥५२॥ प्रासादान्नील कंठस्य कुरु यत्नेमनो
रथं ॥ अनिलादउवाच ॥ एवमुक्त्वा गतः सोहि कार्तवीर्यमहीत्पवत् ॥५३॥ अंतर्धानादुर्जेर्हीनं स्वमावासं क्षणात्तदा
सोपि देवं स्फपर्णाक्षं सखायं साध्य वेगतः ॥५४॥ तत्र स्थानं ययौ यत्र सिद्धो जनार्दनः ॥ गत्वा तस्मिन् स चिरं हत्वा रत्ना
त्वा चैव समाहितः ॥५५॥ अवश्यतं स हत्वा सदेवदेवमुमाधवं ॥ ततो दृष्ट्वा स संपूज्य मनसा विधिपूर्वकं ॥५६॥ प्रण

Dr. BHAU DAJI MEMORIAL

म्यदंडवद्भूयस्त्रिरात्रमकरोत्तदा समानेनियतेवत्सप्रणम्याथवृषध्वजं ५७ संतुष्टपरयाभक्त्यासभृगोराश्रमंययौ
गत्वारुरुस्यमनोहार्यसेवितंमुनिभिःसदा ५८ ददर्शनंदनाकारंवृक्षैरेभिरलंकृतं न्यग्रोधशालैःसरलैश्चनीलैः सक
कुलासंतसवीजहितैः एतैश्चवृक्षैरपरैश्चदिव्यैपदाश्रमंचारुसपुष्पितैस्सः स्निग्धैर्मनोज्ञैः फलसंकुलैश्चछन्नंविवेश
कृतमेवतस्मिन् ६१ इतिकालिकापुराणेभृगोराश्रमप्रवेशसप्तपंचाशत्तमोध्यायः ५७ पवनाद्उवाच सप्रविश्याश्र
मंपुण्यंभृगोर्हैहयोत्तमात्मजः वभ्रामतत्रसंहृष्टोनंदनाकारमुत्तमं १ भ्रममाणस्तदासोहिसमंतात्तस्तदोत्तमे अपश्य
त्पद्मपत्राक्षींचारुरूपकृतवीरुजः तंदृष्ट्वातुभृगोर्भार्याब्रह्मसूनोर्महाद्युते नदाथ्यासंजगामाशुनीवोभूत्वामहाधिपः ३
तथापिदृष्टवान्सोहिसमंतात्तत्पदोत्तमे गूढबाहुनृपात्मजः मेरुशृंगेश्चपद्माभ्यां आगच्छतोमुदान्वितः ४ कोयंधर्षतिमि
हायातिकस्यचैवात्मजोदितः तंदृष्ट्वाचिंतयामासइदंसावेधसःकृपा एवंयावत्तदाविप्रचिंतयन्नम्रसाश्रमान्
तावत्तदागत्यतस्याग्रेप्रणम्यस्थाणुवस्थितः ६ आलोक्यतंतदासोहिस्थाणुवेवपुरतः स्थितं अथ — सापिभृगो
भार्यागूढबाहुंनिबोधयत् श्रीदेव्युवाच ॥ कस्त्वंकस्यकिमायातः स्थानेस्मिन्तपसोनिधिः भ्रमाभायाचतां
विधिब्रूहिसत्यंममार्जवं ८ वीक्ष्यहीनभुजंत्वामिकुमारंकमलोचनं यतोजातांघृणावत्स अतस्तेपृच्छाम्यहं ६२
९ गूढबाहुरुवाच ॥ शृणुदेविमहाभागेयेनाहमागतोनघे वक्ष्यामिनिखिलंत्वेदंकारणंकारणात्मजे भूप
तेःकृतवीरस्यपुत्रोहंपूर्वजोथतः भ्रातृबंधुजनैर्लोकैः परिभूतोभवेदिति ११ तेनपादसरोजाभ्यांतावकाभ्यां
नुमूलतः वैराग्यादागतोत्यस्मिन्यदेतापससेविते १२ तेन पवनाद्उवाच॥ इतितस्यवचःतमेवहीनवा

हुं कृपयापरयायुक्तोभूयएवेदमब्रवीत् १३ दीर्घकालंतपःकर्तुंरामेजसूनोयतिर्मम गतासौयावदायातितावत्तिष्ठ
स्त्विहाश्रमे १४ आगतेतेमहाभागममभर्तुरिहानघ भविष्यतिचिरान्नूनंवर्ततेयन्मनोरथं १५ जीवश्रुतमिदंवाक्यं
नत्वाचदंडवत्तदा आदेशंतेकरोमीतिश्रुत्वातस्याब्रवीद्वच १६ तदारभ्यसमादायनियतंनियमात्मकः दृष्टबुद्धि
र्महासत्वोजितक्रोधोजितेंद्रिय तरुणांशीर्णपर्णानिभृत्येवमुनिपुंगवः मासांतेभक्षयित्वातुतत्रध्यायन्हरिस्थि
तः १८ कालत्रयेपितांदेवीसेवमानोदिनेदिने भक्त्यातयानिश्चलयासोहिकार्तवीर्यस्तपस्विमान् १९ एवंतस्मिन्पदेर
म्येसिद्धचारणसेविते मृगसिंहगजेंद्रैश्चश्वापदैःसरसादिभिः २० यावदास्तेपदेतस्मिन्स्वीकुर्वन्परमंतपः ता
वद्वादशवर्षाणिअनावृष्टिरुजायत २१ अनावृष्ट्यातथाकृत्स्नंभूर्लोकमग्निनायथा शुष्कस्तृणेवसंदग्धंसज
लंसवनार्णवं २२ दह्यमानंततोदृष्ट्वाभूर्लोकंतवरश्मिभिः तदाब्रुवन्नृदंसाहित्वणविंहोनिशामयः २३ आ
श्रमेदंभृगोःपुण्यंनानावृक्षैरलंकृतं दह्यमानंकथंरक्षाभविष्यत्यस्यसांप्रतं २४ श्वापदाःकुत्रशोयेनुक्षु
त्पिपासार्ताःकथंत्विहः गतुमुद्गदंमार्गदिशासुविदिशासुच २५ जलांचनिर्झरैर्यत्तत्सरित्सुचसरस्सुच शुष्कितं
किरणैर्भानोःकस्त्रोपायोभविष्यति २६ चिंतयद्बहुधात्यैवंभृगोर्भार्यासमीपतः ततोसौगूढबाहुर्यखेदंगच्छं
मुहुस्तदा २७ गत्वातांसानमस्कृत्यभृगोःपत्नींपरस्सतीं पूर्णेंदुवदनांदेवींविवेशधरणीतले २८ निषिल्पसापि
तंवीक्ष्यकार्तवीर्यभुजोज्झितं आश्रमंचापिसादेवीइदमाहनृपात्मजं २९ पश्येदमाश्रमंवत्सपच्यतेरविरश्मि
भिः श्वापदांचापिसर्वांस्तान्दह्यमानान्विषाग्निना ३० सांप्रतंतदुपायंहिवर्ततेयेनचाश्रमं गोप्यतेकाले

वीर्यैह शीघ्रमेव त्वयानघ। एतत्कृते न वाप्येह भविष्यति मनोरथः॥३१॥ इत्युक्तो सोनयास्मृत्वा गूढबाहुर्महाद्युतिः॥ अब्र
वीच्छिरसा नत्वा गुप्तनर्थकारणं महत्॥३२॥ गूढबाहुरुवाच॥ आदेशं देहि मे देवी पदस्थास्यम्यहं मया॥ गोपार्थकारणं मात
रक्षेहं प्रेतसादतः॥३३॥ हृयपवाब्रवीत्साहियस्मृतं तत्त्वयानघ॥ एतत्कृते न वाप्येह भविष्यति मनोरथ॥३४॥ आगत
श्चाश्रमं वीक्ष्य गतिर्मे पुष्पसंकुलं। फलैश्च निखिलै रक्तस्य तावद्दास्यति मानसं॥३५॥ पवनादउवाच॥ माध्यानुज्ञातस्त
नस्या अवाहुर्बहुकांक्षया॥ यत्र कुर्वीभवं नाम स सस्मार पयोधरं॥३६॥ सोपि तं चिंतितं ज्ञात्वा त्वास्मृतश्चते न रंहसा॥ मेघ
राट् मूर्तिमादाय आगतः पुरतः स्थितः॥३७॥ स्वागतेनागतं दृष्ट्वा मूर्तिमंतं पयोधरं॥ संभाष्य पूजयित्वा तु इदमाह भुजो
जितः॥३८॥ एषासाववर्ततेकालः सहिष्यस्य महीतलव॥ इहैव पूर्वमुक्तस्य प्रतिपन्नस्य ते नघ॥३९॥ इदमवर्षणं यावदर्तत्ये
हाश्चितिस्त्वव॥ इहैव पूर्वमुक्तस्य वर्षैव्यमुदकं त्वया॥४०॥ उर्वीभ्यवउवाच॥ यदुक्तमेतयान्नूनं न दृष्यवचनात्तव॥ करोमि
पश्यसंहृष्टो दृष्ट्याचप्राविता धरां॥४१॥ पवनाद उवाच॥ एवमुक्त्वा ततो मेघो व्याप्तेतेन भस्तलं॥ वर्षौ वैचे समंताच्च
आश्रमे वै भृगोस्तदा॥४२॥ एवं हितत्पदं रम्यं तेनैव राजसूनुना॥ निदाघाद्दुस्थितं रौद्राद्वारदानप्रभावतः॥ ततो बहुतिथे
काले चरित्वा दुश्चरं तपः॥ आजगाम स्वकं स्थानं स्मृत्वा स्वसमुद्भवः॥४४॥ मुदया गत्य तं दृष्ट्वा स्वपुष्पितस्तरु भिश्चितं॥ विवेश
श्चाश्रमं पुण्यं तोयदाद्भिवचोक्रमान्॥४५॥ पश्यमानो मुहुस्निग्धैः फलैर्वृक्षांश्च शोभितान्॥ जलस्थानानि पूर्णाणि सर्वाण्य
योदकोमलैः॥४६॥ शकुनैश्च ययौ तत्र यत्र तिष्ठति सा सति॥ विद्युल्लतेव भासंती व ज्ञमध्य निभोदरी॥४७॥ तं चैव ध्याय
मानात्तु पविष्टा शिलायते॥ भास्कराकारं आगच्छंतं पतिं स्वकं॥४८॥ सहसैवोत्थिता मूलादशोकस्य नरोद्विज॥ उत्थाय

तपतिर्द्देवी कृत्वा चैव प्रदक्षिणं॥४९॥ पपात चरणौ तस्य इद्रोर्लेरवा रवेरिव॥ ब्रह्मसूनोस्तदानत्वा भृगवे चासनादिकं॥५०॥ निवेदि
नं तया कृत्स्नं मुदया परयानघ॥ उपविष्टस्तदा सम्यगस्तां देवी वरहोरुगु॥५१॥ केनेदमाश्रमं मत्ये कथं कृतोत्यसौ ब्रवीत्॥ ए
वमिच्छं तयो ब्रह्मन तां देवी वरहोरुगु॥५२॥ केनेदमाश्रमं मह्यं कथं कृतोत्यसौ ब्रवीत्॥ एवमिच्छंतयो ब्रह्मन्नब्रुवताभ्यां
सवे गतः॥५३॥ भृगुं चैवागतं ज्ञात्वा गूढबाहुर्द्रुतं गतः॥ तं दृष्ट्वा सापि तं देवी आगच्छंतं विबाहुकं॥५४॥ गुप्तं पदमिदं तुल्यं ज
नेनैवेति चाब्रवीत्॥ एवमित्येवब्रह्मन् तां देवी वरहोरुगु॥५५॥ भृगुरुवाच॥ कोयं कुत्र किमायात इह्यायात विबाहुकः॥ नू
नमस्य हृदिस्थं यत्करिष्यामि स्फशोभनं॥ वीरस्येदं मे घृणजाता वि बाहु राजपुत्रकं॥५६॥ विशेषान्मत्कृते स्येव अमो
घदर्शनादपि इदमुक्तस्तयाप्येवं भाषितं पूर्वजं भृगोः॥५७॥ तस्यैव कार्तवीर्यस्य निखिलं च निवेदितं॥ अथागत्य त
यो पञ्चां त्रिः प्रदक्षिण दंडवत्॥५८॥ दंपतीभ्यां पपाताशु मुदया परयानघ॥ एवमुत्थाय भूयोसौ उधात्रे बद्ध्वस्तदा॥
६०॥ प्रहृष्टपरया भक्त्या निधिं प्राप्येव वाधनः॥६०॥ गूढबाहुरुवाच॥ नास्ति धन्यतरः कश्चित्प्रसादापि मे समः॥
मयायेनायं इदृशो दृष्टस्त्वं ब्रह्मनंदनः॥६१॥ कृतार्थो दर्शनात्तेह मद्य मे सफलं तपः॥ अद्य मे सुफलं जन्म अद्य मे
वासितं तपः॥६२॥ नमस्ते ब्रह्मरूपाय ब्रह्मपुत्राय धीमते॥ ब्रह्मविद्ब्रह्मगोप्ता च ब्रह्मकर्मप्रवर्तिने॥६३॥ दुःखोदधौ
ममज्जंतं सर्वभूतहिते रतास्त्वं हि त्राता न चान्यो मे रक्ष मां शरणं गतः॥६४॥ इत्येवं स्तवनं कृत्वा भृगोस्तदा महीपतिः॥ प्रण
म्य शिरसावत्वा विरराम मुदान्वितः॥६५॥ ततो भृगुर्महातेजाः कार्तवीर्यं नृपात्मजं कृपया परया लोक्य आह ब्रह्मनं
दनः॥६६॥ भृगुरुवाच॥ तोषितोहं त्वया वत्स कृतेनानेन स्कब्रत॥ गूढबाहो महाभाग स्तवेनापि विशेषतः॥६७॥

वरं ब्रूहि महासत्व हृदिस्थं यच्च रोचितं ॥ दुर्लभं यद्यने भाति दास्यामि तन्न संशयः ॥ ६८ ॥ नास्ति किंचिदसाध्यं मे महूरं च वसुंधरे ॥ ना
देयं त्रिषु लोकेषु प्रभावात्तपसो घने ॥ ६९ ॥ एतं देवाप्यते नाहं वरं त्वत्तो महातपः ॥ प्रार्थयामि मुनिश्रेष्ठ यो सर्वशत्रुभयंकरः ॥ ७१ ॥
भृगुरुवाच ॥ एवमस्तु प्रसादान्मे तव बाहो स्कंधौ मनौ ॥ विशालौ परिघाघातारौ भविष्यतः अरिंदमौ ॥ १२ ॥ चले चैव अलंघ
त्सा महं तंतेन रोत्तम ॥ वैरिसंयमकं चौ यं प्रतापश्च भविष्यति ॥ १३ ॥ क्षितिं चैव प्रशाधि त्वं मन्नेजसा दहायनात ॥ मनोरथोयसं
जातरसमग्रेयदुरु स्थितं ॥ १४ ॥ पवनादउवाच ॥ ततस्तद्वचनात्तस्य स्कंधौ दीर्घौ परिघोपमौ ॥ स्कंधाद्दोविनिष्क्रांतौ महानागफ
लाविव ॥ १५ ॥ सुजौ स्कंधाद्विनिष्क्रांतौ नौ दृष्ट्वा कृतवीर्यजः ॥ मनसा चिंतयन्सो हि तन्मे निगदतः शृणु ॥ १६ ॥ कथं बुद्धि
र्ममोत्पन्ना जातोत्सर्गोच्च सांप्रतं ॥ भुजानां च सहस्रेकं किं मया प्रार्थितं न च ॥ १७ ॥ इति चिंत्य महाबाहुर्हेमवर्णो महाद्यु
तिः कृतवीरस्कृतो भूयो विषादं परमं गतः ॥ १८ ॥ अथ संचिंतितं ज्ञात्वा दृष्ट्वा चैव विषादितं ॥ उवाच दृगिरा तं च स्निग्धगंभीरया
भृगुः ॥ १९ ॥ भृगुरुवाच ॥ यत्र देवो गदापाणि अवतीर्य युगे युगे ॥ शिवलिंगं च संपूज्य प्रसाधय जगत्त्रयं ॥ ८० ॥ सप्तरात्रोमु
त्वासे पूज्य गंतुमर्हसि ॥ तं चैवं शंकरं लिंगं तस्मिन्बदरिकाश्रमे ॥ ८१ ॥ यदुद्धृतं रुद्रि ख्याति बाहुनां लाभहेतुना ॥ दत्तात्रेयस
मीपेतु तद्गत्वे स्कभविष्यति ॥ ८२ ॥ अतो भज त्वं परिपूज्य शार्विलं मे व लिंगं हर जं महांतं ॥ तं चैव जुष्टं सततं मुनींद्रैः शीघ्रे सम
भ्यानदगाम्य बुद्धो ॥ ८३ ॥ इति श्रीकालिकापुराणे कार्तवीर्यवरप्रदानं नाम अष्टपंचाशत्तमोऽध्यायः ५८ पवनादउवाच
एवं तस्माद्दरोप्राप्य द्वावेव मुनिपुंगवात् ॥ गृह स्थानं ययौ सार्धं बदर्याश्रममुत्तमं ॥ १ ॥ उषितात्र सर्व - योगत्वा सप्तएव
हि ॥ राज्यं चैव हि तं लिंगं दत्तात्रेयं तु तं गतः ॥ २ ॥ पर्यंके रमया सार्द्धं मद्यपानहृतं विभुं ॥ दत्तात्रेयं तदागत्वा ददर्श कृत

कृतवीर्यजः ॥ मदिरास्तमयासार्द्धं मद्यपान हृतं विभुं ॥ दत्तात्रेयं तदागत्वा ददर्श कृतवीर्यजः ॥ ३ ॥ मदिरासवसंसक्तं घूर्णमानं
मुहुर्मुहुः ॥ स्त्र्याख्यारतं च तं दृष्ट्वा न जातस्तस्य विस्मयः ॥ ४ ॥ अविलेन न न भावेन त्वगो वाक्यमनुस्मरन् ॥ त्रिः प्रदक्षिण्य तं
देवं प्रपात दंडवद्भुवि ॥ शिरस्यंजलिमाधाय विशुद्धेनांतरात्मना ॥ आराधयिष्यु रग्रेशं नि प्रसाद महीतले ॥ ६ ॥ न किं चित्ते
न संवीक्ष्य निषण्णं भक्तितः परे ॥ उक्तो वाक्यं न दासो हि पानासक्तो न तद्दिने ॥ ७ ॥ तथापि ज्ञात्वा सं न स्थन लिप्तं कलुषांबुना ॥
वेष्टितं कर्दमेणापि पद्मपत्रमिवांभसा ॥ ८ ॥ एवं सततदा भक्त्या अनिर्वेदान्महामतिः ॥ आराधयामास तं चैव कर्मणारा
धयन्मुनिं ॥ ९ ॥ अथ तं मानसं ज्ञात्वा शुद्धं कल्मषविवर्जितं ॥ वासरैर्बहुभिस्तं च दत्तात्रेयो ब्रवीदिदं ॥ १० ॥ दत्तात्रेयउवाच ॥
न मामाराधय त्वं हि नास्ति मे योग्यतानय ॥ तिष्ठेहं विषयासक्तो मदिराभिरतः सदा ॥ कमुनिः क्व सुरापानं क्व स्त्रीत्वप
रिसेवनं क्व सितोहमतो वच्मि नास्ति मे योग्यतेति च ॥ १२ ॥ द्विजाति प्रवरं किंचित्त्वान मानान्समाश्रय ॥ कार्तवीर्यउवाच
नहि ते चेष्टितं नूनं अपि शक्रादयः सुराः ॥ १३ ॥ वेदितुं कुतस्तनाः शक्या जानाम्येतन्न संशयः ॥ किं मां मोहयिष्यसि देवावा
क्ये स्त्वं मोहनास्त्वं मोहनात्मको ॥ १४ ॥ नास्ति तत्वः परत्वान्यं मम देव जगत्पते ॥ पीयते यत्वया प्येहं ने प्राभवति वारुणी ॥ १५ ॥
अमृतं चाम रावत्यांस्त्वयं पृष्टं स्त्वयं भुवा ॥ अयोहिन ममाश्रित्य पराष्ट्रत्वाप्रकृतस्य च ॥ १६ ॥ इदृशं वचनं भूयो वक्तुं भक्तस्य चाथ
त ॥ आशयापरयामास स्तव पादांबुजोग्रतः ॥ १७ ॥ त्वामेव खंडितुं त्वं हि मार्हो सि मामकोमिहा ॥ पवनादउवाच ॥ एवमु
क्तस्तदा तिर्न हैहयेनातिनिंदरः न ॥ १८ ॥ मनसे वेषितो लिप्तं तस्य तं नै वाराधनं द्विज ॥ एवं शुश्रूषमाणस्य कार्तवीर्यस्य
चात्मज ॥ १९ ॥ जिज्ञासार्थं अपानो स्थंउत्स सार्त्तरादागतिं ॥ तेन चास्य भुजौ दग्धौ न च सौ विकृतिं गतः ॥ २० ॥ विशेयतो

पिमर्किंस करोत्येवात्रिसूनवे॥ततो बहुतिथे काले गते तुष्टोभवन्मुनिः॥२१॥एवं तस्य परां ज्ञात्वा भक्तिं शुश्रूषणं च यतः॥ हैहयं तं महातेजा इदमाहात्रिनंदनः॥२२॥दत्तात्रेय उवाच॥मानसयन्त माधाय शुश्रूषयसि मामिह॥तद्दयैपरितेदद्मि वरस्या
द्यममात्मजः॥२३॥कार्तवीर्य उवाच॥ यदि मयि कृपा जाता धन्योस्मि नरवित्तेन च॥अद्यैव वरदो भूत्वा त्वं भूयकुमलेक्षणः॥२४॥
कामिकानां मुनीनां च सहस्रपरिक्षया॥वैरिनिर्धारणानां च त्वं त्वस्वे छामहं विभो॥२५॥दत्तात्रेय उवाच॥अरिमस्ते करिकुंभ
दारुणाः सहस्रसंख्यविततामनोहराः॥विराजमाना वरपाणिपंकजैर्भवंतिनारीकुचमर्दनाभुजाः॥२६॥ ऋद्धिश्चते काम
मयात्म की र्णा आल्हादनी चारुकमनोभिरामाः॥बलं च शौर्यं च न तथा प्रतापं व्रजेद लूर्णीकुरुयन्मनस्थ॥२७॥भयोक्तमात्रात्सह
स्रैवतस्य स पुष्पितं पाणिसरोजपुष्पैः॥ वामीकरामं प्रपतं सुरम्यं जातं हिवाहोर्बने मप्रमेयं॥२८॥प्रणम्य तं बाहुवनं च दृष्ट्वा
प्रदक्षिणं चैव परीत्य तस्मै॥ नमात्मनः श्वाचिसुकृतं च दृष्ट्वा कृत्वाथ पूजां पुनरेव तस्मै॥ नमात्मनः श्वाचिरसत्वं च दृष्ट्वा कृत्वा
थ पूजां पुनरेव तस्मै॥२९॥चिरोषितं तं तदुरिसागरे तमनोरथं तं प्रतिमं संलभ्य॥ बाहोक्तहेतोः कुलवीरजोपि सुरादितः श्वापि
पुरीं जगाम॥३०॥यस्मात्स थं चकसं स्थैन श्चारितं रमयासह॥ परिणामिसुतेनासीत्तत्र देशे तपोधन॥३१॥नाम्ना तेनैव
संजातं पावनं परमं महत्॥ पर्थकेति महापुण्यं वैष्ठवं तीर्थमुत्तमं॥३२॥यास्येति तत्र ये मर्त्या निर्यक्रसंहिके॥तेषां हि वै
ष्णवं लोकं स्वात्वादेवप्रकीर्तितं॥३३॥अर्जुनानां सहस्रैः कैहेहयस्य यतोयत॥ सहस्रार्जुनसंज्ञेति ततो जाता महाधिपः॥३४॥
इति श्रीकालिकापुराणे सूजमामिषकोलपषित मोध्यायः॥८९॥सूणबिदुरुवाच॥ किमर्थं भृगुणा ब्रह्मन् कार्तवीर्यः स हैहयः॥
सर्वलिंगप्रपूजार्थं प्रपिति श्वेतिमे वद॥१॥पवनादउवाच॥ यानि कानि च विघ्नानि त्रिषु लोकेषु मानद॥ तानि तद्धि

ता नित द्विसमस्तानि रौद्राणि मुनिपुंगव॥२॥ अतस्तद्दर्शनान्नूनं चंडापि कुस्य सौमव॥ नाशमायांति तेक्षिप्र मद्रितेजः प्रभावतः
कि चित्कार्यमनुद्दिश्य यः प्रपश्यति मानवः॥३॥प्रदक्षिण हरं पूज्य तस्य सिद्धिर्न दूरतः नूतमेतन्म यातथ्यं कारणं परमं महत्॥४
सिद्धिहेतोः पुरास्थातं तस्य नतत्त्वगुणात व॥५॥सूणबिदुरुवाच॥ कारणं परमं बुद्धं मयहाद्य मत्वानतः सत्॥ स्त्वं गुरुस्त्वं परं दिव्य
प्रकृतिं ब्रूहि मे धुना॥६॥तस्मिन् देवीपुरी रम्यां प्राप्य बाहुवनं महत्॥ दत्तात्रेयकृतं तेन गत्वा चैव तदानघ॥७॥पवनादउवाच
प्रविष्टस्तां पुरीं गत्वा दत्तात्रेयाद्गुणार्णवः॥ प्रभावात्तपसः प्राप्य बाहूनां वनमुत्तमं॥८॥ प्रविष्टो मह राज्ये हैजातश्चैवोत्स
वो महान्॥ पौरजानां च लोकानां वीक्ष्य तं कृतवीरजं॥९॥संपूज्य च यथान्यायं ब्राह्मणो वेदपारगैः॥ ततः समस्त लोकास्तत्तप
सा समलंकृतः॥१०॥ये च त त्राधवाः सर्वे वरलब्धस्य धीमतः॥ सुत्वाखागमनं तस्य आगतास्ते मुदान्विताः॥११॥ तेन तेवीथ
चैः सार्द्धं तस्त्वं खेलु पुरीं शुभां॥गीतमागत्य वर्षैकं अर्जुनेन महात्मना॥१२॥यश्चासौ शुभवर्णास्य अनुजस्तस्य मानद॥सा
पत्न भ्रातरो राज्ये युक्तश्चैव तु तिष्ठति॥१३॥स गर्गेणागतं ज्ञात्वा शुभवर्मा महाद्युतिः॥कार्तवीर्यभुजे र्युक्तं आगतस्तत्प्रपृच्छ
हः॥१४॥गर्ग उवाच॥ या यानर्हः स एवादौ राज्यार्थितव पुष्पलः॥ बहुधा कृतवीर्येण उक्तः स्ता विद्धि सुंदरं॥१४॥न वेष्टतेन तद्रा
ज्यं मोच्यमानोपि सद्गुणैः॥हीनांगं वीक्ष्य चात्मानं अशाक्या द्वाहुभिर्विना॥१५ अतोनेन तदा राज्यं हेतुना नेन मानद॥ विसृष्टे
तद्दशेषेण यथेष्टं कर्तुमर्हसि॥१६॥वीक्ष्य तां प्रणतं वत्स राज्ये चैव निवेदिते॥तुष्टिं तु परमां प्राप्य न स राज्यं ग्रहीष्यति॥१७॥अथ
गृण्हाति को दोषस्त्वयात्त्तं हे महाधिपः॥ बलवान् कार्तवीर्यो हि पूज्यो दास्यति तत्स्पृहान्॥१८॥शुभवर्म उवाच यदुक्तं मे त्वया ब्रह्म
न करणीयमसंशयः॥लोलुपस्यं च सूर्यस्य निखिलं वचनात्तव॥१९॥अयं च दृश्यते कामी राज्याय मुनिपुंगवः॥तेन मे मा

नसंनैव शत्रुमुत्सहते नघ॥२१॥ यद्यहं तस्य मंत्रैव प्रणिपत्य निवेदयेत्॥ दृष्ट्वा पुत्रसहस्रं तु प्रीतितिमां समन्यते॥ न चाक्षात्रमिदं
धर्मंवीर्यं दृष्ट्वा त्वया त्मुने॥ राज्यं नेतत्त्वय च्छेदं नस्य यदग्निन ऋणु॥२२॥ भोजनाच्छादनं वस्त्रं तिष्ठते यत्ररोचते॥२३॥ ग
र्गउवाच॥ यदिमे वचनं नैव राज्यभोज्यं कृतं त्वया॥ गत्वा कनक लेभ च स्नेहात्तं द्रष्टुमर्हसि॥२४॥ यद्येवं नास्ति ते वत्स मान
संविमलं तव॥ बुद्धियुक्तं तदा किंचिमहावाक्यान्न प्रश्रयानघ॥२५ मंडलं मंडलार्द्धं वा देशं वा विषमं तथा॥ तत्रैव संस्थितस्त
स्य दूतः प्रेष्य वरानघ॥२६॥ एव हानय त्वं च पितुस्त्यज्यं च भ्रातरं॥ ज्येष्ठमाहत्य तं चैव मानयस्व विधानतः॥२७॥ ऋभवर्म
उवाच॥ ततश्चाज्ञाहनेमहे ब्रह्म ज्येष्ठस्य मयानघ॥२८॥ मंडलं विपर्यं चैव ग्रामं वा खेटमात्रकं॥ २८॥ उदीर्णत्वाप्रयच्छेहं
इति तस्य मयास्मृतं॥२९॥ दृष्ट्वास्य बुद्धिफलमप्रमेयं दुःख स्य हेतुं कलहस्य मूलं॥ स्वबांधवाश्चैव गताभवांश्च
----------॥३०॥ इतिश्रीकालिकापुराणे गर्गवाक्यनामषष्टितमोध्यायः॥ एवनाद उवाच॥ मासासन्ना
गतं ज्ञात्वा ऋभवर्मं ऋभास्वरे॥ कार्तवीर्यं भुजे र्युक्तं गर्गेण बोधितस्तदा॥३१॥ वाक्यैः पथ्यैर्हितार्थाय कटुस्वादैर्महारथैः॥
यैर्बोधितो न जयाह परिणामसुखाकरैः॥२॥ गर्गस्तं मानसं ज्ञात्वा स्थिरमप्येयसोप्यतः॥ विरराम महातेजास्तूर्णीमासी
त्सबुद्धिमान्॥३॥ अथैनरोपि ये धत्स ऋभवर्मस्य पूर्वजः॥ वत्सरे केव्यतिते तु इदमाह सबांधवान्॥४॥ सहस्रार्जुनोवा
च॥ पश्यध्वं बांधवाः स्नेहं भ्रातुः पत्या गते मयि॥ व्यतितं वत्सरं त्वेकं वात्तपि प्रहितानु॥६॥ अपिसर्षपमात्रं वास्ना
नंपित्तक्रमागतं तेनाप्यहमविज्ञातः परिभूतोस्य नाप्यवत्॥ तेनैकं शत्रुस्तस्य न च राज्याभिकांक्षकः॥७॥ ततोहं पू
र्वंवत्तूर्णीं भुजे र्युक्तोपि मानदः॥ पराधीनोपि संप्राप्य किंमिदानीं करोम्यतन॥८॥ याम्यहं काननं गत्वा कालक्षणो

मि बांधवाः॥ नाहमेभिर्भुजे रत्तविद्यामानेस्तु बांधवाः॥९॥ परापूतं च संस्थातुं मुहूर्तं योत्सहाम्यहं॥ ऋजैरेतैर्जगत्सर्वं नून
मेषामतिर्मम॥ ततः संजल्पनं युष्मान करोमि श्रूयतामिति॥ ऋणत्रयं यः पूर्वमयि संक्रामितं पिता॥११॥ तत्संक्रामितुमि
च्छामि कृत्वा दारा अग्निसंग्रहं॥ संक्रामितं पुनर्येन गतिः स्याच्छाश्वती मया॥१२॥ अधनैवेह संप्राप्ते कालेकालविदांवराः॥ चक्रु
मर्हथमे यूयं यत्कर्तव्यं मयानघ॥१३॥ अथ तद्वचनं श्रुत्वा कार्तवीर्यस्य धीमतः॥ बांधवाः स्निग्धबुस्ते ये केचिद्दृष्टुमागताः॥१४॥
येभिमत्तः स्त्रियानित्यं मत्तो इव्यमदेवतु॥ मंत्तश्च राज्यमोहाद्यः स कथं मन्यते परं॥१५॥ ज्येष्ठभ्राता पितुस्तुल्यो यः क
श्चिन्नैव मन्यते॥ स विनाशं व्रजत्याशु तमः सूर्योदये यथा॥१६॥ इत्युक्तो बांधवस्तेषां आदाय वचनं तदा॥ दूतं संप्रेषया
मास रत्नं रत्नविदांवर॥१७॥ विशालो नाम मेधावी कार्तवीर्येण धीमता॥ इदमुक्त्वा प्रयत्नेन प्रेषितो मधुराक्षरैः॥१८॥ किम
र्थं स्नेहहीनोसि किमर्थं वा पराङ्मुखः॥ मामुद्दिश्य महाबाहो न कश्चित्प्रेषितस्त्वया॥१९॥ संप्राप्य तपसा वत्स बाहूनां वनमु
त्तमं॥ आगतस्य पुरीं देवीं वत्सरे कं च वर्तते॥२०॥ नास्ति ते पूर्वजः स्नेहकारणात्किं न वोप्यहं॥ कार्योद्यतिस्त्वयानूनं माम
कीं परयसंपदां॥२१॥ एते मे बाहवः प्राप्तास्तपः स्त्वास्तु दुष्करं॥ न त्वे मया प्रसरेहो नो बोधे न दृसंशयं॥२२॥ मा भैषीस्त्वं म
हाबाहो कुरु राज्यमकंटकं॥ नाहं विघ्नं करिस्यात्किं तु मान्यो भवामिते॥२३॥ आस्तां तावत्प्रियं कार्यं त्वया मानं च मेनघ॥
श्रेष्ठस्य यत प्रकर्तव्यं गौरवं तन्महाधियः॥२४॥ अर्चनं चैव चागत्य इदंशं हि त्वयाकृतं॥ आगत्य किल मे राज्यं प्रणिपत्येह दास्य
ति॥२५॥ अस्माकं त्वं हि कार्त्तेन मतिरेषा मम नघ॥ श्रेष्ठस्य यत्कर्तव्यं गौरवं तन्महाधिपः॥२६॥ अर्चनं चैव चागत्य इदं गंहि
त्वया कृतं॥ यदन्यं वस्य से वत्स लोकानां तु लतः स्वयं॥२७॥ मामुद्दिश्य ऋभाचारे नैव लत्नाति भातिमे॥ भोजनाच्छादनं तस्य

नित्यं किलवदाम्यहं ॥ २७ ॥ किं करिष्यति श्रोमिर्वा कथं मेत्रब्रवीषि मे ॥ इत्युक्त्वा प्रनार्थायत्वं वैपकिलमान्वदः ॥ २८ ॥ नहि लोभा
दुक्तविद्धि एतदेवमयाखिलं ॥ मामैषिकुरुराज्येत्वं मेभमक्तनवानघ ॥ २९ ॥ अथ पवाश्रमंमत्वं वनं तिष्ठंतिसुंदर ॥ एवमुक्तो
यदासोहि विपरीतश्चजायेते ॥ ३० ॥ विशालिवंतदाभूयो वर्कुमर्हस्यसंशयं ॥ नच्छेत्त्वसेकथंत्वां हि मम राज्यप्रतिष्ठितः ॥ ३१ ॥
किन्नबुध्यासिपूर्वोक्तं आवयोपितरस्यच ॥ गूढवाहोरिदं कृत्स्नं इत्यत्नात्तेननिवेदितां ॥ ३२ ॥ बुध्येतत्वनमोदंडं दर्पमानम
दं तथा ॥ दुष्टानां मंदनंचैव कुरुयत्तेब्रवीम्यहं ॥ ३३ ॥ बाहुहीनस्यमे पूर्वंस्तेहोभक्तिश्च यातव ॥ सेवदानीनपश्यामि विपरीतं
चलक्षये ॥ ३४ ॥ एवमादित्वयाचोक्तो यद्विमार्गेणतिष्ठति ॥ परुषाणितदावाच्यो वाच्यानीदृग्श्रृणुष्वमे ॥ ३५ ॥ अस्मद्वंशप्रसू
तस्य योमार्गः सत्त्वयान्वितः ॥ अन्येषामपिशिष्टानां दर्शितः साधुसंमतः ॥ ३६ ॥ नसाधुरीदृशीबुद्धिर्न कल्याणीनशाश्वती
नंचैवराज्यभोगायजीवनस्यापितेध्रुवं ॥ ३७ ॥ अन्यैंचैवहितंवाक्यं सौख्यंदेशास्वतंध्रुवं ॥ सत्वंतेशुभवर्मारव्येयदित्वंम
गृहीष्यति ॥ ३८ ॥ ममेदृशीस्पृहाविद्धि देवपुण्यातटेकिलः ॥ तिष्ठाम्यत्रैवनिष्ठेयममयापूर्ययानघ ॥ ३९ ॥ मेमदृशीस्पृहाविद्धि
देवपुण्यातटेकिलः ॥ तिष्ठाम्यत्रैवतिष्ठेयममयापूर्ययानघ ॥ मंडलंमंडलार्द्धंवानदद्धं वापिमानद ॥ प्रयच्छत्वंनचाधिक्यं
न्यूनंवामहमाग्रतः ॥ ४० ॥ शतंवापिशतार्द्धंवातदर्धंदशपंचवा ॥ नोचेदेवींपुरींधेकांदातुमर्हस्यसंशयात् ॥ ४१ ॥ यदिष्टंजी
वितंराज्यं यदिमामन्यसेथवा ॥ प्रयच्छनगरीत्वेकांकुरुवाक्यंमयेरितं ॥ ४२ ॥ नगृहिष्यसिसाधूक्तं ध्रुवंदेहाअवस्यति ॥ ४३ ॥ इ
त्युक्तेतदेवंस्कविशालनाम्नां दंडान्दक्षिणे बाहुवनेश्वरेण ॥ स्पृष्टास्तेरैश्वापिसकोपनैश्च संप्रेषितस्तेनजगामतूर्णं ॥ ४४ ॥ माहि
ष्मतीं तांतिमिरारिजुष्टां रेवातटस्थांशुभधर्मणश्च ॥ हृदिस्थवाक्यानिमुहुः स्मरन्सोगत्वाविवेशार्जुनमेघपार्श्वे ॥ ४५ ॥ इति

दूतप्रेषणंनामएकषष्टितमोध्यायः ॥ पवनादउवाच ॥ प्रविश्यतत्पुरीतेनविश्वालेनार्जुनाक्षिरेः ॥ कृतप्रजल्पनंसम्यक् सार्द्धं
हिशिशुभवर्मणा ॥ १ ॥ दूतस्यार्जुनमुद्दिश्य यदभ्रेतच्छृणुष्वमे ॥ अरण्येनगरेणाथल पयुक्तोथवागृही ॥ तिष्ठतुयत्रनेदेव ममायत्ते
उभेत्यपि ॥ करोमिस्थापनेनैवतदायत्तंधुवंमहत् ॥ भोजनाछादनेवापिमहत्तेनैवतिष्ठतु ॥ योत्येवंवदतेदूतमद्राज्येसोव्यव
स्थितः ॥ स्ववाहुनवीक्ष्यदर्पेण कथंसोनत्रपायते ॥ यद्यहंतस्यराज्येतु स्थितोहूमिहाधिपः ॥ काहूतस्कतथादद्मिग्रामांश्चनगरा
णिच ॥ स्वयमागत्यगृण्हातु स्वाप्यबाहोः स्वकंबलं ॥ पश्यामितस्यवाहूनां बलंदीर्घंचदीर्घता ॥ निस्पृहत्वंस्पृहत्वंवास्नेह
वान्वाकलान्वितः ॥ ज्ञायतेवचनादेवकस्त्वंबोधयसेवद ॥ याहिकिंवहुनोक्तेन दीर्घेणापिभविष्यति ॥ कालेनयद्भवेत्तद्धिपश्या
म्यहमिहस्थितः ॥ किंतोकेनभवेत्तस्य मंडलार्धेनमानद ॥ मत्सङ्गाग्रेस्थितंराज्यं एतद्देवेहगृण्हतु ॥ इत्युक्तस्तेनसोदूतः स
स्वार्जुनसन्निधौ ॥ जगामतरसाविप्र आदायततप्रजल्पनं ॥ प्रणम्यख्यापितंतस्य गर्जुनस्यक्रमात्तदा ॥ श्रुत्वातद्वचनंराजा
विशालाननपेकधान् ॥ शुभवर्मसुखोद्गीर्णं प्रलज्वालमुखरग्निवत् ॥ ततौसौक्रोधरक्ताक्षो यान्स्वपक्षेधराधिपान् ॥ न
सः कल्याणभागीस्यात् किंकरोमीतितानब्रवीत् ॥ यावत्तद्वचनात्सर्वे अर्जुनस्यपुरस्तदा ॥ स्थितमंजलिमादायनकिंचिद्वदि
तंपुनः ॥ अथार्जुनोपितंवीक्ष्य प्रतिहारंकृतांजलिं ॥ विहायन्नपतीन्सर्वान् कोभवानितिसोब्रवीत् ॥ प्रतीहारउवाच ॥ पुरेकश्चि
द्स्तेद्वारिद्वारीचापिसकुंडलः ॥ त्वांद्रष्टुमीहतेदेव किंवक्ष्येतस्यमेवद ॥ अर्जुनउवाच ॥ अर्जुनस्मरणयोतत्त्वेनद्वारियः ख्यापित
स्त्वया ॥ कश्चिदिष्टः प्रवेशात्वं अस्मत्पक्षेभविष्यति ॥ इत्युक्तोद्वारपालस्तु गत्वाद्वारंद्रुतंतदा ॥ प्रवेशकार्तवीर्यस्यदर्शितोसौ
पुमान्द्विजः ॥ वीक्ष्यतंमागतंभूयोहैहयोसौभुजार्णवः ॥ वदयद्वक्तुकामस्त्वंउपविश्येविचाब्रवीत् ॥ एवंतद्वचनात्सोपितमे

Dr. BHAU DAJI MEMORIAL
डाक्टर भाऊ दाजी स्मारक

नमेवभुजशालिनं॥ एकांतंकुरुमेदेव इत्युवाचपुमान्नरः॥ कार्तवीर्योपितान्वीक्ष्य तद्वाक्यान्नृपतींब्रवीत्॥ वक्तुकामोस्म्यहं किंचिदितिष्ठध्वमितिद्रुतं॥ अथतद्वचनात्सर्वे येकेचित्तत्रसंस्थिताः॥ उत्थितास्सहसातस्य अर्जुनस्यसमीपतः॥ तं बोधितेन्नृपतिभिः स्तान्कार्तवीर्यस्यधीमतः॥ श्रवणेस्थ्यापितंकिंचिकार्यंसम्यकृतद्वानघ॥ निशम्येवचनंराजामुख्यंवित्यपार्थिवात्॥ तिष्ठध्वमितिचैवात्रउक्तातुरससार्ययौ॥ निर्यातेतस्यतेसर्वे येकेचिद्वानृपुंगवाः॥ विस्मिताश्चिरस्यमानाश्च कृगतेतिमुहुर्मुहुः॥ गतस्यतस्यमासैकमतीतंमुनिपुंगवः॥ अतीतेचिंतयामासकारिहंतद्वांधवाःपुनः॥ मार्गयामोवयंसर्वेहैहयंयत्रकुत्रचित्॥ गतस्तत्रानयामस्तमन्वेष्यचमहामतिं॥ अथतच्चिंत्यमानानांमासमात्रेणचागतः॥ मुखचंद्रेणभासंतंथव्यक्तंभास्करोदये॥ उदयार्कैवराजंतंकार्यमुपाकगति॥ वीक्ष्यतेमुत्तदाभूपाजयेत्युक्त्वाभुजार्णवं॥ तेपन्नापिन्चसिंहेहनयनाभ्यांपिबन्निव॥ अनामयेनवाक्येन अवलोक्यप्रभाषिता॥ तन्तानाहभूयोपिसराहैहयोबली॥ योत्स्यामितीत्स्वयंगत्वात्वनुजंनयवर्जितं॥ ज्ञात्वातैरेवतत्सारंकार्तवीर्यस्यधीमतः॥ अज्ञत्वंचनरस्यापिउक्तंचैवयमास्तिहनुजनयवर्जितं॥ ज्ञात्वातैरेवतत्सारंकार्तवीर्यस्यधीमतः॥ अज्ञत्वंचनरस्यापिउक्तंचैवयमास्तिति॥ भूयस्तेषांगिरकृत्वातुष्टानांनृपसत्तमा॥ निजास्त्राणितदालोक्यइदमाहमहीपतिः॥ यद्येहरमानसंज्ञातंयुष्माभिरीयंतुमामका॥ साधुधैर्नैरायुधैर्युक्ताशीघ्रमागंतुमर्हथ॥ ततस्तद्वचनंश्रुत्वासर्वएवतबांधवाः॥ स्वंस्वसाधनमाहुयसवर्मास्त्रोपगाभवन्॥ किरीटकुंडलैर्युक्ताहाराभरणभूषिता॥ रथवारणवाजिस्थान्वीक्ष्याहैदंसशास्त्रकान्॥ कल्पयध्वंरथंमह्यंयच्चस्त्रस्त्वमहंनृपा॥ योत्स्यामिसायकैस्तीक्ष्णैर्ममर्मस्थाननिकृतनैः॥ आदायवचनंतस्यतेरथाश्रमहारथ॥ संकल्पंपुरतोनीत्वादर्शितोहेमचित्रितः॥ तमालोक्यरथंराजाचिंत्यात्मानंतथाबलं॥ नसमर्थ

र्थैतिभूयोपिजिज्ञासायोत्थितस्तदा॥ तमारुरोहउत्थायरथंयद्वज्ञसन्निभं॥ आरोहणाद्धिशीर्णोसौभारैरेवरताविव॥ विस्मिताःसर्वएवैते विशीर्णेतन्महारथं॥ महारथान्वीर्यान् दृष्ट्वान्यान्नरपुंगवान्॥ हैहयोपिइदंचिंत्य सांत्वयित्वाचभूपतीन्॥ कार्यकल्पमनंमनल्यंवाकुर्याद्यन्नप्रयत्नतः॥ इंद्राणामभिषेकंतु यत्रमन्वंतरांतरे॥ ब्रह्माद्यैर्मुनिभिर्देवैः क्रियतेसर्वदानघ॥ तन्महेंद्रगिरेपादे सागरोपतटेशुभे॥ महाव्रतंचसंपूज्यसूर्यंध्यायंहरिंगतः॥ पद्मानांतुसहस्रैकंजातपत्रंशशिप्रभं॥ अरोभरंसमादायप्रार्थ्येदंतत्रसोचयत्॥ रक्तचंदनयुक्तैश्च प्रज्वाल्यहव्यवाहनं॥ अर्कमुद्दिश्यमंत्रेणतस्मिन्स्यक्षरेणतु॥ एकैकानिसमाल्याय गद्योक्तपंकजानितु॥ जुहावाग्नौसहस्राणि तान्येवाष्टोत्तराणिच॥ तदंतेदलमादाय श्रीतरोभास्करंस्मरन्॥ आत्मानंमोचयेयावत्तदग्नौक्षप्रदीत्तके॥ तावभास्करवर्णाभस्तन्मंडलान्महारथः॥ हैहयस्यपुरेवत्सपपातवन्हिपुंजवत्॥ ततोभवत्पुनर्वाणीअंबरेसूर्यमंडलात्॥ गृहीत्वेदंरथंतूर्णंगच्छगच्छेतिहैहयः॥ अथवीक्ष्यरथंतंचदिव्यंहेममयंमहत्॥ श्रुत्वातुभारतींतस्मान्मंडलात्पतितांवरात्॥ विसर्ज्यबलवान्देवधूमकेतुंप्रणम्यच॥ अस्तवंभास्करंभूयः कामधेनुंजगद्धितं॥ नमोस्त्वंबरनाथायज्योतिषांपतयेनमः॥ लोकपालायरवंउर्ध्वेरवपुष्यायनमोनमः॥ नमःकांचनवर्णायकांचनस्पंदनायच॥ नमःकांचनमालायगभस्तिमालिनेनमः॥ नमः कालविभागायजगत्कर्मप्रवर्तिने॥ भूर्भुवस्वः प्रदीप्तायजगन्नेत्रायवैनमः॥ नमस्तिमिरनाथायसहस्रकिरणायच॥ वारिदायनमस्तेस्तु नमस्तेजलहारकः॥ मंडलायनमस्तेस्तु आदित्यायप्रतापिने॥ भास्करायचसूर्यायमार्तंडायनमोनमः॥ नमः पतगश्रेष्ठायपतगायचभानवे॥ दिवाकरायरवेशायरुक्मबीजायवैनमः॥ खेचरायनमस्तेस्तुशंभवेमृतसंभवे॥ पावनायपवित्रायतपनाय

६९

तपनायनमोनमः॥ नमोहिरण्यगर्भायरुद्रमूर्तिमहाजव॥ नमस्तीक्ष्णायचंडाजीवनायनमोनमोनमः॥ नमस्तेबिंदुरूपा
यहकारायनमोनमः॥ नमः कृष्णायदीप्तायस्थिरूपलिलयायच॥ ग्रहायग्रहनाथायसप्ताश्वायनमोनमः॥ नमोव्या
धिविनाथायसप्ताश्वायनमोनमः॥ नमोव्याधिविनाशायअघघ्नायांशुमालिने॥ तुष्यमंजलिमुक्षिप्यउदकस्यसदो
दये॥ मुहूर्तमात्रेणजगामदेवींपुरींचतामेवदिवाकरेच॥ ७१॥ ॥ ॥इतिकालिकापुराणेसहस्रार्जुनपृथलाभोनामध्यायः॥
पवनाइउवाच॥ नृपएवागतंज्ञात्वारथंमालितिदिवाकरात्॥ आगताःपार्थिवाः सर्वेतदांधवाःससाधनाः॥ ततस्तस्मैधवैः
सार्द्धं सरथाश्वैससाधनैः॥ योद्धुकामोग्रतस्तूर्णंययौमाहिष्मतींपुरीं॥ व्रजंतस्यतदातस्मिरुभवर्मस्यपत्तने॥ उत्कानि
व्यन्तिकेलाज्याः उत्पाताजज्ञिरेस्पृशां॥ तान्दृष्ट्वारुभवर्म्मोरवोगर्गंमहार्षिपुंगवं॥ एतेदृशंतिचोत्पाताः किंशंसंतीतिचा
ब्रवीत्॥ श्रीगर्गउवाच॥ श्रृणुवत्सत्वयापृष्टमहदुत्पातकारणं॥ पृष्टोहंतववक्ष्येथकरिष्यासिवचोयदि॥ तनमागमनं
तस्ययेचेत्योत्पातदर्शनात्॥ शंसन्तिहिहयस्यैवभुजार्णवंध्यतस्यैव॥ कुरुष्ववचनंतहिसंधिंचमन्यसेयदि॥ त्यजमाहं
महाप्राज्ञमार्गेतिष्ठस्वधीमतः॥ यत्रास्थानेभवंत्येतेउत्पाताघोरदर्शनाः॥ तत्रचिरंभवत्येवराज्ञःप्राणविमोचनं॥ अ
वश्यंबलवान्सोहिभविष्यतितिमेमतिः॥ येनबाहुयनेलब्धंराज्ञःप्राणविमोचनं॥ ज्यायान्तेप्रणिपातेननचदोषो
स्तिकिंचन॥ मानंचैवतथापूज्यदृश्यतेप्रणिपाततः॥ स्वरान्भेदेनचाजस्रंआयसेनेतरान्सदा॥ प्रणिपातस्त
खड्गेनन्यान्योधयमानदः॥ सममयस्तस्यनेराजन्याकाचित्संपदोनघ॥ भविष्यंतिस्थिरास्तास्तलक्ष्मीचमधुस्
दने॥ शशीचक्षीयतेकोपोमहतांप्रणिपाततः॥ सएववर्धतेकोपः किंचिदर्थंमहस्यतेरुल्कपक्षेयथाशशी॥ क्षा ६९

क्षामयिष्यामयेतत्तुकार्तवीर्यभुजार्णवं॥ नचैवतस्यकोपेद्रुस्तितंक्षमक्षितिंजय॥ मत्तवद्दाग्रगतंराज्यंआस्तेत्वकंचयत्क्ष
था॥ आहूतःकारणाचेव्र आयात्यसौयुयुत्सुकः॥ कोपस्यकारणंनैवपश्यामितवमानद॥ येनत्वंकोपसेत्यर्थयन्नोबलक्ष
यंकरं॥ नहिनिःकारणंकोपःकिंचिदर्थंप्रसूयते॥ प्रत्फलःकुरुतोदोषांदेहबंधुक्षयंकरं॥ तस्मात्कोपंपरित्यज्यमोहंचैवत
मेवहि॥ योगोचैवशीकृताभुक्ष्वधात्रीमकंटकं॥ मंडलेमंडलाढ्यांविषयग्रामपत्तनं॥ अन्येपिवहवोभूपाभुंजतेत्वना
न्यथा॥ यस्याखिलंनिवधस्याद्राज्यंचैवत्वयानघ॥ तस्यमंडलहानेनकोदोषोवदमेधुना॥ कार्तवीर्यस्यज्येष्ठस्यरुभ
वर्मरुभेक्षण॥ नहितेप्रणिपातेनलघुत्वंजायतेनघ॥ गुरुत्वमभिजायेतयशोराज्येचशाश्वतं॥ नम्नत्वात्कुरुवंशस्यला
भपूजातथोन्नतिः॥ नगृहिष्यसिपधेवंकरिष्यस्यन्यसंसमथावचः॥ तदासर्वंव्यलीकंस्यापूर्वोक्तंमयारितं॥ पवना
इउवाच॥ इत्येवंबहुधाबोध्यगार्ग्योब्राह्मणसत्तमं॥ रुभवर्मरुभोवीक्ष्यविरराममहामुने॥ ततस्तुरुभवर्म्मणवि
पवन्मन्यभारतीं॥ तद्गीतंरमणीयातोपरिणामेसुखावहे॥ आहूतासर्वंदैवेतेयेकेचित्कुत्रसंस्थिता॥ महारथामहा
वीर्याभूपालाभृभुजानघ॥ आहूतास्तेनतेतूर्णंहस्त्यश्वरथवाहनाः॥ ईयुःसर्वेपुरींतस्यावेलांइवमहोदधिः॥ आग
ताज्ञापितान्भूयःसर्वेतरोदसीधवा॥ रुभवर्ममहावीर्यंप्रतीहारेणधीमता॥ प्रविश्यत्वितितेनैवविजयंवीक्ष्यसं
स्मृतं॥ तेनापितद्वचनंश्रुत्वानिविशर्विजयाननात्॥ प्रविश्यतंनमस्कृत्यआसनेत्वेवपार्थिवाः॥ परिवार्योपिवि
ष्टास्ते दृवादेवर्पितंयथा॥ आसनेषूपविष्टांश्चसमीक्ष्यमुदयान्वितान्॥ किरीटकुंडलोपेतांकार्तवीर्योब्रवीदिदं॥
रुभवर्मामम्भत्याश्चयानृसोग्रुढभुजोग्रजः॥ तपसामहतातेनलब्धंबाहुवनेकिल॥ भुजदर्पाद्भवेयुक्तोमोयोद्धुं

बांधवैः सह राज्यं किल ममास्त्विदं ममेतिसोब्रवीन्मुहुः सज्जीभवध्वः सर्वे अश्वैरश्वै रथैर्गजैः वर्मचर्मैस्सतूणै
श्च महद्युद्धं भविष्यति श्रीपवनाद्उवाच इतिश्रुत्वावचस्तस्य कृतवीरसुतो बली धीरबाहुरितिख्यातो महायुद्धिदिदं
७० अब्रवीत् वीरबाहुरुवाच नयुक्तमीदृशं कर्म यद्दारब्धं त्वयाधुना ज्येष्ठेन भ्रातृणा सार्द्धं यः पितेव क्रमात्स्थितः यदि को
क्षितिते राज्यं अर्जुनोसौ भुजार्णव प्रयच्छतं नमस्कृत्य तस्यैव वचनान्मम दृष्ट्वा निवेदितं राज्यं प्रणम्य विनयं तथा नूनं हि
तत्परित्यज्य तव मानं प्रदास्यति त्रियंबकेन मंत्रेण आज्याक्तां श्रीतरोर्द्दलात् हुत्वा मृत्युंजय ब्राह्मणो मार्ग्गसंस्थितः त
दत्तेन यमंत्रेण नमस्कारा राज्यमिश्रितं हुतो वीमर्जुनाग्नौ तु ज्यायमात्मवशंकुरु चंडदस्युच्यते क्रोध नसमर्थनिवाणे
न करोति पुमान्सो हि चांडाल पच्यते बुधैः तस्मात्कार्यं विनावत्संयं क्रोधं हृदि संस्थितः उत्पातकरमत्युग्रं गुणाग्नेस्त्व
त्कुमर्हसि भ्रातृताश्चाप्यलेकाकृजानामन्वंतरांतरे पनयोस्याः पृथिव्यायाः साद्र्धं केश्चिद्धतानशः अस्यार्थं त्वमतो
नैव मे दिन्यायाम्महाधियः संस्तोप्यमानसंगत्वा सोहं कर्त्तुं न चार्हसि सोहं कुलाधरयो यतां कुबलये निपूदयाः ज्येष्ठेन
भ्रातृणा सार्द्धं स्वरणोपि वचनं यदि नचजेतु त्वहाहंत्व याशक्यो अर्जुनोसौ महाबलः यदि शक्रशतस्तर्हि तथाप्यस
दृशं ध्रुवं सूर्यः कृतिन्कं त्वाविये कभावा दत्तेग्टहध्वस्य मतेवनैव नाशं तदायास्यति यक्षकक्षांकोपान्वयोक्तंव ७
चनं त्वमेव गृण्हाति चेवार्यमुखाद्रु चांसि योनिस्स्तानि प्रसभं मनुष्यः लोकानवाम मभिसंस्थिता च सोयं प्रयाहि
कौरेयथैवा यो बाहुहीन स्तपसा भुजानां सहस्रमेकं पुनरेव लब्ध्वा त्वयात्मध्नोवदमे घतेनशक्रायसार्द्धं कथमध
तोसौ अवाप्यस्त्वयापुनरेवसोहि रोप्यं चहे मंहरिता श्वयुक्तं आयाति कोपाद्यराघवेनयुद्धायसार्द्धं कथमुद्यतोसि

ग्राहं विमुंच ग्रहराजराजयद्यस्ति सौख्येन वत्तेस्वयांचे चेतं ध्रुवं तत्परिहत्य दीर्घं दुःखं च बलस्य स्व वैरवआशु यथैव य
थैवमेत्त्वहितं यैव सोपि ठोसमाने परिवेहनूनं निषेधयास्येह तवाद्य तेन यातो हि नास्याप्युभयत्तिदुःखं सख्याप्य
पायाः सकलः स्तवाद्य विमृश्य कृत्स्नं कुरुयत्र नस्थं नान्यं हि पश्यामि विहाय संधिनाम्नस्कृत्वमुच्चं निखिलार्थजुष्टं
२० इति श्रीकालिकापुराणे वीरबाहुवाक्यनाम पवनाद्उवाच यदुक्तं निखिलं तेहितायशुभवर्मणः वीरहस्ते
नतस्यैव सान्त्वयंभपुराक्षरं तृणवन्मन्यतः सर्वं भूपालायसमागतः उवाच तानिदं सोहि तृणविंशोनिशामयः
शुभवर्मउवाच तिष्ठध्वं रणदीक्षायां युद्धार्थं मामकाद्भुतं सहस्रैर्बहुभिर्युक्तः आगमिष्यति मे यज्ञ रथानश्वान्गु
जान्सर्वान्सूर्द्धयध्वं नरोत्तमाः वैजयंतः पताकाश्च उच्छ्रयध्वं समंततः कवचं भिंडिमालं च खड्गं चक्रं च मुद्गरं कार्मु
कं तोमरं शक्तिं कर्परं च्छत्रचामरं गुडं हलं मुशलं कौद्दालं लांगलं परशुं तलं शंकुपाशांकुशादीनि रथ्येष्वस्त्राणि कुर्वथ
अनिलाद्उवाच एवं च दनानेतत्क पार्थिवं गौडमागधैः उड्रैः कलिंगकर्णाटैः कांबोजैर्द्रविडैस्तथा अन्यैश्चान्यैश्च
सौराष्ट्रैः कौंकणैः कौशलैरपि अंध्रैः पौंड्रैश्च काश्मीरैः कामैर्जालंधरैस्तथा एवमादिरनेकैश्च भूस्वाद्भिर्बहुभिस्तथा
नहादे शकृतं सर्वं यदुक्तं तेन कृत्स्नशः सज्जीभूतं ततः सैन्यं ज्ञात्वा कृत्स्नं महीपतिः रथं ससज्जयामास स्वकं स्व
यं समुद्यतः हत्वान्पति मुख्यानां अस्त्राण्येव विशेषतः वस्त्रैराभरणैः पूर्वं पूज्यं चैव तु तां तदा पूजयामास भूयोपि
ब्राह्मणान्जयकामतः सूतमागधवंद्यादीन्संतर्प्य च पुनः पुनः अथ सौस्त्वास्तवद् दृष्टिमोह कंपश्च दारुणः स्फुरति
स्मशोभवत्सक्षान्तरस्यैव शुभवर्मणः एतान्येव पुनर्ज्ञात्वा दुर्निमित्तानि मानदः नशंकाजज्ञिरे तस्य ग्लानिक्षोभस्त

थैवच ततोरथात्पुनस्तस्मा सभामुर्वीधवैः सह विवेश हेमचित्रांतां नलिनीभिरलंकृतां प्रविश्य चार्कवर्णाभे रत्नत्वा
लविभूषिते निषसादासने राजा भ्रातृभिर्नोर्कपैः नृपैः सह निषण्णश्चासने लक्ष्मिव मुहूर्तया वतिष्ठति अंतःपुरं वृतंस
म्यक्तु पार्थिवैर्वृद्धिमि स्तथा तावत्पर्णव पटहमुरजोडिडिमंमृगशंखाकाहलेर्झरुज्झारिताल टिविलगोमुखदुन्दुल्दद
जैश्वराव तत्तुर्यो वाद्यसमुद्भयातस्य वात्य देशेभृत प्रावृड्घनसदृशघोषमहान् तदात्रसिजनकश्चमहासमुद्रोच्छितसुल्य
घोषंश्रुलखुभीमं तरसात्तमेव उत्पत्सवेगेन समुत्थितोसौजगर्जमानः कृतवीरपुत्रः उत्थाय सर्वाल्तरनाथमुख्या महेंद्रमिं
द्रायुधमध्यमध्य निर्गम्य तत्तो वैरिविनाशनाय शीघ्रं भवतः सहवर्मशस्त्राः धर्मप्रयच्छेत्यथकिंचिद्रस्त्रं निशाम्य वाक्यं शत
प्रवर्मणाश्च प्रजल्पनेनाहविलप्यमानाउर्वीभृतानांतुमलोबभूव २४ इतिश्रीकालिकापुराणेकार्तवीर्यागमनोना
मः अध्यायः श्रीपवनादउवाच॥ ततस्तद्वचनात्तेरक्तसन्नत्थापार्थिवैस्तदा वृत्तोसौशतभवम्मारख्यः शतक्रतुरिवामरैः
वीस्यतान्नृपतीन् सर्वान्युद्धाय सम्यगुद्यतान् अलसेहरथैर्हेमं मेघवर्चरनिःस्वनं एवं परिवृतास्तेरक्तरथेन मे
घनादिना समुद्रघोषवच्छब्दवाद्येननिर्ययौलदा निर्गत्यपुरुवात्थैतुरंगैरश्वेश्च कुंजरैः युद्धाय संस्थितः सोहिरणो
युक्तेवृतोन्नृपैः तत्रस्थालोकयामासदिग्विदिक्षुनिरंतरं उदयार्कवराजंतं पश्यंददर्शसोऽर्जुनं द्वीपेतुपुष्करेराज ७१
नृपुष्करस्य तरोरिव अक्षौहिणीभिस्तिसृभिर्वृतंस्पंदनमध्यगं अथ ताभ्यां सुभार्यां चनर्मदायांतटे तदा उपायैर्बहुभि
र्गता तावेवराजनंदनौ तापस्तौरण्येत्र्जनगर्गेणबोधिनादपि युद्धलब्धौ ततोहस्ताहिमाल्यद्भ्यन्यतावुभौ
विनष्टावलिसंचित्य यौगर्गोमहामुनिः गतगर्गोहिमाद्रौतु इदमुक्तं नृपोत्तमैः सव्येनशभवम्मारव्य आयुसेरव्य

गतंतव दृष्ट्वातंशतभवर्मोथद्या दिव्यं चवर्चसं॥ कार्तवीर्यमहावीर्योनाहहंनृपपुंगवान्॥ योयंभ्रातामम ज्यायान् नत्याहोच्यतां
रोरैः॥ तीक्ष्णैरग्निशिखाकारैरचेतूर्णंचमान्यतां॥ नचाहयोपिवास्यैवृद्धहीनाकेंसमंभवेः॥ खगजाश्वमहाशस्त्रैः सूद्य
ध्वंवलंबलात्॥ निशाम्यभाषितंतस्य सर्वेतेनरपुंगवाः॥ अस्त्रैरजुसैनन्येषु ववर्षुमघवद्रवत्॥ अर्जुनेनापितेनैव
नोदिताशतभवर्मणा॥ सैन्येषुमुमुचुःशस्त्राशरांश्चज्वलनप्रभान्॥ ततस्तयोमहानासीत् सैन्ययोरुभयोस्तदा॥ वज्राणा
मिवसंघट्टोभयदोलोमहर्षणः॥ सिंहानामिववर्जितामर्णवानां मिवोद्धतं॥ सरभानामिवोद्धकासंपातः श्वसनामिव॥ ते
कांक्षपतिसिंहानां गिरीणां चयथाभवत्॥ परस्परंनिजघ्नुस्ते कुठारैःपाशसायकैः॥ भारतौकामहावीर्योजयेषुसर्व
पार्थिवाः॥ सेनयोरुभयोर्वत्स विनिघ्नंतो परस्परं॥ जयेस्थूनां नृपाणांत्वमहासंघट्टसंकुले॥ खड्गानांपात्यमानानां
वर्मचर्मगजाश्वयोः॥ आहतकटकटाशद्वोवेणुनामिवदह्यतां॥ धनुर्ज्यातलशब्देनवाणसंपातनेनतु॥ छेदनेनचशस्त्रा
णांदिवंचोर्वीनिनादिरे॥ एवंसंवर्तितेयुद्धेतद्वलकार्ययोः॥ उन्मत्तेवबभौचूर्णवातोद्धुनार्णवोयथा॥ केचिद्दावंतिमातंगाः प्र
सारितकरायुतं॥ प्रसारितःकराः केचिल्लूनदंतोष्टनाशिकाः॥ प्रसारितःकराः केचिद्धृदयसंस्थानरोत्तमा॥ भिंधिछिंधि
निभाषंतोधावंति जयकांक्षिणः॥ हयाश्वशरसंभिन्नानराः किंचित्तपीडिताः॥ रुधिरंवमताजस्त्रं पूर्णमानाइवरतात॥ कि
मंनिसूदमनसःपतंतिगतजीविताः॥ केचिद्धातास्वतिष्ठंति शस्त्रायत्तकरापरे॥ केचिदन्योन्यभाषंतध्यरुपंक्रोधदीपनं॥
धमंघ्रंब्रुवमाणस्तेघालयंतिरणोद्धता॥ कुंजराःपादयोःकेचिद्दाहायरभसानरं॥ क्षिप्तोक्षिप्तं तिहस्तेनभ्रामयित्वारव
मंडले॥ केचिद्धिंदंतिदंताभ्यांपुरुषंनरगोगजं॥ महोद्धुतारजाकेचिरथंकिंचित्क्षिपंतिहि॥ केचिन्मातंगकुंभांश्च दा

रयंतिन रोन्मा॥ शीतार्दितेवचेपंती केचिछत्रविवलिज्ञा॥ केचिद्दूर्ध्वकरास्तत्र रक्षरक्षेत्यभीषयन्॥ मीरवोभयसंत्रस्ताः श
रणंप्रार्थयंतिच॥ केचितृशस्त्राणि संत्यज्यभैरवंवाहनंतदा॥ दिग्विदिक्षुविलीयंते दृष्ट्वाप्राणविमोचनं॥ असिभिर्ह्नव
क्राश्ववार्णेः छिन्नकराः परेत्॥ चक्रोडितकराश्चान्ये पतंत्यफलवद्ध्रुयो॥ पतितैस्तत्रदांतैस्तहारैश्वांगदकंकणैः॥ मुकुटै
कुंडलैश्चैवश्चामरैर्हेमदंडकैः॥ पताकाभिर्ध्वजैश्छत्रैश्च मंचमेहयैर्गजैः॥ रथैरश्वैरनेकैश्च वस्त्रैर्नानाविधैरपि॥ विध्ये
चतैर्महीदुर्गोन्नैरश्वापिविशेषतः॥ जातातदारुणोदेशोभीरूणांभयदायिनी॥ प्रावृट्कालेदवायद्वसमंताज्जलसंप्लवा॥
तद्वद्रणाजिरंसर्वं अत्र वछोणितप्लवं॥ चरवारिगजाउष्ट्रास्तूर्णेछिन्नमस्तकाः॥ रक्तश्रावशोणितंवोष्पांनीहारादीयथो
यथा॥ छेदाद्रक्षौहिणीनांचन छोणितवर्तेनसः॥ संजाताद्युमेगागोराद्वितीयाइवनर्मदा॥ एवंतयोर्घोरवतीबभीमं
देवंसुराणामिवदुत्सहंतं॥ बभूवयुद्धं अवनीपतीनांमकंपनंतीरुजनस्यवंसः॥ ॥ इतिकालिकापुराणेशंभवमेयुद्धंना
मअध्यायः अनिलाउवाच॥ अथोभाभ्यांसमंदृष्ट्वायुद्धंबाहुवनेश्वरः॥ स्मयमानस्तदाक्रुद्धः सशैलवनकाननीं च
र्तयामिनसंदेहोपश्यायन्यसमोभवेत्॥ नोदयश्चरथंमर्त्यं ममानुजवनेश्वरात्॥ ईत्साम्यस्यास्प्रहंयत्स्थैर्यं यद्बलंयत्परा
क्रमं॥ ततस्तद्वचनात्तेन रथयंतारकेरथाः॥ विध्वंसते पितन्माश्चोद्विविशजयकांक्षिणः॥ प्रविश्यतद्बलंसोहि यत्स्यन्धर
थसाधनैः॥ ददाहरुशमक्रुद्धोदावाग्निरिवकाननं॥ यत्सैन्यंसागराकारमप्रधृष्यंसुरैरपि॥ तत्सैन्यमभवच्चूर्णक्षरातुर
मिवातुरं॥ कार्तवीर्याग्निनादग्धंभस्मवत्वीक्ष्यतद्बलं॥ रुभर्माकविहंसंससमारानलसंभवं॥ ततस्तस्मरणात्तस्यअ
र्जुनस्यबलंतदा॥ अथास्यरुसवर्मस्यद्रुतमुक्तिंनिलंज्वलंन्॥ हस्त्यश्वरथयानेषुअस्त्रेषुकवचेषुच॥ वस्त्रेषुमुकुटैचे

वनयैवाभरणेषुच छत्रेषुचपताकासुध्वजेषुविविधेषुच वात्येषुसमेरैचेवंवैतयंतीषुचानघ एवंतदग्निनाव्याप्तंअर्जु
नस्यबलंमहत् यथेषुमोक्षणात्पूर्वंपुरुषत्रयंहराग्निना इत्थेनेनाग्निनावत्सव्यस्तत्रस्तंभयांदृत तत्सैन्यमभवत्पूर्णं
ज्वरातुरमिवातुरं अथवीक्ष्यबलंसम्यग्दह्यमानंनदग्निना अर्जुनक्रोधदीताज्ञोविस्मयान्मूर्छितस्तदा एवंसृयोपिसो
श्वस्यउद्यमःशिरसांजलिं अस्तुवसरयाभत्यादेवदेवंहुताशनं अन्योपिसेनिकास्तस्य येकेचिनद्रणाजिरे संत्यज्या
स्त्राणितेप्येवंतुष्टुवुस्तंविभावसुं अयुध्यमानमग्निस्तंअर्जुनंसहसाधनैः स्तुवंतंवीक्ष्यचित्तेनत्पसामितितदाब्रवीत् य
द्यस्तुनानिमित्तंस्यात्पस्यास्वेनंतदाचिरात् यंदग्धंनैवसोद्योपिशक्तोदेवोमहेश्वरः मनसैवंतदायावज्ञातवेदोमुहु
र्मुहुः चितयन्स्वेभवत्तावभारतीचार्जुनंप्रति यद्दत्तंप्लावनंनामवारुणेस्मर्तुमर्हसि हरेणतेस्वरेवाणिमित्यश्रोषीत्तदा
र्जुनः स्तुत्वैवमंबराद्वाणीजग्राहकार्मुकंमहत् गृहीत्वावारुणंचास्त्रंस्मोसरस्तुतवीरजः आयचितितंनस्यवारुणा
स्त्रसन्निन स्थावयन्निवसर्वत्रआगत्यसंस्थितंकरे ततस्तंवीक्ष्यगर्जंतं करस्थंजलदद्युतिं संध्यायास्त्रंमुमोचेषु
रुद्दिश्यपावकंकविं अथमुक्तस्तदातेनमहोग्रःपावकोपविः गर्जमानोववर्षोचैसविद्युत्मेघवृंदवत् तेनास्त्रेणतदासो
हिहुताशोर्जुनप्रक्षितः समंजगामसाक्षात्सवत्सलोमूर्त्यंकविः कृत्स्नमस्त्रोदकेनाशुस्तेनतोयेनवारणाः रथाश्चोः
पतितायेचनर्मदायांप्रावेशिताः पूर्ववत्साक्षितिर्जातावरिक्ताव्यसबातदा वस्त्रास्त्राभरणेर्युक्तासावनीनर्मदातटे
अघतीस्मंगतेदेवेवरुणोपिविभावसौ निवृत्तः सहसासोपिवायोर्मेघइवांबरे निवृत्तंपावकंवीक्ष्यस्वयंबाहुवनेश्व
रः शुभवर्म्मबलंक्रुद्धोददाहाग्निरिवांधनं अथतंभास्कराकारंसहस्रकरपल्लवैः वर्षंतंचमहौघेनसहस्रैर्घनवृंदवत्

पावकंच प्रशांतंतं शशभवर्म्मा महाद्युति विवेश विस्मयः स्मितां वीक्ष्य हृद्यं बुजे यदं कार्तवीर्यस्त्रिवस्त्रेण निःकंपसंज्ञयोक्तिलं
यथाभिन्नोस्थितंचित्रं तत्सैन्यमभवत्तदा बहवः शायिताभूमौ दीर्घयानिद्र्यानघं प्रलीनाश्चापरे केचित् शशभवर्म्मर
थोत्तमे वपमानावलीनाश्च दिग्विदीक्ष्यस्तथापरे एवंबाहुसहस्त्रेण तत्वंस्थाणुसमंचतत् हतंछिन्नंविलीनंच बलंचैवाव
लीकृतं ततः श्चिरात्साप्यतंदेवसंज्ञामालोकयामासतदात्मबंधून् विदीर्यभूमौपरिशायतांस्तु विमूढचित्तांस्तविशस्त्रशस्त्रा
न् आलोक्यपपृच्छतदास्वसूतं दृष्ट्वार्जुनंस्पंदनमध्यदेवो अलक्ष्यमाणस्तविचित्रचित्रं निशामयेहाद्यमभेवयत्तत् किमि
दंमर्कमंडलंशोभनंवायुमंडलं किंनिर्यासंशवीमालानन्वेताद्यायकीप्रभो किमत्रचामीकरचित्रवृक्षरथस्यन्दत्यः परिप
श्यसित्वं सूतोहंतोनैषस्तवर्णवृक्षः वाह्लोवनेशोयुयुधेस्त्रबाणे निर्घातशाह्वा किमिलस्त्रमेव श्रूयंतिनूनंपततांतुतेषां
भूयोहिसूतः शरव्रात्स्मजास्तु निर्घातज्ञानैवतदर्जुनस्यचेरुविपन्नमंडलगाहयाकिं संशब्दयंतोज्वलकाननेमंसूतोहंनै
वंदरगेतिचोक्तं यत्तत्वयाचार्जुनचापबाणादृश्यंतिथेन्येपिदशार्धवक्त्रे रुद्धंगमित्वापुनरेवचोर्व्यानागेवसंसत्तमनल्प
बुद्धिः एतेपितेसंशयतोपतंतिसहस्त्रबाहोर्धनुमुक्तबाणैः निकृत्तनीताः पुनरेवतेस्तु त्वद्धंधुहस्तासविषानमेते सू
नेवचोद्विगम्नासन्तति एतानियान्यर्कसमानितानि उत्सत्यखंयेदमुहुर्बहूनिलदस्त्रघातादिषुनोदितानि पतंतिचास्त्रा
णिशिरांस्यजस्रंश्रुत्वातदेवंनिजसूतवक्त्रा भानुर्विचेष्टामहदद्भुतानां कोपाग्निदीप्तोत्रिदिवाकराख्योजातस्तदासौ
ज्वलनार्कतुल्यः ॥ ॥ इतिश्री कालिकापुराणे शशभवर्मायुधे सारथिप्रस्तावोनामाध्यायः ॥ पवनादउवाच ॥ ततः
क्रुद्धंचसूतंसो बलवीक्ष्यावलीकृतं अर्जुनेनतमुद्दिश्यरथेनयन्तपोब्रवीत् पश्यानेन महाबुद्धे कथंमग्निर्निवारितः दुष्क

रं यत्स्कराणांचनकर्मलीलया कृतं ॥ पश्येदं साधनंमत्यं समातंगरथंहयं ॥ कृतंबाहुसहस्त्रेण भिन्नोत्विचित्रमिवार्पितं ॥ एतानन्यांश्च भूपा
लान् शयितान्क्षितिमंडले ॥ दीर्घकालमनुस्थाना त्सौंदर्ये पश्यतेतथा ॥ अपरान्भयसंत्रस्तान् दिक्षुरवेषुव्यवस्थितान् ॥ मत्सृष्ट
नोगनानन्यापेडीभृतान् भयातुरान् ॥ नयशीघ्रं रथंतात चामीकरविभूषितं ॥ नीरदंवदनेमत्यं अर्जुनस्यसमीपतः ॥ यावदस्य
स्तजानद्यशरैरग्निशिखिप्रभैः ॥ निकृत्यपश्यतस्तेहं पातयामिमहीतले ॥ यथाजातंकरिष्यामि पश्यमेबलमूर्जितं ॥ कृत्वायत्सूर्व
वंन्नूनं नयिष्येहं यमालयं ॥ यदिदंमेकृशृंगाग्रं मुकुटं रत्नभास्करं ॥ एतदेवास्यसंछित्वा पश्यतः पातयाम्यहं ॥ यदेतन्मंड
लाकारंसदायत्तंरविप्रभं ॥ छेत्स्यामि कार्मुकंचस्य रथंप्रापयमेत्वरान् ॥ ततस्तद्वचनात्तेन तत्सूतेनरथोत्तमः ॥ नीतश्चार्जु
नपार्श्वेनवेगवान्मेघवत्तदा ॥ अथार्जुनसमायातं रथेनसिंहविक्रमं ॥ भ्रामयत्कार्मुकंवीक्ष्य शशभवर्म्मस्फलोत्चनं ॥ कुंडला
भ्यांविराजंतं हारमालाविभूषितं ॥ मुकुटेनार्कवर्णेन भासंतमशशभानिव ॥ आबद्धकवचंभीमं जग्मुबाणान्वितं महत् ॥ इषु
हस्तं महावीर्यं ग्रसन्निवनिरीक्षयन् ॥ उवाचेदंततः प्राप्तंका रुण्यात्भ्रातरंबली ॥ उद्यतास्त्वंस्वशास्त्राणि नियम्यचार्जुनोब्र
रा ॥ सहस्त्रार्जुनोवाच ॥ अद्यापित्वंनिवर्तेह युद्धायकिंनिबुध्यसे ॥ कुरुराज्यंयथेष्टंते मामोहंव्रजमेनुजः ॥ नहितेहंवधंकांसिते
नवच्चिरणावनौ ॥ हिताहितंविन्दश्याश्च यदिष्टंतेकुरुष्वतत् ॥ शशभवर्म्मउवाच ॥ उभयोराज्ययोः क्षीणा बांधवासमरेनघ ॥
कथमद्यनिवर्तेह युद्धायचोद्यतावुभौ ॥ तस्यान्निवर्तनः कालो वर्ततेच भुजार्णवा ॥ लोकाश्चवंतिभीतेतिक्षत्रत्वाच्च विशेषतः ॥ नि
वर्तंतेहि किंब्रूहि स्वधर्मा विहितांहियत् ॥ किं मन्वंचनजानासि विचार्यतपसोनिधे ॥ यः क्षत्रियोरणंज्यायां क्लीबंविनाहवे
वेत्ननुं ॥ नाहंतिसोरविंभित्वा प्रयातिपरमंपदं ॥ अंतः स्थैवलयुक्तस्यात्कालोयं विनिवर्तते ॥ नचेद्दंशोरणेबुद्धिः प्राप्यते

DR. BHAU DAJI MEMORIAL

हात्रियेध्रुवं॥ यः कश्चिद्दावबाहुतो मयाप्यद्यार्तिवर्तयेत्॥ स यास्यति तत्तुल्यन्काश्यायां चोदोरमंमहत्॥ आहूतो हं त्वया चै
व आहवे हस्तयावहौ॥ तेष्यामीतियधंयस्मादत्रैव विध्यमे ध्रुवं॥ कथमेव त्वया ज्ञातं यन्मां मोचयिष्य॥ जीवात्मानौ नेवम
त्कमत्कमस्तकगोचरे॥ मा ते वांछा भवेत्त्वेषा सहस्रैर्बाहुभिः किल॥ जयिष्यामीति या सा त्वं स्वप्नेपि हे हयोद्भवः॥ नूनं बा
हुसहस्रं ते निष्पंदं शरवृष्टिभिः॥ यन्नैव करोम्यद्य लद्दाशामवलक्षसे॥ पश्य मे त्वं भुजाभ्यां च बलं वीर्यं च हैहय॥ कार्मुकस्या
पि यद्वीर्यं मुंचनस्य न्नाराछिरात्॥ अर्जुन उवाच॥ इदं किल मया ज्ञातं यदि मे बाहवः किल॥ त्वदर्थे तपसा प्राप्ता दुर्गे सहा
७४ यकारणात्॥ यदिदानीमिदं चेष्टं कर्तव्यं ते महासह॥ कर्तव्यमाहवे युद्धमिदं तद्दानि बोधमे॥ तथा सहनिषुद्धोहं सहस्रै
र्बाहुभिर्ध्रुवं॥ द्वाभ्यामेव भुजाभ्यां त्वां वाध्यावाध्यामि जीवितात्॥ पंगुकं च त्वया वा क्यं निष्पंदा बाहवः किलः सत्यमेव
तु तद्वीरं करिष्यामीति ते शरैः॥ अनिलाद उवाच॥ एवमुक्तस्तदा तेनअर्जुनेन महात्मना॥ क्रूरवर्म्मा भवत्सोपि क्रुत्वा शरमम
हात्मनः॥ ततस्तद्वचनात्क्रुद्धं द्वाभ्यामेव भयं करः॥ अभवत्कार्यवीर्याभ्यां शंकरांधकयोरिव॥ गर्जतामिव सिंहाभ्यां सर
भ्यामिव वासकृत्॥ व्योम यापूरितं कृत्स्नं तयोर्व्योबाणराश्योः॥ वीक्ष्यार्जुनं सोहितस्त्वं संचयं तूर्णं सहस्रत्रयमेव वा
हौ॥ विस्तार्य चापं त्वलदत्स्वनं च ततः सायकानग्निशिखेव दीसान्॥ ततोर्जुनस्तांसहसा समीक्ष्य चिच्छेद बाणैर्गणेनतस्या
शः॥ भूयः सहस्राणि तदेषु बद्धा मुमोच तान्यैव पुनश्चकर्ता॥ त्वमेव भूयोपि मुमोच लक्षं सप्तराजा शरभंवर्म्मसंज्ञ॥ ७४
स्त्रिभिस्त्रिभिः स्तांधुनरेव छित्वा ततः तं शरैर्बाणशतैर्विभेदा॥ चकोर कंठे च पुनर्ललाटे तूर्णं त्रिभिः पंचभिसप्तभिस्तैः॥
विभेद बाणैश्च सहस्रबाहुं जगर्ज भित्वा नवमेघवत्सः॥ इति कालिकापुराणे शरभवर्मशरद्भुतनामाध्यायः॥ पवनाद उवा

च॥ ॥ जलदापि विवृत्स्यांचैरादित्यनवरश्मिभिः॥ वर्षतः पत्रिभिस्तैस्तु तत्कजातैर्यथा विणावुभावपि॥ युद्धमानौ तु तौ दृष्ट्वा छादयं
तौ परस्परौ॥ गर्जतौ शरजालैस्तु निशीथजलदाविव॥ अथ गगनयामिनानां समंतकस्वेदुंदुभयोनेदुश्चैस्तवा श्रवणसुख
कराः समधुरं सुरम्यं च॥ वजेद्रनीलजुष्टे विमानसंघे दिवाकराः समधुरं सुरम्यं च॥ वजेद्रनीलजुष्टे विमानसंघे दिवाकरा
रूढं तमेव गगनं यस्मिंते द्विज परन ददंति॥ मुंचंति चाचाप्सरगणा तयोरजस्रं सुपुष्पवृष्टिं च॥ संजल्पयन् साध्वीति दं देव
मुदासहस्राः॥ भूर्लोकगगने ये च जजल्पुस्ते परस्परं॥ कार्तवीर्यसमं युद्धे नास्ति नास्तीति चासकृत्॥ विद्यमानो भुजैर्यो
हि न युद्धत्यधिकैर्यत्नैः॥ अतो बाहुसहस्रस्य नास्ति कश्चिद्गुणे समः॥ एवं तदा तु बाणौस्ते मुमुचुः कुसुमानि च॥ विद्याधरगणा
सिद्धा देवगंधर्वकिंन्नराः॥ अथैतेरूपिभिर्भिन्नो हविषाश्चित्रभानिव॥ जज्वालार्जुनकोपेन वक्षो रूप्यां ललाटयोः॥ द्दष्ट्वातु
विक्रमं तस्य लघुसंधानमेव च॥ शिरश्छेदं तदौघं च तोयानामिव तोदैयैः॥ शरौघमिषुभिस्तीक्ष्णैर्भिमेव मर्जुनस्तथा वि
च्छेद सहसा क्रुद्धः शरभवर्मेवितं चयत्॥ भूयश्छित्वा धनुश्छत्रं ध्वजं च पत्रिभिस्त्रिभिः॥ चकर्त सहसा सोहि शरभवर्मस्य चाहवे॥
इषुभिः षोडशीभिर्योहयान्विव्याध रंहसाः॥ पुनरेव त्रिभिः सूतं नाभौ वृक्षस्ललाटयोः॥ खगैरग्निमुखैश्चान्यैः पंचविं
शाछैरहविः॥ वारयामास वेगेन पुनरेकादशोस्त्रिभिः॥ ववर्ष चापहस्तेस्तु निर्मुक्तोरगसन्निभैः॥ वारयित्वा महौघेन
नदन्नाघनराडिवा॥ तेनाथवातवर्षेण छादितं सूर्यमंडलं॥ सचैवादृश्यतां जातः शरभवर्म्मो महाद्युतिः॥ ततो वं खेचरैर्घोरैः
अर्जुनोच्चैः प्रपीडिताः॥ अथाह कार्मुकं भूयो मेघसागरनिस्वनं॥ तदेव तस्य संछिन्नं अर्जुनेनार्जुनेस्यतु॥ पुनर्जग्राह वे
गेन गांडीवं जलदस्वनं॥ ततो वं ७ खेचरैर्घोरैस्तदेवं खेचरैर्घोरैः॥ ततो वं सहसा तस्य कार्मुकं शरभवर्म्मिणः॥ चकर्त पत्रिणा

विप्र अर्जुनोलघुविक्रमः॥ दृष्ट्वातदेवसछिन्नंत्रतीयंधनुषंमहत्॥ घूर्णमानशराघातैस्तमेवालोक्यचार्जुनं॥सुत्वमास्याय
भूयोपिकोपाद्दाहायवेगतः॥भ्रामयित्वातमुद्दिश्यचिक्षेपपरिघंतदा॥आयांतंभास्करंवीक्ष्य परिघंपावकोपमं॥ तमेवबाणैस्त्रि
छेद्द्देमपुंखैस्त्रिपंचभिः॥तंचापिज्वलनाभासंशकलीकृतविग्रहं॥दर्शशत्रुघ्नवर्म्मासौपरिघंक्रोधमूर्छितः॥अपाल्देशनबन्धु

स्तंवीक्ष्यतत्तदा॥आदायपट्टिशंभूयश्चिक्षेपचार्जुनंप्रति॥पुनस्तदेवबाणौघैराधावतंरवमंडले॥तदेरितंशनेर्घैरेर्व्यक्रम
यत्कुत्रार्णवः॥तमेवस्तंभितंदृष्ट्वापरमादायभूयसः॥तयोश्चिच्छेदचोत्पत्यमुकुटंचार्जुनस्यचा॥मुकुटंचतदाप्यांवचीक्ष्यछिन्नं
चरेचरैः॥अर्जुनस्यकृतंचास्य अर्जुनंसाधुजल्पनैः॥साधुवानांततोदृष्ट्वा शत्रुघ्नवर्मस्यचार्जुनः॥आरोपसहाय्यांसः कोपाल्ला
पेपरांत्वरात्॥आरोप्यतस्यभूयोपितमेवपशत्रुमर्जुनं॥चिच्छेदकरसंलग्नंशत्रुघ्नवर्म्मस्यसमंतथा॥क्रमात्सर्वाणिचास्त्राणिसर्वेच
शकलीकृतं॥मुमोचहंतुकामोसौअर्जुनंचार्जुनानुजः॥प्रयुक्तान्येववाक्यानिकृपणस्यार्थिनांयथा॥रथाद्रुत्पत्यवेगेन --
-- अर्जुनः॥पपातशत्रुरथोत्संगेमूर्छितोविह्वलस्तदा॥दिवानांचामनुष्याणां शत्रुघ्नवर्म्मस्यचार्जुनः॥साधुसाध्विति शब्द
स्यसमंतात्पतितेषवत्तो॥वाद्यानांचविशेषेणम्रेदंगकाहलादयः॥नदाप्तवन्महाघोषोमेघसागरनिस्वनः॥तेनाथशब्देन
-त्वणराशिर्यथानलाप्राप्यसंज्ञीतदासोहि उच्छितः क्रोधदीपितः॥ मूर्छांविहायकोदंडंमंगलंचमयत्तदा॥सशायंसहसैवो ७६
च्छितोसौअगर्जमानोचवघनेवाहृष्ट्वातमुच्छितंभास्करमंडलतुल्यभासमतिदीप्तं जग्राहखड्गमलंअतिभास्करंसोपि
शत्रुघ्नवर्मउत्पत्यरंहसासंध्याबालकालमंडलात्रजुष्टकरः॥अर्जुनवधत्वरितोकृत्वघानतेनैवतावत्सः संवीक्ष्यसचहसं
तंसहस्रबाहुंसमुद्यतास्त्रंच॥चिक्षपअर्द्धचंद्रंज्वलनप्रतिमानदीप्तंसः॥अथैवमुक्तासहसार्जुनेनसकुंडलंचारुकि

रीटालितंच॥शिरस्तदाशत्रुः शत्रुघ्नवर्म्मणस्यचकर्तनालादिवपंकजंच॥सछिन्नमस्तकान्यत्कबंधससध्याद्दिवेशगमनेव॥
रविमंडलेवभासन्निः स्वस्यस्थलेजोहरयेतने॥तत्तेप्रविशंतंरतकनकनिभंदेवगंधर्वसिद्धाः॥सोद्वैवान्येडपिनेसक्षिति
पतिनयोयःसहस्रार्जुनाख्यः स्कंधान्निक्रिस्रतेजस्फुरद्वलशिरवंभासमानंभ्रजंनयंद्रोद्दंवाकरुपक्वद्रिरुद्ननिहितंजग
मस्थावराणां॥४८॥इतिश्रीकालिकापुराणेशत्रुघ्नवर्मवधोनामाध्यायः॥त्वणबिंदुरुवाच॥ त्वमेवेकपुराणानांवक्तानान्योम
हीतले॥यस्येदृशीसुखावाणीनिवनिष्पद्यते विभो॥१॥अहोरम्या कथांब्रह्मन् शंससेह्लादकारिणी॥दिव्यंपुष्पनिवद्धेवमाले
वोत्तमगंधिनी॥२॥अन्यंच्चकौतुकंतातहृदिमेवर्ततेनघ॥तमहंश्रोतुमिच्छामिलद्दतामरसाननात्॥यदिमस्तिक्रियाब्रह्म
न्कथाचप्रवनाममम॥अस्तिनेसातदागोप्यंनदाब्रूहितपोनिधिः॥अनिलादउवाच॥ ब्रूहियत्तेमनोस्कंकिंचिरकालोपितंहृदि॥
तदधनिखिलंसम्यक्प्रभ्यार्थिकथयाम्यहं॥त्वणबिंदुरुवाच॥ द्वारेथेनपुमानयोहि अर्जुनस्यप्रदर्शितः॥कर्णेतिनस्मृतंत्यच
नज्ञातुंवर्ततेस्पृहा॥श्कत्वार्जुनोपिनिःश्कम्यगतौ कुत्रमेवद॥उषित्वामासमात्रेचकस्मात्सपुनरागतः॥पवनादउवाच॥ यः
पूर्वेद्वारपालेनपुरुषोअर्जुनस्यन॥कोप्यागताहितार्थायतेभेदंश्रवर्णस्मृतं॥आस्थानेशत्रुघ्नवर्म्मस्यस्त्रियाकथितंकिलः॥तोषयश्चे
तिकर्णाभ्यांत्वमग्निजयकामतः॥तस्यावचनमादायवह्निस्तेनैवतोषितः॥नित्यत्वंचक्रिमर्थोहि --तिपुमांगिराः॥इत्येवंज्ञापितस्ते
नसहस्रार्जुनभूपतिं॥वारयित्वाथभूपालान्निर्गतः सहसात्वरान्॥एकाकिनिर्गतोराजा निर्ज्जितःपक्षिराहपुराः॥यत्रैवमणि
नागेनतत्स्थानंसमर्थयोहतं॥यत्रकालेश्वरोदेवोवह्निकुंडविनिर्गतः॥संप्राप्यतत्रसंस्थानमिदंनियममादरात्॥कदाचिद्दसमो
मेयुव्रजंतीहायनोध्रुवं॥ कदाचिद्भगवानरुद्रोवरंदद्यान्जगत्पतिं॥एकैकेनतुहस्तेनविंशतिर्विंशतिद्दिनैः॥आदायचार्चयि

यिष्यामि स्तपश्चानि महेश्वरं॥ अश्नन् नैवोदकं चापि कंदमूलफलानि च॥ अतै वाराध्य संकल्पो मम स्वितिति गिरो र्जुनः॥ इदं नियममा
स्थायते पर्णैरर्च्य शंकरं॥ ध्यायन् मासं स्थितो यावद् दृष्टवाहूर्ध्वलोचनः॥ तावत्तेव मंडलाकारं भास्करायुतवर्चसं॥ अपश्यत्सतदा
रौद्रं तेजः परमभास्करं॥ तत्रैव निर्गता वाणि तस्मिन् मंडलमध्यगं॥ वरं ब्रूहीति शब्देन वदंती अर्जुनं प्रति॥ श्रुत्वा वाणीं ततस्तस्मा
मंडलात्तेजसो नृप॥ नमस्कृत्वा स्तुवन् सो हि हहयो वाणिकाक्षणं॥ नमो ध्येयेडपेलाय कर्जेत्वायनमो नमः॥ ब्रह्मणे वायुवस्थाय
व्यापकाय नमो नमः॥ नमस्ते जातु दीप्ताय बलाय बलवस्तु च॥ घ्राणाय प्राणसंस्थाय व्यापकाय नमो नमः॥ नमोस्त्वगोयमूलाय
मध्यमाय नचातये॥ अलक्षाय स्तलक्षाय अनंताय नमो नमः॥ क्षुत्पिपासाय मोहाय तत्सायत्सनिहेतवे॥ जाग्रत्स्वप्नाय बोधाय स्त
स्तत्वाय नमो नमः॥ गुरुत्वाय लघुत्वाय बलयकविनायते॥ द्रवत्वाय घनत्वाय मृदुत्वाय नमो नमः॥ संप्राप्त्य यत्नकाश्याय महिमायव
सित्वयेः॥ यत्र कामायवसनाय इषेत्वाय नमो नमः॥ नमोज्जगज्जस्त्वाय पितरायचहेतवे॥ शाश्वताय प्रगोप्ताय शिवाय शक्तयेन
मः॥ नमः पाकविधाय अग्नये पचनाय च॥ आप्याय पच्यमानाय तेजोमयाय ते नमः॥ कृत्स्नस्य परिणामाय उत्पत्त्याय चहेतवे।
भूतग्रामस्य देवेश सर्वकर्त्रे नमो नमः॥ नमस्ते प्लुवमानाय प्लुवमानामनस्विने॥ स्तव्याय मृतदेहाय प्लुवाय वरिष्ठीयसे॥ नमो व्य
क्तस्वरूपाय स्तविकाय स्ततैजसे॥ नमस्तिमिरनाशाय प्रकाशाय नमो नमः॥ नमः शर्वाय उग्राय रुद्राय वृषभाय च॥ ईशानाय
निशानाय परस्त्रांपतये नमः॥ नमः क्षत्राधिनाथाय स्वाहास्वपतये नमः॥ तपसे च पवित्राय पावनाय नमो नमः॥ प्रसीद
देवदेवेशाय दिलुप्तोसि मे प्रभो॥ आयुधान्येव दिव्यानि प्रयच्छ करुणाकर॥ ऐंद्रमस्त्रं च याम्यं च नैर्ऋत्यं वारुणं तथा॥ वायव्यं
चापि कौबेरं ईशानं ब्राह्ममेव च॥ कस्येमं मोहनं चैव अंधं प्राकाशकं तथा॥ सौम्यं प्रस्तमनं क्षोभ्यं मथनं भ्रामणं तथा॥ संहारा

स्त्रं तथा चोग्रं प्रयच्छ शांतिकं गमा॥ यदि मपिग्रण्हाबुद्धिर्जाता देववृषध्वजः॥ प्रयच्छास्त्राणि दिव्यानि दयां कुरु सुरेश्वरः॥ पवनाद्
उवाच॥ ततस्तद्वचनात्तस्य कार्तवीर्येन तपोमयं॥ ४०॥ एवमस्त्विति चोक्त्वा स्त अंतर्धानं गतो हरः॥ ततः प्राप्य हरात्सो हि दिव्यानि
चायुधानि च॥ आगतो मासमात्रेण कृतार्थश्चैव भूपतिः॥ यत्तेन कथितं पूर्वं कर्णाग्यामर्जुनस्य ते॥ पुरुषेण त्वया पृष्टं किमिति त्वत्
दिदं स्मृतं॥ यदन्यचान्यदनोति सर्वमनसः क्रमेण॥ वदस्व सम्यक्परिवेत्स्य हं हि षडाननस्येव मुखाच्युतं तत्॥ इति श्री कालिका
पुराणे कार्तवीर्यास्त्रलाभो नाम ध्यायः लणबिंदुरुवाच॥ यद्यत्वं वदसे ब्रह्मन् तत्तदाश्चर्यसंकुलं॥ विस्मयं परमं भाति तत मनू
नं महामते॥ चयोक्तं मणिनागेन नैवते योजितः किलः॥ विष्णुनापि च चक्रेण उग्रश्च राकलं कृतः॥ एतन्मे संशयं कृत्स्नं अद्भुतं लो
महर्षिणं॥ भातिचित्रतरं ब्रह्मन् पूर्ववत्कौतुकान्वितः॥ कथयस्व प्रसादेन येके चिन्तामजालयः॥ नाम्नाय स्य प्रलीयते कथं सो नि
र्जितः पुरा॥ यो हि सा परमो देव प्रसूतिर्जगतः प्रभुः॥ गीयते परशवो देवास्तेषां यः परिरव्ययं॥ सोपि देवो महादेवः आहत्य च
क्रिणा किल भ॥ कृतखंडानि षट्चैव एतद्देव कथं वद॥ पवनादुवाच॥ यद्भुतं दैत्यनाशार्थं मद्भूतं लोमहर्षणं॥ तदहं तेम
वक्ष्यामि इतिहासं पुरातनं॥ अदितिश्च दितिश्चैव द्वे भार्ये कश्यपस्य च॥ ताभ्यां दितेः स्तरे त्यावैभ अदितेर्जज्ञिरे सुरा॥ दितेः
पुत्राश्च ये दैत्या ज्यायासो बलवत्तराः॥ अदितेयाः सुरातांश्च बाधयंती कनीयसान्॥ न लभंते सुरवं देवाः क्षणमात्रं हिमा
नदः॥ तेषां सापत्नजानरं तु सकाशाद्ग्रजन्मतः॥ योषितश्च सुरत्नानि हरंति प्रसभं बलात्॥ यज्ञभागभुजस्ते च द्वेव राज्
माश्रिताः॥ तच्चैव निर्जिताः सर्वे दैत्यैर्दत्तवैरैः सुराः॥ जितास्तर्भयसंत्रस्ता दिग्विदिक्षु लयं गताः॥ महाहवे भयात्सर्वे दे
वा दुःखपरिप्लुताः॥ हतराज्याविशरस्त्राश्च जाताश्चादृश्यरूपिणः॥ अथ तान्दुःखितान्दृष्ट्वा अदितिस्वसुतांस्तदा॥

अदिनांप्रथसंभ्रस्तां दिशास्कनिलयंगतान्॥दाक्षायणींपरांशक्तिं सर्वज्ञा याहरस्यच॥गौरीमाराधयामास देवींगिरिशवल्लभां॥
सासतीभावमालक्ष्य अदितिर्विमलंतदा॥आध्यमानातथावत्सं वरदाशीघ्रमागता॥आगत्यतामुवाचेदं अदितिंसामहेश्वरी
किंकार्यंवदभद्रे मांयेनाहंचिंतितामया॥ अदितिरुवाच॥ माकुरुत्वमिदंभावं यथाहंप्रकृताकिल॥दाक्षायणींतिसंचिंत्य प्रकृति
१७ रीशवल्लभा॥ स्पष्टार्थमनवेत्वंहि आद्यायेयस्य कांतनुं॥प्रजापतेस्त्वंसुतः आविर्भूतासिमानदे॥ याकाश्चिद्दृमिता सर्वत्र स्था
वरेषुचरेषुच॥ तास्त्वदंशंसमादायभवंतिसरष्टिहेतुका॥त्रैलोक्ययास्त्रियः काश्चित्सुखमश्नंतिपुष्कलं॥ तासर्वास्त्वत्प्रसादेननै
वमिथ्यावचोमम॥श्रृणुदेविमहाभागे --- येद्ददानये॥नताहंचरणाभ्यांच प्रसीदभक्तवत्सले॥अहंत्वेकाकिनीयावद्दा
सेरेकरुद्रस्थिता॥ममकोभापतिंवीक्ष्यतावद्वाक्यमिदंब्रवीत्॥कश्यपउवाच॥ नाराधिताचयागौरी वर्णानांजननीसती॥तेनत्वम
तुलंदुःखं किंमुत्थसिमुहुर्मुहुः॥तिर्यक्सुरासुराणांचसुखमंडनिलस्यसा॥यासाशब्दस्यचोत्पत्तिर्यच्चैव स्वकृतालया॥सौभाग्यं
कांतिसद्रूपं स्त्रीणांलावण्यमुत्तमं॥यत्किंचित्सुखसंयोगंतत्सर्वंस्यात्वयेरितं॥समापिवेधसोनूनंसाएवाननमेउवा॥श्रु
तिगम्यापरोसूक्ष्माजीवसंज्ञागरीयसी॥अदितिरुवाच॥ इत्येतद्वचनंश्रुत्वा वरदे विममानये॥प्रश्नार्थंकिंकरोमीतिम
यात्वंसन्मुखीकृता॥श्रीगौरीउवाच॥ लप्स्यसेत्वंसुखं भद्रे यत्त्वयापरिचिंतितं॥पुत्रंचैवमहाभागे अचिराद्दैत्यसूदनं॥वि ७७
द्धिमांचक्रिणंदेवं स्त्रीरूपंस्थितिकामतः॥२९॥जगद्व्याप्यस्थितं कृत्स्नं पाशभृत्तंसनातनं॥विनैवानेवरूपेणविनाशंकेस्नू
रोधतः॥पावन्यायाध्रुवं वेदस्थितिर्नूनंनविघते॥तमेवजपगोविंदं सएवतवसुंदरि॥भविष्यतिस्कतोनूनंस्थितिकर्ताजनार्द
नः॥पवनादउवाच॥ एवमुक्त्वातदादेवी अदितिंसामहेश्वरी॥ अंतर्द्धानंगता क्षिप्रं दृष्टाज्योतिरिवाग्रतः॥तया

पितोषितोविष्णुर्गतेदेव्यास्तमालयं॥कृत्वावर्षसहस्रंतु तपः परमदारुणं॥तोपितश्चोतयासौत पसामहतापुरा॥पुत्रत्वमगम
च्छिप्रमदितेर्मधुसूदनः॥अवतीर्णेनतस्तस्य वचुर्वाताः सुखावहाः॥सौख्यंचपरमंजज्ञे त्रैलोक्येसर्वदेहिनां॥देवापिमुदिताः सर्वे
श्रुतवश्चोदितास्तदा॥ स्वाकारेसर्वतोवत्स रजोपातश्चनिर्वृतिः॥दैत्यापिमंदसंचाराः यथेष्टगतिवर्जिताः॥बभूवुस्तेजसात्तस्यअ
तीर्णेसुरालयं॥अवतीर्णेततोगत्वातेदेवाशक्रसंयुताः॥आगतस्तत्समीपेतु हरेर्वै हरिणेक्षणाः॥आगत्यतं सुरासर्वेपाहिनःश
रणागतान्॥देवदैत्यजयाः सर्वानित्योचुस्तेपितंप्रियं॥ततोदेव वचःश्रुत्वा अजज्याश्च मन्यजास्सुरान्॥तेपामेववधार्थायउपा
यंचिंत्यचास्कृत॥गच्छमर्त्यंप्रपश्यंतिहरोयत्वंनवस्थितः॥स्मृत्वाविष्णुस्तमालोक्य अब्रवीत्गरुडंतदा॥ततस्तद्वचनात्सोहि
नैवतेयोमहीतले॥ अवतीर्णस्ततोमुन्यांमहाकालवनेध्रुवं अवतीर्यमहादेवंमहाकालस्यचोत्तरे हेमजालेश्वरंस्थाप्यअविमु
क्तेपुनर्गत॥ कोकास्यंकामरूपंच माहेद्रंगंधमादनं॥श्रीनगंचैववेदारख्यं किंकंधकर्णचंद्रकं॥च्यवनेशंततोगत्वा सुवर्णशिवसं
ज्ञितं॥संस्थापयद्भमेशानंपूजार्थंमरुणानुज॥हरिश्चंद्रंत्रिसंध्यंच त्रिःश्रृंगंविंध्यपर्वतं॥हेमकूटंप्रभासंच अर्बुदंपुष्करंतथा॥
पारियात्रंतथावर्यरुद्रकोटिविनष्टकं॥ विजयंमरुचंडीशं मुरुक्षेत्रंपृथूदकंजलं॥नैमिषंचप्रयागंच गजदेवं रुद्रंतथा॥ पशु
नाथंचकेदारंभैरवंकनखलंतथा॥भूर्भुवंशंकुकर्णंच भस्मांगंसुरपूजितं॥त्रिशूलंकनखलंचैवब्रह्मावर्तंनिरोषतः॥एवमा
दिरनेकानिस्थानानिविविधानिच॥हरिपूतानिसर्वाणि यानिचैवमहीतले॥ अन्यानपिचपुण्यानिनैरंतर्येणमानदः॥अ
नुक्रान्यपिमार्गोयययौमेधानाकपर्वतं॥ततः पर्वतमारुह्यसहस्रारवायनंमहत्॥ विदेशवैनतेयोसौ हरिर्वाक्यमनुस्म
रन्॥विज्ञातोमणिनागेन दृष्ट्वास्थानेस्वगेश्वरं॥तं दृष्ट्वाकुपितः सोपान्माविशश्चे तिवारितः॥मणिनागउवाच॥ नलभंय

यत्र देवा पि न दैत्या दानवा राक्षसाः॥ प्रवेष्टुं त्वं कियन्मात्रं कस्त्वं कयोमकांक्षसि॥ प्रविष्टेस्मिन् त्वया पक्षिन् अन्येपि बहवः खगाः॥
आयातिनस्य तेतैं क्रु आश्रमं तेन वायसे॥ गच्छ यत्रागतं त्वं हि प्रवेशो नास्ति तेनघ॥ स्थानेस्मिन् पक्षिराजेड् मयागुप्ते विशेषतः॥
एवमुक्तस्तदा तेन महस्यकुपितः खगः॥ हंतुमुद्दिश्य तं नागं तूर्णं कोपाद्गतो बली॥ तमायांतं च वेगेन हंतुकामं रुषान्वितं॥ उष्ट्रेया
वीक्ष्य नागेन स्कंधे त्वसौ विदारितः॥ अथ तस्त्वं च घातेन मणिनागस्य मस्तकं॥ पपात शशिनस्तुल्यो रश्मिज्वालावृतो बली॥
सोपि क्षयः स संक्रुद्धः सुपर्णं नागराट् तदा॥ आजघान भृशं वक्त्रे विषदर्पबलान्वितः॥ ततस्तेन प्रहारेण वैनतेयो महाबलः॥
अवाप्य परमां मूर्छां गजामोर्वी खचात्तदा॥ एवं चिरात्समाश्वस्य चिंतयामास पक्षराट्॥ किमित्यहो महाश्चर्यं मुहुर्विस्मयखेदि
दितः॥ चिंतेवं खगराजा स न पृच्छन्तं खगाकुलं॥ कोभवान् किमन्नत्वं स्थितश्चेति वद स्व मे॥ पृष्टोसो वचनात्तेन तस्यैव ग
रुडस्य तु॥ मणिनागोऽब्रवीत्तं च त्वं शृणु विदोश्मृणु त्विदं॥ कथं ताक्ष्यं न वेत्सि त्वं ये के चिन्नागजातय॥ नश्यंती दर्शनात्तुभ्यं तमः
सूर्योदये यथा॥ अवश्यमाश्रयं वेद शंकरस्य समानघ॥ वत्माउनगस्येह स्तंभभूतस्य ननाया॥ नयुक्तो रक्षणात्ताक्ष्यं क्ष
त्रस्थास्य कपर्दिन॥ तेनत्तत्ते नसे विदं स्थानं तु गोपयाम्यहं॥ गरुड उवाच॥ महताशाम्यया नूनं कस्य नोन्नतिका
रकं॥ येन त्वामनमाश्रित्य वध्योऽप्यावध्यतां गत॥ येनाद्य मणिनागेह निर्जितोहं त्वया चिरात्॥ तस्थास्था नंगरी यासोत
कस्यचित्तस्य तद्बलं॥ वध्योप्यवध्यतां नूनं स्थानमाश्रित्य यास्यति॥ वैनतेयस्य तेयद्दन्योपि मणिनागवत्॥ अहो स्थान
स्य माहात्म्यं यस्य श्वंगजे सिफणे॥ अस्यैव तु प्रभावेन त्वयाहं भुवि पातितः॥ तस्मादाश्रयणीयं हि विद्वद्भिर्जयकामतः॥ म
हतामायनं नूनं श्रेयार्थिभिर्विशेषतः॥ यदि त्वं देवदेवेन रक्षणाय निरूपितः॥ तदाहं तु प्रविश्यामि स्थानेस्मिन्नतिष्ठ

पन्नगः॥ प्रेषितोहं रामगोन अन्वेष्टुं स्थानमागतः॥ यत्रास्ते तद्द्विरूपाक्ष सन्निधौ भारती क्षितौ॥ दृष्टं मयेह तत्स्थानं आद्यं शैवं त्व
या सह॥ यामि दानीं हरिर्देवो यत्रास्ते सो चतुर्भुजः॥ मणिनाग उवाच॥ नहि तस्यैव देवस्य विष्णोरमिततेजसः॥ पुण्यस्थानमि
दं ताक्ष्यं अन्येषां रक्षते ध्रुवं॥ व्रज शीघ्रमितो गत्वा वैनेय हरिं वद॥ मया दृष्टेति तत्स्थानं अस्थितो यत्र शंकरः॥ श्रीखसना
दउवाच॥ एवमुक्तस्तदा तेन क्षणाद्वेगेन पक्षिराट्॥ गतस्तत्र वृतो देवैरास्ते यत्र जनार्दन॥ रुक्मांभः सूर्यभासा ज्वल
नशिखिशिक्षिखाकार वक्त्रोग्रतुंग॥ पक्षाभ्यां छादयन्यो दिनमणिकिरणान् पूरयन् स्वश्वैरवं च॥ संसाध्य स्वामिकार्यं म
न पवनगतिर्वैनतेयः प्रहृष्टो॥ मेरोः शृंगं ययौ – सकलगुणनिधेपद्मनाभस्य चाग्रे॥ इति श्रीकालिकापुराणे गरुडस्था
नदर्शनोनामः॥ पवनाद उवाच॥ तमागतं समालोक्य पक्षिराजं महाबलं॥ मेघगंभीरया वाचा जगद्धाताब्रवीदिदं श्रीह
रिरुवाच॥ ब्रूहि पक्षिन्यथा दृष्टं सन्निधानं महीतले॥ यत्र वा स्याम्यहं ताक्ष्यं तत्स्थानं शूलिनस्य च॥ गरुड उवाच॥ अवा
प्य वचनं त्वत्तो महीं देवागतोस्म्यहं॥ तत्रैव मार्गणायैव अपरान्युपचक्रमे॥ हरजुष्टानि पुण्यानि ऋषिभिश्चैव मुमुक्षुभिः॥
स्थानानि देवैश्चैव मार्गमाणागतोस्म्यहं॥ यत्र देवसहस्राक्षः प्राणिनामनुकंपया॥ स्थितः साक्षात्स्वयं शंभुस्तत्र मेना
कपर्वते॥ संप्राप्य नद्रिरीयावत्प्रविश्यामि तदायनं॥ मात्वमत्र प्रपश्येति अहिनावारितोस्म्यहं॥ अवज्ञाय वचस्तस्य
प्रविश्यामं किल त्वरात्॥ हत्वा तु दंष्ट्र घातेन तावद्भूमौ निपातितः॥ दृष्ट्वा तस्य बलं धैर्यं पृष्टो सौ नागसत्तमः॥ कोभवान्
कारणात्तस्य आगतस्त्वत्समीपतः॥ आगत्य स्थापितं क्रुत्स्नं कुरु यत्ते मनोगतं॥ पवनाद उवाच॥ श्रुत्वा वाक्यं तदा तस्य सु
पर्णस्य महात्मनः॥ देवो हरिश्चतुर्बाहुरिदमाह जगत्पतिः॥ विष्णुरुवाच॥ धात्राष्टगुणमैश्वर्यं युष्माकं संप्रकल्पितं॥ त्रैलो

क्यसेश्वरायूयं सर्वे तिगतकल्मखाः॥ सर्वे विगत संतापाः सर्वस्वछंदचारिणः॥ यतोद्धुः खं यतस्त्रस्ता यतोवाभमागतं॥ ए
तत्सर्वं यथावृत्तंश्रोतुमिछामितत्ततः॥ श्रुत्वा वाक्यं ततस्तस्य विष्णोर्विश्वजगत्पते॥ ऊचुस्तसुरुविक्रांतादेवादैत्यभयार्दिताः
असुरैः साद्धमस्माकं संग्रामोभूत्सनातन॥ त्रैलोक्योत्सादसूर्याभैयुगांतासिसमप्रभैः॥ ततः सर्वे वयं भीता शरणं देवमा
गताः॥ श्रुत्वावाक्यंपुनस्तेषां सुराणांसुरसत्तमः॥ प्रत्युवाच महातेजा विष्णुर्विश्वजगत्पतिः॥ शृण्वंतु देवताः सर्वे सर्वागमवि
शारदाः॥ जितायैरमरायूयं दैत्यै दैत्तवरै र्युधिः॥ बत्साहरिहरंवापियेच सर्वेपि देवताः॥ न शक्नुवंति तान्जेतु सर्वज्ञादीश्व
रोद्दतो॥ इत्युक्त्वा पुंडरीकाक्षो विष्णुर्विश्वजगत्पतिः॥ मैनाकं पर्वतं गत्वा दृष्ट्वातत्र त्रिलोचनं॥ पद्मपुष्पसहस्रेण पादाव
राध्यशांकितः॥ आयातांगुष्टकं वत्स ऊर्ध्वप्राणिहितेक्षण॥ शिलापट्टहरिर्देवोहरंध्यायन् दिने दिने॥ स्थाणुवदचणोभूत्वा
यावद्देवतपस्यति॥ तावदष्टसहस्राते भक्तियज्ञाशुशंकरः॥ आदायाब्जसहस्रंहि अर्चनाय स्थितस्यच॥ पद्ममेकं महा
शुः स्वयंदेवो महेश्वरः॥ अथैकोनसहस्रंतु पुष्कराणांतुपुष्पलं॥ दृष्ट्वा विस्मयमागम्य तदिदं चिंतयद्धरिः॥ नेत्राण्येव हि
पश्यंति पंकजानिनसंशय॥ तस्मान्नेत्रं समुद्धृत्य पूरयिष्यामि संख्यया॥ मनसेदं मुहुश्चिंत्य हराल्पये ररिस्तदा॥ पत्रदत्तं सह
स्रंतु कमलानांतु पुष्कलं॥ ध्यात्वाशिवं सुरुकैंचैव नेत्रं चोद्दत्यचात्मनः॥ सहस्रंपूरयामास सचमास्थाय संयतः॥ एवमभ्यर्च्य
चरणांहरस्य पुरुषोत्तमः॥ अग्रगण्यसदाचारः सर्वशंभुर्महेश्वरः॥ अथैकोनसहस्रंतु ईश्वरस्थाणुरीशानः सहस्राक्षसह
स्रपात्॥ वरीयान्वरदोवंद्यः शंकरः परमेश्वरः॥ गंगाधरः शूलधरः परार्थैकप्रयोजनः॥ सर्वज्ञः सर्वदेवादिगिरिधन्वाजटा
धरः॥ चंद्रापीडश्चंद्रमौलिविद्वान्विश्वे महेश्वरः॥ वेदांतसारः संदेहो कपालीनीललोहितः॥ ध्यानाहारोपरिछे योगौरी

भर्ताशणेश्वर॥ अष्टमूर्तिर्विमूर्तिश्च त्रिवर्गः स्वर्गसाधनः॥ ज्ञानगम्योदृढप्रज्ञो देवदेवस्त्रिलोचनः॥ वामदेवो महादेवः पटुः प
रिवृढोदृढः॥ विश्वरूपोविरूपाक्षो वागीशश्शुचिसत्तमः॥ सर्वप्रमाणसंवादीवृषांकोवृषवाहनः॥ ईशः पिनाकीखट्वांगी
चित्रवेषश्चिरंतनः॥ मनोहरोमहायोगी गोप्ताब्रह्मांडहृज्जुटः॥ कालकालः कृत्तिवासास्सुभगः प्रणवात्मकः॥ उन्नद्धचूलश्च
सुभोडर्वासापरशासनः॥ दिग्गायुधः स्कंधगुरुः परमेष्ठीपरायणाः॥ अनादिमध्यनिधनो गिरीशो गिरिवांधरः॥ श्रीकंठो
लोकवर्णी कुबेरबंधोत्तमोविदुः॥ समानोदेवकादंडीनीलकंठीपरस्वधीः॥ विशालाक्षोमृगव्याधः सुरेशाकरणाकरः॥ धर्मधा
मक्षमाक्षेत्रंभगवानमृगनेत्रभृत्॥ उग्रः पशुपतिः स्तार्क्ष्यः प्रियभक्तः प्रियंवदः॥ दाता करोदक्षः कपर्दीकामशासनः॥
स्मशाननिलयस्थियः लोत्तरःस्फटालोकत्र्यंबकोनागभूषणः॥ अंधकारीमखद्वेषीभास्करोभक्तवत्सलः॥ पीतआको
स्ससकल्म दोषाक्षयगुणोदक्षारिः पूषनंदभित्॥ धूर्जटीखंडपरशुः सकलानिष्कलोनघः॥ आकारसकलाधारः पांडुरोगोमृ
गोनटः॥ पूर्णपूरयितापुण्यः सुकुमारः सुलोचनः॥ समागयश्चियक्रूरापुण्यकीर्तिरनामयः॥ मनोजवः स्तीर्थकरोजटिलो
जीवितेश्वरः॥ जीवितांतकरोनिंदोवसुरेतावसुप्रदः॥ सद्गतिः सुकृतिः शक्तः कालकंठकलाधरः॥ मानीवहमहाकालस
द्भूतः सत्परायणः॥ चंद्रसंजीवनंशास्तो लोकगूढोमराधिपः॥ लोकबंधुर्लोकनाथकृतज्ञः कीर्तिभूषणः॥ अनपायाक्षरः क्षांतः
सर्वशास्त्रभृतांवरः॥ समावृत्तोनिवृत्तात्माधर्मःपुंजः सदाशिवः॥ अकल्मुखश्चतुर्बाहुरप्रमेयोदुरासदः॥ दुर्लभोदुर्गमोदु
र्गः सर्वागसविशारदः॥ वीतरागोविनीतात्मातपस्वीभूतवाहनः॥ उन्मत्तवेषप्रछंन्नोजितकामोजनप्रियः॥ कल्याणप्रकृति
कल्पः सर्वलोकप्रजापतिः॥ नरस्वीनारकोश्रीमान्प्रधानः प्रभुरव्ययः॥ लोकपालोंतर्हितात्मातपस्वीभूतवाहनः॥ उन्मत्त

Dr. SHAU DAJI MEMORIAL
डाक्तर भाऊदाजीइत्यस्यस्मारकम्

वेषप्रच्छन्नो जितकामो जनप्रियः॥ वेदशास्त्रार्थतत्त्वज्ञो नियमो नियमाश्रयः॥ चंद्रसूर्यः शनिकेतुर्विरामो विद्रुमच्छविः॥ भक्ति
गम्यपरंब्रह्म मृगबाणार्पणोनघः॥ - - - - - - - - - परमात्मा जगत्प्रभुः॥ सर्वकर्माचलस्त्वष्टा मांगल्यो मंगलं तपः॥ संवत्स
रकरो मंत्र प्रत्ययः सर्वदर्शनः॥ स्वजः सर्वेश्वरः सिद्धो महारेता महाबलः॥ योगी योग्यो महावीजं सिद्धः सर्वादिरच्युतः॥ वसुर्व
सुमनाः सत्यः सर्वपापहरो वरः॥ अमृतः शाश्वतः शांतो बाणहस्तः प्रतापवान्॥ कमंडलुधरो धन्वी वेदांगो वेदवन्मुनिः॥ भ्राजि
ष्णुर्भोजनं भोक्ता लोकनेता दुराधरः॥ अतीन्द्रियो महामायः सर्वावासः श्चतुष्पदः॥ कालयोगी महानादो महोत्साहो महाबलः॥ यो
गी योग्यो महावीजं भूतचारी परंदमः॥ निशाचरः प्रेतचारी महाशक्तिर्महाद्युतिः॥ अनिर्देश्यवपुः श्रीमान्सर्वभार्यमनोगतिः॥
बहुश्रुतो बहुनयो यतात्मा -- निजोद्भवः॥ अजस्तेजो द्युतिहरो नर्तकः सकलांशकः॥ नृत्यप्रियो नृत्यनृत्यः प्रकाशात्मा प्रता
पनः॥ बुद्धस्पष्टाक्षरो मंत्रः संग्रामशारदंप्लुवः॥ युगादिकृद्युगावर्तो गंभीरो बलवाहनः॥ इष्टो विशिष्टः शिष्टेष्टः शिवदार्याशिवाकृ
तिः॥ अपानिधिरधिष्ठानो विजयो जयकालवत्॥ प्रतिष्ठितप्रमाणज्ञो हिरण्यकवचो हरिः॥ विमोचनः सुरगुणो वित्तेशो विवि
धाश्रयः॥ बालरूपी बलोन्माथी विकर्ता गहनो गुहः॥ करणं कारणं कर्ता सर्वद्वंद्वविमोचनः॥ व्यवसायव्यवस्थानं स्थानको
जगदाश्रयः॥ वालखिल्यो महाभारो रामदो बादरायणः॥ अभिरामः सुशरण्यः सुब्रह्मण्यः सुधांपतिः॥ मखधांकोशको
गोमान्तिकामः सर्वसाधनः॥ ललाटाक्षो विश्वदेहः सारः संसारचक्रभृत्॥ अमोघदंडी मध्यस्थो हिरण्यो ब्रह्मवर्चसः परमा
र्थः परमंयः पार्थपंडितवत्सलः॥ रुचिवररुचिकल्यो वाचस्पतिरहस्पतिः॥ रविर्विलोचनः स्कंदः शास्ता वैवस्वतोर्जुनः॥ ८०
युक्तिरुन्नतिकीर्तिश्च शांतरागः परंजयः॥ कैलासपत्यकामारिः सवितारविलोचनः॥ विद्वत्तमो वीतभयो विश्वकर्तानि

वारितः॥ नित्यो नियतकल्याणश्रवणकीर्तनः॥ दूरश्रव्या विश्वसहो ध्येयो दुःस्वप्ननाशनः॥ उत्तारणो दुःकृतिहा दुर्धर्षो दुःसहोभयः॥
अनादिर्भूर्भुवो लक्ष्मीकिरीटी त्रिदशाधिपः॥ विश्वगोप्ता विश्वहर्ता सुवीरो रुचिरांगदः॥ जननाजनजन्मादिप्रीतिमान्प्री
तिमानयः॥ वसिष्ठः काश्यपो भानुर्भीमो भीमपराक्रमः॥ प्रणवः सत्पथाचारो महाकार्यो महाधनुः॥ जन्माधिपो महावीरः
सकलागमपारगः॥ तत्त्वं तत्त्वविदेकात्मा कृत्स्नभूतिर्विभूषणः॥ ऋषिब्रह्माणविज्जिष्णुर्जन्ममृत्युजरातिगः॥ यज्ञो यज्ञपतिर्य
ज्वा र्जयतो मोघविक्रमः॥ माहेन्द्रो दुर्भरः सेनी यज्ञांगो यज्ञवाहनः॥ पंचब्रह्मसमुत्पत्तिर्विश्वेशो विमलोदयः॥ आत्मयोनि
रनाद्यंतः षट्ऋतुः सप्तलोकधृक्॥ गायत्रीवल्लभः प्रांशुर्विश्वावसुः प्रभाकरः॥ शिशुर्गिरिनरः सम्राट् -- - सुशकुहः॥ अ
मेयोरिष्टमथनः प्रयच्छन्नो विगतज्वरः॥ स्वर्गयोतिरनुज्योतिरात्मज्योतिरचंचलः॥ पिंगलः कपिलः श्मश्रुः साम्रनेत्रत्रयीतनुः॥
ज्ञानस्कंधो महाज्ञानी वीरोत्पत्तिरुपप्लवी॥ भगो विवस्वानादित्यो योगाचारो दिवस्पतिः॥ उदारकीर्तिरुद्योगी अव्यक्तः सदसन्म
यः॥ नक्षत्रमाली नागेशः पंकजायतलोचनः॥ पवित्रपादः पापारिर्नरकारिर्निभोगतिः॥ पुंडरीकवासः सीकज्ञः कृसेनो वृषाकपि
रुष्णो ग्रहपतिः कृष्णो समर्थोनर्थनाशनः॥ अधर्मशत्रुरक्षाव पुरुहूतः पुरुहुतः॥ ब्रह्मगर्भो बृहद्गर्भो धर्मधेनुर्धनागमः॥
जगद्धितैषि सुगतिः कुमारकुशलागमः हिरण्यवर्णो ज्योतिष्मान्नानुपेदः स्तिमिरापहः॥ अरोगो नयनाध्यक्षो विश्वामित्रो द्वि
जेश्वरः॥ ब्रह्मयोतिसुवर्क्षीमा बृहज्ज्योतिरनुत्तमः॥ नामामहो मातरिश्वा अनंतनागहारधृक्॥ पुलस्त्यपुलहो गस्त्योतनु
कृणः पराशरः॥ नरावरणविज्ञानो विरंचो विष्टरश्रवाः॥ आत्मभूरुनिरुद्धो त्रिज्ञानमूर्तिर्महायशाः॥ लोकचूडामणिर्वीरश्चं
डः सत्यपराक्रमः॥ व्यालकल्पो महाकल्पः कल्पवृक्षः कलाधरः॥ अलंकरिष्णुरचलो रोचिष्णुर्विक्रमोन्नतः॥ असुशब्दः प

पतिर्योगीभूवनः शिखिसारथिः॥ असंसृष्टोतिथिर्भिक्षो प्रमोवीपादशासनः॥ वसुःश्रवाः कव्यवाहप्रतप्ताविश्वभोजनः॥ जाप्यो
जलारिसामान्योरोदिदिस्वस्तनूनपात्॥ पृष्टदभ्योनभज्योतिः सुप्रतीकस्तमिश्रहा॥ निदाघस्तपनोमेघः पक्षःपरपुरंजयः॥ सु
खनिलमुखस्पन्नः सुरभिः शिशिरागमः॥ वसंतोमाधवोग्रीष्मोनभस्योबीजपापकः॥ अंगिरागुरुरात्रेयोविमलोविश्वभावनः॥
८१ भावनोभावनःशक्रस्त्रैविधोनरवाहनः॥ महाबुद्धिरहंकारक्षेत्रज्ञः क्षेत्रपारगः॥ जमदग्निर्जलनिधिः विवाहोविश्वकारकः॥
अधरोउत्तरोज्ञेयायोप्यनि श्रेयसानलः॥ शैलोनगःखरूपार्थीक्षोदानवारिररिंदमः॥ चामुंडीजनकश्चारुविशल्योलो
कशल्यहा॥ श्वतुर्मुखःश्चतुर्बाहुःश्वतुरःश्वत्वरप्रियः॥ आम्नायोथसमाम्नायस्तीर्थोदयशिवालयः॥ बहुरूपोमहारूपःसर्व
रूपःश्वराचरः॥ ज्ञेयनिर्वाहकोन्यायोध्येयगम्योनिरंजनः॥ सहमूर्धादेवेंद्रसर्वशस्त्रप्रभंजनः॥ मुंडोविरूपोविकृतोदंडीदांतो
गुणोत्तमः॥ पिंगलाक्षोप्यहर्यक्षोनीलग्रीवोनिरामयः॥ सहस्रबाहुसर्वेशः शरण्यसर्वलोकभृत्॥ पद्मासनःपरंज्योतिप
रावरपरंफलं॥ पद्मगर्भोमहागर्भोविश्वगर्भोविलक्षणः॥ परावरज्ञोवरदोवरेशःसुमहास्वनः॥ देवासुरगुरुर्देवोदेवासुरनमस्कृ
तः॥ देवासुरमहामान्योदेवासुरमहाश्रयः॥ देवादिर्देवोदेवर्षिर्देवासुरवरप्रदः॥ देवासुरेश्वरादिश्योदेवासुरमहेश्वरः॥ ईश्वो
नीशःसुरथाद्योदेवसिंहोदिवाकरः॥ विविधाग्रवरश्रेष्ठसर्वदेवोत्तमोत्तमः॥ बत्यचारिलोकचारीधर्मचारीधनाधिपः॥ नं
दीनंदीश्वरोनग्ननग्नव्रतरतःशुचिः॥ लिंगाध्यक्षःसुराध्यक्षोलोकाध्यक्षोयुगावहः॥ वैवस्वःस्वगतस्वर्गस्वरःस्वरमयः ८१
स्वनः॥ बीजाध्यक्षोबीजधर्ताधर्मवृद्धिकृतंधनः॥ दंभोदंभोथवैदंभःसर्वभूतमहेश्वरः॥ लोककर्तामृगपतिमहाकर्तामहौष
धं॥ उत्तारोगोपतिर्गोप्ताज्ञानगम्यःपुरातनः॥ नीतीसुनीतीशुद्धात्मासोमःसोमरतःसुखी॥ सोमपोमृतपःसौम्योमहा

महानीतिर्महामतिः॥ अजातःशिशुरालोकःसंभाव्योहव्यवाहनः॥ लोककारोवेदकारसूत्रकारःसनातनः॥ महर्षिकपिलाचार्यो
विश्वदीप्तिर्विलोचनः॥ उपाहारप्रियोमोघःकर्णिकारप्रियःकविः॥ श्रीपतिश्रीनिवासाग्र्यःशीलवांभिषगुत्तमः॥ गंगाङ्कार
करोभाव्यःपुष्करस्थपतिस्थितः॥ जीवितात्माविधेयात्माभूतवाहनसारथिः॥ सुगुणोगुणकारिश्चसुकीर्तिस्थितसंशयः॥ का
मदेवःकामपालोभस्मोद्धूलितविग्रहः॥ भस्मप्रियोभस्मशायीकामीकांतकृतागमः॥ ज्योतिर्मयोनिराकारोजगन्नाथोजने
श्वरः॥ तुस्ववीणोमहाकायोविशोकःशोकनाशनः॥ त्रिलोकात्मात्रिलोकेशशुद्धःशुद्धिरधोक्षजः॥ अव्यक्तलक्षणोव्य
क्तोव्यक्ताव्यक्तोविशांपतिः॥ वरशीतिगुणश्रेष्ठो मारोमयधनोमयः॥ ब्रह्मविष्णुप्रजापालोहंसोहंसगतिर्मखः॥ वेधावि
धाताधाताचस्रष्टाकर्ताचतुर्मुखः॥ कैलासशिखरावासीसर्वावासीसदागतिः॥ हिरण्यगर्भोद्रुहिणपुरुषःपूर्वजःपिता॥
भूतालयोभूतपतिःभूतिदोभुवनेश्वरः॥ संयोगायोगविद्ब्रह्मब्रह्मण्योब्राह्मणप्रियः॥ देवप्रियोदेवनाथोदेवरोदेवचिंतकः॥
विषमाक्षोविशालाक्षोवृषभोवृषवाहनः॥ निर्ममोनिरहंकारोनिर्मोहोनिरुपद्रवः॥ दर्पहादर्पदोदृप्तः सर्वस्वपरिवर्तकः॥
सप्तजिह्वसहस्रार्चिस्निग्धःप्रकृतिदक्षिणः॥ भूतभव्यजगन्नाथप्रभावोभ्रांतिनाशनः॥ अर्थोनर्थोमहाकोशःपरका
र्येकपंडितः॥ विकंटककृतानंदोनिर्व्याजोव्याजमर्दनः॥ सत्ववान्सात्विकःसत्यकीर्तिस्तंभकृतोदरः॥ प्रधानेनोमभिवि
ष्णुर्देवदेवेशोगसंभवेः॥ भक्त्यास्तुत्वामहादेवंविररामविशांपतिः॥ भगवानपिसुप्रीतप्रभुविष्णुमभाषत॥ परितुष्टोस्मितेवि
विष्णोस्तवेनानेनसुव्रत॥ किंकार्यंतेमयावत्सवदस्ववरतांवरः॥ श्रीहरिरुवाच॥ देवादेवनमस्कृत्यंत्रिकृद्वृषभध्वजः॥
श्रूयतामभिधास्यामिःकारणंकारणेश्वरः॥ सुरासुराणामभवसंग्रामोद्भुतदर्शनः॥ तत्रासुरैर्जिताःसर्वेसुरामत्या

र्थमागताः॥ आगत्योचुर्महात्मानो देवा दैत्यभयार्दिताः॥ वयं न शक्नुमो योद्धुं त्वदृते मधुसूदन॥ आगतास्मि समीपं ते चक्रार्थम
हमच्युतः॥ प्रयच्छ देवदेवेश चक्रमद्भुतदर्शनं॥ एवमुक्तो महादेवः पुनर्विष्णुमुवाच ह॥ दत्तं चक्रं तु तो विष्णो गृण्ह गत्वा महा
लयं॥ ततस्तद्वचनाद्विष्णुर्जवेन स्वसनोपमः॥ महाजवाय नं देव चक्रं तस्य विवं स्थितं॥ दुर्दर्शनं महाघोरं सहस्रादित्यवर्च
८२ सं॥ करास्फेरे प्रस्थ्यं गत्वा पश्चात जनार्दनः॥ आदित्यमंडलाकारं चक्रमद्भुतदर्शनं॥ दृष्ट्वा तत्र कराग्रं तं दूरादेव व्यवस्थिताः॥
मुहूर्तं किंसमास्थाय॥ नत्रैव चागतं पूर्वं स्वयं तत्र गतो हरिः॥ तपस्तप्तं मयानेव न जाजाते घमेक्रुपाः॥ न चक्रं वलया दत्तं हरं ह
रिरिदं ब्रवीत॥ नैव तुष्टोसि मे देवेशान सा याचरितं तपः॥ येन चक्रं करे लघन स्थितं रविसंनिभं॥ विरुध्यमानमिदं कस्माद्भवि
ष्यतीति नंदन॥ माविषादं जगाम त्वं तुष्टस्ते हं न संशयः॥ विष्णुरुवाच॥ यदि तुष्टोसि देवेश इहैवागत्य शंकरः॥ प्रयच्छ चाद्भुतं
चक्रं त्वज्यवाग्निरयत्नभम्॥ एवं तद्वचनात् शंभुर्हरेरमिततेजसः॥ महासचातुलं हासं परिखज्य तमेव हि॥ त्वदन पुष्पदंता
सोहद्यगंधोत्तमोत्तमः॥ ब्रुवत्स किं करोमीति देवदेवाग्रतः स्थितः॥ अथ ब्रवीन्महादेवो भृगंवी क्ष्यतं गणं॥ आनयस्वेति तं च
क्रं गत्वा रुद्रमहालये॥ मूर्ध्ना प्रणम्य तद्वाक्यं दंडवत् प्रणिपत्य स्व॥ ययौ सो हि तदा तूर्णं पद्रं रुद्रमहालयं॥ गत्वा चाग्नय तच्च
क्रं अंगुल्या भ्रामयन्मुने॥ वियन्मंडलभासं स आजगाम हरं प्रति॥ अयुतार्कसमाभागं मार्गस्थो रेव चराहतं॥ वीक्ष्य चक्रं ८२
स्वमायातं प्रपलीना दिरोदराः॥ अथ दृष्ट्वा हृषीकेश आयांतं सूर्यवज्ज्वलं॥ अब्रवीद्रुद्रस्ने देवे किमायातीति तं हरो यत्वदद
र्शनं चक्रं अब्रवीद्वामयं हरिं॥ आयाति पुष्पदंतेय अंगुल्येति पुनर्हरः॥ भूयो ब्रवीद्दरं विष्णुर्हरं देही तितत्रैवे॥ क्षेत्रं चैवा
धियत्यं च यदि तुष्टोसि मे प्रभो॥ एवमस्त्विति तं देवं तस्मिन् क्षेत्रे जनार्दनं॥ आधिपत्यं मया दत्तं कुरुष्वेति पुनर्ब्रवीत्॥ दत्वा

दत्वा क्षेत्र आधिपत्यं च यदि तुष्टोसि मे प्रभो॥ एवमस्त्विति तं देवं तस्मिन् क्षेत्रे जनार्दनं॥ आधिपत्यं मया दत्तं कुरुष्वेति पुनर्ब्रवीत्
दत्वा क्षेत्राधिपत्यं च विष्णोस्तस्मिन् तपोधन॥ पुष्पदंतकराग्रस्थं चक्रं जग्राह शंकरः॥ चिक्षेप तं गृहीत्वा तु प्रपीड्य वह्निपुं
जवत्॥ चक्रं दुर्दर्शनं घोरं वामेनामलपाणिना॥ निपीड्य तं मया चक्रं हरेणामलपाणिना॥ निर्मितं क्षिप्रं चैव प्रपाताशुनि
मिषे वह्निपुंजवत्॥ ततः श्चक्रस्य यानाभिः करेण पीडितास्तदा॥ पतितानि प्रभायज्ञे शीर्णेव पंकमंडिताः॥ अथ देवो विरू
हरिं पाक्षो नेहरिणेक्षणं॥ देवदेवो महाचक्रं गत्वा वक्रीति चाब्रवीत्॥ ततः स भगवान् विष्णुस्तस्मिंस्तीर्थे हरेरणात्॥ आह विष्णु
हरे भूयस्तत्तीर्थे नेमि चास्य च॥ विशीर्णा इव संजज्ञे यस्मात्तस्येति तं तदा॥ तस्मान्नेमिस संज्ञेति ततो वश्यं च मे श्वर॥ भविष्य
ति मसंदेहो चक्रस्यास्य प्रभावतः॥ तस्मिंश्च नेमिषे तीर्थे येन सिद्ध्यंति मानवाः॥ पितृणां पावकं पिंडं करंदत्वा जने नराः॥ दास्यं
ति पितृभिः सार्द्धं ते यास्यंति परां गतिं॥ तेषांश्च निमिषे कुंडे स्नात्वा ये मां हि भक्तितः॥ द्रक्ष्यंति नियतात्मानो देवदेवं च सत्र
तः॥ ते प्राप्य वै ध्रुवे लोके चिरं भोगाननल्पगान्॥ अन्येषामपि देहांते यास्यंति मत्समं ततः॥ इदं च प्रभया हीनं यत्त्वं वक्ष्यामि के
शव॥ किं करिष्यसि भूयोपि चक्रमुद्दिश्य चास्य च॥ नैवं तद्भाति मे विष्णो तेजस्वास्य त्वो पि वः॥ प्रभावो न च लप्तस्त विद्धि वी
र्यं च केशव॥ दानवार्थं मया नूनं दत्त वज्रं ज्वलप्रभं॥ स्वक्रं दुर्दर्शनं घोरं कृतेम तत्स्व दर्शनं॥ अद्यापि देह ते नूनं प्रयुक्तं सच
राचरं॥ क्षणाद्विष्णो महासत्वयनं शुष्कमिवानलः॥ ममापि प्रभवस्येवं क्षिप्रवेगान्न संशय॥ चक्रं सुदर्शनं नाम तवार्थं
निर्मितं मया॥ क्षिपस्वेदं महाचक्रं मा जिह्मा मायमाधव॥ परयास्य यद्बलं वीर्यं महात्म्यं च रमेश्वरः॥ श्रीस्वसनादुवाच॥
ततस्तद्वचनात्तेन देवदेवो महेश्वरः॥ जज्ञे षंडानि षद्वैवक्त्रण विंशत दायने॥ ततो सो भगवान् विष्णुर्हरिं च राकलीकु

तं॥दृष्ट्वाप्राप्यरुक्निर्वेदंविसंज्ञोधरणीगता॥भूयश्चिरात्समाश्वास्यक्किकमेतमुहुरब्रवीत्॥उत्थितःसहसाविष्णुर्बाष्पव्याकुल
लोचनः॥यन्नभूतंभविष्यंचस्त्रभेपियदसंभवा॥क्षणाकरस्यसंजातमिष्यायहरिरब्रवीत्॥किंवक्ष्यंतिचमेदेवास्तेषांचैवात्र

वीदिदं॥कथंदैत्यांगमिष्यामिचिंनेवहरतेजसा॥हरोहिसर्वभूतानांतेजोबलपराक्रमः॥विनैवपश्यतेनाथप्रंधीजातं
चराचरं॥कथमद्यांधकारस्यजगतश्चैवकृत्स्नशः॥करिष्यामिप्रतीकारंकथंद्रक्ष्याम्यहंभव॥एतस्मात्क्रमणामेघघोराद्रौ
द्राभयावशात्॥कुत्सिताडुःखरांचैवकश्चैश्चिद्भिर्भविष्यति॥यस्मात्प्रवेक्ष्यामिशध्यर्थमात्मनोह्यहं॥नान्यान्विहायतस्यै
वपश्याम्येकांततुंचतां॥संजल्पैवंतदाविष्णुःकाष्टानामकरोच्चयं॥देवदारूनमेरूणांसरलानांतथैवच॥कृमाणासंचयं
कृत्वाज्वाल्याग्निंविशाल्किलः॥अत्रोववतारेतावद्वाणीचैवाशरीरणी॥मेवंमेवभिभाषंतीकुरुत्वंकर्ममीदृशं॥नचेदंस्या
त्कदाचिच्चयत्त्वयाहृदिचिंतितं॥यःक्षयःसर्वभूतानांक्षयःस्तस्यकथंभवेत्॥नेवंक्षयक्षयस्यैवभूतोवानभविष्यति॥मत्र
मेप्यंमहामोहंजगत्क्षयहरंप्रति॥नमस्वरंक्षयेयुक्तंसृष्टिहेतोस्वभावतः॥यदेवोक्तमतेकृत्स्नंदेहात्सहत्स्ववाग्मयं॥तदेवं
क्रमणंतस्यनान्येतिचधक्ववविद॥तदेवयांतिभूतानिअव्यक्तत्वंगतोभवे॥सूक्ष्मत्वंनिखिलान्येवतोयव्यक्तस्वरूपिणः॥तेवे
तदाड्ययंक्षीणंवर्तमानंचदृश्यते॥किंनपश्यसितत्त्वेनचराचरंचमाधवं॥इत्येवंभारतीश्रुत्वाअवमन्यहृताशनं॥प्रविश्य
यावत्तत्रैवविष्णुर्देवोजगत्पतिः॥तावत्तस्मिन्महाकुंडेदीप्यमानेविभावसौ॥कालकंदोर्क्केनेत्रस्तआविर्बभूवशंकरः॥ततस्त
त्राभवत्तीर्थंज्वालेश्वरेतिसंज्ञया॥लिंगंचाग्निशिखाकारंयद्दृत्वापिप्रपश्यते॥तिमिरंचततोनेष्टंआविर्भूतेत्रिलोचने॥सा
मरश्चैवगोविंदोलेभिरेपरमामुदं॥ववर्षुखेचरास्तस्थाकुसुमैर्दिव्यगंधिभिः॥उच्चैश्चवाश्वरोघोश्चनेदुर्दुंदुभयस्तथा

अथप्रहस्यभगवान्स्तमेवचक्रिणंशिवः॥दर्शितंचास्यमहात्म्यंआलिंगेदंब्रवीन्मुहुः॥एवमुक्तमहादेवश्चक्रमद्भुतदर्शनं॥द
दौदैत्यविनाशायविष्णवेप्रभविष्णवे॥आदित्यमंडलाकारंचक्रमद्भुतदर्शनं॥लब्ध्वाविष्णुर्जगन्नाथास्त्रैलोक्यस्याभयंददौ॥म
हादेवप्रसादेनविष्णुर्विश्वजगत्पति॥जित्वासंख्येस्करान्सर्वान्विरराजविवाहनः॥एतत्तेनिखिलंख्यातंयथादेवोमहे
श्वरः॥कृतषंडोनिपंदैवचक्रेणचक्रिणपुरा॥शुद्धस्फटिकसंकाशंस्फुरत्तममितौजसं॥त्र्यक्षंदशभुजंदेवंचंद्रावयवभू
षणं॥जटामुकुटसंयुक्तंसर्वाभरणभूषितं॥द्वीपिचर्मपरीधानंभाभासितदिगंतरं॥जगदुत्पत्तिसंहारस्थित्यनुग्रहकारणं॥
सहस्रपत्रनलिनंमध्यस्थमचलासनं॥अप्रपंचमनाकारमनाकुलमनाविलं॥अनौपम्यमसाध्यमप्रमेयमनामयं॥
अनिर्देश्यस्वयंवेद्यमवेद्यनपरागमेः॥अदृष्टातमनिर्द्दीनमानंदंशांतमक्षरं॥भक्त्यानिश्चलयाध्यानंदेवदेवंत्रिलोचनं॥स
र्वांगंसर्वकर्तारंशध्वराक्षरमव्ययं॥प्रोच्चरस्नवर्णंमूर्ध्निकृतेनांजलिनासह॥प्रातर्मध्याह्नसायाह्नकालकल्याणकारणं॥पठं
तिल्यमिदंनाम्नांसहस्रशांतमानसः॥ध्वस्तःसंसारसंक्लेशःशंभोस्सयुज्यमश्नुते॥दिनेदिनेदिनादौयोदिनेशाभिमुखोप
ठेत्॥शृणुयाद्नुमेदेवातस्यपुण्यफलंशृणु॥अपिपापसमाचारःकर्मभिःसनरःपठेत्॥वनमुद्यानतांयातिसिंहक्रीडाम्मृगायते
दुर्मित्राश्चरूमित्राश्चकिंकराःस्तस्करास्तथा॥तमःसोपानतांयातिवह्निःपद्मविनायते॥हारायतेभुजंगेंद्रोमातंगोमंजुशीलवत्॥
यक्षाःक्षांतेपरानित्यंरक्षारक्षांसिकुर्वते॥नशरीरगतारोगाध्धरयंतिज्वरादयः॥अपिवाच्चीर्णसर्वांगोरक्ताक्षोफ्रुधेरध्वनि
कुष्टान्यष्टादशापोह्यतयोरज्ञततायते॥वितनेप्रतिघंज्ञानंमग्रजन्मापवन्निदं॥वर्तयत्येकएकेकंचक्रंनिष्कंटकंनृप॥अधिकांश्रि
यमाप्नोतिवैश्योवैश्रवणादपि॥श्रवणान्ननुशुश्रूषाफलंशूद्रोथवाप्नुयात्॥नस्करवभुवितस्यास्तियन्नाप्नोतिपवन्नित्यं॥सक्र

८४

स्पवेन सर्वेभ्यः पापेभ्यो विप्रमुच्यते॥ पुत्रार्थी पुत्रवान् मेधाकन्याकीर्त्तिपराक्रमान्॥ एवं द्वित्रिसमं स्नात्वा यथेक्रमात् प्राप्नुयात्तथा॥ श्र
द्धानः पठेद्देवं विद्वानध्यापयेद्द्विजान्॥ असंशयं च चेत्तस्य कामदं सर्वकामिकं॥ सर्वज्ञानमयं विप्र सर्वाशुभभयंकरं॥ विष्णुप्रोक्त
वं सत्त्या कीर्त्तयेद्यः शृणोति वा॥ राजकार्ये नियुक्तो वा मुच्यते महतो भयात्॥ इति श्रीकालिकापुराणे विष्णुचक्रप्रदानं सहस्रना
माध्यायः॥ त्वष्टा बिंदुरुवाच॥ श्रुतो मया चारुरतुल्यसत्त्व अनंतमूर्त्ते महिमा मलोले॥ विनिर्गतायामुपपेक्षात्साहरस्य पु
ण्यालल्लिताक्षरश्च॥ एता हि नूनं शुचिशुद्धभावा पुंसां सदैव श्रवणात् लक्ष्मीः॥ क्षीणोति सर्वाम पि पापजालान् हो हरम्या पव
नादिव्या॥ जातोहमुद्यम्नविमुक्तपापः संसारबंधाद्भयशोकमोहात्॥ पूर्णश्च संपूर्णमनोरथश्च श्रुत्वातु सत्यं महिमा भवस्य॥
यत्कौतुकं ते परिघ्योत मानस्त्रीणां च चित्तं विरहाद्यथैव॥ अद्य स्थितस्तज्जलजामलाक्षजातप्रसादात्त वचैकरूपं॥ सापस्त
जंभातरमित्रतुल्यं बलेन कात्या चलथैव रूपात्॥ हत्वा सहस्रार्जुनवीरमुख्यश्च कार किं भो वद मे घ भूयः॥ अनिला द्युवाच॥ नि
कृत्य पत्रे वशिरः सकुंडलं विहार राज्यं स्फुरचापमंडलं॥ रथे वतस्मिन्नवमेघनादिना विवेशदुःखान्नमसो मरोजो॥ सलो
चनाभ्यां जलदे वचार्जुनः॥ सहस्रवाहुं रतुजं स्मरन् चिरं॥ महासतीनां दनले तिभावयमुमो चिरं दृष्टिरनल्पकान् स्थान्॥
ततो व वर्षं नृपसेकरं तं विमुंच मानं प्रसमीक्ष्य सर्वे॥ दिदृक्षवो येपि तदायनन स्थातं थैव भूयो मुमुचुश्च शोकं॥ चिरात्तस्य ८४
चिरात्तनोश्वस्य समुत्थितं पुनः समीक्ष्य वोल्लायतदारणांगणं॥ गतास वानग्निसुरवान् सकृत्स्फुरश्च कार सर्वज्ञनवं
धुवत्सलं॥ तमेव कुद्यागुरुचंदनादिभिः द्रुमैश्चरार्कशुभवर्म संज्ञकं॥ चिरात्तनोश्वस्य समुत्थितं पुनः सएव माहेश्वर
मर्जुनस्तदा॥ यत्र न्मुनिर्दैः स्फुरदानवैश्च गंधर्वसर्वैश्च सदैव जुष्टं॥ आद्यं पुराणं परिपावनं च तीर्थं च तस्मिन्नजलमावि

वेशा॥ तथाहि वर्ल्यक्रियां जलौघ वांस एव माहिष्मती सर्वसाधनः॥ विवेश राजा पुनरेव रंहसा पुर्यां च तस्यां शुभवर्मपालि
तां॥ स्नात्वा महेश्वरे तीर्थे नर्मदायां महीश्वरः॥ प्रविष्टस्तो पुरीं दिव्यां विभावसुविभूषितां॥ इति श्रीकालिकापुराणे॥
प्रविश्याथ स्फुरास्तस्य शुभवर्मस्य चार्जुन॥ आलिंग्य तान् पानग्रे इदमाह महीपति॥ कुरु राज्यं मया दत्त मस्कार्कं कुलनंदनः पा
तयस्व च मां चैव राष्ट्रश्च त्वन्प्रतिं तथा॥ इत्युक्तस्तेन संस्निग्धे वाक्ये वीक्ष्य विशांवर॥ अग्रहं तच्चरणौ नत्वा श्रीनिवासोर्जुनं तदा
श्रीनिवास उवाच॥ मयि नाथे हतेनाह अहो भो कुंक्षितप्रभो स्थास्यामि॥ किंकरो भूत्वा विद्यमान भुजार्णवे॥ पादुकासारणे
योग्य आसनानि विशेषतः॥ आज्ञया हं हितो तात मस्त्क कर्मणि कृत्स्नशः॥ देवो मां किं वदत्येवं किंप्रायो किंकरोस्म्यहं॥ किंवीर्य
किमुत्साहः किंवयं वीक्ष्यतस्यैव॥ देशमंडलदानेन वस्त्राभरणसाधनैः॥ पूजितोसो ततस्तेन शुभवर्मस्कतोत्तमः॥
अपरे येपि भूपाला सारं तेषां हि वीक्ष्यं च॥ वस्त्राभरणग्रामाद्यैः पूजिताश्च पृथक्पृथक्॥ २ ब्राह्मणा बंदिसुरव्याश्च
तथा चान्यपि कृत्स्नशः॥ पूजितासारमादायत तस्तेच विसर्जिताः॥ विसृज्यैव ला न स्तांच विनोदैर्नृपसत्तमः॥ क्रीडाभि
श्च मनोज्ञाभिः क्रीडमानः स्वयं स्थितः॥ समाशतान्यनेकानि तस्यमेव पुरीं शुभां॥ नीतानि कार्त्तवीर्याणि यज्ञदान क्रियादि
भिः॥ महीं समस्तां सवनार्णवां च सहभूधरां॥ द्वीपनी कुंजकुंजा संपालयन् कंटकवर्जितां च नीतं च तेनैव ततश्च कालं॥
इति श्रीकालिकापुराणे कार्त्तवीर्यपुरं निवासो नामाध्यायः॥ त्वष्टा बिंदुरुवाच॥ विश्वावसुसुतश्चासी देवानां कंटको
महान्॥ संग्रामे निर्जितास्तेन इंद्राद्याखिलदेवताः॥ कथं स निर्जितास्तेन सर्वैर्यस्योपराजितः॥ यन्नाम्ना प्राप्तदुर्दे
वा अर्जुनेन दशाननः॥ जिताः संख्ये दुराधर्षो देवासुरमहोरुगैः॥ निर्जिता कालरूपेसौ कालेनापि वलीयसा॥ कार्य

नत्सर्वे प्राणिनां कर्मत्रिषुलोकेषुगीयते॥कारणंवर्युद्धश्च दशास्यार्जुनयोरपि॥स्वसनादनयामेघकथनीयंहिकौतुकात्॥ द
शग्रीवकथंजज्ञे राक्षसत्वंचसः कथं॥अंडजात्मात्मजोब्रह्मणोसादोनिर्दयः कथं॥ तथापिनिंद्रिशेण पौलस्त्यो धनदानुजः॥
कथमासीन्महीपृष्ठे सर्वसंशयितुंमम॥वक्तुमर्हसितुष्टत्वं यथातस्याभवत्प्रभो॥अनिलादउवाच॥ यत्तेभूयसमुद्भूतं
कुतूहलंहि सांप्रतं॥तदेवगदतोमेघनिबोधत्वंसतीकृतः॥ माल्यवांश्चमहानासीद्राक्षसोबुद्धिमान्बली॥ त्वणबिंदो
कृतापुत्रोजातोयंधनदः कथं॥ चिंत्यैवंवीक्ष्यतांचैवदुहितामात्मकेकसीं॥ भूयोपिमनसाचोक्तंमाल्यवंतेनयत्श्रृणु॥ पुषा
पिदुहितायोमेकेकसीचास्यजायते॥पौलस्त्येधनदोयद्दस्यापिस्यात्कृतोत्तमः॥ इतिचिंत्यपुनश्चाहंतामेवदुहितांहितां॥
शश्रूषयेतिपौलस्त्यंगत्वातंपतिमीप्स्यती॥ इदमुक्त्वातदातेन आशयवचनंपितुः॥ ययौचापिमहाभागामाल्यवंतस्य
केकसी॥ गत्वातदाश्रमंदिव्यंपोपतिविश्वावसुहि॥ अथतांवीक्ष्यसोप्येवपुलस्त्यतपसान्निधि॥ प्रपच्छेदंतदाश्र
मनकृशपूषतीचराक्षसी॥ किमाधायाहृदिबाले माल्व्येत्वंकारणंवद॥ आराधयसिमांचैवकेकसित्वंकृतलोचने॥एव
मुक्तातदातेन साप्याहेहंद्विजेश्वरीं॥ पतिचामहमीप्स्यामि सत्यमेतन्मयास्मृतं॥ ततस्तद्वचनंश्रुत्वाकेकस्याद्विजसत्तमः॥
मत्किंचपरमोज्ञात्वाएवमस्त्वितिचाब्रवीत्॥ अथासौविधिमादायतमेवंकेकसींशुभां॥ पौलस्त्योद्वाहयामासवैवाहिकों॥
द्विजोत्तम॥ उद्वाहनेतुसंवृत्तेपौलस्त्योस्वस्थमानसे॥ राक्षसीतितदाचिंत्यघृणाजातासतीकृताः॥ कलुषाद्वितांसोहिमा
ल्यवीर्येद्विजोत्तमः॥ विहायतपसेस्थानं विश्वायकृर्वनंययौ॥ नानारत्नसमाकीर्णेनानौषधिविराजितं॥ हिमवंतंगि
रिंगत्वाचचारउग्रंतप॥ तपस्यतप्यतस्यैवयद्वृत्तंतत्पुरातनं॥ निबोधगदतामेघ विश्वावसोसतीकृतां॥ कालेन

Dr. BHAU DAJI MEMORIAL
डाक्टर भाऊदाजी इत्यस्य स्मारकम्

नबहुनातस्मिन्नाश्रमश्रमसंकटे॥ स्वर्वेगर्गेकः मार्तोवेगीसमुपसर्पिरे॥ साचैवकुपितातस्यकारणेनैवकेनचित्॥ वा
क्येनवारयामासमामागच्छेत्यन्यनतं॥ वारितोपितथाकामीबालाङ्गोर्कुसमीहते॥ शापेनानेनतंतावत्यंत्र यामासतं
स्वर्गं॥ यदिमात्वंबलात्सक्षिमईसेकामपीडितः॥ विश्वावसोश्च पापेनलिप्स्यसेवरनीउग॥ इत्युक्तस्तद्भयात्स
श्रीकोपेनमहतातदा॥ धूम्रापिबज्वलंतीतुपश्यसासांरवगीस्थिता॥ तदावाक्य - - पौलस्त्यस्तपसोनिधि॥
श्रुत्वाविषादमापन्नः स्वर्गीमुखंविनिर्गतं॥ तमसोसमहंमहंचापप्रस्थितंनिधिश्चारवगोप्ययो॥ किलसंश्राव्य
मत्वापंतावक्रुद्धेनयापथं॥ मनसेवंमुहुश्चिंत्यन्त्काचतपसोश्रम॥ पौलस्त्याश्राजगामासुः स्वगयोपार्श्वेतः स्तदा॥ त
तस्तमागतंदृष्ट्वापक्षिणोताबुभावपि॥ स्त्यादौतत्समीपेतुगत्वातस्यवदंवतुः॥ आवयोः पुण्यवान्जन्म येनत्व
मिहमागताः॥ ब्रूहिकिंकरवाणीह इत्यूचतुर्नम्यतौ॥ पौलस्त्यन्नूरगंश्रुत्वास्वगंतस्मैतुगौतदा॥ अब्रवीदुःखि
तास्ताभ्यामिदंयत्तश्रृणुषमे॥ पौलस्त्यउवाच॥ इदमेवकृतंमेघसत्येवयुवयोर्ध्रुवं॥ वृक्षतः पश्चतःकृद्धंयन्मां
स्वगावुभावपि॥ इयंपाममतेपत्नी इयमस्यबलात्स्वगः॥ पापंतंयन्मयाकिंचित्कृतंहिपृष्ठतोवदः॥ स्वगउवाच॥
पत्नीमुद्वाहयित्वातुयावत्त्वंपयसिस्थिरः॥ तावत्तेहृतवोनष्टानयसंख्यामहामुने॥ नतेवब्रह्मदहत्यात्वंमताब्र
ह्म विदांवरः॥ सोवेदंयन्मयात्यातत्कुरुयत्तेमनोगतं॥ अतस्तद्वचनंश्रुत्वाविश्वावसुक्षमावृतः॥ तपस्यत्त्वा
जगामाशु पितुः पितुराश्रममुत्तमं॥ गत्वाविवेशातंशांतं आश्रमंश्रमनाशनं॥ नानाद्रुमसमाकीर्णंनानापुष्प
समाकुलं॥ चूतपल्यकमाल्येश्चवकुलैर्नागकेसरैः॥ पुंन्नागैकर्णिकारैश्चस्निग्धैसंतानपाटलै॥ कुट

कुटजैर्मुचकुंदैश्च बिल्वैश्चाम्रातकिंशुकैः॥ अविमुक्तकदंबैश्च पारिजातकयूथकैः॥ सरलैर्देवदारुभिश्च प्रिया
लैः केतकारुकैः॥ शालैश्चाश्वकर्णमंदारैः स्यंदनागुरुचंदनैः॥ व्रतोपवासयुक्तैश्च तपसा दग्धकिल्बिषैः॥
८६ तृणाग्रबिंदुसाहारैर्वल्कलांतैः समन्ततः॥२॥ आहूतिधूमगंधेन समंतान्सुरभीकृतं॥ ब्रह्मघोषैर्मनोज्ञैर्दिक्पु
ण्यशब्दैश्च नादितं॥ प्रविष्टस्तत्पदं लोहितपौलस्त्यः ईदृशं तदा॥ पौलस्त्योपि पुलस्तीतं ददर्श सूर्यमंडितं॥ चांद्रा
यणरतैः शांतैः कृच्छ्राद्यैराभितात्मभिः॥ वृतं शिष्यैश्च यये द्दृष्ट्वा जनेरितं॥ गत्वा प्रणम्य विधिवत्पुलस्त्यं ब्रह्मणात्म
जं॥ ज्यायान्न्यांश्च तस्याग्रे सूर्यस्याग्रेव संस्थितान्॥ ततो मजंसवैरिंचिरूर्ध्वगं सन्नतांजलिं॥ पुरस्थं जटिनं दीनं वी
क्ष्यागतमिदं ब्रवीत्॥ पुलस्त्य उवाच॥ वत्स्यसे त्वमहाक्रांतो मूढचित्तश्च मे सुतः॥ न ह्येहकृतपसा लक्ष्मीयादृक्
पश्यामि तेधुना॥ मादृक्कुद्व त्वं सवेषीरकृच्छ्रं तं च कदाचन॥ तपसश्चैव पापानि न जायंति ममात्मज॥ यदिमुद्दिश्य मायो
तपसा बिवदार्चितं॥ ब्रूहि तन्मे यथावृत्तं विषादं त्यज चैव हि॥ विश्वावसुरुवाच॥ यद्वृत्तं मे महाघोरं मधोमार्गनिबंध
नं॥ रतिन्नमुङ्क्तं कर्मतपस्यतस्य तच्छृणु॥ पलांमुद्वाहयित्वाहं तामिव मन्य राक्षसी॥ श्वक्रोचैव तत पश्चलं गतमानस्याव
श्रमात्॥ युवनब्रह्मन् ब्रह्महत्यामयास्मृतं॥ कारणे वरदावाद्य आगमनस्य मे प्रभो॥ तपसापि मयाप्राप्तं फलमेते ८६
महत्तरां पुलस्त्य उवाच॥ महीदृशं वत्सचिह्नत्स सिद्धं वाधर्ममुत्तमं॥ पत्नीमुद्वाह यद्वाह त्यक्त्वा यत्तपसोर्जितं॥ अभि
वेद्य त्वयाप्यंति न तेषां गतिरूर्ध्वगाः॥ जातोकिल त्वया शालं पुत्रो मयि निमज्जतं॥ एकपत्नि स्त्वहं धर्मनान्येषां मुनि
भिः स्मृतं॥ यावंस्तु हिहिता नार्यस्तावतानां कृता स्मृतं॥ उत्साव्य धर्ममिच्छद्भिः कर्तव्यं हितनस्तपः॥ अथवामे पत्नी

दंडी पूर्वाश्रमे वयर्तये तन्मूलात्तेनैवरूपेण कर्तव्यं तपसोर्जनं॥ अविवेक्यं त्वया कर्म कृतं यत्तद्भयावहं॥ कष्टात्कष्टतरं
जातं कथ्यं तेन ह्यविष्यति॥ अनिलाद उवाच॥ एवमुक्त्वातु वैरिंचिस्तमेवात्मसुतं द्विज॥ वृतो मुनिसहस्रैस्तु तूष्णीमादा
य संस्थितः॥ विस्मयात्तूष्णीमादाय स्वकं वीक्षजनेतरं॥ विश्वावसुरुवाचेदं शृणु यत्तपोधनः॥ नैष कालो हि मौनस्य वर्तते
ह्यधमानद॥ किंतु वक्ष्यासि तेतात नास्ति किंचिदगोचरं॥ एवमुक्तस्तदा तेन पौलस्त्येन महात्मना॥ ब्रह्मसूनुर्महातेजा पुल
स्तिस्तमिदं ब्रवीत्॥ पुलस्त्य उवाच॥ यदेतत्कार्यमुत्पन्नं भयदं ते ममात्मजा॥ त्वां विवाहे दृशं जातं न तस्य चित्कदाचन॥ नाहम
त्र विमृक्ष्यामि यदिदं पुष्कलं त्वया अर्जितं तपसा वत्स फलं चोक्तं निसूदनं॥ यत्रागम्य समस्तानां प्राणिनां धर्मवर्जितं॥ मुनि
नामपि देवानां सूर्याभं किरणाकुलं॥ यत्र देवः स्वयं चास्ते चतुर्वदनपंकजः॥ दर्भैश्चर्मध्वजः श्रीमान् लोकेशो लोकजन्मकृत्॥ तत्र तस्य
समीपं तु विधाहे हि श्वपुत्रकः॥ स्वायंभुवं हि यास्यामि मामधामालयं महत्॥ अनिलाद उवाच॥ इत्युक्त्वा मुनिभिः सर्वैर्विगतान्ते
तपोधनैः॥ जगामादाय तत्पुत्रं वै राजं भवनं तदा॥ तस्मिन्ददर्श गत्वा तु सूर्याभः कर्कसन्निभः॥ कृष्णाजिनोत्तरीयं च कमलत्व
क्षपाणिनं॥ चतुर्बाहुं चतुर्वक्त्रं जटिलं रक्तभास्वत॥ सावित्र्या सह दीप्यंतं हैमेमासनसंस्थितं॥ मरीच्यत्रिगिरायज्ञः सनक
श्च सनातनः॥ सनंदनोत्रिमार्कंडः स्थूलहोष्टगुनारदः॥ सत्यः सनकुमारश्च शुकश्चाभिमतस्तथा॥ प्रचेतसो भरद्वाजो वसिष्ठो
सितवाल्मिकः॥ क्रतुर्वाल्खिल्या बालिः कपिलकश्च गौतमः॥ शंभुः स्थूलशिरा दक्षो गर्गदेवलकाश्यपा॥ भानुः सवरमातंग
स्त्वध्यकर्तक्षिह वलः॥ उच्छांहोयाज्ञवल्क्यश्च आततायस्त्वषा स्वलो॥ सायंकालकिलो डिन्योविश्वामित्रादिभिस्तथा॥ वैषानसैस्क
लत्वं ज्ञेव क्षोदरकुटीचरैः॥ उदयाचलजैः सत्यैवाल्य रिवल्यैश्च कृत्स्नशः॥ अस्त्यंगस्तैस्तथा विप्रैस्तमलेवानवासिभिः॥ हीरो

हालयसंस्थैश्चद्गिमवंतनिवासिभिः॥ तेमजंमुनिभिः शांतैर्वृत्तंसूर्येवपावकैः॥दृष्ट्वासर्वेयधुस्तूर्णंलोकेशमग्रतः स्तथ॥ सोपिता
नागवन्दृष्ट्वारक्तमाल्यांबरोविभुः॥चंद्राभेभवनेसर्वानासनस्थोब्रवीदिदं॥ किंचिरेणेतिचामंत्र्यविवर्णवदनास्त्वहा॥ब्रह्माउ
वाच॥ स्वागतंवः समस्तानांउपविश्यंतुमानदाः॥युष्माकमस्थिरंचित्तंपश्याम्येह स्कविस्मितं॥ निशाकरभवाधुद्भ्रः कम
लानामिवाननैः॥ संकुचितागताः सर्वेकिमर्थंब्रवतानघाः॥ इत्युक्तास्तेनतोवोचुः सावित्रीपतिमव्ययं॥यद्वृत्तंश्रूयतांदेवत
वपौत्रस्यतत्प्रभो॥ पत्नीस्कद्वाहयित्वातुतपश्चर्तुंपितामह॥ विश्वावस्करयंदेवगतश्चाजहिमालयम्॥ तपस्यततपश्चास्यन
शवनष्यौवेकृतवोनव॥ मांचैवब्रह्महत्याचजातवेदकयोनिजः॥आनयेयाश्रियंतेजः श्रुत्वावाचमयावहं॥ विश्वावसोमुखाद्ब्र
क्षंगत्वानः पंकजेक्षण॥एतस्मात्कारणाद्देववयंसर्वेतपस्विनः॥ त्वसांदोलागताध्यायंभ्रमरापंकजंयथा॥त्वत्पौत्रादृगमत्ये
हत्वयास्माकंचयत्प्रभो॥संक्रामतः ज्वरः सर्वेवयंजाताहिनिज्वराः॥त्वमेवसर्वस्यचराचरस्य गुरुर्गुरूणांचतथैवभर्ता॥निवे ८७
दितंयन्मनसः सदैवपरद्युयंते॥ इतिश्रीकालिकापुराणेरावणोत्पत्तौपौलस्त्योब्रह्मोकगमनोनाम॥पवनादउवाच॥ ॥
इत्युक्तंस्तैरजोदेवः पुलस्त्यांद्यैतपोधनैः॥नोक्तंकिंचित्तदा तेन तूर्णिमादायसंस्थितः॥ ततस्तंविस्मितंदृष्ट्वा ते सर्वे सर्वतोमुखं
इदमूचुर्महाभागापद्मयोनिमयोनिजं॥नास्तिदेवनवाचिंत्यंचिंत्यंभुवनत्रये॥ चिंतान्वितः किमर्थंत्वंस्थितोमेरुरिवाचलः॥
इत्येवमीरितंतेषांश्रुत्वाहंसपितामहः॥अब्रवीद्धाकुसराभासंयतच्छृणुसतीस्कत॥जनोमयंतुतामद्यराक्षसीचैवकेक
सीं॥पूर्वमुद्वाहयित्वातुत्यक्त्वाचतपसिस्थितः॥नेतधुक्तंचतुरुक्तं पुत्रान्वर्णेषुकृत्स्नशः॥ त्यक्त्वातुसाद्यचोद्वाहाभार्यायत्त
परोर्जुनं॥ ववधामेकचित्तास्तु सर्वएवतपोधनाः॥ संपाद्यतेयथाचार्यंयथाचापात्प्रमुच्यते॥ कृतवोयेनचैवास्यप्रविष्टे

प्रनिष्ठेतिप्रभाषितं॥ भवद्भिः सोपिवान्योयंयतोस्यावर्तयेकृतुः॥ अत्रैवतांभजत्वेष पत्नींपुलस्तिनंदनः॥ हृशेकचैकपिंड
स्था भविष्यतिनसंशयः॥ विंशबाहुर्दशास्योहि विंशतेत्रोमहाबलः॥भविष्यति स्कतश्चास्यत्रैलोक्यकंटको बली॥ तपसा
राध्यदेवेशंतोषयिष्यतिशंकरं॥ सैवंदास्यतितस्यैवपदंस्मरवशंकरः॥ यावत्तस्याकृतुर्नैव अतिक्रामतिभोनघाः॥ताबद्गत्वा
भवत्वेषभार्यांतांकेकशीशुभां॥ विलंबोनैवकर्तव्योभवद्भिर्व्रजथत्वरात्॥ चतुर्दशांव्यतीतायांकृतुश्चैवांतरिष्यति॥ यावदस्य
स्कतोजज्ञेनैवनूनंतपोधनाः॥ संपाद्यतेयथाचार्यं पतितोनात्रसंशयः॥पुत्रोत्पन्नावनुपापैरशुमानिवरैवेस्कनैः॥ भविष्यति
चिरान्मुक्तो कृत्वसरक्लेद्विजः॥ ज्ञात्वैवनतिथिर्यावद्यानिक्रामतिमानदा॥तावत्तूर्णंव्रजध्वंहितावद्वेदंमयास्तं॥ जात्यकृ
तवतीसातुभूत्वायामनुभागशः॥ शुक्लपक्षेतिथौतस्मिन्तेनदेकतिकोकृतुः॥एवमुक्तायथुः सर्वे गाचलब्धायधुः सर्वे
गाचलस्येववेधसा॥ क्षीणोद्याश्चाश्रमेतस्मैतेपुलस्तिपुरोगमाः॥अथातस्मिन्पदेप्राप्तेपुलस्तिस्तंस्वकंस्कतां॥ गच्छपुत्रप्रभु
जस्वेति अब्रवीत्ब्रह्मनंदन॥पुनस्तेर्वचनात्तस्य विश्वावस्कस्तवस्तथा॥गतस्त्वमालयंवेगात्स्वगेवकार्मुकाच्युतः॥ ततोस्त
मनवेलायांसंप्राप्तस्तावदेवसः॥ प्राप्यचात्माचयथावत्तावयत्तद्तिकोकृतु॥ कृतुस्थामेववेलायामलीतायासपश्यत॥
तेनतैमैथपुत्रार्थी पत्नीसंगमनात्ततं॥एतस्मात्कारणाद्विप्रहयग्रीवोमहाबलः॥ जज्ञेरासभभावश्चसंध्यापर्वस्टतोरथा
त्॥अपरावपियौपुत्रौकुंभकर्णविभीषणौ॥तावुभावपिजातोयौनिषादास्कर राक्षसौ॥ कन्यापियापरायज्ञेविश्वावसोसतीस्कतः॥
सापिराक्षसभावेनयुक्तेनैवेदतलत॥विश्वावसोर्महाभागकामार्तस्यस्कतार्थिनः॥तस्यागमनवेलायांतद्भार्ययासितंबलं॥
नैषवाचनंतस्यासंध्यायांडविशेषतः॥ आधानंचैवसंपंनंसर्वलोकभयावहं॥ एवंतद्भर्मसंभूतौ विधिनानेन स्कव्रत ॥

मांसाहोराक्षसश्रेष्ठोदशास्यस्त्वंऋतोवेशात्॥भूयःकालपरीतात्मादक्षिणायनमध्यतः॥ निशीथेजलदोपेतेप्रसूतांकेकसीतदा॥
एवमुत्पत्तिरासीत्सातस्यायानांत्वयाद्विजः॥रावणस्यदशास्यस्यराक्षसस्यतपोधनः॥ दशवदनामरशत्रोश्चोत्पत्तिर्यदसजा॥
तोतेतन्मयाविचित्रादावर्णितानिविशेषात्सा॥ इतिश्रीकालिकापुराणेरावणोत्पत्तिर्नाम॥ पवनादउवाच॥ अतसंवर्द्धित

श्चासोभ्रममग्निवचरोचसि॥स्थानमन्वेषयंसोहि निकेतार्थंदशाननः॥अष्टकायत्कृतंकिंचि सकाशात्तेनतच्छृणु॥ सारंस्यंति
सयस्मिंस्तस्यापानास्तेजनेननत्॥इतिश्रुत्वावचः सर्वेश्रीउर्थेविश्वकर्मणा॥ निर्मितायाग्र्ययैतस्यांपुरीहेममहीचला॥ द
त्तायाचपुनस्तेन्तपौलस्त्यस्यपरात्मरः॥तज्येष्टस्यचतांलंकांधनदस्यातवर्णिनां॥प्राकारेणार्कवर्णेनशोभमानांसतोरणां॥
चामीकरमयांदिव्यांशतयोजनविस्तरां॥नानाहर्म्यसमाकीर्णांगोपुराट्टालसंयुतां॥मुक्ताजालगवाक्षाढ्यांपताकाध्वजसं
कुलां॥पल्वलैः संकीर्णांदीप्तिकोद्यानसंयुतां॥मुक्ताजालगवा॥ ॥मनसोबंधनीहृद्यांपताकाध्वजसंकुलां॥ कामिनिजन
संकीर्णांदीप्तिकोद्यानसंयुतां॥वीणावेणुमृदंगानांशब्दैश्चातिमनोरमां॥वेदिकाभिर्विचित्राभिः शय्यासनैश्चभूषितां॥नि
रातंकासमारभ्यांद्वितीयेवामरावती॥प्राप्यददर्शदक्षस्तुविश्वकर्माविनिर्मितां॥ तस्यांताविस्मयालुब्धोलोभादतिंच
कारसः॥ रतिमंतंतदावीक्ष्यभ्रातरंधनदेनसः॥मानिवः पूजितश्चोच्चैरत्नैर्हेम्नैश्चभूषणैः॥नसजग्राहतांपूजांतत्कृतांलो ८८
भमोहितः॥पुरींतमांप्रयच्छत्वंममयाहीतितंब्रवीत्॥ ततः प्रशास्योवाचेदंप्रार्थयंतंदशाननं॥ धनदोधर्मवान्शूरोनीति
मान्बंधुवत्सलः॥धनदउवाच॥ नाहमेतांपुरींलंकांदातुंशक्तोमहेश्वरात्॥ सकाशात्तेनमेदत्तविजानातिसएवहि॥इ
त्युक्तस्तेनसोभूयो यामीत्युक्त्वादशाननः॥ मामियंदास्यतेसैवपुरीमिंद्रांतिकंययौ॥ रावणस्त्वागतंशक्रोवीक्ष्यवैश्वावसं

वैश्रावसंतदा॥पूजयामाससत्कारैर्मान्यदीप्स्येददस्वनत्॥इंद्रउवाच॥ शृणोतिमानसंयन्नेवदस्वेतिचजज्ञिरे॥ विश्रावसव
चः श्रुत्वासंवृत्यारवंडनेरितां॥निशाम्यभाषितंतस्यपौलस्त्यजोदशाननः॥भूयोब्रवीत्तमेवेदंकालंदेहीतिमेनघ॥इंद्रउवाच
महाहतंतुभ्रात्रृणांतस्पदंतद्विवक्षितं॥वदत्वमपरंतस्याद्वास्योपौलस्त्तिनंदनः॥ मह्यंसत्यंव्रतंनीहदेवासत्यपरायण॥न
चाक्षिपंतिदत्त्वातुवरूपंकस्ययस्यचित्क्वचिथामन्योग्रजस्तेवैपौलस्त्यजनितातव॥ तद्दत्तमेवनूनंमेवेदतत्त्वदशाननः॥पौल
स्त्यउवाच॥नान्यमीदेहहंशक्रमुक्त्वालंकांपुरींचतां॥जित्वाजिरेग्रहीष्यामियदित्वंतांनदास्यसि॥वासायभवितासैवकांचनी
चारुभास्करा॥योत्स्येहंतांतदर्थंचममदेवदानकृतो॥स्थानमन्यंममभ्रातुधर्दनेस्यददस्वच॥अहंहितांग्रहीष्यामिप्रकल्प
यपुरंदर॥इंद्रउवाच॥पौलस्त्येयनयुक्तंतेयद्वक्तमीदृशंत्वया॥ पितेवचाग्रजामान्योध्रुवंसत्कारमर्हति॥पितरिविद्यमानेत्वं
किमोत्सक्योमिमानद॥अयनार्थंविजानातिसएवाहंतथापुन॥यदिमेवचनंनैवकरिष्यसिदशाननः॥अग्रजान्भ्रातरात्वं
हि गमिष्यसिपराभवं॥अनिलादउवाच॥ एवमुक्तस्तदातेनवज्रिणासोदशाननः॥ शेषानकोपयात्यर्थंततोयथैपुरींतुतां॥ग
त्वातुतेनचारब्धंधनदेनसमंतदा॥युद्धंभयावहंघोरंनस्योमिवपुरीश्रुभां॥ ततोसौसमरेतेनदशग्रीवोमहाबलं॥ निर्जिते
स्यायुधेघोरेधनदेनाहिरेतदा॥ एवंसशास्त्रज्वलनप्रकोपोस्वमालयंप्राप्यपराभवंच॥त्यक्त्वापुलंकापरिपूर्णमानप्रक्षीणदर्पो
गलितास्यलक्ष्मी॥ विविक्षितांपरिसिन्नगात्रकृतपातेरतिवेगितोसौकशेमिकिंचितिमुहुस्मरंतः प्राप्यापदंहिचात्यं॥मात्रो
पसंवीक्ष्यवीक्षकृतोसोकेयंसमुल्लाप्यतथैववत्सां॥प्रकोपनैर्वाक्यशराभिघातैः प्रणोद्यमानः परिराचरत्॥तच्छरुत्वयासंचतथै
वमन्येयथाहिमातुर्वचनेश्रुयात्वं॥संचिंत्यमानः पुनरेवतस्यतस्मिंजयार्थंबहुधास्थितेति॥ ३७॥ इतिश्रीकालिकापुरा

णेपौलस्त्येपराभवोनामः मरुतादउवाच॥ निशाम्यवचनंमातुश्छत्रपातंचतस्यवै॥ भ्रातुश्च चिंतयामासरवातयत्ननिबो
धमे॥ येनेदंहिजगद्व्याप्तंअष्टाभिरेवमूर्तिभिः॥ तमेवराधयिष्यामिक्षित्यादिभिश्चराचरं॥ संहत्येदंसएवाशुभूतंसर्वेचराच
रं॥अव्यक्तत्वंप्रयातीहततोधस्तस्यजायते॥अजाप्तुनरिदंकृत्स्नंसंभवत्यव्ययाव्ययं॥सुनीनामग्रतोनित्यंमितिवक्षतिमेपि
ता॥ तस्मात्संसारवृक्षस्यअस्यमूलंमहेश्वरः॥ यदिस्थान्मेपितुर्वाक्यंप्रमाणंवेदिकंचयत्॥यतोत्येवमतोदेवंविश्वतोमुख
मव्ययं॥अंघ्रेवाहंत्रिविष्टंतंयास्यामिशरणंविभुं॥इतिप्रापस्तथाचिंत्यबुध्याहत्वमध्यतः॥तपोर्थीजननींनत्वानिधायमा
नसंययौ॥ पितरंचयथाभूपप्रदक्षिण्यहृदिस्थुनः॥भवंकृत्वातुगोकर्णेनत्तीर्थमनुत्तमे॥ आराधयस्ततोगत्वातत्तीर्थवरदंह
रं॥पुष्पवल्योपहारश्चदशग्रीवोमहाबलः॥ततश्चाराधयत्तेनसामान्येनान्यनेकशः॥तदानीतानिगोकर्णेजगच्छंकरशंकरं॥ त
तोवर्षसहस्रांतेजिज्ञासार्थंकपर्दिना॥यत्किंचित्त्रिषुलोकेषुहृतंतकुसुमादिकं॥दशाननोथपुष्पार्थेनत्स्थानाद्धृक्तितस्तदा॥ य
योनिर्गत्यवेगेनसुवर्णवचनानिवै॥गत्वादेशमानसेनैवपद्मादीनिवृशरः॥अन्यान्यपिजलोत्थानिदृष्टानितेनमानदा॥धवलोद
कसंपूर्णेकुसुमैस्तद्विवर्जितं॥दृष्ट्वाविषादमागतः किमिदंनदितिचियत्॥ वियाछचिरसंचिंत्यरसापुष्पफलालयः॥ययौ
वेगात्पुनश्चान्यरम्यंयत्कमलाकरं॥नैवदृष्टंतुतंत्रैवगतेनकुसुमादिकं॥दशास्येनंसतीपुत्ररम्येवैसरसोत्तमे॥तंचाप्याशुप
रित्यज्यरमणंरावणस्तदा॥कमलेदीवरादीनामाकरंसोद्रुतंययौ॥अपश्यत्तंचतत्रापिविहायकुसुमादिकं॥ सागराकार
विस्तीर्णंजगामशयितोदकं॥सर्वत्रमुदितंचैवयैभाजंनेदनंपुनः॥चित्ररथंसुगंधाख्यंउद्यानानिद्रुतंययौ॥ वनोपवन
जातिश्चयेचैवशैलजातयः॥जंबूद्वीपेषुतान्सर्वान्भ्रमित्वात्रिदिवंगतः॥ त्रिदिवात्पुनरेवाशु॥द्वीपान्शाकादिकांस्तथा॥

गृहेणेवगृहीतेननकिंचित्तेनवीक्षितं॥यत्रव्रजेत्सोहितशास्यपुष्पहेतुना॥ अग्निदग्धमिवाकारंतत्रतत्रप्रपश्यति॥ तदा
पुष्पफलंगृण्हगुल्मलतादिकं॥नकिंचित्तेनसंप्राप्तंभ्रमतात्रैलोक्यमंडले॥भ्रमित्वाशुस्ततदासोहित्रैलोक्यंसचराचरं॥ मु
हूर्तेदवसंचिंत्यनिर्वेदंपरमंययौ॥ अथाब्रवीदहंचाद्यशिवरूपेनचान्यथा॥ज्ञातोयेनमयात्रेवअर्चितःशशिशेखरः॥अद्यमेनिः
फलंजन्मअद्यपापेरहंवृतः॥अद्यगर्भोत्स्थितोयेनमयानेवार्चितोहरः॥ चिंत्यैवंबहुधातेनपुनरुक्तमिदंशृणु॥महादेवंशिरं
पद्मैरर्चयामीतिमानद॥ एवमुक्त्वाददृहितोहिभक्त्यावैश्रावसुस्तवः॥नचैवपद्मरूपाणिशिरांस्याशुश्चकर्तसः॥शोणितंत
स्यगृकुंमेहेमैसरन्नेके॥ अस्तपत्त्रसहरंदेवमेत्वादसौदशाननः॥स्नाप्यलिंगंततश्चाशांकरंज्वलनधुतिं॥पुष्पाभावेशिरोभि
श्चात्मियैरर्थिमछिवं॥अर्चयित्वापुनश्चान्यंदशमंयच्छिरोत्तमं॥ चकर्ततावदायातःशैलादिस्तावदेवहि॥आगत्यतंब्रवीदे
दं किंत्विकिंस्यतिनजानतः॥तुंबरुर्नारदावेवगायमानौहरंततः॥ वीणाघनोदितौभक्तौशंकरंपर्युपासतां॥ ताभ्यांगीतेनशं
भुस्तुःप्रीतःएवस्थितःप्रभुः॥नावधारयतेपूजांकृतांभक्त्यात्तिराक्षसैः॥ किमर्थंक्लिश्यचात्मानंमूढभावंनबुध्यसे॥ रा
वसुक्तानतोनदीवैश्रावसुंदशाननं॥पद्मंदेवहदस्येवअंतर्धानंतबोधनः॥ एवमुक्त्वागतेतस्मिन्शैलादिस्तुदशाननः॥
भुजमेकंसमुत्पाद्यतंत्रीतंत्रैवयोजयेत्॥ नियोज्यस्नदुजेतंत्रीस्वरेगीतमुपाददे॥ षड्जऋषभगांधारमंध्यमपंचमधैवतैः॥
निषादैतैस्तदादेवंदशमेतानिनेनवै॥गायमानस्तुवच्छुमूर्छनाग्रामतानकैः॥ गायन्भक्त्यातदेकाग्रंमनः ------
भक्तिंकृत्वामहेश्वरः॥सतेवतुव्यतीतानिविश्वावसोर्दिनानिच॥ सत्तेहमतिसंप्राप्तेदेवदेवोमहेश्वरः॥दृष्टोस्मानसंतस्य
गीतस्यगीतवल्लभः॥तस्मिन्निदेशानेचित्ते अस्त्यगलितंमहेश्वरः॥अर्चितंचतदात्मानंशिरःपद्मेप्रवश्यति॥ दशाननो

८९

मिदेवेशोलेन्यस्तेहमानसो॥विहायनृत्यगीतंचचकर्तेदशमंशिरः॥नंदङ्गादशमंवक्रं छिद्यमानोदशाननः॥गजेवचु
रूभुर्देवाःसिंहमिंद्रादयस्तथा॥आपगानामिवोच्चैस्ते — देहात्समंततः॥ भीमाश्चिवद्भुतासर्वेजज्ञिरे विमिनामराः॥
अथदेवोपितस्याशुराविर्बभूवशंकरः॥संवृत्तानप्रनानारविवरजनीक्षये॥छिंद्यमानात्मकंदेवदेवोमहेश्वरः॥स्रष्ट
हृष्टंभवत्याणोपूर्वमिंद्रायुधंयथा॥व्यष्टंभपुनरेवाशुदशवक्त्रंत्रिलोचनः॥किंक्लिश्यसिमहासत्ववरंब्रूहीतिचाब्रवीत्॥आ
विर्भूतंतदाज्ञात्वादशग्रीवोमहेश्वरं॥शिरश्रेण्यालया छेद्यास्याथयामिकथंवरं॥श्रीभगवानुवाच॥ पूर्वजेवोभवत्तद
शिरःश्रेण्यांदशाननः॥स्कंधंदेशमलंकृत्यवरंप्रार्थयतेधुना॥ गिरेयंपुनरेवोद्धं भक्त्यायावन्ममीक्ष्यते॥ विछेदशोदंभिर्व
क्रैवियत्यशातिमंडलं॥संचलालांछनाभासेमंडालपावकोत्तलं॥शांकरीशांकरीदिव्यावरंब्रूहीतिरावणं॥दशास्यपु
नरेवेदमब्रवीदंविकापतिः॥ त्रिदशानांभविष्यामिअवंध्योहंससंभव॥चंद्रहासंचयतरवड्गंचयतरवड्गंचप्रत्लोज्वलन
प्रभो॥तदेत्तद्दीयतामेद्यद्दितेस्याकुप्रामयि॥एवमस्तित्यसाबुक्ताह्यशाननगिरेरणा॥कैलासंभास्कराभासं गौत
मंचमहेश्वरं॥ गतेचतस्मिन्भवभूतनाथेतछस्त्रपातंचदशाननोपि॥स्मृत्वाचवाक्यंधनदस्यचित्तंचकारवैश्वावस्कु
रात्मकोपात॥अथजलदवपुयेरिक्तेवस्त्रंदशास्योअमरभयकरंप्राप्यदेवान्निदृष्टो॥वरममलमनल्पंतत्तदायोद्धु
कामोद्भुतगतिलघाल्वंलंघ्यसिंधुंययौसः॥ इतिश्रीकालिकापुराणेरावणवरप्रदानोनाम ॥ अनिलादउवाच॥वरप्राप्तस्तदा
सोहिभ्रातृभिर्बंधुभिर्वृतं॥ घृतपरिजनैर्जोला दशग्रीवोमहाबलः॥साईतैरेवविभेदतांपुरींकनकोज्वलां॥विश्वकर्मोद्भवां
सोहिजुयायधनदंययौ॥कैलासचैवतद्वाक्यात्यक्त्वानुपुष्पकंपुनः॥निर्धायधनदंदेवंतस्यामेवंतस्यामेवपुरींशुभां॥

निर्मिताल्वद्दिणायातुबलाद्गतिंचकारसः॥क्रीडमानस्थितस्तस्यनानारावणरावणौ॥तत्रस्थस्यापरेरसेवृतोबलवत्तरैः र
मिष्ठानंल्पकांकालंतस्युर्यांतुदशाननः॥चक्रेदिग्विजयंरक्षोबलोद्धतस्तपोन्नतः॥पूर्वमिंद्रवशोकृत्वाहुतभुग्धमनेरितं
वरुणंचतथावायुंनिर्जितेतांक्रमात्ततः॥गत्वातस्यांययोवत्याभ्रूयस्तंधनदंकिल॥दशास्योक्रोधयाद्यावत्तावत्सोब्रह्म
णंगतः॥दशग्रीवोपितन्मार्गेद्धितुकामोद्भुतंबली॥धनदंब्रह्मणंपार्श्वेययोकोपादनुत्तदा॥अथतोतत्सदंप्राप्तोतेनैव
वेधसाद्विज॥धनदंस्तद्दशोक्त्वावीक्ष्योभावपिवारितो॥ततस्तद्वचनात्सोहिब्रह्मणोब्रह्मपौत्रजः॥निवृत्तोयुद्धकामाय
धनदेनसमंतदा॥ईशानीत्सद्यसोभूय ईशानंजयकामतः॥तत्पुष्पकंसमारूढोदशग्रीवस्त्वराहुतः॥यावदूर्ध्वंव्रजंसो
हि विजयीजयकामतः॥तावत्तस्यगतिर्भग्नापुष्पकस्यतपोधन॥प्रायात्स्नातिगहत्या — ब्रजमदत्तस्यमानद॥कौबेरस्यवि
मानस्य तस्यैव कनकद्युते॥ भग्नगस्तिस्तदालोक्यविमानंपुष्पकंमहत्॥प्रहस्तमब्रवीद्वाक्यंमारीचंचदशाननः॥कि
मस्योर्द्धगतिनास्तिसर्वगस्यांजनाद्विषा॥प्रहस्तशीघ्रमालोक्यतत्वेनवक्तुमर्हसि॥प्रहस्तोवाच॥ यदेतत्पश्यसेसोन्मित्रि
स्वरंभास्कराद्विक॥रस्मयःशिखरःस्थेताः कैलाशस्यदशाननः॥श्रृंगेस्मिन्भगवान्शंभुर्नंदीचमुमयासह॥तिष्ठत्यजः
परोदेवोमूर्तिमान्स्वयशांकरीं॥तेनैवास्यविमानस्यअस्मिन्नूर्द्ध्वदशानन॥ पुष्पकस्यागतिर्नास्तिसत्यमेतन्मयास्मृतं॥न
ह्युल्लंघ्योसिचेल्लंघ्यत्रैलोक्येसचराचरे॥नहिसूर्यमतिक्रम्यपंतंगोगंतुमुत्सहे॥मासादाशास्यतेशक्तिर्जयिन्यांखंडलादि
कान्॥तंनमस्कृत्यतस्थानंअर्हसिपरिवर्तितुं॥निवर्तस्वत्वमेवेनत्वातवृषभध्वजं॥नचैवंमन्यसेगंतुअस्मात्परंध्रुवं
विद॥देवानांभवनेनूनंपुष्पदेकंमनोजवं॥रूगतिरस्यवास्यैवगतिहीनंदशानन॥ गतेपिकित्सयाशक्योजंतुवर्षशतैरपि

ईशानपरमोदेवः शंकरसेवहवेरिह॥ अष्टानांलोकपालानांयद्येकोपिवशेभव॥ तस्यादिविनयोनस्यामारीचेषामतिर्मम॥योत्स्याम्य
वशमीशानंलोकपालंयदच्छम॥ तस्मान्मार्गोवमार्गेमेगत्वाहंयेनयोधयेत॥ यथामेत्रिदशाः सर्वेतवसंपदा॥ तिष्ठतिद्वारपालेषु
कर्तव्यंहितथा॥२॥एतद्देवपुरुषार्थमारीचेतत्वतोमम॥ ज्ञात्वेवंसाधनंयत्तन्मनोपापंविचिंतयः॥मारीच्याह॥मुग्धस्त्वंकारद्य
९१ स्मांद्येनैवनैवबुध्यसे॥वेधायायंनमस्यंतेलंघ्यंतुंगंतुमिछसि॥नश्रुतः किंत्वयापूर्वंउदयाद्रौतुवेधसा॥ प्राहस्तातेनतत्रोक्तंस्फ
राणांवनहेतुना॥तछुद्रोखुहुदोनामशोणदंष्ट्रोमहाधनुः॥रजंप्राप्योमहावीर्योहहुराराधनतत्परः॥सैवकिलवसेकर्तुंईप्सं
तोदैत्यदानवान॥ततापदुश्चरंचोग्रंहरमुद्दिश्यमानद॥त्रैलोक्यमोहनंतीव्रंभयदंप्राणिनामह॥ तपस्तत्तापसोत्यर्थंधीरस्त्रैलो
क्यपीडनं॥उत्कृत्यकर्षिकांभोगांस्वमासंज्ञातवेदसं॥हुत्वावर्षसहस्रंतुदिव्यंहिमालयेपुरा॥ यस्यादिनैवमध्यंस्थान्तस्यास्त्रै
लोक्यशंकरः॥तोषितोविश्वकृतेनकपाटस्त्रिदिवौकसां॥तेनापिपरितुष्टेनबुहुदस्याकिलानघ॥दत्तोवर्षसहस्रांतिहष्टोय
प्रवरोवरः॥यत्तत्त्रैलोक्यसंहारंशूलंयामोघशक्तिनं॥ तदिष्टंतेनदेवेशदेवेनाप्यर्थितंतदा॥लब्ध्वाहरात्रिशूलंततपरितु
ष्टः स्वमालयं॥जगामतरसासोहिदर्पेहोवरदर्पितः॥गत्वापवरकेतेनसूलंतज्वलनाकृति॥जाम्बूनदमयेदिव्येस्थापितं
व्यसनंतदा॥तस्यशूलप्रभावेनदेवदानवतापसाः॥यक्षरक्षपिशाचाश्चयेकेचदशशालिनः॥सर्वेसपुत्रदाराश्चभृत्यवत ९१
परिसेवयन॥तिष्ठंतिसततंद्वारिशोणदंष्ट्रस्यतेनघ॥तथापिवररत्नानियानितेषांगृहेकिल॥तानिसर्वाण्यपहृत्यव
लाद्गृण्हातिनिर्दयः॥देवदानवकंदर्यो विद्याधर्यश्चयाः स्मृता॥ताश्चसर्वाबलात्तेनउपभुक्ताः स्वभार्यवत॥ तस्यनामगृहा
देवसिंहस्येवमृगोभयात॥ नस्यंतिदेवदैत्याग्नियक्षाद्याश्चदुरासदाः॥ अन्येपितस्यातुलमप्रमेयंतद्दर्णयत्यक्रमतोममे

ह॥प्रभावसारातिसमूहमेरंश्रृणुत्वमंभोनिधितुल्यनादः॥ इतिश्रीकालिकापुराणेदवास्यसंबोधनेबुहुदाख्यानकंना
म॥ मारीचउवाच॥ आशीछरूत्रपूर्वोरामवज्राङ्गोवज्रकर्मधृक॥ वैरेममप्रयुष्टांगोदैत्येतिब्रह्मणेरितं॥तस्यनामगृह
णादेवरूपतंतितित्रिदिवेश्वराः॥ज्वरात्तुरेववेयंतिविलीयंतिभयाकिल॥ आयुधानिसमस्तानितत्राप्यविफलानिवै॥ बुहु
दश्चैववीरोहित्रैलोक्येसचराचरं॥ नास्तिकश्चित्पुरंस्थातुंशक्नोतियः प्रशांतये॥ एवमुक्तोनदादेवेंदैत्यैरपिचमोक्तवान॥ ए
वंयदुक्तमिस्वेवंसत्यमेतन्नसंशयः॥ रक्ताक्षस्तेरैरदैत्यैर्दानवोबलदर्पितः॥ अब्रवीतस्फुजोवीस्यश्रृणुयलैकसीस्फतः॥देवेंद्र
स्याततोदेवमयिंतिष्टतिराक्षसः॥किंकरिष्यतिपापात्मानमिष्यामियमालयं॥यावन्मानप्रपद्यत्वंतवेदहंसदानघाः॥कुष्मा
णिचेवपुष्याणिसारेमतन्मयास्मृतं॥इदानीमेप्रपन्नाश्चपश्यत्वंयत्करोम्यहं॥दनिष्येबुहुदंतावत्पतंगमिववह्निना॥दे
वाद्वेतुः॥योप्येकः पालयकश्चिदस्माकंप्रभुरेवसः॥ यथाद्राक्षसंदैत्यानांमितवेदायुधिध्रुव॥ त्वयापुरस्थितेस्माकंकुतो
भयंकुतोज्वरः॥ सिंहविक्रमविक्रांतावर्यसर्वेपिदेवता॥एतत्तद्वचनंश्रुत्वादेवानामब्रवीत्सच॥ब्रजध्वंसायुधाः सर्वे
नियंत्वेतिबलैः सह॥ अहमेवागमिष्यामिसन्नत्यगजवाजिभिः॥ शीघ्रमेवभिवान्पृष्ठेवधार्थंबुहुदस्यवै॥ एवमुक्तवात
तस्तेनइंद्राद्याः सार्वदेवताः॥ हस्त्यश्वरथयानेश्वगत्वागृहंविनिर्गताः॥ ततः सोपिकलिप्राप्तोदैत्यकोब्धेरनेकशः कृ
तोबलैमहाघोरैनलोगेचागतैस्तदा॥एतावान्देवदैत्यांश्चरक्तदंष्ट्रालमहत॥येययुस्तेमतोघेनसागरप्रतिमेनन्च
लवणोदधिमध्येतुतमोबुहुदाश्रयं॥सनादमिवगर्भोदंप्राप्ततद्बलसागरं॥ देवासुरबलंप्राप्तंविज्ञासराक्षसोबलीः
एकभूतंयुद्धलब्धंप्रहर्षान्निर्गतस्तदा॥ निर्गत्यवीक्ष्यतेयावत्सश्वरोरक्तलोचनः॥दैत्यंदर्दर्शतत्तावद्बुत्तंसम्यक्सुरासु
रै॥आगतंवैरसंघातमेवकस्थमद्यमग्रतः॥पतंगेवानलोवीक्ष्यदहिष्यामितिचिंतयन॥ एवंसंचित्यमनसाशूलमुद्धृत्यपत्रि

रुया अग्रीतमेग्रतःप्राद्याःक्लंयास्यष्यातिभूयः गीयतेवलवंतोयेहिरण्यकशिपुंदयः साश्तंयस्यपृष्टेतुसारुग्रचलोब्रवी
दिदं मुद्गरंहेतितंवीक्ष्यबुद्धिदोलोककंटकं क्षत्रधर्म्मविहायेनतत्वपक्षंतुमर्हसि इतिरितंघनेनैवदैत्येनबुध्दिदंप्रति श्रुत्वा
तदातपस्तस्यवर्षुश्मग्रवृष्टिभि शक्तीषुपट्टिशैर्वज्रैःपरिघैर्मुद्गलक्षरैः कणयैर्भिदिमालैश्चफालपरशुपरिस्वधैः गंदस
शलकोट्टालैरिष्टार्द्धसकृद्गैरपि पाशैश्चक्रैःशिलाघातैर्गीयर्ग्रितोमरैः एवमादिरनेकास्त्रैबुद्बुदंशूलधारिणं प्राकृष्ट
ष्यास्तदादैत्याःसामासामलिंदायथा ततस्तैरायुधैर्घोरैकुट्टमानस्यचासकृत् नैवार्त्तिस्तस्यमूर्च्छावायशोकिलदशानन
तंवीक्ष्यासकृशिलावर्षदानवानांसबुद्बुदः उत्सत्यगमनेन्वोर्व्यापपातवज्रपानवत् अपेंद्रेणदेवानांसयज्ञपंदक्षिताकिलः
तच्छूलवंचनार्थायदनुजानामजानता भोदैत्येतितदामंत्र्यमोक्ष्यकामश्चवर्त्तते संज्ञयाश्वस्कराश्चैवदैत्यानविष्णुरिदंब्रवी
त् यावत्शूलंरविप्रख्यंनमुंचतिनिशाचरः तावद्दिव्येमहाघोरैर्हतमस्त्रैप्रगल्भतांसर्वेषामेवदिव्यानांप्रसिद्धीयंस्कर
स्करास्कराः मुक्तास्त्यान्मुक्तकेशांचनूनंनप्रवदंतिहि एवंशंकेतिताःसर्वेदेवास्त्रेणविपत्रिणा आदायवैष्णवंमंत्रं
शूलमीक्ष्यंस्थितास्तदा तत्पाताभिघातेनकंपिनायस्कधाखिला देवापिसभयाजज्ञेदैत्याश्चेषविशेषतः ततस्तल
मालोक्यशूलंदेवास्करस्यतु चिक्षेपसहसारक्षोभितर्घोणदवंतथाः भास्कराग्निचयाकारंदिव्यास्त्रेनदिनेस्कृताः
जंग्द्भ्रमसंक्रुद्धादंष्ट्रायांतरवमंडले क्षुद्राण्येतुसमाहायजीवंशूलभयाहृतं दहस्राणिधावंतंप्रपलुवीक्ष्यदानवाः अ
परेतत्समायेतुवज्रांगावर्म्मिणः दैत्याषष्टिसहस्राणिवषन्नस्यैर्व्यवस्थिताः महाबार्ष्याचलाकाराद्वादशान्येपिकोटयः
तेतुवर्षतुमोघास्त्रैःश्वलमुद्दिश्यसंस्थिताः अपमत्कस्करास्तंचमुक्तशस्त्रास्तदांजलिः कृत्वातत्चस्त्रवंशूलंगिरांसंसरति ९२
वैष्णवीं सोप्येवापूर्वोयाहिमुंचनस्त्राणिदैत्यराट् वज्रादींससस्त्रादीन्शूलंवीक्ष्यव्यस्थितः देहनायातिशूलोपिनान

स्रानस्कैरेरितान् गिरिवृक्षशिलाश्चैवदावाग्निरथकाननं देवान्संयुध्यमानान्सत्यक्त्वादैत्यबलो— निर्द्दहेत्सबलंदैत्यं
प्रयतेग्निसमद्भुतं अर्थासोशूलपालेनयेतेद्वादशकोटयः येपिषष्टिसहस्राणिसहतैर्भस्मतांययौ दग्धामस्त्रपूर्वमग्नि
रूपंदैत्येनसार्द्धंसःतरेवतस्य कालाग्नितुल्यसवितेयशूलंबभौसहस्त्रैरजनीचनेस्य देवापिभीतायस्करालयंहिस्वकस्व
कंवैरिनिदार्थबुध्याः सएवरक्ष्योविनिवर्त्त्यतस्मात्क्षारोद्यमासाद्यविवेशरूलं ९५ इतिश्रीका॰ अस्त्रपूर्ववधोनामः
मारीचिउ शूलस्ययस्यमाहात्म्यंवर्णितंतवपूर्धसाः ईदृशंतंदशास्यत्वंकथंलंघ्यागमिष्यति यस्मिन्गृहेसशूलस्त्वं
स्थापितंतिष्ठतेसदा देवदानवदैत्याद्यानलंघयंतितंक्वचित् यस्यशूलप्रभावेननमस्कृत्यसदागृहं व्रजंतिदेवगंधर्वाः
कथंतंलंघ्ययास्यसि यदिदेवान्वशेकर्तुंवांछालेस्तिभोनघ तदाराधयदेवेशमेनेनेयमहेश्वरं तस्याद्ययत्रके
लासस्तदातेगमनंयदि अनेनास्मिन्स्थितेनूनंनपश्यामिदृशाननः यःसकृपिधानोहिक्रीडन्तस्मिन— व्यवस्थि
तः तस्यैवतुप्रसादेनयस्यात्संतर्पणंतव अणिमाद्याप्रसादेनभवंतियस्यमानद यस्यैवत्रयोलोकावशगानाच
संशयः तस्यैवक्षेप्रसादाच्चयत्किंचिद्धृदयेस्थितं तत्प्राप्स्यसिध्रुवंवेदग्राहंसत्त्कानिवर्त्तनः अनिलादउ एवमादि
रनेकैस्तुउपायैस्तेनबोधितः नैवयुध्दंतदातेनद्रुदंचसोब्रवीत्पुनः दशास्यउ॰ एषएवप्रसादोमेदेवदेवस्यशूलि
नः श्रणुमारीचितत्तेनयद्धलीमितवाधुनाः यद्येदंलंघ्यशक्तोनिनैवगंतुमयंगिरि विमानंपुष्पकंनामयत्करिष्या
मिष्यामितत्श्रणु असऽस्तुत्पाद्यकैलासंस्थापयित्वानुवामनः योस्याम्यवश्यमीशानंगत्वाचैवदिगेश्वरं पवनादउ
एवमुक्त्वाततःसोहिविवेशधरणीमधः उत्पाटनायशैलेंद्रंचराचरेणगोपितं नमस्कृत्यंतुब्रम्हाद्यैर्नित्येयत्तत्स्क
रास्करे यस्मिदेवोविरूपाक्षःक्रीडतेसततंतवः मुदयाविहरेत्यत्रसनंदीसोमभूषणः प्रविवेस्योक्षपद्या

वद्शाननःप्रभावतः अथतंकंपयंज्ञात्वाहरकार्यार्थसंभवाः देव — त्र्यंबकंगतंगौरीभवमिदंब्रवीत् भवानीपतिउ श्र
णुदेविमहाभागेइतिहासमहाद्भुतं कथयामिभवानिदोकैलाशकस्यकारण विश्वावसुकृतश्चायंकैलासोबाहुभिःप्रिये
पातालंचप्रविश्यासुश्चालितोत्पाटनेप्सया नास्तिदंकारणंहित्वाअस्तिवान्यंचयानघे दशास्योक्षेपणंभीरुगिरेःकंपस्यकं
पिनि श्रीकालिउ नकदाचिन्मयादृष्टःपुर्योसोमेघविक्रमः योदिचालयिउशक्तस्त्रैलोक्येत्वांसनातनः एवंदेवाद्भुतंदृष्टं
चिरेणकालमर्दन तन्माहात्म्यंत्वमघेहवक्तुमर्हसिसर्ववित् इश्वरउ एषोपिनैवशक्तोसिद्वापितंतेकुतूहलात्
पापसंघातबद्धोयंदशग्रीवोमहाबलः श्रीसन्निउ यद्ययंनैवशक्तोतिउपविष्टइहैवतुः अशक्तस्त्वंकरेशानत्वमस्या
दर्शनप्रभो अनिलादउ निशम्यैवंतदादेवोवामांघ्रंगुष्टकेनच चाक्यंतस्याणंकैलाशंपीडयल्लीलयाहरः तद्गिरिः
पीडनात्सोहिकैकस्येयातिचूर्णितः मुमोचभयदंरावंत्रैलोक्यक्षोभणंमहत् अभवत्संशयाहीनोलंकेशोदेवकंदकः
वमनंमृग्मदोधैस्तुजीवमुक्तश्वसोननैः श्रुत्वारावंतदादेवीमृगीवचकितानघ देवागांधर्वदैत्याश्वसर्वएवप्रकंपि
तां दशग्रीवोसवानांचक्षोभनात्वंहिलीलया देव्यानजानतःकर्मकृतंदेवेनचाद्भुतं साथभगवतीदेवीबाहुभ्यांपी
डयशंकरं शक्तोयंदेवदेवेशाकुलोत्पन्नेतिह्यब्रवीत् अहोकेकंपितोयेनतथायांतेनशंकरः अथोयंरावसंसृष्टइत्या
स्येरुधिरो~~वमन् अहोनेकंपितोयेनतथायांतेनशंकरः~~वमन् वाम्यांघ्रंगुष्टकेनायंकैलाशोगिरिसत्तमः पीडितोवनवनांद्
विमयातेजलदेक्षणे गिरिसंपीडनात्सोहिपीडितोराक्षसेश्वरः उक्तस्ततोमहादेवस्त्वनेववरवर्णिनी कृत्वादेवोदशग्री
वंक्षरंरुधिरमाननैः क्ष्माविभागंगिरेश्वैवंपश्येत्याहउमापुनः अपश्यद्भुवनाद्भुत्वाअधोवक्रंदशाननं सरितानामिवो
घैःस्यातमस्यधमनाननैः ततःसाकृपयायुक्तापश्येद्देवीदशननं वक्रेर्मुंचन्महोघैस्तुशोणितंरावणंसती दृष्ट्वांत

DR. BHAU DAJI MEMORIAL

श्शोणितान्कंसजलघनवपुरभ्रमास्येरजस्रंदेवीसाङ्गीतिमुंचन्समितिबहुलंगौरिकायांस्कंदेव कारण्यासंकजास्यावरदृषभगतिंचात्र
वीद्याकर्मेतत्क्रांतंचोज्जीवयत्वंगिरिवरपतिनायंगतास्कंवराकं तद्वाक्याच्छंकरेणाहृतमतिरभसापर्वसंद्रश्वरूलन्मुक्तांचैवाद्दहा
संसपवनस्वदशोलाघवत्वाक्षतोगःप्राणैरप्यासिएकंविगतगिरिभरःसोपिःसंज्ञामवापथायवासोस्तुलंकेकृताद्रेप्रचलितवलयोनि
र्गतोर्द्धधरायां निर्गत्याशक्तस्तदाजंप्रथमपतिपतिं रावणश्चंद्रचिन्हंसंस्तूर्ष्ठहारमालंघनन्नववपुःकुंडलाद्यैःप्रकंपन् रुत्वा
चैवांजलीशप्रचलितगिरिवर्द्धभमुर्ग्रमहेशंत्रस्तक्षुद्रःशरण्यंतवरवसरभयाद्धेयमानोजगाम इतिश्रीका॰ रावणकैलाश
चालनोनाम पवत्नादोवाच ७ पातालमूलान्निर्गत्यनितंबेनगिरेस्तदा आराधनायसोधक्तोभूयएवंपरंहरं ससहस्रा
ण्यनेकानिवत्सराणिस्कतत्परः नामायंतद्गिरोपादेतापयंतपसातवुः एवंबहुतिथिंकालेगतेभूत्योमहेश्वर क्रिशांतंवीक्ष्यचात्य
र्थवरंब्रूहीतिचाब्रवीत् मर्त्यामर्त्योपियेकेचिद्भुविदिव्यंतरिक्षगाः कुर्यात्किंतावसेतिष्टब्रूहीत्याहोभपुनः इत्युक्तेदेवदेवे
शास्तुत्वावैश्यावस्कहर्रिं अब्रवीत्प्रणतोभूत्वाश्रृणुयन्मुनिनंदन रावणउवाच किंकुर्वाणैःशिरैर्जातैःकिमन्यैभक्ष्यभूपकैः
मनुजैस्तैप्रसाद्यक्षुद्रैश्चालमर्चरैर्भैव यदितुष्टोसिमेदेवएतदेवपुनर्विभोः प्रार्थयामिवरंत्वत्तोदिशोप्रवशंकरः पर्यासंकिंन
देवेशावशागैरनेममः तेतुभूत्येवभूयोपियथाभेद्गेतथाकुरुः निर्जित्यलोकपालस्तुसर्वएवमयाविभो अश्मोनैवदेवेशवसग
स्यान्महेश्वरः पवनादउवाच इतितस्यवचःश्रुत्वादेवदेवोनगाक्षहा आहभूयापिसंतुष्टःश्रृणुयत्तत्करवव्हं इश्वरउ· मान
भिष्यतितेवत्सईशन्नोपिदशानन मायातुष्टोनदेवोपिभविष्यतिस्कत्यतत् गच्छलंकानमस्कृत्यदाक्षायणींचनंदिनं भ
विष्यस्युत्तमाबुद्धिरावाभ्यांपरितोषिता देइवत्तंत्रिलोकेशांत्रिःपरीत्यप्रणम्यसः आलोक्यायचतोभूयहृदयेचिंतयन्तदा ना
तिपमितियोनार्यःअयंचवानराननः चितादंडहितोहत्वाश्रुत्वेशावचनंयथो अजमानंतुतंदृष्ट्वाज्ञात्वातुतस्यमानसं शशापतेतु

संक्रुद्धः शापेनसासतीद्विजः रावणग्रीवणश्चासिध्रुवंदुर्गमिष्यसि स्त्रियार्थंवगवस्त्वंहिमृत्योराक्षससंभवः सालंकायननैत्रो
पितास्ते देव्यानिशाचरं शशापोननशापेनःशैलादिर्नेदिगोत्रधृक् यतस्त्वयानिंदितादेवीसर्वलोकनमस्कृताः मांचैवनिघ्नमर्त्या
श्चयासितस्मान्निबोधमे मर्त्यैश्चवानरैःसार्द्धंस्त्रियार्थंत्वंपलासित वधंप्राप्स्यस्यसंदेहा स्थिरमस्थिरकारकाः एवंसोपि
क्रमादप्यक्षिपलब्धातयोर्द्विज तथाप्यविकृतेनापिमानसेनन्हृतंकया प्राप्याचैवंवरंदेवात्सलाशेर्बहुनिर्वृतः जगामसाध
येभूयःययौमाहिष्मतीक्षिप्रो तस्यासोथमहापुण्यंमाहिष्मत्यांचरावणः नर्मदातीरमासाद्यअवतीर्णःसुपुष्यत् स्नानार्थंभ
क्तिसंयुक्तःपूजनायचशंकरं निरीक्षन्नृक्षितेत्वैवतत्तीरेयोव्यवस्थितः अथजलंविवेशातुनर्मदांभःसरावणः प्रविष्टःपश्यतेतंव
कुंकुमारुणितेभशं वीक्ष्यारुणंजलंतस्मप्रहस्तंकारणंकृतः पश्येत्युपरिकृत्स्नेदंमब्रवीत्त्वदशाननः मार्गणायात्सययौ
तेनीरनर्मदायांसतीकृतः वचनात्तस्यवेगेनप्रहस्तोबलवत्तरा यावदूर्द्ध्वंव्रजन्सोहिमार्गमाणोमहाबलः अपश्यद्धैहै
यंस्त्रीभिस्तावद्वृत्तंहिभूधरो क्रडंतुजलमध्येतुबाहुभिश्चमुहुर्मुहु रोधयंनर्मदातोयंअर्जुनंवीक्ष्ययोगतः नीलाद्रिकेप्रसर्पे
तं सहस्रार्जुनकिंकरैः आगच्छेतिवतेदष्टावाक्येनासोनिवारितः स्थितस्तत्रैवतत्पुंभिःरुजाणुरिवनिवारिता; सचोक्तस्तेन
पृष्ठास्तेसहस्रार्जुनाभूपतेः भूपालैरवतेलाभिक्रीडन्नास्तेऽपिसद्विजः निशाम्यवचनंतेषांप्रहस्तेरावणंप्रति ययौवेगात्सका
लाभोहरपादार्घनेप्सितं प्राप्याहरावणस्येदंगत्तोहमूर्द्ध्वमाग्रयना रेवातीरेमहाभागयद्दृष्टंतन्मयाशृणु क्रीडयन्निर्ग
तोराजासहस्रार्जुनभूपति सतिष्ठतेजलेक्रीडन्तेनेदंकुंकुमंविदः यदेतेसखलेत्तेभूयःप्रवरंनर्मदाजलं सएववाबाहुभि ९४
र्विद्धिक्रीडयन्रोधयन्बली श्रुत्वाहरावणोवाक्यंशिरःश्रेणींविधून्यसः विस्मयाच्चकौतुकाद्धृष्टःप्रहस्तोवारयंतिन्वबा
रितोपियदासोहिनैवनिष्टतिदर्पितः तदास्त्रैर्विविधैस्त्वंचहारयिष्यातिभूपति प्रहस्तोवचनंश्रुत्वारावणस्यस्वकंतदा

प्रेषयामासहृतंचअर्जुनंप्रतिबुद्धिमान् दूतोपितेनापिताकृगतिप्रवेगाप्रहस्तवाक्यैःपरिबोधिनश्च नीलाचराभोरजनीचराभोग
तःसमीपंरजनीचरस्य इतिश्रीका०सहस्रार्जुनजलक्रीडावारणोनाम पवनादह सदूतोभीषणोनामकार्तवीर्यसमीपतः
आस्तेतत्रजलेक्रीडन्प्रहस्तवचनाद्ययौ नीलमेघांजनाभासोनीलाद्रीवसभीषणः रभसाप्राप्यतस्थानंवीक्ष्यन्त्रवक्रंव्यवस्थितः
तंवीक्ष्यनिषधाकारंनीलांजनचयोपमं ऊर्द्ध्वं गंवक्रुकामंच आदेहंबाहुकाननः कुतस्त्वंकुत्रकिंमायातोयवकुकामश्चदृश्यते
क्रीडन्जलेऽर्जुनस्त्वेदंभीषणंदूतमब्रवीत् दूतउ दूतोहमागताराजन्रावणात्वत्समीपत वारयितुमितस्त्वंहिभद्रावाक्यन्वीरदेवनात्
रेवायांरावणस्नातुमागत्यसंस्थितस्तटे आयासंस्तोभितेतोयोनस्नातिमलिनेकिल; हरमभ्यर्चनांचैवप्रतीक्षेश्चसतिष्ठतिः तेनैव
क्षत्तियाहीतिहैहयस्त्वांदशानन ततोदूतस्तदातेनभत्स्यानादिव्यकोपनः निर्द्धारितोगलेध्वस्सभीषणोंजनद्युतिः निर्द्धारित
स्तदातेनआगत्यनिशिचारिणं तिरस्कृतोहमित्येवदूतंप्रहस्तमब्रवीत् एवमुक्तोबलैःसार्द्धंदूतवाक्यात्सकोपतः यत्रास्ते
हैहयःक्रीडन्ययौसोरजनीचरा अवोचदात्मनोयोधान्प्राप्यतस्मिन्पदेनव संद्रावयध्वमित्येवंतत्सैन्यंवीक्ष्यराक्षसः भूप
तेःस्वपतेःस्वबलंरौद्रंदुर्द्धर्षंदुष्टतापनं द्रावयामासदीप्ताक्षपादचारीवपर्वतः ततोनृपतिभिराजाज्ञापितोसोजलेवसन् यु
ध्दायरावणश्चैवंसैन्यंचैवागतेतिच आहयेचागतान्घारान्कार्तवीर्यस्यसैनिकान् सर्वानिचमहामंत्रीःशमयध्वंबलादिति
इत्यादायवचस्तस्यसर्वैर्तेनपपुंगवाः ददृवुराक्षसंसैन्यंभूलासिर्यंशसायकैः त्रिकर्णास्तोमरैस्तीक्ष्णैलोहदंडैश्चखर्परैः कुठा
रचक्रपाशौघैर्निजघ्नुस्तान्निशाचरान् नशाकुंदुस्तदासोहिकालाक्षाःपिशिताशनाः घोरापिबलवंतोपिनृपतीनामहाजवे
प्रवेतुभीमवीक्रांतःशत्रघातिनयार्दितः मृताश्चबहवश्चान्येयातरावणसैनिका वीक्ष्यतान्राक्षसांभीतांप्रभाग्रांश्चमृतानपि मा
यांचकारमोहार्थंप्रहस्तक्रोधमूर्छितः घनैर्घनीक्षतेस्त्वैवप्राष्टकालेवशार्वरी अकरोन्माययान्नूर्णमलकालेमहत्प्रभं दृष्ट्वात

दंधकारंतुसर्वेतेवेक्षिपाचरा निर्वृत्तासर्वएवासुराशंयेचभयाद्रुता आगत्यतद्बलंसर्वंकार्तवीर्यस्यराक्षसः प्रारब्धाभक्षितुंतूर्णं
९५ भक्षाणिभोजनेयथा ततप्रभावतीनामकार्तवीर्यभुजार्णवं उवाचेदंहि — नवमहिषीमर्जुनायका किमिदंभूपतेस्वामिन्मध्यंदिन
करादधः अंधकारंभवेत्कस्माद्दृदेवास्यकारणं कार्तवीर्यउ स्नानार्थमागतोदेविरावणेनर्मदांप्रिये क्षोभितोकिलनस्तानि
जलेस्माभिप्रभावति अंधकारंकृतंनप्रेष्यचैवात्मकिंकरान् ममक्रीडाविघ्नहंयेननिवर्तयन् युद्धंचमहद — ममभूपेःसह्रानघे
राक्षसेभीमविक्रांतेरादेशंप्राप्यरावणात् पश्येदमंधकारंचरक्षोविषयमूषणं उदयन्निवमार्तंडराज्ञायिष्यामिकृत्लशः मरुता
दउवाच एवमुक्तांततोराजाप्रकाशास्त्रमहाद्भुतं पुरारुद्रेणयद्दत्तंसततंसस्मारचार्जुनः आदार्यकार्तवीर्यस्यचिंतितेद्योतकंस्त
दा संप्राप्तंद्योतमानंतुभास्करैवन्हतंदिशान् किंकरीमील्कवाचेसोभूत्वाचसोभूत्वाचेकृतवीरजं सचैवास्त्रंततोदाहेदंतमोरक्षे
कृतंतुदः तेनापिवनात्तस्यपाल्लासैर्यत्कृतंद्विजः शृणुतत्वंनचास्त्रेणनिर्धूतस्तमसागरः हत्वासाद्दीपयतस्मिन्नचक्षायन्वरा
क्षसान् लीलयासंस्थितोराजामंत्रैश्चविविधैस्तदा अथनष्टेधकारेतुभूयःपार्थिवपुंगवे द्राविताराक्षसाःक्षिप्रं — यत्संस्त्रेप्र
विप्रभे पुनरेवप्रहस्ताद्यासर्वएवबलार्द्दिताः ययुस्तियवणंभीताशरणंचदशाननं गत्वाब्रवीदिदंवाक्यंप्रहस्तोरावणंद्विजः तद्वि
ज्ञक्तावयंजेतुंकार्तवीर्यबलंरणे महावायोपथामेघानश्यंतितवकिंकराः तवमायाप्रभावोस्तितावकानांचतद्बले न — योध
मुख्यास्तेदेवानामपिदुर्जयाः कार्तवीर्यबलंप्राप्यजातापांशुसमाननाः एवमुक्तोययोसोहितद्वाक्यात्तुंनिभिद्रुतःश्रुत्वाग्री
ववाक्येनरावणोहैहयंप्रतिः गत्वाददाहसंक्रुद्धोनृपतीन्कार्यवीर्यजान् द्वैकाथारण्यंदर्पाद्ग्नीवरायरावणः अदहत्सोद
शग्रीवोदृष्ट्वात्वग्निर्वनंयथा ज्ञापित्तोरोदसीनाथेकार्त्तवीर्यायदेवतान् निशम्यवाक्यंकृतवीर्यजाश्चप्रनृत्तचानेवहसन्प्रहृष्ट क्रीडा ९५
परित्यज्यस्यचर्मयष्टिमादायवेगेनजगामरक्षं तयास्तयस्याद्दशवक्त्रसंज्ञंसंताड्यपांशैर्नृपकेसरीतं आक्रम्यपादेनवर्वक्षवोर्व्यानि

निपात्यपस्संगनगनेस्कराश्वे जग्राहदशग्रीवभुजौविमानममलनिशाकरदीप्तंयतबघ्नात्वङ्कंच तदाजलदेवपुंचंद्रहासंचायेप्रचलि
ताचलाभास्तेऽपिरजनिचारिणोभयासर्वेप्रपलुन्हंतमतिवेगाद्यमितंवैश्रावस्कंवीक्षा॥खेखचराणांहासोऽभवकुसमवृष्टिंचपपानो
र्ध्वे पुमलश्चदिवौकानांहिसाधुवादस्तदवनिपातः॥एवंनिशम्यसहस्रबाहुरादायवस्त्रमभंगलंच॥छत्रेणमूर्द्धिराजनश्चुतकनक
यपुर्ययोस्वग्रहान्॥नीतस्तदासोपिदशाननाभुराकृष्यमाणोपितथोपहासे॥नीत्वानुसिंहानपादमूलंतथाचतोसौपुरश्चात्मश्च
बुःआगायन्तुगीतंपरिबध्वावीक्ष्यवध्वंनतंतदायादिस्करायोषितोपिगंधर्वयक्षामुनयोऽपितुष्टाः॥स्वंस्वंययुर्धामस्करास्सिद्धाः॥एवंम
यातेगदितंतयोर्यद्युद्धंचजातंस्करहर्षणंहि॥हेतुंचयुद्धस्ययथैवसंज्ञाताताचसर्वंचद्विजरावणेतिः॥५४॥ इतिश्रीस० रावणसं
यमनोनाम॥ पवनादउ॥दिनानिबहुवस्तत्रदशग्रीवोऽर्जुनेन॥बध्दस्तंभासनेनित्यंस्थितश्चास्थानमंडपे॥ज्ञात्वार्थकेकसीव
द्धंस्वस्कतंतंदशाननं॥पतिंसानोदयामासमीचनायदिनेदिने॥ततोसौभार्ययानित्यंनोदितःपुत्रहेतुना॥जगामपितरंस्वंसोविश्वा
वस्करजोद्भुतं॥यद्वृत्तमखिलंतस्मैपुलस्त्येःस्वसानस्यच॥निवेदितंयथार्थेनज्ञात्वातद्बंधनंतथादा॥ततोगत्तरुदातूर्णंविश्वा
वस्कप्रनोदितः॥शरणंमोक्षणार्थायपुलस्तिब्रम्हणःसभां॥ददर्शतमजोगच्छंपुलस्तिज्वलनद्युतिं॥चतुर्मुखासनेसीनोभास्क
रेवविभावसं॥मुनेनिवेदयामाससचागम्यतदाग्रतः॥पपातदंडवद्भूमौचरणावभिवाद्यच॥तमंधोचविषीदंतंरुक्मांगोरु
क्मकुंडलः॥आलोक्यस्तिंधयादृष्यासाविश्रीपतिरव्ययः॥आलिंग्यपुत्रंस्वंस्नेहान्निषीदेत्यब्रवीत्प्रभुः॥तद्वाक्याद्उपविष्टोऽसौतमा
सीनंपुनर्विभुःकिमागतेतिपप्रच्छजगत्स्रष्टापितामहः॥तमाहवचनंसोपिविरंचेब्रम्हनंदनः॥दशग्रीवोर्जुनेनेनिबध्दस्तेनागतोत्य
हं॥मोचापयजगद्योनेत्वंसोत्रंचदशाननं॥विहायवचनांतेमोनमुंचतत्तिहैहयः॥इत्कक्तस्तेनसोदेवाभास्करायुतवर्चसः॥विमा

नेनावनोक्षिप्तंबाह्वोरायवनंयवनंययौ देवतादिवचुर्वक्रमागच्छंतंविषदूतिं ददर्शभानुपुंजानंकरपद्माकरोनृपः दृष्ट्वातंकुमुदा
९६ काराह्लिमानात्ग्रशिनःप्रभान् बध्वांजलिंकरैः सर्वैरुत्थितोजंसहैहयः सर्वपाणिमुदैर्युक्तंब्रम्हीपकृतवीरजं भास्करेवप्रबोधा
र्थमालोक्यकमलासनः अर्जुनोऽपिसहृष्टात्मानिधिर्लब्ध्वेवनिर्द्धनः स्वागताद्यैसमभ्यर्च्य आगतंत्रिदिवेश्वरं तत्पादोमुनिदेवांघ्रे
वदं स्येर्चितोनृपः नत्वांजलिंपुराबध्वाभ्यथयत् ---- यद्रूपःकार्त्तवीर्योरुषान्वितः तथापिनैवक्षुब्धोसौहरंध्यायंत्रयक्ष
धी स्थितस्त्वेकाग्रचित्तेन अविकंपसचासनात् भूयैवंनिश्चलंदृष्ट्वाकार्तवीर्यंदशाननं आस्थाश्म वृक्षत्रास्त्वाभियवर्षमेघ
धवत्तदा अथायिघानिसर्वाणिनश्तानिप्रसत्वसः समाप्यत्रचोत्तमंजाप्यंपुनर्होमंप्रचक्रिरे होमोसकंपुनर्वीक्ष्य [illegible]
ध्यायंहैहयः ताड्यन्रावणंतंचविघ्नार्थंमुनिनंदनः तथापिनैवसोकंपत्पीड्यमानोपितेनवै आयुधैर्[illegible] दुःसहैःप्रा
णभोजनो समापयंतंतां दृष्ट्वास्थिरंचैवांजनात्जगत् विधायकार्तवीर्योसौसस्मारंमहीपुतं सोपि[illegible]मेघरा
डवनीकुवः आगतःकार्त्तवीर्यस्यप्रकुर्वन्धात्रीसमंततः आगत्यलेनसोदेवोगत्यमानस्तदाकुतं रावणंचप्रयुक्तो[illegible]जा
तवेदनिवारितः वधोरावणसंक्रुद्धोहोमस्यचासमापनात् ज्ञात्वातुदशभिर्विप्र आकृतिभिनृपंरिपुः अथोत्थिततदासो
हिप्रणिपत्यमहेश्वरं उत्थायास्त्राणिजग्राहरत्स्ययुद्धायसंस्थितः ततस्तयोर्महाघोरंयुद्धंत्रैलोक्यकंपनं जातंचैवाद्भु
तंविप्रकार्त्तवीर्यदशास्ययोः रावणेनतदाभूयस्तद्युद्धेस्तंभसायकैः तस्यमंत्रप्रभावेनकार्त्तवीर्योविनिर्जिताः एकविंशति
वाराणिकार्तवीर्येणरावणः निर्जितश्चाहवेपूर्वंदेवदर्पहरोबली शार्वमंत्रप्रभावेनकार्तवीर्योमहाद्युतिः तदंतेनिर्जितस्तेनरा ९६
वणेनमहाबलः निर्जितःसायमादाय रावणेनसनंतदा कंचिदंडंसमाविश्यपंक्तितोबाहुचनेश्वरः एततप्रसाधितंतेनमंत्रेण
नेनमानद रौद्रेणदशवक्त्रेणदुर्ज्ञ मंत्रंयशीकृतं एवंतदाजयंप्राप्यकार्त्तवीर्यंदशाननः गतोलंकांससंतुष्टोहिमंत्रस्यदिनि

र्जितां ॥ अथार्जुनोपितंप्रेक्ष्यस्थितात्श्वेवसुंधरां ॥ भुंजन्सत्योडितांसर्वांसशैलवनकाननां ॥ एवंगतेष्वनेकेषुतस्यामाहिष्मतीपुरीं
राज्यमायर्त्तयंतस्यवत्सरेषुमहीपतिः ॥ अथैकस्मिन्दिनेसोहिहैहयोसोमहाद्युतिः रेवानितंबंसंपीड्यदेवनाययोनृपः अ
टन्विंध्यगिरिंतत्रसदरीदरगह्वरं ॥ आश्रमंजमदग्नेस्तुददर्शकृतवीरजः ॥ अनेकवृक्षसंकीर्णंकुसुमैश्चमनोरमं ॥ मृगैर्द्वीपि
गजेंद्राद्यैर्यनिभिश्चतपोत्कटैः ॥ तदाश्रमंसमालोक्यआनंदजत महत् ॥ गत्वाचियेश्वसेसैन्यंबाहुदंडैरलंकृतं ॥ प्रविष्टस्त
त्पदेपश्यत्भास्कराग्निसमद्युति ॥ च्यवनंमार्गवंद्वां मुनिभिःपरिवारितं ॥ तं दृष्ट्वाभास्कराकारंतेजोमयमकल्मषं ॥ जगामस
हसाभ्यासंकार्तवीर्योमुदान्वितः ॥ पूजितोसदयोतौमुनिसिद्धेरकल्मषं ॥ जमदग्नेरुपागम्यतच्चरणौववंदसः ॥ स्वागतासन
दानाद्यैस्तेनापिवचनैश्चसः ॥ अर्चितःस्वागतंवीक्ष्यहैहयोपिमहान् ॥ एवंतातुपविष्टौतुउभौद्विजनृपोत्तमौ कथाभिर्देवबद्धा
भिःपूर्वजाभिश्चिरस्थितौ ॥ चिरादथाब्रवीदिदंजमदग्निंनृपोत्तमः ॥ यामिब्रम्हन्समादेशंदीयतांभार्गवोत्तमः ॥ जमदग्निरुवा
च ॥ अथाश्रमिणांनंधर्मोयश्चातिथिःप्रपूजनं पुरुवत्स्वयचास्यापिकालेप्राप्तस्यसर्वदा ॥ कथंचिद्भ्रममाणस्त्वंआगतोसि
ममाश्रमं ॥ इदानींभोजनंकृत्वागंतुमर्हसिभूपते ॥ सहस्रार्जुनउवाच ॥ एतदेवफलंब्रम्हन्यदिहागत्यतावक जातंपापहरंत्वे
हदर्शनंदर्शनार्थिनः ॥ दृष्टस्त्वदर्शनात्तेहंदृप्तकामैरशेषतः ॥ अर्ध्यब्रम्हन्संदेहोयस्यनुज्ञांप्रयच्छमे ॥ जमदग्निरुवाच ॥
माकुरुत्वमतिंराहंगमनायमहीपते ॥ कंदमूलफलाद्यंचंकिंचिदास्यप्रजस्विनः ॥ ततस्तद्वचनात्तेनकार्त्तवीर्येणचिंतितं ॥ स्व
निश्चायवनस्थायीकथमांभोजयिष्यति ॥ यद्यहंवचनंनैवकरिष्येस्यमुनेस्तदा ॥ मागमिष्यतिकोपंहिकुपितोऽपिगमिष्यति ॥ कुतूहलो
दहंतस्माजमदग्नेर्भार्गवस्यच ॥ महात्म्यमस्यपश्यामिकथंमांभोजयेदिति ॥ विचिंत्यैवंतदातेनक्तोसौप्रहसन्मुनिः ॥ एवमस्तु
तदाविंत्यवचनंकृतवानिति ॥ निशाम्यवाक्यंजमदग्निराहससेनमांप्रीतिकरस्त्वमेव ॥ आसहेतोर्भुदयातमेवप्रदेशमत्रेनित

वैवचित्रं ॥ इतिश्रीस॰ कार्तवीर्य॰ वनिदर्शनोनाम: ॥ अनिलाद उ॰ ॥ तमुवाचनदात्येहं भूयैव कृतवीरजं ॥ स्नातुंजनपदे: सार्द्धरूढा
९८ नंपश्यतिभार्गव: ॥ गृहाणत्वंमयासार्थस्थानंचैवमनोरमं ॥ दिव्यपुष्पसमाकीर्णंदिव्योदकसमन्वितं ॥ एवमादायतत्राक्यंवहुपुष्प
फलोदकं ॥ निवासायययौतस्यउश्रायमुनिदर्शनं ॥ तत्रस्थोविविधैर्द्रव्यैर्विलासैश्चमनोरमैः ॥ विनानोपंडितोसंतिस्थितोवेलास
नातना ॥ रुद्राविष्णुकथाभिश्चनृत्यगेयैश्चसोर्जुन: ॥ वर्णयन्नाश्रमंचैवऋषयोश्चतदुद्भवान् ॥ स्तुवन्नैतक्षितौयस्यतिष्ठंस्यो
दकृतपोधन: ॥ तस्येमसदृश: कश्चिदन्योन्यंकिंभविष्यति ॥ एवमादिकथाभिश्चयावत्तिष्ठत्यसौनृप: ॥ कृत्वावैत्रिरसाकंपंउक्तो
चहृदयेस्थिता ॥ आगत्यपुरतस्तस्यजमदग्निर्यशस्विनी ॥ किंकरोमीतिभाषंतीस्थितासाकामसुंदरी ॥ अथासौजमदग्निर्यो
निसंकृत्वासभार्गव: ॥ संस्मारसुरभीतांवुदेवैर्याभिहितापुरी ॥ नृपार्थहोमकामार्थार्थंतावाभ्यांप्रीतिकारक: ॥ जमदग्निर्महातेजा
भद्रांशुभद्रगृहाश्रिता: ॥ सालेनसंस्मृतातेनचपित्वोपवनेशुभे: ॥ ज्ञात्वाचस्मरणंतस्यआजगाममुदान्विता: ॥ तामागतांसमालक्ष्य
कामधेनुंशशिप्रभां ॥ एकांतेविजनेस्थाप्यअर्चयद्भार्गवोत्तम: ॥ गंधमाल्यै: सुगंधाद्यै: धूपैश्चविविधै: फलै: ॥ अभ्यर्च्यसु
रभींदेवींतस्त्वामिदमब्रवीत् ॥ अस्मास्तवपर्यंतंजगत्सर्वंचराचरं ॥ विधृतंयर्त्ततेदेविप्रभावात्सातोद्भवे ॥ धर्माधर्मौसुतेपुत्रौ
वत्सवत्सावपि ॥ ब्रह्मावर्त्ततेयत्तत्त्वाभ्यमद्रूप: कार्त्तवीर्योरुषान्वित: ॥ तथापिनेचक्षुभ्योसोहरंध्यायंजयंसुधी: ॥ स्थित
स्त्वेकाग्रचित्तेनअविकंपस्त्ववासनात् ॥ भूयेवंनिश्चलंदृष्ट्वाकार्त्तवीर्योदशाननं ॥ क्रोधाश्मवक्षस्त्रारवाभिर्ववर्षमेघवत्तदा
अथविघ्नानिसर्वाणितस्कृतानिप्रसत्तस: ॥ समाप्यचोक्तमंजाप्यंपुनहोमंप्रचक्रिरे ॥ होमोसक्तंपुनर्वीक्ष्यअस्त्रैयुद्धाय
हैहय: ॥ ताडयन्रावणंलंघविघ्नार्थंमुनिनंदन: ॥ तथापिनैवसोस्माकंयत्पीड्यमानोपितेनवै: ॥ आयुधैर्लुलनाभारै: दु: ९८
सहैप्राणभोजनै: ॥ समापयंतंतांदृष्ट्वास्थिरंचैवांजनागवत् ॥ विघ्नायकार्तवीर्योसौरसस्मारं॰ महीपूर्वं ॥ सोपिस्मरणमा

त्रेणमेघराड्वनीजव: ॥ आगत: कार्त्तवीर्यस्यपूवन्धात्रींसमंतत: ॥ आगत्यतेनसोदेवोगृह्यमानस्तदाकुलां ॥ रावणेनचप्रयुक्ता
तांजातवेदनिवारिता ॥ वधोरावणसंक्रुद्धोहोमस्यवासमापनात् ॥ ज्ञात्वातुदशभिर्विप्रआकृतिभिर्नृपंवपु: ॥ अथोत्थितस्तदासोहि
प्रणिपत्यमहेश्वरं ॥ उत्थायास्त्राणिजग्राहगृत्यपयुद्धायसंस्थित: ॥ ततस्तयोर्महाघोरंयुद्धंत्रैलोक्यकंपनं ॥ जातंचैवाद्भुतंविप्र
कार्तवीर्यदशास्ययो: ॥ रावणेनतदाभूयस्तद्युद्धेस्तंभसाधके: ॥ तस्यमंत्रप्रभावेनकार्त्तवीर्योविनिर्जिता ॥ एकविंशतिवाराणि
कार्तवीर्येणरावण: ॥ निर्जितश्चाहवेपूर्वंदेवदर्पहरोबली ॥ शार्वमंत्रप्रभावेनकार्त्तवीर्योमहाद्युति: ॥ नदंतेनिर्जितस्तेनरावणेनमहा
बल: ॥ निर्जित: सखमादायरावणेनसमंतदा ॥ कंचिदंडसमाविश्यस्थितोवाहुवनेश्वर: ॥ एतत्प्रसाधितंतेनमंत्रेणानेनमानद
रौद्रेणदत्ताक्षेणदुर्जयंतंवशीकृतं ॥ एवंतदालयंप्राप्यकार्तवीर्योदशानन ॥ गतोलंकांसुसंतुष्टोहेमींत्वष्ट्रादिनिर्मितां ॥ अथार्जुनोपि
तंप्रेक्ष्यस्थितांश्चैववसुंधरां ॥ भुंजन्राज्योञ्झितांसर्वांसत्वंत्रैलवककाननां ॥ एवंगतेप्यनीकेषुतस्यमाहिष्मतीपुरी ॥ राजमावर्त
यंतस्यवत्सरेषुमहीपति ॥ अथैकस्मिन्दिनेसोहिहैहयोसौमहाद्युति: ॥ रेवानितंबसंपीड्यदेवनाययथौनृप: ॥ अटन्विंध्य
गिरितत्रसदरीदरगव्हरं ॥ आश्रमंजमदग्नेस्तुददर्शकृतवीरज: ॥ अनेकवृक्षसंकीर्णंकुसुमैश्चमनोरमं ॥ मृगैर्द्वीपगजें
द्रांद्यैपतिभिश्चतपोत्कटै: तदाश्रमंसमालोक्यआनंदजननंमहत् ॥ गत्वाविवेशाससैन्यंबाहुदंडरलंकृतं ॥ प्रविष्टस्तंच
देपश्यतभास्करासिसमद्युतिं ॥ व्यैवर्नभार्गवंशांतंमुनिभि: परिवारितं ॥ तंदृष्ट्वाभास्कराकारंतेजोमयमकल्मषं ॥ जगामस
हसाभ्यासंकार्तवीर्यमुदान्वित: ॥ पूजितौतौसदायोनौमुनिसिद्धैरकल्मषै: ॥ जमदग्नेरुपागम्यतच्चरणौववंदस: ॥ स्वागता
सनदानाद्यैस्तेनापिवचनैश्वस: ॥ अर्चित: स्वागतंवीक्ष्यहैहयोपिमहात्मना ॥ एवंतावुपविष्टौतुउभौद्विजनृपोत्तमौ ॥ कथाभिर्द्दि
ववद्धाभि: पूर्वजाभिश्चिरस्थितौ ॥ चिरादथाब्रवीदेदंजमदग्निंनृपोत्तम: ॥ यामिब्रह्मन्समादेशंदीयतांभार्गवोत्तम: ॥ जमदग्नि

रुवाच॥ आश्रमिणांनधर्मोयमयातिमिथिरुपागतः॥ वेश्मस्कनिफलः कश्चित् दृष्टोराजन्प्रयातिसः॥ अयमेवाश्रमोधर्म्मोयश्चा
तिथेप्रपूजनं गुरूवत्स्वपचास्यापिकालेप्राप्तस्यसर्वदा॥ कथंचिद्भ्रममाणस्त्वं आगतोसिममाश्रमं॥ इदानींभोजनंकृत्वागंतुमर्हसिभू
९८ मिपः॥ सहस्रार्जुनउवाच॥ एतदेवफलंब्रम्हन्यदिहागस्यतावकं॥ जातंपापहरंत्वेहदर्शनंदर्शनार्थिनः॥ दृष्टस्त्वदर्शनान्तेदंतस्तका
मैरशेषतः॥ अद्यब्रम्हन्नसंदेहोयाम्यनुज्ञांप्रयच्छमे॥ जमदग्निरुवाच॥ माकुरुत्वमतिग्राहंगमनायमहीपते कंदमूलफलाद्यंचकिं
चित्तास्यप्रजस्थितः॥ ततस्तद्वचनात्तेनकार्त्तवीर्येणचिंतितं मुनिश्चायंवनस्थायीकथंमांभोजयिष्यति॥ कुतूहलादहंतस्मा
ज्जमदग्नेर्भार्गवस्यच॥ महात्म्यमपस्यामिकथंमांभोजयेदिति विचिंत्यैवंतदातेनउक्तोप्रहसन्मुनि॥ एवमस्तुतदाचिं
त्यवचनंकृतवानिति॥ विचिंत्यैवंतदातेनउक्तोसौप्रहसन्मुनिः॥ एवमस्तुतदाचिंत्यवचनंकृतवानिति॥ निशम्यवाक्यंजमदग्नि
राहसत्येनमांप्रीतिकरस्त्वमेव॥ आवासहेतोर्मुदयानमेवप्रदेशमत्रेतितत्रैवविचित्रं॥ ४८॥ इतिश्रीस॰ कार्तवीर्यन्च्यैवनिदर्शनो
नोनाम॥ अनिलादरः॥ ॥४९॥ नमुवाचतदात्थेदंभूयैवकृतवीरजं॥ स्नातुंजनपदैसार्द्धस्नानंपश्यतिभार्गवः॥ गृहाणत्वंमयासा
र्थस्नानंचैवमनोरमं॥ दिव्यपुष्पसमाकीर्णंदिव्योदकसमन्वितं॥ एवमादायतद्वाक्यंनत्वातत्पादपंकजान्॥ मुनिभिर्वंदितोत
स्यकार्त्तवीर्यसमस्थितः॥ उद्यानंस्कमहद्रव्यंबहुपुष्पफलोदकं॥ निवासाययंयौतस्यउत्थायमुनिदर्शनं तत्रस्थोविविधैर्द्र
व्यैर्विलासैश्चमनोरमैः॥ विनातेपंडितैः संतिस्थितोवेलासनातना॥ रुद्रविष्णुकथाभिश्चनृपगेयैश्चसोर्जुनः॥ वर्णयन्वा
श्रमेचैवऋषयंश्चतदुद्भवान्॥ स्तुवन्नेतांक्षितौयस्यतिष्टंत्योदकृत्तपोधना॥ तस्यसेसदृशः कश्चिदन्योन्यकिंभविष्यति
एवमादिकथाभिश्चयावत्तिष्टत्ससोनृपः॥ तावद्यामद्वयंपूर्णंमध्यंदिनगतेरवौ॥ ज्ञात्वामध्यंदिनंराजाकौतुकंकिंकरोतिसः॥ पश्य ९८
गत्वामुनिर्ध्वमस्त्वदूतमिदमब्रवीत्॥ तस्ययुत्तचरोवेगात्श्रुत्वावाक्यंमुदान्वहं॥ जगाममार्गणयेवजमदग्नेर्विचेष्टितं॥ तच्च

रेणतदाभ्यासेकार्त्तवीर्यस्यवैमुनि॥ नतत्रोपक्रमोदृष्टोमार्गेसंप्राप्ययत्रतः॥ एवमालोक्यचागत्यजमदग्नेन्नपस्यवै॥ नकिंचिदुष्ट
मित्येवंतच्चरेणनिवेदितं॥ चरश्चवचनंश्रुत्वाआश्चर्येतिपुनर्नृप॥ कृत्वावैशिरसाकंपंउत्कोचहृदयेस्थिता॥ आगत्यपुरत
स्तस्यजमदग्निर्यशस्विनी॥ किंकरोमीतिभाषंतीस्थितासाकामसुंदरी॥ अथासौजमदग्निर्योनित्यंकृत्वासभार्गवः॥ संस्मा
रसुरभीतांतुदेवैर्यानिहितापुरा॥ नृपार्थहोमकार्यार्थंतावाभ्यांप्रीतिकारकः॥ जमदग्निमहीतेजाभद्राभद्र महाश्रितां॥ सात्वे
वंसंस्मृतातेनरित्वापयनेशुभे॥ ज्ञात्वाचस्मरणंतस्यआगतागामुदान्विता॥ तमागतंसमालक्ष्यकामधेनुंत्रशिप्रभां॥ एको
विजनेस्थाप्यअर्चयद्भार्गवोत्तमः॥ गंधमाल्यैः सुगंधाढ्यैः धूपैश्चविविधैः फलैः अभ्यर्च्यसुरभींदेवींततस्थामिदमब्रवीत्
ब्रम्हादिस्तंवपर्यंतंजगत्सर्वंचराचरं॥ विधृतंवर्त्ततेदेवीप्रभावोदस्कतोद्भवः॥ धर्माधर्मौसुतेपुत्रौचवृषावृषावपि॥ ब्रम्हाद्यं
वर्त्तेतियत्ताभ्यामेतच्चराचरं॥ नचाबाभ्यांविहीनाभ्यांस्थिमुत्पत्तिलयंनच॥ नचात्यत्रकारणंकिंचिजन्मादेहतमंबिके॥ एषोहि
भगवान्धर्मसचसाक्षात्तवाभवत्॥ नमस्कारेभ्यदानादिर्यभुसोपितवैवतत्॥ अवृषस्त्वजलंपापःस्मृतमोघोभवत्तम॥ क्रोधो
दपहरोदे — — — जनत्विपः॥ आधावलादशक्यत्वादूर्द्धंबलवृषोक्तरात्॥ उभाभ्यांगमनंदृष्ट्वासकारणाद्यानूभयस्यच॥ उभा
भ्यांकर्मणश्चोभेस्थित्युत्पत्त्यजायतः॥ भूयस्ताभ्यांविहीनाभ्यांजंतूनांरोहयांतथा॥ एतस्मात्कारणत्वंहिकृत्स्नस्यास्यनसं
शयः स्थित्युत्पत्तिलयानांचहेतुर्नूनंजगत्प्रिये॥ कार्त्तवीर्योमयाभद्रेभाजनायधृतोनघे॥ क्रीडार्थंनिर्गतोविंध्येविचरन्विहसोग
तः॥ तस्यार्थमंडपंश्लक्ष्णंयस्त्रैरत्नैश्चभूषितः॥ स्नग्दामपुष्पैः कर्तृव्यंस्कविचित्रंमनोरमं॥ भूमिश्चतत्रकर्त्तव्याचित्रबंधकराम
ला॥ आसनैर्भाजनैर्युक्ताहेमरौप्यायनिर्मिता॥ चारुरूपस्कनेत्रास्याश्चंद्रकांतिरिवोज्वला धिप्रमाभाषणैर्युक्तापीनोन्नतप
योधरा॥ प्रतीक्षंत्योयथातस्मिंस्तिष्टंतिबहवः स्त्रियः॥ सभृंगारामहींभर्त्तुतथात्वंकर्त्तुमर्हसि॥ राजमार्गस्कयस्त्रैः स्याद्यथास्क

 कुस्कमेयुन्नं॥सतोरणस्तुकर्त्तव्यंघंटाचामरभूषितौ॥ एवंसाजमदग्नेस्तुनिशाम्यवचनंद्विजः॥भविष्यत्वासनीतंचयद्दुर्वाञ्चनिबो
८८ धतत्॥भद्रोवाच॥फलंनिपरहेत्वर्थंययोर्षध्योद्रुमानघ॥नथेहसैत्वमंस्यर्थंनात्मनोभवितस्यच॥नावेक्ष्यंत्यात्मनोनाशंयंयोष
ध्योद्रुमाद्विजः॥परास्यापपत्तौब्रम्हन्तथात्वंचनपश्यसि श्रेवनेवेदनिक्षेपन्यस्ताहंविबुधैर्यदा॥तदेवत्तावकीयन्तद्दुर्वाषि
करवाणिते॥जमदग्निरुवाच॥सत्यमुक्तंत्वयाभद्रे साधवःसर्वसर्वदा॥विहायेचात्मनःसौख्यंव्यवस्यंतिपरार्थिनः॥ध्रुवंशरीरना
शास्त्वियतोजातरतःसदा॥दायेपरोपकारायतस्योवदंतिसाधवः॥एतदेवफलंभद्रेशरीरस्यतथात्मनः॥यद्दातीर्थेयस्कस्सा
धूनामुपकुर्वंतिदेहिनः॥एषएवातिथिर्द्देविभूष्टतःकृत्तद्दीरजः॥समागतोश्रमेनिष्टन्मयाप्यामंत्रितोधुना॥तस्यातिथे?
करुमोस्तिमृजत्वंजन्मयास्मृतं॥तर्प्पतांकामतोभद्रेगुर्वभ्यासगतोस्म्यहं॥मरुतादउ॥एवमुक्तातदातेसाभद्राजमदग्निना
यदवोचश्चतस्तंवन्नृणविंदोनिबोधमे॥८७॥ श्रीभद्रोवाच॥वाक्यान्ममगच्छमात्वंद्विजस्वेदंहेतोरवतीशे॥योग्यानिपुनस्तासे
शयाघरचनीसास्तजती॥यामेवभर्गोस्तद्दशगमलदीपयन्तयाननस्कर्गितं॥एषाप्रकृतीहउक्तेपरिचत्तौकुर्वंतिहिनकिंचि
त्॥अनिलादउ॥एवमुक्तातदात्तंचभद्र्यानृपकारणात्॥क्षणद्दिनिर्मितंकृत्स्नंयत्प्रागुक्तंद्विजात्मना॥ततस्तंनिर्मितंदष्ट्वासं
डपंसकमनोरमं॥चारुभिःसुश्रियैर्युक्तंरम्यमानोउदवासिनं॥भूयएवाहृताम्बर्घ्यजमदग्निरिदंमुने॥भोजनार्थंहिराज्ञश्चपु?
रिवारैर्युतस्यचं॥भक्षाणिविविधान्येवलेघ्यचोष्याणिवृस्नन्नाः पिच्छलानिसुरम्याणिसोष्णाद्रुग्नस्योदनंतथा॥पानी
निसुरभीणिहआप्यायनकराणिच॥दिव्यानिमधुराणिहलेपनंकामदीपनं॥कुसुमानिविचित्राणितांबूलंचविशेषत
कर्पूरादीनिसर्वाणिसुरभीणितनूनिच॥चित्रांशुकानिरम्याणिरम्याणिरत्नान्याभरणानिच॥भोजनोत्तरकालेतुदाना
र्थंतस्यभूपते॥सजाभद्रेत्वरात्कृत्स्नंउपयोग्यंचयद्भवेत्॥अस्मिन्भोजनकालेतुउक्तानक्तंचकामदे॥याद्दकुर्वैवनपा

DR. … MEMORIAL

तालेनमर्त्येनत्रिविष्टपेनाद्दृकुसजस्वतस्यार्थंहैहयस्यमहीपते॥चत्वारकन्यकाचान्याचार्वंग्यस्यसुलोचन॥प्रदानार्थंच
तस्यैवसचास्माकल्पिताशुभे॥एवमुक्तातदासीनोभद्रभद्रार्थकारिणी॥तथापिसज्ज्यपत्किंदुक्तंतस्यक्षणात्स्मृत्स्मृतं॥हृत्तसं
प्रेष्यतांभूयोविज्ञाप्यजमदग्निना॥नमितंसकलंवीक्ष्यआहूतोमुदयान्नृप॥आगत्यगोधनैसार्द्धंमुनिभिसोपिभूपतिःस्त्री
भिश्चसपदात्तभिस्तद्दिवेशसमंडपे॥प्रविश्यसकलंवीक्ष्यसुरभिर्निर्मितंमुहुः॥मंडपंचभ्रमन्राजाआश्चर्यमितिसोब्रवीत्॥
याद्दकुजाताक्षणार्द्धेनमुनेरियंसुसंपदा॥नक्वचित्तादशीमेद्यपश्येरितोपुनब्रवीत्॥भर्तुर्वाक्यमिदंश्रुत्वाप्रभावतीगुणात्वया
तदाननंसुनेत्राभ्यांपीत्वाहकृतवीरजं॥भूदेवाब्राम्हणादेवत्वंजपनेतिसंसपि॥तृप्तितंचसदातेषांनस्याद्यतःसुविस्मयं॥वि
शेषाजमदग्निस्तुस्वयंभुविबभूतले॥यत्करोतोषितोवित्रंख्यातस्तपोन्ततोद्विजः यावदेवंब्रवीत्सातुकार्त्तवीर्यपतिस्वकिंना
यदेवस्वयंतस्मिन्जमदग्निरुपागतः॥तमागतमुनिर्विप्रप्रहृसन्योऽब्रवीदिदं॥राजन्निनिपुनर्बोध्यनिषीदेहवरासने॥ततस्त
द्दचनात्सोपिआसनेहैमनिर्मिते॥आससादस्वयंराजाकार्त्तवीर्योभुजार्णव॥निषीर्ष्णेतस्यतत्पादौशाकवंतपरमासने॥का
मिनीभिर्मुनेर्वाक्याद्दारार्थ्योसोर्च्चितुंतदा॥कमलाविवकमलाभ्यांतस्यचरणौताभिरवलानिः॥संख्यारिलितोकराभ्यामशो
कानवमृदुदलाभाभ्यां॥तदत्रदिनकराभैस्तैरत्ननिकररागरंजितरौक्मैः चित्रांशुकोपरियुत्तेआसनेसनिषसादाश्चित्रा
सनेपरेप्यमलमणिकरणनिकरभीसुरेष्वेव॥नृपतयःक्रमशोहार्द्दीमरपतिमिवतदुपनिषेदुः॥येकेचिदनुचरापदातय
स्तेऽधमालेषुनिषेदुः॥विध्वस्तमोहजालमुनिवचनमादायसर्वेतु॥भुजंतस्तदनुपुनपर्प्पटकाद्यनेकविविधानिचबहूनि
सुरभीणिमर्मराणिसिनरक्तपीतजाभ्रष्टानि॥क्षीरोद्भवानिबटरसभुज्यादीनिकपोलभीवीणिदत्ताम्यनेकरूपाणिखंडपक्
वासुरभीणि॥लेह्यानिपुनर्भक्षाणिखंडखाद्यककोल्करसा॥अमृतफलविस्तिमिरक्ता सिंहकेसररसचटधामा॥उद्घारिकाव

गोस्तनलड्डुकस्तरिमिका[illegible]कस्तुवर्तीप्रावृतस्निघृतपूराश्चैक्षवपूराश्च फलापूरा:॥पुष्पावर्त्ता: फेनावर्त्ता सवर्ण कस्वापूर्व
स्तथाप्यार्थ:दधिवटकमंडक[illegible]दीरडयंप्यानेकभक्षाणि॥मधुरामूलकलवणतिक्तकटुकषायादीनिव्यंजनानितदा॥दत्तान्यालंकृ
कराणिककरभितनयाभिरव[illegible]भि:॥फलादिसंस्कृतानिच॥पानान्यमृतसदृशानिशीतानि॥तांबूलमंतेयमन्यस्यदत्तंकर्पूर
युक्तंमणिभाजनेन॥दिवाक[illegible]णेवरूराधिपस्यस्वयंप्रहर्षाज्जमदग्निनैव॥ततोशुभैर्दिव्यमनोहरैश्चतमेवाभूपंपरिधाप्यपश्चा
त॥रत्नैश्चदिव्येपुनरेवशुभै[illegible]भूषयामासर्चीकिपुत्र: रत्नैरलंरूपमुनिसदेवआकारयत्यांजमदग्निबालात्॥आभा
स्यचाग्निपुनरेवतस्यरूपो[illegible]माहृदुतनिंद्रतुल्यां॥जमदग्निरुवाच॥मयाद्यतवसख्याप्रचंडभुजदंडनिमित्तममलाया॥सर
स्वतिनिभेयंस्वेतिनृपनाम्नास[illegible]तियमल्लिकेशी॥प्रवालसदृशोष्ठविंवेदत्वमरिघ्रासरोजकरयुक्ताप्रसन्नवदनेह॥तथैवनृपया
न्या:श्रद्दोत्फुल्लमाला॥कन्ये[illegible]यातेनघराजनीत्वामतस्तनाभ्यांच॥स्वेतांगीविद्युल्लोपरा द्वितीयात्रिवर्णिमध्या॥पंचमपरात्रिती
यानितंबाभरमंथरातद्विदृश[illegible]॥स्वेतप्रभेतिनाम्नाहिसत्वानिमित्तंवेयं॥नाम्नायाष्टावदीपयंतीदिग्विचराण्पास्येहाराक्रांतस
यंतेसितमालेतिरत्नस्य॥अ[illegible]र्ण्येवसम्पकृतस्यख्याप्यचना॥मारितेदेवयन्नात्तासीरत्नसार्जुनस्यता:॥सादृकाप्रादात्या
श्चत्वारस्तरभिस्रुता॥स्तास[illegible]स्यपूर्वंचैवप्रवरसकुमार्यस्पष्टेनेर्नीलामलकिरणोद्वारैश्च॥आभ्यागतेत्याहयिमन्यगन्हेतिर
मुहुरस:॥तत्रैवगत्वाकुरुपाणि[illegible]गृतंमाहिष्मतींचारुपुरींलमाशु:॥दृशानितेसंतुमनोरथानियाहेतिचैवंपुनरेवचोक्त:॥आदा
यबालसहसैवसस्तासर्वाकुम[illegible]र्य:स्मरतुल्यरूपा:मुनेस्तुतस्यैवंऋचीकसूनोसमुत्कंतोहैहयवरसदीप॥प्रणम्यतंस:कृतवीर
जाशुद्विजंययौपूर्णमनोरथ[illegible]व॥तस्यैवमहात्म्यमुत्तमंचाभूभृत्सहाय:परिकीर्त्तमान:॥१८॥इतिश्रीका॰सहस्रार्जुनकन्याला

भोनाम॥पवनादरु॥चंद्र[illegible]जपत्ताकानांकार्तवीर्यस्वकांपुरीं॥प्रवंशोमुदयायुक्त:प्राप्यचालासभूभुज:॥क्रीडमानस्यनृप
तेस्तस्यामेवपुरीस्वकं॥बहून[illegible]न्यानिनीतानिराजक्रीडाविभोमुने॥चत्वारकन्यकायाश्चपरिणीतास्तुतेनवा॥धानिसार्द्धंपुन
र्द्वैचमुदयापरयास्थित:॥पुत्र[illegible]श्चतुष्टंचत्वारस्तासामेवनराधिप:॥चंद्रद्रा॥काग्निसूर्याभानजीजनद्भुजाण:॥महाबल:सवीर्या
स्तसर्वशास्त्रविदांवरा सर्वल[illegible]णसंयुक्तासर्वावयवसुंदरा:॥तेषामेवेंद्रासनस्तुश्वेतरख्यांलेकमानद॥तथान्योभद्रसेनस्तुश्वेताख्यं
चैवपप्रिरे॥भद्रासनोपिसंज्ञ[illegible]स्ततीयस्वेतमालया॥चतुर्थोधर्मपालश्चस्वेतप्रभांसतोभवा॥चतुर्थैतत्समुत्पन्नाश्चत्वारोबलशा
लिन: चत्वार:सिंहविक्रांता:[illegible]त्वार्येवरविप्रभा:॥ययोतैभाजनेपुत्रै: श्चतुर्भिर्बलवत्तरै:॥जेष्टेस्वरविभिर्नैवतथान्येसुतवीर्यत:॥
चतुर्भिश्चभुजैस्तुवंदेविपि[illegible]तामह:॥भुजै:शास्त्रैरिवेशानावाक्षणेवजनार्द्दन:॥बलेनबलहायदतीक्ष्णघेनुहुनाशन:॥भास्करे
वप्रतापाश्चदंडेनदंडिराडिव: [illegible]धेननिश्चतिर्यद्दृशोभीर्येणेवतोयराट॥वेगाद्वायुसम:सोहिश्रियाधनदोपम:॥प्रभुत्वाद्दिवई
शोनोमेरुस्थैर्यास्तथानघ.॥[illegible]वस्पतिसमोबुध्याकांत्याचंद्रमसोपम: देववद्भूभृते:सार्द्धनितंबिनीभिरावृत॥पुत्रैस्तुवसदोसो
हितिष्टसास्थानमंडपे सप्तद्वी[illegible]वतींचोकंपुत्रजन्मतथान्वित:॥पालयन्धर्मतश्चैवमहायज्ञपरायण:॥वाजिमेधसहस्राणांदशा
नांपरियाजक: अनष्टद्रव्यता[illegible]ज्येस्थानलोका:२नकारक॥परोसीतिसहस्राणांमंतेद्वानामकंटक:॥कृत्वाराज्यमभूत्तस्ययाद्व
कलादग्नियोवधी:॥तरणीज्य[illegible]द्ध — — — स्थानेवंबहुभिर्वृत:॥कथाभिर्देवचर्चाभिस्तिष्टन्संस्मारपूर्वजं॥स्मृत्वाकथांतरंप्राप्य
कार्यवीर्योमहामति॥जमद[illegible]प्रभावस्यपपृच्छकारणंसदा॥कार्त्तवीर्यउवाच॥यदातत्रऋचीकेननिर्मितंमंडपंमहत॥भोजनं
चाप्यनौपम्यंस्त्रियश्चबहव[illegible]कृत: तदाप्रभृतिस्याश्चर्यंहृदयेदोलयद्भृशं॥अद्यापिवर्त्तनेभूयश्चकारेनिकथंइदं॥पश्यामित

कालिका पु. न्त्रंयुष्माभिर्दृष्टंयत्तत्मनोरमं॥सर्वसस्यंध्रुवंकिंवाश्रणाद्धनिर्मितंतदा॥दृष्ट्वातदद्भुतंदिव्यंयनच्चित्रंममानघ॥भूयो२नुसंधानंकरो
१०१ मिविस्मयान्वितः॥पश्याम्येतंगमिथ्यामिंतत्कृतस्यनृपोत्तम॥स्मार्यतांनूनमालोक्यकार्य्यमेतन्महीभृता॥ततस्तद्वचनात्तेस्तुरुक्तो
सौनृपकेसरी॥नास्माभिरितितंनैवदृष्टंकिंचिदपूर्वकं॥भूयोपिस्वस्तिकंसोहिचित्रबुद्धिमहामतिं॥पप्रच्छपुरोहितंनाम्नादा
नेचचित्तक्षोभकं॥कार्तवीर्यउ॥ब्रम्हन्कृतहमत्तेनदृष्टंयदित्वयानघ॥जमदग्निप्रभावस्यकारणान्मुनिसत्तम॥आहतन्मन
सामेदंकिंचित्त्वामाभिभूपते॥दृष्टंचापिमयातत्रयत्पृष्टंचत्वयाद्यतत्॥पुरादेवैर्महाभागकामधेनुरनुत्तमा॥जमदग्नेपु
राणस्यनिहितेतित्वयाश्रुतं॥दृष्ट्वाचसुरभीमप्रासाविजनेवनोऽर्चितागंधपुष्पाद्यैः॥सर्वश्वेतामनोज्ञला॥नूनंसाद्विप्र
भावस्यजमदग्नेर्महात्मनः॥भविष्यतिनसंदेहोपताकाध्वजसंघुष्टंतोरणैश्चैवजितं॥प्रार्थतादवसंभूतदुरूतोगोषुमंडलं॥तत
स्तेताप्रियास्वेवैउत्पन्नागौसमीपतः॥तेनोत्पत्त्यांस्वकांराजन्यनजानंतिसंस्थिताः॥ताएवनजानंतिमंडपेयास्थियस्थिताः
आसांहितयवार्याणांदत्तावैभूम्यकर्म्मणि॥विद्धितद्धोकृतंराजन्पश्यमेतन्निशेषतः॥ततस्तद्वचनंश्रुत्वावामनस्यमहीप
तिः॥अनुलोममुवाचेदंसत्यंतद्यस्मृतंतया॥गौरत्रत्याप्रभावोयंहृष्टमस्माभिचाद्भुतं॥एतत्तुल्यंनपश्यामिअनुलोमद्वि
तीयकं॥मुनिर्विप्रवनेतिष्ठद्धोरत्नेनमहाधियः॥किंकरिष्यतितेनासौतस्यतद्ध्यर्थसंस्थितं॥नित्यंचार्थवतीसानुअनु
लोमगृहेस्थिता॥राजवेश्मनियोग्यातुअस्माकंद्विभवेद्यदि॥आहभूयोऽनुलोमोऽसौतमेवकृतवीर्यजं॥विपरीतमितिविं
प्रहैहयंबाहुकाननं॥अनुलोमउ॥सत्यउक्तंत्वयाराजन्रत्नैर्मत्तकरोतिच पुत्पन्नैर्विविधेरास्तेपरिग्रहविवर्जितः॥स्फार
न्यस्तायतःसातुनिरीहमथनेनृप॥तिष्टतेतत्समीपेतुमङ्गाभर्त्तुरनिंदिताः - - - - - - - - - - - वीर्ययद्यस्तिवा १०१
स्वेपरिवेष्टदायांवांछंतेदार्हसिरिचीकपसंज्ञं॥रक्ष्यनुभूतंकुरुबंधगर्भी॥तयासिकोपंयदितामदानाभूयस्त्वमनर्हाऽसि

तदाद्विजस्या॥संप्रार्थनायाहतकामधेनुंअरुंरिचीकस्यत्थवानरेंद्र॥६४॥इतिश्रीका०कामधेनुहिंसनोनाम॥अनिरुद्धउ॥एवमु
क्तस्तदातेनअनुलोमेनसंद्विज॥पपृच्छकार्त्तवीर्योसौगर्गयत्ततश्रृणुधर्मे॥भगवंतोस्पृहातीवकामधेनोर्विचेष्टितं॥दृष्ट्वाप्यर्थनहेतो
स्तांकिंकरोमीतितंब्रवीत्॥अनर्थत्वमिदंश्रुत्वात्रिकालज्ञोमहामुनि॥वाक्यंधर्मसमायुक्तंगर्गोब्रवीत्श्रृणुध्वतत्॥गर्गउ॥अचदातो
सिद्धास्त्रेषुतीत्वामत्यास्तथैवच॥धर्मेषुचैवंचार्थेषुकृत्स्नेनहैहयोत्तमः॥उवाचध्यहियत्कृत्स्नंकार्येकार्यविदांवरः॥तदिदंवदनंतेद्य
स्तचीवहस्येयथा॥इदंपृष्टोस्यहंनेनअनुलोमेनमुनीश्वर॥विविकंनिश्चित्यसम्यक्श्रृणुराजन्वचोमम॥जमदग्निमहातेजातपस्वीच
जितेंद्रियः॥नार्हसिप्रार्थनामांत्वांनयोग्योमनुमर्हसि॥सप्तद्वीपतीधात्रीवुस्वकांतेदरिद्रता॥मतिस्तुविपरीतातेयेनयाचितुमिच्छसि
प्रायास्तुद्विजेंद्राणांदत्तागावःस्वरूपका॥सर्वैस्तांश्चद्विजेराजन्कथंयाचयमेधुना॥हयमेधायुतंपूर्वंत्वयाज्ञुषंसुपुष्कलं॥त्वयाद
त्तानिदानानिलपस्याध्यायधीमतः॥पितरंचापिरिचीतंभार्गवंवशवर्त्तिनं॥क्षत्रोभूत्वानुभूयस्त्वंगांतुयाचितुमिच्छति॥वनानिवे
यदत्तानिवस्त्राणिविधानिच॥यदिदंयत्त्वयाहीनिप्रार्थ्यकामैर्मुनीप्सितं॥अनष्टध्वयताराज्येत्वदीयैर्यस्यचाधुना॥न्यासापह
रणेमत्त्वउद्यतोसिकथंवद॥नयुक्तमीदृशंकर्म्मकर्त्तुंतेपृथुतेजः॥दानेमानेतथायुद्धेत्रैलोक्येसचराचरे॥यदिमेकुरुषेवाक्यंहि
तार्थमात्मनोबुधः॥मायांभयस्वजांबुद्धिंत्यजत्वंमोहदायिनीं॥कार्तवीर्यउ॥यदिमेकुरुषेवाक्यंहितार्थमात्मनोबुधः॥मायांभज
त्यजांबुद्धिंत्यजत्वंमोहदायिनीं॥कार्त्तवीर्यउ॥यदुक्तंचत्वयाब्रम्हन्तत्तथेतिनचान्यथा॥कुतूहलंहिमेब्रम्हन्वियोजयतिगां
प्रति॥प्रार्थनायममोव्यर्थस्तेनाहंतंद्विजोश्वरः॥ममेयंवर्द्धतेबुद्धिःलक्ष्येहंयदितांविरुः॥अयतानिस्करम्यानिकरोमीतियतस्व
मेवगौःकर्चितितंकृत्स्नंअर्चिताप्रार्थितावया॥ददातिमत्स्यहंब्रह्मन्मनोवांछाचमिच्छति॥राजवेश्मनियोग्याहिसंदेवेतिमति
र्मम॥तावदहंप्रपश्यामिप्रार्थयन्किंवदेत्तनु॥जमदग्निरिचीकोऽसौसत्यवतीसुतोत्तमः॥अवश्यंप्रार्थनीयोहिममासोभा

 गवोत्तमः महत्कौतूहलं ब्रम्हन्वर्त्ततेमम सांप्रति ॥ अनिलाद उ ॥ अथैतद्वचनंश्रुत्वाकार्तवीर्यस्यवामनः ॥ लक्ष्यसेममवाक्यं
 नैवमन्यसे ॥ उभाभ्यांकारणाभ्यांवजामात्रादपिहेहयः ॥ युक्तमविग्रहाद्दातुंतदानस्येतिमानदः ॥ युक्तमुक्तमनेनेति
निर्गम्यतत्रकाननात् ॥ भुक्तोभूयश्चहृष्येदं अनुलोमंब्रवीन्नृपः ॥ कार्तवीर्यउवाच ॥ त्वमेवयाहिविप्रत्वं जमदग्निंसमीपतः
त्वयाचविविधैर्वाच्यःप्रार्थ्यतंयेनतत्कुरु ॥ बोधार्थंजमदग्नेस्तु अनुलोमोमहामुनिः ॥ कार्यायकार्त्तवीर्येणप्रेषितोहिम
हामुनेः ॥ दृष्ट्वाप्रमाणम्यसंगत्वा अनुलोमोब्रवीदिदं ॥ जमदग्निरु॰ ॥ स्वागतंतेमहाभागचिराद्दृष्टोसिमानद ॥ कुशलाकंस
दाकारुसुपविश्यायआसने ॥ किंकार्यंप्रेषितोयेनतुसत्वरं ॥ अनुलोमउ॰ ॥ यदर्थमिहतेब्रम्हन्कार्त्तवीर्येणधीमता ॥ शृ
णुमेगदतोवाक्यंसमीपेप्रेषितस्तुतत् ॥ आस्तेसोकुशलीराजात्वत्स्मरणाच्चविशेषतः ॥ ताश्चैवदेवजन्मार्थंसंततंतेनैवमादे
ने ॥ ताएववस्तुभाब्रह्मन्तास्तुसाक्षादपिप्रिया ॥ कार्यमेश्रृणुब्रम्हत्वंइदंत्वामिहसांप्रतं ॥ कुतूहलादिदंसम्यक्जानाश्वेनतद्वा
तव ॥ गौरीयंकामधेनुर्यातपश्रियमनोरमा ॥ तांप्रयच्छेतितेनोक्तायदितेनास्तिवैभिदा ॥ इत्येवंवचनंश्रुत्वात्वारिरंसोवि
स्मयान्वितः ॥ अभिप्रेतंनरेंद्रेणभूयःकिमितिचिंतयन् ॥ स्फुरतीदंममेहाद्यवामकंनयनंमम ॥ कलहंपश्यतेनूनंकार्त्त
वीर्यप्रजल्पनं ॥ अविचार्यदविमुक्तंहि पशतेनकथंद्विज ॥ तावदेतद्द्विजानानिनिक्षेपोयंसतिष्ठति रागेसानिचकार्याणि
कदाचिदपिश्रेयसे ॥ कुर्वंतिसाधवोनूनंसर्वथैवेतिमेमतिः ॥ भवतिदुःखायनचात्रमिथ्याउद्विर्दहस्तुभिरजस्त्रमेव का
र्याणि रुद्धत्यस्यसमंकृतानि अमोमयानीवकृतपूकानि ॥ एवंमायनंबाहअनुलोमंमहामतिः ॥ विस्मयाद्विमनोभूत्वाजम
दग्निरिदंवच ॥ नैवदातुंसमर्थोहमेनुनांधेनुमनिंदितं ॥ मामयंभवतेनैवकरनिक्षेपणंवद ॥ नचनिक्षेपलोपंतुदृष्टंस एवं१०२
द्भिःकदाचनः ॥ इदंदेवैकनिक्षिप्तानाहंदातुंसमुत्सहे ॥ निक्षिपंलेपयेद्यस्तुगूढधीरस्यचेतसः ॥ सयातिवैतरणींघोरांपूयक

र्दमवाहिनीं ॥ निक्षेपहारिणेयेच येचैवानृतवादिना ॥ तेपितत्रगमिष्यंतिपरस्वंयेचहारकाः ॥ नोदेयंदातुमर्हेहिंवदंत्येव
मुनिःकिलः ॥ न्यासोयंत्वमिनोगत्वादेवानामितितंवद ॥ इत्युक्तोमुनिनासोहिकार्त्तवीर्यस्यनोदनात् ॥ जमदग्निंशुभैर्वाक्यै
रनुलोमोब्रवीत्पुनः ॥ निक्षेपेतित्वयाप्रोक्तंदेयानांकिलधीमता ॥ कोदोषस्याद्भवत्येवंन्यासंत्वमपितांकुरु ॥ यथामेरौपुराते
वैनिहिताकामसुंदरी ॥ तथात्वंनृपतेस्तांतुन्यासभूतांनिवेशयं ॥ ननेदातुंस्पृहावास्तियदिस्तर्यात्मनामुने ॥ तदेवादेवरूपेणत्वंचै
वतस्ययोजय ॥ नान्युदेतितवानिंद्य याचत्कार्यंचसानघा ॥ तिष्ठत्वत्युद्गतेत्वंतावदेवागमिष्यति ॥ जमदग्निरु॰ ॥ शृण्वत्वनुलोम
तत्वेनयेनसाप्रेषयाम्यहं ॥ होमधेनुरियंविद्धिहोमार्थंनिहिताकरैः ॥ नचैवहव्यकव्यानिअनयारहितानितु ॥ वहंतुदेवदेवानि
ज्ञानितेनप्रेषयाम्यहं ॥ अनुलोमउ ॥ होमार्थे ॥ यदितेकार्यंधेनुभिर्मुनिपुंगव ॥ तदागवांसहस्राणि अनेकानिसदास्यंति ॥
वहंतुहव्यकव्यानिनहिगोभिर्विनातव ॥ रुद्धास्यंतिसर्वकर्म्माणिसत्यमेतन्मयास्मृतं ॥ जमदग्निरु ॥ गौरियंरूपमायातिच
रित्वाचिजनेवने ॥ किमन्यैर्बहुभिर्ब्रम्हन्नकुर्यात्कोपनंमम ॥ अनुलोमउ ॥ गोपार्थंमन्नृभृत्यानिउर्वीवासवनार्णवं ॥ राज्यंवसेकुलत्वं
हितदास्येतांप्रयच्छतु ॥ जमदग्निउ ॥ किमन्यस्त्वंब्रुवस्तेदंकिमन्यैसदृशाममहेमरत्नैश्चनागाद्यैर्गौरीयंब्रूहिनत्वतः ॥ किंकरोमिए
व्याहंकिंवारत्नैःकिमंशुभैः ॥ धेनुभिर्बहुभिःकिंवाकिंवाभटैप्रयोजनं ॥ उर्वीरत्नानिवस्त्राणिएषाए। वह्निधेनवः ॥ अन्यानीयारन्यपूर्वा
णितानिमेनात्रसंशयः ॥ अनयैवैकयामेहंकार्याणिकृत्स्नशोनघ ॥ क्षणादेवभविष्यंतिकिमन्यैर्बहुभिर्विदः ॥ ददातिसततंसोहि
दानानिविविधानिच ॥ कस्मादकप्रलब्धश्चविप्रोयःकृतवीर्यजः ॥ अनुलोमउ ॥ स्नेहाद्यदिबलाद्वापिस्वकरंमन्यचार्जुनं ॥ नयेतां
तंतदातस्यकिंकरिष्यसिमेवदः अथवासत्यमेवैतद्ग्रहणहानिमहीपतिः ॥ नेवमुंचतितद्ध्राहंयावदेनंनपश्यति ॥ एतस्मात्कारणाद्
त्मिस्वरूपंविदितंमम ॥ हैहयस्यद्विजश्रेष्ठमयोक्तंकुरुत्वान्यथा ॥ जमदग्निउ ॥ यद्यपिबलात्सोत्स्वकरंमन्यनाकिलः ॥ नयिष्य

 नपिष्यतिकार्यस्तुनन्नूनंनैवशोभते॥ नचहर्तुंबलाद्धक्तानूनंरामोपिकुप्यति॥ नीतापिनैवसातिष्टेसत्यंविद्धिमयास्मृतं॥ अहोकष्टंम
 हाकष्टं आरब्धं हैहयेनतु॥ तस्येषानहिमे ब्रम्हन्नबुध्यानुभविष्यति॥ मांदर्शयतिरत्नानिइलान्वसाधनेन्नृप॥ नपश्यस्यात्मनिर्वा
णनाशं वयदुपस्थितं॥ नतथाहित्वयाकार्यं यथाकुप्यतिमेक्रतः॥ अलंतं बहुनोक्तेनयाहिगत्वावदस्विदं॥ पवनादउ॥ युक्तया
कयापिम्नास्माकं नदत्तास्कबलीनिसः॥ यास्यादेशंप्रय त्वंजमदग्निलथाब्रवीत्॥ याहित्वक्कततस्तेनध्वस्तमानसमिंद्रिराट्॥
आश्रमात्कार्यस्ययपोवासंमहीपते॥ तदासवेगान्मनसोऽजन्मासंचिंत्यमानःपरिखिन्नबुध्या॥ नज्ञायतेस्मिंसाकिमथन्नूनं
भविष्यतीतिद्विजराजयोस्तु॥ इतिश्रीका॰ कामधेन्वानयनानामाध्याय॥ ॥पवमादउ॥ आस्थानस्थस्यतस्यैवहैहयस्यतदामु
ने॥ मुखमग्नेनम्लानेनतदग्रेप्राप्यसंस्थितः॥ वीक्ष्याग तंनरपस्तंतुचंद्रंचान्हिषमध्यगं॥ म्लानानन्नःकथन्वास्थायमुपविशेतिचा
ब्रवीत्॥ निषसादतदायाकात्कार्तवीर्यस्यसोमुने॥ भवनधैर्येणुलोमश्वस्वेदं गच्छन्मुहुर्मुहुः॥ दृष्ट्वेमंविमनंदूतंअब्रवीद्धाहुकान
नः॥ नजाताकार्यसिद्धिस्तिमुखादेवोपलक्ष्यते॥ ततस्तद्वचनाब्रम्हनात्मनश्चमुनेरपि॥ यद्वृत्तंजल्मनं कृत्स्नंतस्यनेननिवे
दितं॥ जमदग्नेयचाक्रुत्याहूयमानेनयोत्तमः॥ वन्हिवदनुलोमेनज्वलितोर्यद्धुनियथा॥ निशाम्यस्मयमानोऽसौगर्ग्यमानन
पंकजं॥ अलोकसानतद्वाक्यंहैहयःकुपितस्तदा॥ आलोकयंतंनरराजराजेदृष्ट्वासगर्व्याहयद्ध्यतल्वं॥ तंचैवबाह्वार्चनमध्यगं
चश्रुणुतेहकृत्स्नंगदतोममैच॥ यद्योतयंयस्तुरुषंभविष्यकिंपद्यासित्वंगृहराजचंदं॥ आस्यंवद्दूतस्यनचैवतेनउक्तंचनूनंकल
हस्यमूलं संतप्यमानंतदमलंवीर्यवन्तेनचोक्तंस्खलुतस्यवीर्यं॥ शक्तिस्तवाद्यप्रसमीक्ष्यकार्यंत्यक्तंकिमस्तिभ्रमभूदबुद्धे॥ अप
त्यहेतुं ध्रुवमेवविष्णोर्मात्वंरिचीकंपरिकोपयस्व॥ हेतोर्विनाशायतपोन्नतंतं मद्वाक्यमद्यापिकुरुप्रसीद॥ सद्योगिनेवप्रवि
क्तहेतोर्द्दहंहिनूनंपरिमोर्यजेन॥ यैलोर्वयमेनसवनंविरुध्यम्यापूरितंनेत्रासासमस्तं॥ देवारिकलास्तमनादिधर्मस्त्वमेवंयद्रा

प्रथितोधरायां॥ निचर्त्तयत्वंअनयस्यचास्यंप्रनिष्ठुत्तधर्मात् इत्येवमुक्तःससहस्त्रबाहुहितायगर्गेणतदामुनींद्रः॥ अयुक्तमुक्तं
जग्रहेन्चनवृत्तद्दवचोभिश्चसूरिः॥ ततःक्रुद्धेनतेनाशुहंससेनेचिनामतः॥ मातुलःकार्त्तवीर्येणरदमुक्तोद्विजोत्तमः॥ का
र्त्तवीर्यउ॥ हंससेनत्वयातातयदेतत्कार्यमुत्तमं॥ गत्वातस्यसमीपंवैसाधनीयंहिमन्नतः॥ नैवदद्यद्यदासोहियाचितस्यमु
हुर्मुहुः॥ बलादाकृष्यतांधेनूंगत्वानेतुंत्वमर्हसि॥ पवनादउ॥ एवमुक्तोययौब्रम्हन्नन्नयावत्पमुपवेगतः॥ गौरथंहंससेनोपिस
साधनपदातिभिः॥ गत्वानुयाचितस्तेनसमुनिप्रायसोद्विजः॥ प्रार्थितोपिददौनैवतस्योपायैस्कृतांपुनः॥ अदापिनंमुनिंदृष्ट्वाया
चमानंसवैततः॥ हत्यानादिश्यतेषांतुजहारतांयशस्विनीं॥ चरंतींविजनेरण्येयच्छिन्नास्तृणंतदा॥ जग्दहुर्हंससेनेनयमुरा
दायवेगतः॥ हंससेनोपितांज्ञात्वानीताभृत्यैस्तुकामदा॥ ययौमुनिंनमस्कृत्यनभाषतकरेणवै॥ एवंतद्वचनान्नैस्तुआक्रोशा
नताडयन्मुहुः॥ आकृत्यगुरुवन्नीतासाधेनुर्हैहयाग्रतः॥ दृष्ट्वानीतांतदाहृष्टोयेश्चैवसाहृतातथा॥ बंधयध्वंसतान्भृत्या
न्हैहयस्त्वेदमब्रवीत्॥ नैरेबवचनात्तस्यदंडेनाताडकारुभिः॥ नीतासाबंधनायैवगोशालामम्नतोद्भवां॥ दृष्ट्वाथदंडघाता
नितयापिचिंतितंत्विदं॥ कस्मादेतेप्रहारैस्तुकारणात्ताडयंतिमां॥ नाहंदत्ताद्विजेंद्रेणजानामिदंडशासनात्॥ तस्माद्गत्वामुनिंतं
चपृच्छाम्यहमनुत्तमं॥ दत्तावाकिंतदावेतिद्वावयंविदितंभवेत्॥ चिंत्येवंसामुनेरग्रेश्रृंगाभ्यांपादघातनैः॥ आहतास्ताश्च
पश्यतः॥ अथतांसोगतांदृष्ट्वाहैहयान्पतीन्पुनः॥ गतायःपश्यतःसर्वान्ब्रम्हन्हेतिचाब्रवीत्॥ भूयैवचचनात्तस्यगता

कालिकापु॰ स्तेर्जुनसैनिकाः तन्मार्गान्मार्गमाणास्तुमुनेराश्रममुत्तमं साप्रिया कामदाधेनुः संप्राप्यायामभर्द्दिताः रुदमानानुतैर्दृष्टैर्जम
१०४ दग्नेः पुरः स्थिताः परित्यक्तेतिभाषंतीं किंवैगुण्यंमयाकृतं अपराधोथवानित्यं एतन्मेवक्तुमर्हसि नप्राप्ताहोमवेलायांकिम
हंतेविधायिनी यानाहंपादमूलाभ्यांतयासत्यवतीकृतः नीताहंन्वप्रहृतैस्तु॰ ताड्यमानावनेचरन् आकृष्याकृष्यशृंगाभ्यांकर्णाभ्यां
चविशेषतः दृष्ट्वातुसुरभींतांतुरुदतींपुरतःस्थितां जमदग्निरुवाचेदंकरुणंकरुणान्वितः नाहंत्यजामिभद्रेत्वांनहृवत्सम
पराधिनीं नचवैगुण्यतावास्तिसदात्वंमेहितैषिणी बलवान्कार्तवीर्योहिक्षत्रियोबलदर्पितः नयेत्वांसोबलाद्भद्रेवदस्वकिं
करोम्यहं अथतेमार्गणास्तस्याश्रुत्वंताभ्यांपरस्परं संप्राप्ताःसर्वएवैतेएषांएवेतिभाषतः दृष्ट्वातुतस्याग्रगतांचधेनुंरिचीं
चसंत्रस्ययुस्ततोश्वः यत्रागतास्तत्रतदैवसर्वे आदेशहीनाःपुनरेवनीताः॥ इतिश्रीका॰ सुरभिहरणंनामाध्याय॥ अ
निलादउ॥ ॥गतार्थाग्रगतोवीक्ष्यकामधेनुंमुनेर्मुनिः यदुक्तःकार्तवीर्यासौतैस्तुगदताशृणुः साधेनुरग्रतस्तस्य
रिचीकस्यमुनेःप्रभो निष्टतेश्रुवमाणेवरुदंतीकरुणंविदः श्रुत्वेदंवचनंतेषांनाहकिंचिन्नृपोबली तेषांमुखानिपश्य
नः श्वेतावांगोःकृताश्वयाः निरीक्ष्यक्रोधदीप्तेनतएवोक्तोमुनेस्त्विदं युष्माभिर्मेनकामंहिव्रजध्वंपितुरंतिकं यूयं
तस्यमुनेर्नित्यंवर्णयध्वंममाग्रतःगुणान्सोहंगुणानांचवर्णनंचकुतोमम आर्थर्थितोमयासोहिनकिंचित्किलगो १०४
पयेत् सततंमाकवध्वैवंभुयंतेगदितंकुलः इत्येवंसततंतास्तुकार्तवीर्योमहीपतिः कंठौस्मेरुषेरुक्षैवाक्यैर्निर्भर्त्स

येन्मुने॥ एवंनिर्भर्त्स्यमानास्तुचत्वार्यवनशक्नुवत॥ द्विनैकस्मिन्ययुसोदुंतास्तस्यपुरुषोग्गिरः॥ पितुरंतिकमासाद्यआ
सीनस्यचतास्त्रियः॥ निवेदुस्तेनमस्कृत्यजमदग्निमहामुनिं॥ किंकार्यमागतावत्साक्वध्वंगोस्कृतामम॥ विषण्णवदनो
म्लानांवीक्ष्यतासाब्रवीदिदं॥ उचुःस्त्राकपत्राक्षाःपितुर्वाक्यादनंतरं॥ नम्यांजलिकरैर्बध्वीरदंयतन्निबोधमे॥ यदारभ्यव
यातस्यनदत्तास्मातुनेश्वरी॥ तदारभ्यसर्वंब्रम्हन्नलभामोमहीभृतान्॥ निर्द्धारितांस्मनेनाद्यभर्त्सणंहेहयेनतु॥ भवव्रतपते
ब्रम्हन्नागतापादमूलतः॥ रिचीक्याह॥ क्रीडयन्मातुरास्त्वतिष्टत्वमुदिताइह॥ गमिष्यतियदानुष्टितदायस्यधर्मकृताः॥
पवनादउ॥ अथतास्तुगत्वांज्ञात्वागोजजानभृतधीयजे॥ ततुत्रा॰ दनिंद्रसेनादीनवज्ञांसचकारहः॥ तस्मादपिनिरुष्टोतान्य
त्र्यतिस्मनरोत्तमः॥ परुषवदतेत्यर्थदृष्टेकोपंचगच्छतिः॥ ततस्वेपींद्रसेनाद्याज्ञात्वाभावंपितुस्तदा॥ पप्रच्छतंद्विजंगर्गमभिन
म्यपुरःस्थिताः॥ त्वमस्माकंकुलेनेतासर्वज्ञोऽसिमहामुने॥ यद्यद्वदितंत्वयाब्रम्हन्तत्तज्ज्ञातंनचान्यथा॥ हितार्थमद्यचास्माकं
कृपयाभक्तवत्सलः॥ प्रच्छामोवयमुद्विग्नायत्कृत्स्नंवदतःप्रभो॥ जातेतुसंशयेब्रम्हन्देवापिकिंकुतेनघ॥ मुनयोपिहिरुवं
तितेनतेशरणंगता॥ जजउदग्निप्रकोपेनवयंसर्वेविवासिताः॥ पित्रामेकार्त्तवीर्येणयत्कर्त्तव्यंब्रवीहिनः॥ स्वधर्मात्प्रच्यते
ब्रम्हनगुरौकोपंप्रदर्शिनः॥ जनित्रींमातुरस्माकंचिंतयंतस्यतिष्ठति॥ दृष्टेकोपंसमायांतिदृष्ट्वाग्राभूस्वतुषपि॥ अरुणाभ्यांमु
दीनाभ्यांचक्षुर्भ्यांनेत्रपश्यति॥ दृष्ट्वएवंतदातैस्तुसमुनिर्मुनिपुंगवः॥ अनागतंप्रपश्येदमब्रवीत्तांहितायवैः॥ गर्गउ॥ अतऊ

 प्रेभुभंनैवपश्यामिक्षत्रजातिषु॥कार्त्तवीर्यादितोयावत्पुरुषाणामेवविंशति॥ग्रस्तोद्यतकरायेच परशुरामस्यचाहवे॥युद्धंदास्यं
१०५ तितेनृतंयास्यंतियमसाधनं॥अतोहिताययुष्माकंवलुर्णयद्ब्रवीम्यहं॥निबोधध्वंभृवंवत्साभवभद्गिपृच्छतोमम॥अस्त्रादितेन
यावद्वृत्तिंचाद्यचाप्रायास्यामितिचान्यांस्वर्गयांत्यजगोजज्ञा॥तदस्त्रभयसंत्रस्तायेचान्येक्षत्रजातय॥पितुर्यमितितेतुर्भ्यू
वृत्तिंचयास्यंतिचापरां॥लयितंकार्त्तयेणक्षेत्रंचैवात्मना सह॥सत्यवतीकृतकोपाज्जमदग्निर्विशेषतः॥युष्मन्मातुर्जनि
त्रीतांयावदाहर्तुमद्यतः॥तस्यांतावदहंयत्तद्ब्रवीमिकर्तुमर्हथि॥जमदग्निसुतोरामोहिमालयसमास्थतः॥ब्रजध्वंशरणंत
स्यश्रेयसेसंहर्षेवेन्हतं॥पवनादउ॥श्रुत्वंवचनंतस्यगर्गस्यकार्त्तवीर्यजाः देवज्ञस्यर्जुनरा -- नराद्रारणंययुः ततस्ता
नृगतान्द्रात्वासएवनपसत्तमः भूयोपिवत्सरे -- यैतुंप्रतिसमुद्यतः गच्छनृधतिष्ठन्स्वपन्जाग्रहेत्हृनृतदाराभ्यमु
नेर्गिरा यस्मिन्दिनेस्मृतातेनरामप्रतिनविस्मरन् भूयोपिप्रेषितस्तेनसचैवतुलोमुनीतांधनुंमपहारायजमदग्नेपदं
मगतः नभाषयद्द्विजंतंचचरंतींविजनेवने वात्स्यतैवगतस्तत्रभानिष्ठतेन्दपः ससंभानंन्दपंदृष्ट्वातमेवहंससंज्ञकं सा
रिवीकामुपाधीवजगामकामदानघा एवंसोभ्येतिविप्रेंद्रनीताहंताड्ययेनवै भूयोपिरक्षमेब्रम्हन्नितिसाप्राप्यतं
ब्रवीत् तामब्रवीद्द्विजसापिरिवीकोभार्गवोमुने रक्ष्येहंत्वांकथंभद्रे बलिष्ठातक्षत्रियादिति एवमुक्तातदातेनसाधेनू १०५
जमदग्निना भूयएवाब्रवीत्तंचयत्ततश्शृणुब्रुवन्मम क्षत्रियोबलवानीतिनैवत्वंवक्तुमर्हसि धिग्बलंक्षत्रियाणांयद्ब्र

म्हतेजोद्भवावलं॥आदेशंदेहिमेब्रम्हन्पत्रपाद्यचार्जुनंचमूं॥प्रापयामिक्षयंयाम्यंपश्यमानस्यतेनघ॥ नदृष्टंकिंत्वयाब्रम्हन्
नीतोराजामहाबलः॥यस्यपुत्रःपृथुर्वैश्यःकोपाद्धोहिंजेक्षणगत॥याकुशस्त्रोद्यतान्विप्रान्स्वधर्ममनुतिष्ठतः त्रैलोक्ये
उपकुसेवकःपुमानजीवितंवहेत॥गोधेयस्तत्कृतस्यैवविलयंकिंचविस्मृतं॥वशिष्टवचनाज्जातंयत्तत्करविमोक्षणात्॥ नदृ
ष्टंकिंत्वयाभूयःसागराणांक्षयाकृतं॥जातंसत्यवतीपुत्रःयद्विप्रतेत्रतेजसः॥ब्रम्हतेजबलाद्ब्रम्हन्नूनंजगत्त्रयेष्वपि॥अधि
कंचैवतुल्यंवान्यत्तंनाभविष्यति॥एवमुक्तस्तयाभूमोहूयमानेनचेनसा॥कुरुष्वितिचतंप्रोहयथेष्टमितिभूयसः॥अभिद्रवंति
येम्लदास्त्वांभद्रेहेतुवर्जिताः॥तान्त्वेवहुरारा॥चारान्सृदयस्वममाज्ञया॥विसर्जितासेप्सितकामदागोसंवीक्ष्ययत्तान्कृतवी
र्यजांश्च॥निर्गत्यतूर्णापरितमुस्त्वीनुद्विजेनैवजामकोपात्॥सावीक्षणदायतसंज्ञितांश्चचाह्वानंसंज्ञोद्विजवीरमुख्यां॥तदा
स्तंद्दृहसमारुह्यैधीरायगोधांगुलिचर्मविद्वान्॥तदंतरेहैहयसैनिकापिप्राप्तास्तदापरिमार्गमाणा॥तानेवचिद्यायुत
सैरवयाश्वहस्त्यश्वयानेविविधैर्धनतारगान्॥संप्राप्यपश्यंततनतोवृतांताः समुद्यतास्तैर्ज्वलितानलाभैः गजाश्वगैःकार्मुक
बाहलहस्तैःर्गगज्ञमानैर्नवमेघशब्दैः॥दृष्ट्वाबलंचाद्भुतमप्रधर्ष्यंनद्वंसंसैनेनतदार्जुनस्य॥संप्रेक्ष्यदूतंनरसैवतस्यस्मृतंच
युद्धायसमुद्यतंहि॥ सदूतवाक्यंकुपितोनिशाम्यरूत्वाग्रहस्तामतनुप्रदाच॥रूत्वानुत्वंन्हतमेष्यसित्वंगत्वाब्रवीहितितमाह
राजा॥ आवेदितंनृपतिनैवकोपात्वन्तस्यतेनापिसमस्तमेतनत॥ तद्दंसकेतुनोहिगत्वादूतेनवासाहतंचसम्यक्॥श्रुत्वा

कालिकापु॰ चचक्रासिगदाप्रहारैर्जन्हश्चैवज्वलनप्रकाशैः गन्हश्चगन्हमितिप्रजल्पन्वेगान्तदा हैहयसैरभेयाः ततोभवन्नैः कृतवीर्य
१०६ जानांसंचूर्णबाहुदरसंदरसंनिविभ्रान् समानुलोदंइधरस्यधाम्नानिमेषमात्रानिखिलाश्चनीताः विनिद्यशरजालैर्यमस्यनर
नाथैः रुधिनुतनयापिक्षेहिपरिनीताः अथैकतनुभिन्नःपुमाद्भिनशरोघैःसहमनुजमाशुर्ययौसकथनायविभिन्नवपुराप्य
संहैहयमबोचंत गतेवियमधामतवाद्यनृपयोधा गौतेविद्वासतीवहरी पुरुषायतथैवराजन्गतभाग्यात् ज्ञात्वातुतथाद्य
तत्सैन्यमवेक्ष्यदुर्गतिं।नृसिंहभिन्नोदधिघोषं यदुतंतत्नरपतेत्वंविविलसहितमहिनं यन्नतोद्यकुरुमनसामनिशंकम
लनयनं निशम्यवचनंतत्सहस्रभुजकृष्टः हुताशवदरिघ्नोमुनिर्विगलितार्थः कोपात्सनरपतीनाहत्रीघ्रममरहितो
तराद्गत्वा गामानयध्वमितितंतमेवहत्वामुनितरसानिर्यार्थतूर्यकरिवाजियानैः सवर्मद्वास्थारथकूवरस्थः॥कुद्धेहियुधा
नपुरतोद्यकश्चप्रनोदितरुग्भास्यतिमृत्युग्रस्ता दंडश्चयानोरथसाधनेश्चजिगुसमास्तेस्ताश्चमहीभृतारते॥१६॥ ॥इतिश्री
स॰जमदग्नियुद्धसहस्रार्जुनवलनिर्याणोनामाध्यायः॥ ॥अनिलादउ॥ एवंतेप्रेषितास्तेनकार्त्तवीर्येणमाधवा गौरथं
क्षिप्रंययुःशस्त्रसमुद्यताः वेगेनमहतातत्रसायुधाःसपदातयः संप्राप्तयत्रसाधेनुर्वै — इवमहोदधे साचतानागता
न्दष्ट्वाक्षुरैर्महीसमुल्लिखन् ततोलिखनंसमुद्भूतारमाणापादजानुना हुंकाराहूणसंज्ञास्तुरटतोराष्ट्रकूटकाः कुकु १०६
रा:प्राणतोजातासकाशात्तेनेकशः कांबोजामागधामुख्याग्रीकुकुदयोनिषु तुषाराःयवनाषड्वालांगूलाश्मकु

क्षिषुपृष्टेजंघेनितंबेचजिह्वादंतोष्टतालुके हृदयेशृंगकर्णाभ्यांपृष्टतोशिरकंबले चौराल्यांसंधिदेशेषुलालामूत्रपुरी
षयोः दिक्षुस्थानेषुतेजाताशतग्रोथसहस्रशः हेमाभाहेमचित्रांगाःकिरीटकुंडलान्विताः हारकेयूरशोभाढ्याःनानाल
कारभूषिताः नानारूपधनुर्बाणज्वलदस्त्रकृपाणयः रसभावाजिमातंगमेरुशृंगेवचोज्वलाः ततोभूत्सागराकारं
भद्रयामेघनिस्वनां जज्ञेघोषाभिसंघात सर्वंयत्तत्तयादेव्याजमदग्नेर्बलंमहत् सोपितत्रमहत्सैन्यंयुद्धाययुद्धलंप
टं योजनत्रयमावृत्यअभिमुख्येनसंस्थितं ततोताभ्यांबलाभ्यांचपूर्वपश्चिमयोरिव जज्ञेघोराभिसंपातःसमुद्रा
भ्यामिवार्यवैः सायकैरग्निसंकाशैःकुक्मपुंखैर्मनोजवै गरुडांगरुहोपेतैश्चिनेदुस्तेपरस्परं दंडेरुल्मुकसंकाशैर्ध्वज
तूर्यैरवष्पेरैः शक्तिभिश्चसघंटाभिरत्नचित्राभिःसंभ्रमाः ववृषुर्विविधैरस्त्रैरन्योन्यंजयकांक्षिभिः विनिद्युर्गर्ज
मानास्तेजामदग्नेश्चहैहयः सेनयोरुभयोर्वलवाद्यानांचप्रवाद्यतः अभूद्द्वयोमहाघोराभिन्नसागरसन्निभः तेन
तूर्यनिनादेनमेघसागरनादिताः सर्वानंदनसत्येनत्रैलोक्यंबधिरीकृतं मुकुटानिविचित्राणिशिरांसिचरणानिच
हस्तोरूपार्श्ववक्त्राणिवर्माणिज्याध्वजस्तथा आभरणानिविचित्राणिचित्राणिचित्राणिचामराणिच हस्ताश्वरथयंत्राणि
वर्माणिविविधानिच सितास्त्रैर्ज्वलनाभासैसंछिद्यबहुधावनौ पतितानितदान्योन्यैजमदग्नेर्हैहयस्तथा रथाश्वांकुंज
राणांचतुरुष्यांचविशेषतः तद्भूमौतुगतिभग्नाःपतितैस्तैःसमंततः रुधिरेणनदीजाताकेशसेवालसंकुला वर्मकच्छ

पसंकीर्णाः शिरःपाषाणदुर्गमाः वस्त्रपुष्पसफेनाढ्याग्राहलोडिताः कृपाणमकरैर्भीमाश्चिरमत्स्यैर्निरंतरा ध्वजयष्टि
तरुच्छन्ना छत्रबुद्बुदशोभिता मुक्ताफलशर्कराक्लास्यचक्रपुष्पैस्तुपुष्पिताः कररक्तोत्पलैरम्यामांसकर्द्दमग्राहिणी रथांगमु
कुटैर्जुष्टा उष्णीषहंसराजिताः तटाभ्यांपतितैर्वत्सरन्नैश्चापिसकमंडिताः उलूखिकघनैर्द्दिव्यैस्तारकाभिरिवांतरं खगैस्तुरव्या
पदैर्घोरात्रपल्लकद्विजोत्तमः भूतैश्च बहुधाकीर्णापिशाचैश्च समंततः बहुधाकातराणांचशूराणांहर्षवर्द्धनः तथैव
भूतसंहानांपिशाचानांसमंततः अभिमुख्यहतानांचक्षत्रियाणांमहाहवे यावतीपरमापुण्यास्वर्गमार्गप्रदायिनी तस्मि
न्रणेमहाघोरासीरभैयैस्तुहैहयैः निहताद्यवनोसर्वेनियोष्ट्रास्कनपोनिधेः यातमीदृक्पुरायुद्धंयावदिनानिसप्तच यत्त
त्तेषांनरेंद्राणांक्षत्रियाणांक्षयंकरं सप्तमेहनिविप्रेंद्रगोसक्तेःसर्वपार्थिवाः दग्धास्तेकार्त्तवीर्येयादावाग्निनावनंयथा सौ
राष्ट्रयापितैश्चैवस्तोकिताश्वमहाहवे अग्नहैवारितायास्तुधुलिभिश्चसतीसकत इतरेषांतुचत्वारःकरहीनास्कृतेःक्षिताः
उद्दारुकागतावत्सज्ञापयतीयंचहैहयं मत्वातिर्ज्ञापितोब्रम्हन्करहीनैश्चगर्द्दितैः पुरुषैकार्त्तवीर्योसौयत्तंतच्छृणुतपो
धनः पुरुषाउ वरभटदलननरदेवप्रसीदकोपंनहिकोपंत्वममलाक्षराजन् त्वयाकथंचित्प्रशकपतेनैवराजन् जेउंस
मर्यधेनुजंसैन्यमुग्रंक्षेत्रस्यकेतुरुदिताहंविद्धिनसांगेरितितत्वेनानिरिवलावनिपतयस्तेतयाहवेशयिताभूमौहस्तच्युतान् १०
मरन्नात्यपश्यास्माकमपित्वंतैः नृपतिभिर्भूषिताच्छन्नूतक्षितांगाद्वारास्त्रैश्च वत्पायगोलककलेवस्फलिंगमालांविमुंचमानो

Dr. Bhau Daji … MEMORIAL
डाक्टर भाऊदाजी … स्मारक

शुः श्रुत्वावीर्यमरीणांसमुत्थितोशारोमकूपेषु सहसोत्थायहिरण्मयंयन्नर्थं प्रयातस्तमनल्पदीप्तिं आदित्यलोकातपनेव
पूर्वकोपानलाधूरितगात्रयष्टिः अनिलादद तमुत्थितंवीक्ष्यपुनःसमर्थरथंप्रतिक्रोधसमीरणेन सनोदितोविप्रसकार्त्तवीर्या
गर्गोहयत्ततश्शृणुमेहिताय गर्गउ कस्त्वंतुराजन्वदकार्त्तवीर्ययेनोद्यतोसित्वमजस्रवीर्यः युद्धायतुल्यःसमरेसमर्थः
कृत्स्नस्यनूनंजगतोनरेशः।कःकंटकंत्वंदिविदेवतानांविस्तार्यहस्तंगगनेहितार्थः सहस्रमात्रंपरियोजनानांगतंविहायत्वमरिंजघा
न क्षितावविहप्रघरःसनादोविहायराजन्जलधौप्रयातिः त्वंकार्त्तवीर्यविदितास्त्रवीविद्यमन्यस्यकस्यैवदाद्यवीर त्वंसन्यभू
योपिरथःपपातकस्याकुलोकान्तपसोबलेन सधर्यैरस्तन्हन्विरंशुजालैःरापूरयंदिग्मुखमंडलानि कोवाक्किमेधासुतसंख्य आ
कवंत्रोत्तिलकोहिकोन्यः विहायस्थारमनिंद्यधर्म्मभविष्यतीहत्वमवैहिसम्यक् कोवैभुजानांहिसहस्रमेकंअवापशीघ्रंतपसः
प्रभावान् भुविर्विनात्वंप्रभवंविहायकिंवोत्सिनैवेमममरातिहीन भ्राजत्वमाखंडलसत्यसत्रेस्तस्यानुरागंविमलेंद्रवक्रं प्रसी
दकोपंजहिमोद्विजेभ्यःश्रेयायवाक्यंकुरुतस्त्वंसृतं गुणैश्चयोहिबलवानिमेश्च युक्तप्रतापीप्रवरोचयत्वा अग्नेष्युदेवेषुस
दैववेत्ताकरोत्निकोपंसकथंद्विजेभ्यः श्रुत्वासम्यक्त्वमेतन्निखिलंविदित्वानूनंनपलाघवत्वांनिवर्त्तकोपात्त्वयमेवतत्स्तरणु घ
चान्यंयदहंब्रवीमि एतवंत्यमीतपरिच्छिन्नहस्ताभविष्यमंतेयदुपस्थितंच अर्क्कात्मजस्यत्वमवैहिनीडंगर्तोरिवीक्ष्यामजच्छिन्न
बाहु इत्येवमादिर्वचनेंनरेंद्रोगर्गेणश्रेयायविबोधितोपि तुरुष्यनयाहइदंतुभूयस्तमब्रवीत्सःपरिमूढचित्तः यद्दूवदंजा

धीस्य यदाहंत्वक्षामिनदामेवक्ष्यंजनायदीदंस्त्रीवरपुत्रान्नामव्हायाब्रम्हत्वरातिपक्षात् किमीदृशःस्यात्पुनरेवकालःकस्माद्रणेबुद्धि
निवर्त्तयामिस्याद्यजयोमेद्यदिभूय --- तक्षत्रवृत्तोसमरस्यचाद्य योहंकदाचिन्ननिवर्त्तनीः ब्रम्हन्कथंसोद्यनिवर्त्तयामि इ
त्येवमुक्त्वातंरसारूरोहरथंतदामेघसमानघोषं आबद्धरूणःसधनुःसवर्मतूणःकपाणोंगसिन्धनकशक्तिः संतप्तचामीकर
तुल्यदीप्तिर्दिवाकरेवज्वलितासिपाणि बलेनभीषणतनोययोसौरथंसमारुह्यसहस्रबाहुः मुहूर्त्तमात्रात्मनसोजवेन
रणांगणंगौतमयाहिजुष्टं उद्योतयन्दिग्मुखमंडलानि प्रातंहियनान्रुधिरेणसिक्तं दृष्ट्वाथसातंपुनरेवग्रीघ्रंप्रातस्त
सूर्यवदतासृजद्वै सहस्रबाहुर्नथकूवरस्थान्कलन्शिखाभान्विविधास्त्वहस्तान् तत्तुल्यवर्णान्ननलार्कभासान्सवर्म
शस्त्रान्रथसंस्थितांश्च ससर्ज्जसातानरपाननल्पान्जीमूतघोषान्भयदान्सुघोरान्तेवस्तदातेजथकामिनोशुः --- शभुरव
प्रमदाःप्रहृष्टाःदंडासिघोरैसंदर्शनादेवजघानशस्त्रैः भूयोपिघोरःपरिघहृजोभूर्ह्रीरूनभयत्रासकरोतिभीमः संवर्त्त
कानामिवगर्जतानांसंहारकालेचतथैवतेषां तदाहवेघोरमहद्भुतेषुभूयोपितस्यैवसहस्रबाहो प्रपश्यतस्तैर्यमसादनंते
प्राणान्विमोच्युद्विजसौरभेयो इतिश्रीस० सहस्रार्जुनयुद्धेतत्सैन्यक्षयोनामाध्यायः॥ स्वसनाद्दउ पुत्राणांतुसहस्रैकं
हैहयस्ययदागतं दग्धंतंनिखिलंवह्निसौरभेयैर्महाबलैः निखिलाबांधवास्तस्यभूभृतस्त्रैवसर्वशः स्तदिताबलवंतो १०८
पिजमदग्नेयपार्थिवो अथाहतान्समालोक्यपुत्रान्बबांधवांस्तथा अर्जुनोभूपतिश्चैवस्वसारथिमिदंब्रवीत् प्रवेशय

रथंमदीयंभवतस्यसैन्येहतंनदन् येनाहंहिदहेत्सर्वान्क्षणाद्यांबहुगेस्मृतान् पश्याद्यभद्रवाह त्वंमामकास्तनयोःकथं
बांधवैःसहस्तैमग्नाःसमुद्रेष्विवकृत्स्नशः महाभटामहावीर्यामहारथामहाजवाः सप्तदशैवसंमग्नाःसिकतामुष्टिरिवोदधीः
येयुद्धेषुनिवर्त्तास्तेयेप्रधृष्यास्सुरासुरैः कथंपश्यास्यगोपुत्रैर्निहतावसुधातले अहाश्चर्यमयादृष्टंगोकृतंमहदद्भुतं नैवेदं
गोभवेन्नूनंक्षत्रियस्यक्षत्रिनान्यथा तस्मान्नोदयमेशीघ्रंभद्रबाहइमंरथं कृतस्यप्रतिकर्त्ताहंस्याद्येनेहाद्यलेःग्रतः एवमुक्त
स्तदातेनकार्त्तवीर्येणसारथिः सैन्यमध्येरथंतंस्यवेगान्नदन्प्रवेशयन् आपतंतंतमालोक्यस्वरथंबाहुकाननं एकम
पिपदंनैवचेलुस्तेकामधेनुजाः ततस्तेराहवेतस्मिन्तैरेवन्वायुधैःश्रीनैःगृहीतोवेद्यमानोसौआमिषंचांडजैरिव कु
ड्यमानमथात्मानमायुधैरर्कभास्करैः शत्रुभिर्वीक्ष्यसंक्रुद्धःसोमंसोमविदैरिव बलंयत्सागराकारंदैत्यशस्त्रप्रभाव
तः क्रुद्धेनोसापितत्तेनअगस्तिनेवसागरं अथतंशोषितंदृष्ट्वासाधेनुर्विस्मयाद्द्रुतं असृजत्तत्समंवीरंसहस्रकरपल्लवं
तंमहाटकवर्णाभंबद्धलणंकिरीटिनं सवर्मसरथंसोढुंसहस्रंस्वपाणिनं तंदृष्ट्वापावकाकारंपावकंप्रतिमैःशरैः क्रोधा
दस्यैस्तुवेगेनअर्जुनअर्जुनस्तनताडयत् नानायुधैर्भयःक्रुद्धोभास्करैःकणसंकुलैः आलाभिर्जटिलैर्घोरैरेववर्षमेघ
राडिवः इतरोपिमुनेत्यर्थरवेगैररैश्चैःकरालिभिः ताडयन्नदतोजस्रंहिरण्याक्षेवश्रूकरं युध्यमानेतयोर्वत्ससशैलवनका
ननं भूरियंकंपमापन्नाअवलेवाद्दिसंगमात् युध्यन्ताभ्यांपुनर्वीक्ष्यविमानस्थैःसुरैस्तदा विद्याधरैश्चगंधर्वैःछा

 दितंनभमंडलं ततोविष्टभ्यचास्याणिकार्त्तवीर्येणवायुधैः वरप्रदानप्रभावात्सशाकलीकृत्यपातितैः तच्छस्त्रैरग्निवर्णा
 भैःशतधाशकलीकृतः पपातास्तनिष्ठीवस्वरथेतोतथाचनो अथदग्धंपुनर्वीक्ष्यपतंगमिववन्हिना तान्दृष्ट्वायुगलंवा
दयंमजीजनत्स्कोपिता तदेवशरजालैस्तुपस्तंयुगलंतया हतंहिकार्त्तवीर्येणलिंग्यकीटवत् तावेवसमितोदृष्ट्वाभद्र
यातद्तुलोपमौ। --युगलौतान्योंयववज्ञलनप्रभौ भावेनयुगलौतेनप्रापितोदंडिनोपमं निकृत्यशतधाप्रम्हन्दैवे
रस्त्रैर्बलोत्कटैः तावपिघातितौवीक्ष्य भूयोष्टाषोडशास्तथा द्वात्रिंशञ्चचतुःषष्टिरेवसाद्विगुणं यथायथादहनसोहि
तथातथास्जनमुहुः साएवद्विगुणावत्सबलवीर्यसमुद्भवात् एतत्तस्याःसृजंत्यायाःद्विगुणेन-यान्तदा एकविंशदिना
न्येवव्यतीतानिमहाहवे एकविंशतिमेवत्सदिवसेभद्रयानघ येसृष्टात्वत्समावीरास्तेषांसंख्यानविद्महे उदयास्तंगतं
यावत्संसृष्टंभद्रयाकिलः धूमावर्त्तविवाजस्तंवलंतैपावकप्रभं तेनसकार्त्तवीर्योहबलेनमहतारतः पुरेव--देवे
न्द्रोरक्तंजैवंस्वकंभृशं सतस्तेनबलौघेनवस्यबाणैःकद्रुःसहैः गृहीतस्त्वग्निवर्णाभैमेरुशृंगेवरष्टिभिः तत्सैमैर्बहु
भिर्वत्सवीक्ष्यवेध्यंस्फरास्फरैः साधुप्रहस्योच्चैःकुस्मैःपरिसंचितः प्रल्हादप्रमुखैर्दैत्यैर्यथैवैकपुराहरिः तथैवैषोरतः
संख्येइत्युच्चुर्गगनेस्फराः बाहुविक्षेपघातेनपुरारेरंधकोयथा याभ्यांयाभिःपुनश्चैतैस्तथैवास्यकृतायुधैः इदृशंनैवचा
स्माभियुद्धंदृष्टंकदाचनः यादृशंकार्तवीर्यस्यइत्यूचुर्भूपतेस्फराः अथास्तमनवेलायांसंहारास्त्रदिनावधौ पुराहरेणा

यद्दत्तंकार्त्तवीर्यस्मरंतदा स्मृतस्तेनदहनसोपिसंहाराख्योमहायुधः तेजसातीवविप्रेंद्रवेगेनैवागतस्तदा तदागतंपु
रोवीक्ष्यस्तत्वेदमब्रवीद्धृणुः गौरियंवर्जुयित्वातुएतान्सर्वानदहत्स्वतिः संध्यायास्त्वमिदंचोक्त्वाभास्करायुतवर्चसं
यथेष्टंत्रिपुरंदेवोमुमोचनखलसागरे युक्तस्तसैन्यमध्येतुज्वालामालाविभीषणः पपातार्कचयाकारइदमाहव
रवण्मुख एवमस्त्रेणतेनैवयदद्धर्थस्फरास्फरैः तद्बलंसागराकारंक्षणा स्मीकृतंमुने अथदग्धेबलेतस्मिन्सह
स्रांशुर्महद्युतिः कुंकुमाभेनदीप्तेनवक्त्रेणास्तगतोरवि अस्तंगतेततोभानोरोदसीपतिरर्जुनः समुत्तीर्यरथात्तस्मान
मदायांतटेगतः उपस्पृश्यशुचिर्भूत्वाक्षिप्यचैवोदकांजलिं निषसादतटेतस्मिन्मुनिभिःपरिसेविते भद्रवाहोपित
त्रैवकार्त्तवीर्यसमीपतः अधोमुखोलिखन्नुर्वीचिषणवदनस्थितः सारथिंविमनंदृष्ट्वाभद्रवाहुंभुजार्णवः भद्रवा
हेतिचामंत्र्यबाष्पंमुचनब्रवीदिदं मयतिष्ठतिमहाभागतेनकिंत्वंमुहुखिदुः येनतेदूयनेचित्तंकारणेनममानघस्तु
षादारादिवाचिंत्यनिखिलंतदूदस्वमे भद्रउ नैवाहंबांधवानशोचेनपुत्रादीन्महामुने नचमृत्योर्भयंमेद्यसमरेस्मि
नभुजार्णव जातस्यहिध्रुवोमृत्युध्रुवंजन्ममृतस्यच एवमेवर्त्ततेकृत्स्नंकाचिंतामरणारणे यइमेमामकापुत्राःमृताए
जमहामुनेहवे पुत्राहेसतवाजाताअमीषांकुलनंदनः बांधवाश्चैर्वहिपरिवर्त्तचनावधौ जातोस्मिकारणात्कस्मात्
शोचयामिपुनर्भवान् यत्तेसमुत्थितंचांतंव्यसनंस्यात्कथंकिल तदहंसाधयोद्विधिअनंतस्यसहेतुकात् नहीदृशंम

कालिका॰पुरा॰ याघोरंकदाचित्कस्यचिल्लुप दृष्टंहिव्यसनंवीरयादृशंतववर्त्तते कार्त्तवीर्यउ अविरोधान्महाभागधर्मस्यभद्रबाहनः यथातंव्य
११० सनस्यास्यभवतीतितथावद भद्रबाहु नृपश्रयाम्यस्यघोरस्यजमदग्नेस्तुतिष्टतः श्रुतंमहाहवस्यैवसत्यमेतन्मयाश्रुतं जमदग्नि
सुतोमूलंस्कंधेषासकरभीविदः शारवास्तद्भुजवायोधाःसत्रास्त्रकरपल्लवा मूत्रप्राणाःस्मृतास्तेतेस्कंधशारवादिपल्लवा मूल
छेदाच्छिनत्तीतिमूलंयद्ब्रम्हसंभवं अविरोधात्कथंतेद्यव्यसनस्यास्यमानदः भवत्यंतंनरव्याघ्रब्रम्हजाब्रम्हजातिसमूलतः
उभे एव प्रकारेयमंतस्य विद्धिचार्जुनः मूलस्यांतेऽथवांतस्यायुद्धस्यतेनिवर्त्तनात् यद्यंतंव्यसनस्यैवगंतुंवांछातवानघ
एतदेवस्मृतंवीरनान्यंपश्यामिमानदः मरुतादउ एवमुक्तस्तदातेनसूतेनबाहुकाननं चिंतयहृदयेनैवतत्तश्रृणुतपोधन
व्यसनांतमभीप्संतेब्रम्हजातिसमुद्भवं कोपाद्वेगेनयद्यद्यमूलमुन्मूलयाम्यहं तमुन्मूलनान्मूलाद्दीतरणींप्रकान्नाकः श्वालिं
गयतिमांचैवमहदेनांतरासदं अथक्षात्राद्हंधर्मान्निवर्त्तयेत्तदाममं तदाश्लिष्यतिभूयोपिभीतेतिब्रुवतेजनाः उभयोपिमहा
नदोषोह्यावबापरिहारकौः अतोबंधुक्षयंमूलंछेदयिष्यामियत्नतः एवमुक्तंइदंसोहिक्षणमेकंविलंघ्यच तमाहसारथिंभू
योदोषमुद्दीरयन्मुने अर्जुनउ मुनित्वंचास्यकिंब्रूहिकान्नकामकाचसत्यंनानिस्पृहत्वंचकिंचास्यरुतिर्वाकाचेशास्वती घमुनिः
कच्चसंग्रामःकरत्वानांपरिग्रहः भातिमिदांश्चपंजमदग्नेर्विचेष्टितं भद्रबाहोपितत्श्रुत्वावाक्यंब्रम्हद्विषंमहत् कार्त्तवीर्यरितंब्र ११०
म्हन्तमब्रवीदिदंश्रृणु सत्यमुक्तंत्वयादेववनेवसन्जितेंद्रियः मुनिर्माहात्म्युतोयोहिशांतरागोभवेत्तदा तपस्विजनमध्येतु

धृतिवान्समहातपः निःपरिग्रहवान्यःससत्यंमुनिसमाश्रितः सत्वमेवहिःसकत्वाच्चनिस्पृहत्वाच्चमानद सत्यस्यपालनात्
लोकेदेवैरुक्तोमहातपाः पूर्वसत्यतपानामतपसोवैमहर्द्धिकाः सब्रम्हन्ब्रम्हवत्सर्वेसर्वेमामोघशक्तयः मणिभद्रस्थं
नामतद्यत्तारोमहाधियः तिष्टत्वेतेषुसर्वेषुमेवख्यापयंयेजनाः तृणबिंदुउ कथंसत्यतपानामकथंसोनियतेंद्रिय क
स्थानेविश्रुतोब्रम्हन्किंकृतंतान्नमेवद अवितत्स्वहंब्रम्हन्कथंपापभयापहं निर्गतोलोमुखपद्मात्तेचित्रमेतत्वदस्व
मे पवनादउ श्रृणुब्रम्हन्यथातथ्यंयत्तत्पृष्टंत्वयाधुना प्रोच्यमानंत्वयासम्पन्निखिलंतस्यचेष्टितं यत्तस्यसत्यंपरिवे
दिनस्यरुत्तिश्चयोमेसहदेवविप्र नीहारशैलेपरिसंस्थितस्यभक्त्याभणाम्यगुणाकरस्य ग्रंथसंख्या ६७२०। ॥
इतिश्रीका॰सहस्रार्जुनयुद्धंनाम अनिलादउ हिमवदुत्तरेपादेपुष्यभद्रामहानदीचित्रसीलेतिविख्यातातस्यास्ती
रेतपोधन नाम्नोभद्रवटस्तत्रन्यग्रोधपरिमंडलः तस्मिंसत्यतपासोस्तेनित्यंसत्यपरायणः दययाप्राणिनांसोहिमासे
मासेद्विजोत्तमः भस्मनःप्रस्रतींद्वेकांआहारंकुरुतेसदा वानप्रस्थंसमाश्रित्यआश्रमंयततीयकं संस्थितस्तत्रसंतुष्टो
देवाग्निगुरुपूजक न्यग्रोधमूलाद्विसृत्यसमिधार्थसमुद्यतः प्रयातिसततंदेवयतश्रृंगैरूपसेवितं समिधमान्व
नोद्यावद्दिनेकस्मिनततःस्तदा तावदंगु लिराच्छिन्नाशस्त्रेणतस्ययातिना छेदानस्मात्तुमचाच्छिन्नंतुशोणितं ज
ज्ञेभस्मभयंमध्याकनिष्ठांगुलिजाद्विजः तामंगुलिमवज्ञायसमीधामान्विनोत्तमः आवेष्ट्यांगुलिमाधायअंगुल्यांसःपु

कालिकापु० नर्यंयो छेदंश्चगुलिजंब्रस्त्रंगुलीयासमाहितापूर्ववत्साभवत्तस्मिनच्छिन्नावादायतेनवै अथतस्मिनगिरींद्रस्तुंतीर्थाविभुधयो
१११ त्तमे मिथुनांकिंनरस्मैवतेनदृष्टंतदेदृशं दृष्ट्वाविस्मयमापन्नंमिथुनंयंतदागतं विस्मयात्प्रयंयोतूर्णंश्चारवंडरूपुरंतदा वीक्ष्य
द्रैतमाश्चर्यमिथुनंविस्मयान्वितं तंदृष्टंतपृच्छत्सःत्कउपित्वागताविति. तावूचतुः नत्किंचिदादृर्शदृष्टःकदाचिद्दत्तावयोः
यादृग्द्यमहीकत्स्नाश्चार्श्चर्यंचहिमालये स्नानानाकरेतस्मिनृषिसिंहसमाकुले तीर्थान्यनुसरद्वेवगतावयोहिमालयं तस्यैव
चोत्तरेपादेयत्रसापुष्पभद्रिका यत्रभद्रवटःसोहिच्चित्रशालाचयत्रसा: तत्रसत्यतपानामतपस्त्प्यन्महामुनि समामतान्य
नेकानिअस्तिसत्यपरायणः भस्मनःप्रस्तीर्त्थेकांश्लक्ष्णमालोड्यवारिणाः मासांतेपर्वणिप्राप्तेदृष्टोत्वयोपितत्तदा तंदृष्ट्वा
भस्मभक्षंतुकिंप्रभावोस्यचिंतितं पश्यामस्तंमुनिंनित्यंअंतर्द्धानंस्थितावुभौ यत्र श्द्धिजोयातिसयत्रास्तेश्रमेतुवै आवयोस्तेनसा
र्द्धंहितत्रतत्रव्रजामहे अथसःसमिधःदातुंमघवन्निर्गतोवटात् आयसंदाःश्रमादायपद्मभावानुगोचरं समिधंतुततोधृत्वाद्दा
तृस्पर्शाद्रवंडरू अनामापूर्वयासाचनदंगुलीथशीर्यप्यत,, नमांसंशोणितंनास्थिनमज्जालेदमेवतु भस्मतश्चश्रुतिस्तत्रजाता
देवशचीपते तामंगुलीमवज्ञायसमिधमादायकत्स्नशः भूयोचार्योसतस्थानेआश्रमंत्वरितोगतः प्राक्तमेवाभवत्सोहिअं
गुलायासमाहितः आवयोरागतंवीक्ष्यविस्मयंतेसमीपतः अनिरुद्धउ तदिंद्रोवचनंश्रुत्वाकिंनरमिथुनात्तदा यज्ञासा १११
यत्तयामेतिविष्णुमाहस्मरोत्तमः एवमस्त्वितिचोक्तासोविष्णुश्चकुरुशायुधौ जग्मुर्हिमवतःपादंयत्रयापुष्पभद्रिकाः संप्रा

प्तौदेवौचक्रचक्रांगपाणिनौ यादृकरूपेथविप्रेंद्रःकुर्वतुस्तन्निबोधमे वराहोभ्यातवद्धिष्णुशरविद्धोहृदिदहं इंद्रोविव्याधशरी
चापिरतोजायाथबालकैः तदग्रेतेनरूपेणशरंविद्धेहरिर्गतः तंवैवमार्ग्यमार्गमाणस्तुरिंद्रोपिशिशुकैर्वृतः सधनुःसशिरोगोत्तु
व्याधरूपोभयावह गत्वेंद्रस्तत्तुरस्तंचसत्यव्रतमिदंब्रवीत् व्याधउ भोभोसत्यव्रतस्त्वंहिकुलहिंसाविवर्जितः दयावान्सर्वभू
तेषुसत्यंसदेवगीयसे अधुनातपतांश्रेष्ठपश्येतानूशिशूकान्द्विजाः क्षुधार्त्तानूभवानद्यवदसत्यंदयापरः शरविद्धोमयाब्रह्म
नवराहस्तत्पुरोगतः सत्यंब्रूहिमहाभागकामात्रमार्गयामहं व्रजंतिमानवानंतोयेनमार्गेणदृष्टोसौश्चकरस्त्वया कारण्यात्कथ्य
तांब्रह्मन्नतन्ममापितपोधन पवनादउ श्रुत्वेदंवचनंतस्यव्याधस्यद्विजसत्तम चिंतयेत्तदयंसोहिकिंवक्ष्यामीतिस्यैवे यद्यहंद
र्शयेन्मार्गवराहोम्रियतेध्रुवं तेनपापेनलिप्यामिकिंवक्ष्याम्यस्यचिंतयत् संकटेनोत्वेदस्यकुठंबंचक्षुधयागाढवेजितं आशंसना
त्प्रियेन्नूनंदोषस्यादेतदेवहि एवमादीनदाचिंत्यसविप्राव्याधनंदनं सचाब्रवीद्यथातथ्यंतथामेनिगदितःश्रणुः दृष्टंचक्षुषाब्र
ह्मन्यदिवक्तुंसमुत्सहेत् नवारयाम्यहंनूनंवदत्वेदंतवानघ चक्षुषादृशमंधर्मंवीक्ष्यवचनधर्मिणी यदिदृष्टंवदत्येष त्वे
याव्याधनंदन श्रुत्वेदंवचनंदृष्टोहरींद्रोप्रकटावुभौ विष्णिंद्रोतौतदातस्यवरंब्रूहितिभाषयन् सत्यंसत्यतपात्यंहित्रिषुलोके
षुनान्यथा वरंयत्तत्रवरंब्रूहिप्रत्यक्षौतुनमूचतुः मुनि एतदेववरंमेद्यजातोत्वयदुभावपि प्रत्यक्षगोत्वरोदेवोद्वुदशौयोनरेः

Digitized with financial assistance from the
Government of Maharashtra
on 11 June, 2017

सदा हऊचतुः अमोघंदर्शनंविप्रआवयोकिलदेहिनां एतस्मात्तवभद्रंतेवरंब्रूहितिवादिने: मुनि कथामिमांमयाचेष्टायांविप्राग
श्रावयिष्यति सोविश्लिष्यमासाद्यायुक्तंतत्वेरमीदृशं येचश्रोष्यंतिपक्षाश्चब्राम्हण्येवपिसदा तेपिमुक्ताभविष्यंतिप्रसादाद्युवयोध्रुवं
एवंमस्त्विति देवानांहरेंद्राभ्यांमुनिर्मुने सत्यव्रतोमहांसत्वाउभार्य्यासस्नदास्मृतं मुनिः युवयोर्हंकथंजातपुष्पभद्रातटेशुभे तप
स्तप्यन्सदेवेहसंस्थितोवदभूरुतः तीर्थानुचरिणोनाद्यकिंनरमियुनेनच शापितपश्यमूर्त्तेन्दृष्ट्वात्वांनेनचावयो: स्वसनादउ अंतर्द्धा
नममासाद्यउत्कावेदंतपोधनं जग्मुर्विद्रींपुरींदिव्यांहरिंद्रोतच्छुभावपि सएवमूर्त्तिस्तपसांजितंद्राहिमालयंप्रोविनिदत्तकाव: विहाय
मोहंसकलंचतत्रतपस्यचिन्वनूपरिसंस्थितो॰मो ९२ इतिश्रीस॰महस्त्रार्जुनयुद्धोसत्यतपाख्यानकोनाम मरुताद्उ सत्यव्रतस्य
महात्म्यंपृष्टंत्वयायदंतरं तन्मयागदितंतेऽद्यप्रकृतंभृणुसांप्रतं भद्रबाहवचःश्रुत्वाकार्तवीर्योविनिंद्यच निशीथेजमदग्निंसोहता
स्त्रोयोर्थितालुलन इहैवेमिक्षणंयावन्मूलंचोन्मूलयाम्यहं भद्रबाहत्वमत्रैवस्थीयतामितितंब्रवीत् उक्त्वेदंहंतुकामोसौहैहयस्तमसा
यनः जमदग्नियंयोवेगात्स्वाश्रमस्थंतदानघवाजिमेधायुतानांचहैहयोरुतवानसुने संप्राप्तःसनिशासार्द्धेरिचीकप्रभेनमुत्तमं
सप्ताचरेणुकांवीक्ष्यतत्रेदंतेनचिंतितं व्यसनस्येपसोमूलंइतश्चोन्मूलयाम्यहं यावत्पन्हानिमेपुद्धेसृष्टंतेनैवसंख्यया प्रहाशनस्य
दास्यामिएकविंशतिसंख्यया मनसेवंपुराचिंत्यप्रविश्यरजसोर्णवं ललाटेभ्रकुटिंकृत्वाद्यस्त्राण्यासाद्यबाहुभिः भूयएवजघान

स्त्रैवकार्त्तवीर्यारजोर्द्धतः क्रमांश्चैवेकविंशद्भिःरेणुकांभ्रांतिदर्शनात् तदासातैप्रहारैस्तुकिंस्वामिन्नितिभाषत उत्थिताशयनेत्रस्ताप्रहारान्
रवेपती रेणुकेति